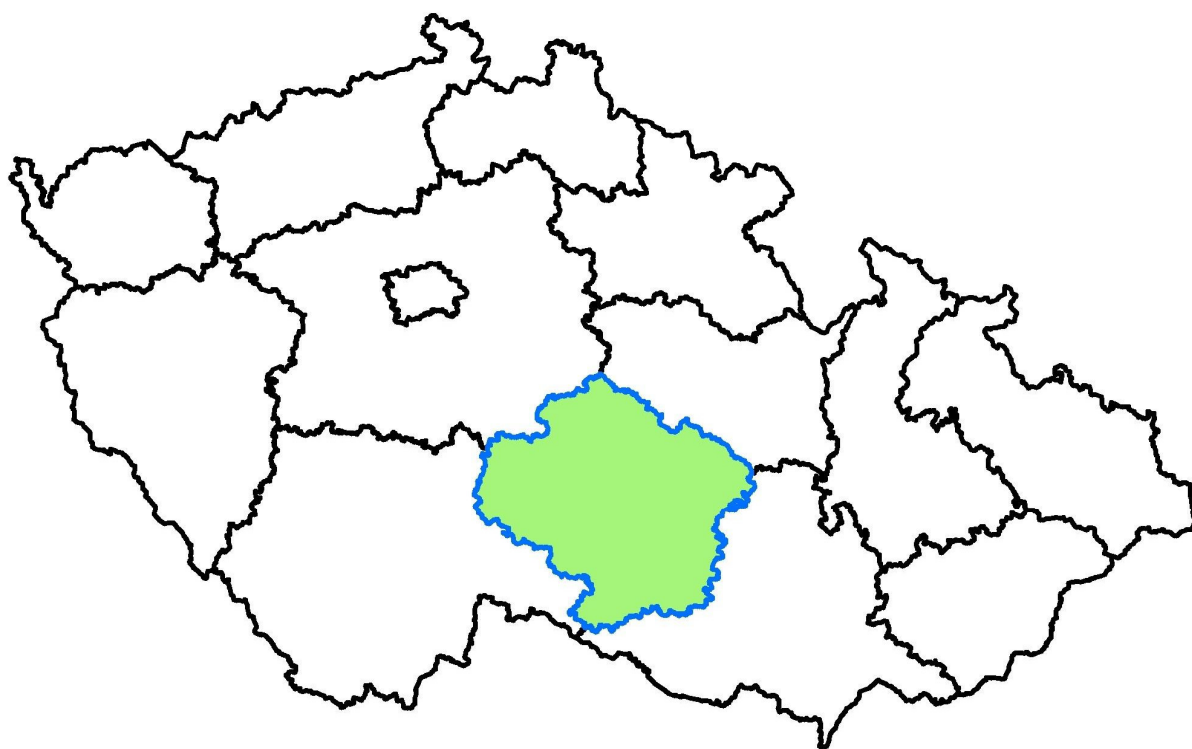

Profil KRAJE VYSOČINA

září 2017

Zpracovatel: Krajský úřad Kraje Vysočina

OBSAH:

1. Geografická poloha Kraje Vysočina v rámci České republiky	5
2. Obyvatelstvo a sídelní struktura.....	10
2.1 Stav a pohyb obyvatelstva.....	10
2.1.1 Porodnost, úmrtnost, potratovost a přirozený přírůstek	12
2.1.2 Migrace obyvatelstva	17
2.1.3 Celkový přírůstek obyvatelstva.....	19
2.1.4 Sňatečnost a rozvodovost	21
2.2 Věkové složení a průměrný věk obyvatelstva	23
2.3 Vzdělanostní struktura obyvatelstva.....	24
2.4 Náboženské vyznání obyvatelstva.....	25
2.5 Sídelní struktura	26
3. Bydlení a domácnosti	27
4. Dopravní infrastruktura.....	29
4.1 Silniční doprava	29
4.1.1 Základní údaje o silniční síti	29
4.1.2 Páteřní silniční síť Kraje Vysočina	31
4.1.3 Intenzita provozu na silnicích v Kraji Vysočina	33
4.1.4 Modernizace a údržba silniční sítě Kraje Vysočina	34
4.2 Železniční doprava.....	34
4.3 Letecká doprava	36
4.4 Cyklistická doprava.....	36
4.5 Dopravní obslužnost veřejnou dopravou	37
5. Technická infrastruktura	39
5.1 Zásobování energiemi	39
5.1.1 Výroba a rozvod elektrické energie	39
5.1.2 Rozvod zemního plynu	41
5.1.3 Vytápění bytů	42
5.2 Zásobování vodou, odvádění a čištění odpadních vod	44
5.2.1 Zásobování vodou	44
5.2.2 Odvádění a čištění odpadních vod.....	45
5.3 Územně plánovací dokumentace	46
5.4 Informatizace, informační společnost, rozvoj telekomunikací	48
5.5 Krizové řízení a Integrovaný záchranný systém (IZS)	51
5.5.1 Hasičský záchranný sbor Kraje Vysočina (HZS)	52
5.5.2 Police České republiky, prevence kriminality	53
5.5.3 Zdravotní záchranná služba	55
6. Hospodářství.....	56
6.1 Věda, výzkum a inovace	56
6.2 Hrubý domácí produkt	57
6.3 Podnikatelský sektor	59
6.4 Průmysl a stavebnictví.....	61
6.5 Zemědělství	65
6.6 Lesnictví.....	71
Myslivost	75
6.7 Hospodaření obcí	75
6.8 Hospodaření Kraje Vysočina.....	77
7. Trh práce.....	79

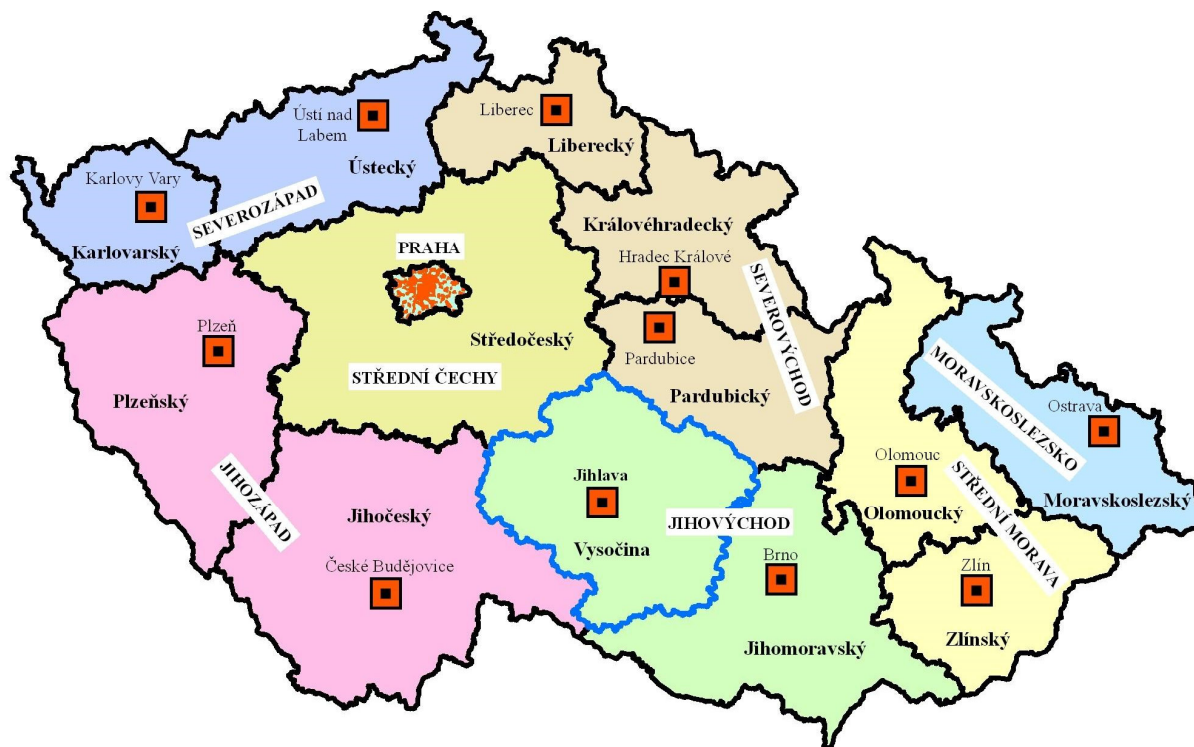
7.1. Zaměstnanost v Kraji Vysočina	79
7.1.1. Vývoj a struktura zaměstnanosti podle sektorů a odvětví ekonomické činnosti	79
7.1.2. Úroveň průměrných výdělků v kraji	82
7.2. Rozsah a struktura nezaměstnanosti	85
7.2.1. Vývoj nezaměstnanosti v letech 2000 - 2016	85
7.2.2. Vývoj nezaměstnanosti do léta roku 2017	87
7.2.3. Věková struktura uchazečů o zaměstnání	88
7.2.4. Vzdelávací struktura uchazečů o zaměstnání	90
7.2.5. Struktura uchazečů o zaměstnání podle délky evidence	91
7.2.6. Aktuální situace na trhu práce v okresech Kraje Vysočina	92
8. Vzdělávací, zdravotnická, sociální a kulturní infrastruktura	95
8.1 Vzdělávání	95
8.1.1 Předškolní vzdělávání	95
8.1.2 Základní vzdělávání	96
8.1.3 Střední vzdělávání	97
8.1.3.1 Střední školy – obory se všeobecným zaměřením	97
8.1.3.2 Střední školy – odborně zaměřené studijní a učební obory	97
8.1.4 Vyšší odborné školy	99
8.1.5 Speciální školství	100
8.1.6 Vysoké školy	100
8.1.7 Celoživotní vzdělávání	101
8.2 Zdravotnictví	101
8.2.1 Zdravotnické příspěvkové organizace zřizované Krajem Vysočina	102
8.2.2 Další poskytovatelé zdravotních služeb v Kraji Vysočina	105
8.2.3 Zdravotní stav obyvatelstva	106
8.2.4 Zdravotnická záchranná služba (ZZS)	107
8.3 Sociální zabezpečení a sociální služby	110
8.3.1 Sociální zabezpečení	110
8.3.2 Sociální služby	110
8.4 Skupiny osob ohrožené sociálním vyloučením	112
8.4.1 Romská problematika	112
8.4.2 Cizinci	114
8.4.3 Protidrogová prevence a péče o uživatele drog	116
8.5 Volnočasové aktivity a sport	119
8.6 Nestátní neziskový sektor v Kraji Vysočina (NNO)	120
8.7 Kultura a památková péče	122
8.7.1 Kultura	122
8.7.2 Památková péče	126
9. Životní prostředí	131
9.1 Ovzduší	131
9.1.1 Emisní situace	131
9.1.2 Imisní situace	131
9.1.3 Program zlepšování kvality ovzduší - zóna Jihovýchod (PZKO)	133
9.1.5 Monitorovací síť k měření kvality ovzduší na území Kraje Vysočina	134
9.2 Voda	134
9.3 Staré ekologické zátěže	135
9.4 Produkce odpadů a způsoby nakládání s nimi	136
9.4.1 Produkce odpadů	136
9.2.2 Zařízení pro nakládání s odpady na území Kraje Vysočina	137
9.4 Ochrana půdního fondu	138
9.5 Ochrana přírody a krajiny	138

9.4.1 Obecná ochrany přírody a krajiny	138
9.4.2 Zvláště chráněná území a území soustavy Natura 2000.....	141
9.4.3 Zvláště chráněné druhy rostlin a živočichů.....	142
9.4.4 Aktivní úloha místních obyvatel v ochraně přírody a krajiny.....	143
10. Rekreace a cestovní ruch.....	144
PŘÍLOHY	150
2. Obyvatelstvo.....	150
7. Trh práce	161
Přehled použitých zkratk a cizích výrazů.....	164

1. Geografická poloha Kraje Vysočina v rámci České republiky

Kraj Vysočina má v rámci České republiky centrální polohu. Sousedí s krajem Jihočeským, Středočeským, Pardubickým a Jihomoravským. Pouze další dva kraje (Praha a Středočeský) ze 14 mají podobně jako Kraj Vysočina vnitrozemskou polohu a jejich hranice se nedotýká státní hranice ČR. Rozlohou 6 795,7 km² je Kraj Vysočina krajem nadprůměrné velikosti - pouze 4 kraje ČR jsou plošně rozlehlejší (tabulka 1.1).

Obr. 1.1: Územní samosprávné členění ČR – kraje ČR a regiony soudržnosti NUTS II (oblasti)

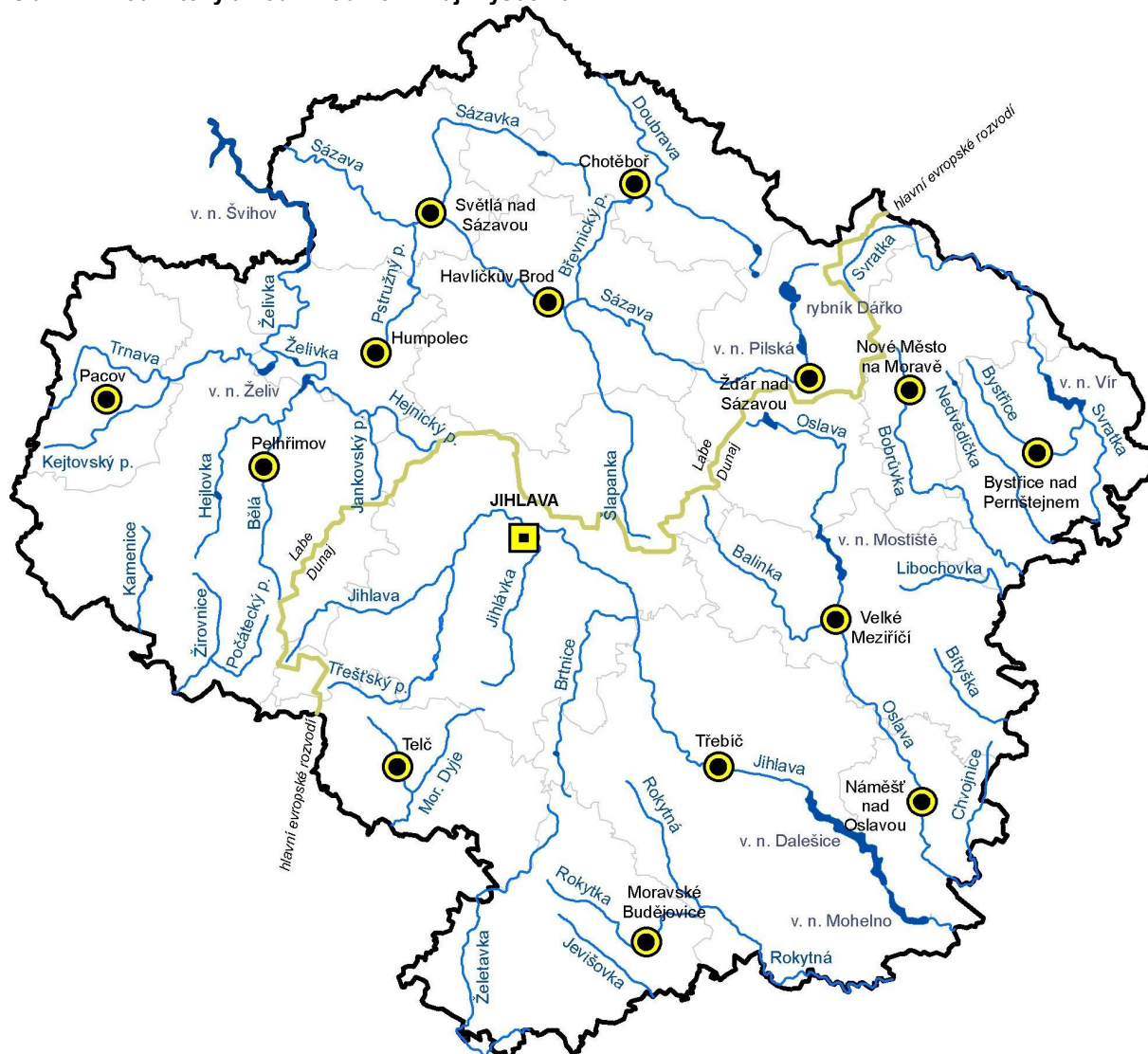

Až na severní výběžek Kraje Vysočina, který náleží do geomorfologické oblasti zvané Středočeská tabule, přísluší celé území kraje k jedné z největších geomorfologických oblastí ČR, jež se nazývá Českomoravská vrchovina. Obě geomorfologické oblasti jsou součástí geomorfologické jednotky vyššího řádu – provincie Česká vysočina, která v sobě zahrnuje celé území Čech a západní část Moravy zhruba po pomyslnou osu měst Znojmo – Brno – Olomouc – Ostrava. Českomoravská vrchovina je dále členěna do sedmi geomorfologických celků, a to na Křemešnickou vrchovinu, Hornosázavskou pahorkatinu, Železné hory, Hornosvrateckou vrchovinu, Křižanovskou vrchovinu, Javořickou vrchovinu a Jevišovickou pahorkatinu, přičemž území kraje spadá do všech vyjmenovaných celků. V reliéfu Kraje Vysočina převažují plošiny, ploché hřbety, úvalovitá údolí, která přechází směrem k okrajům Českomoravské vrchoviny do údolí hluboce zaříznutých. K nejvyšší ležícím oblastem kraje patří zejména Žďárské vrchy s řadou vrcholů přes 800 m n.m. (Devět skal 836 m n.m.) a Jihlavské vrchy v Javořické vrchovině (Javořice 837 m n.m.). Nejčlenitější území s největšími výškovými rozdíly leží při horní Svatce - tzv. Svratecká hornatina. K dalším významným vrcholům patří například Křemešník (765 m n.m.), Čeřínek (761 m n.m.), Strážišť (744 m n.m.), Špičák (734 m n.m.), Mařenka (711 m n.m.), Melechov (709 m n.m.) či Vestec v Železných horách (668 m n.m.).

Území kraje je pramennou oblastí významných českých a moravských řek a prochází jím hlavní evropské rozvodí Labe - Dunaj. Řeky Doubrava, Sázava a Želivka náleží do úmoří Severního moře, Svratka, Olava, Jihlava, Rokytá a Moravská Dyje náleží do úmoří Černého moře. Na řadě vodních toků byly zbudovány údolní vodní nádrže, některé jsou významnými zdroji pitné vody z celorepublikového hlediska. Jde především o vodní nádrž Švihov na Želivce (leží z větší části ve Středočeském kraji) zásobující Prahu a Vír na Svatce, ze které je dodávána pitná voda do brněnské aglomerace. Na řece Jihlavě byla zbudována vodní nádrž Dalešice s nejvyšší hrází v ČR (100 m). Kraj Vysočina oplývá rovněž velkým počtem rybníků. Největší z nich - Velké Dářko - se nachází u Žďáru nad Sázavou.

Českomoravskou vrchovinu budují přeměněné horniny s malým obsahem živin, převahou SiO_2 , což je činí kyselými - proto jsou na nich většinou hnědé kyselé, čili živinami nenasycené půdy. Zbytek hornin tvoří hlubinné vyřeliny - většinou žuly a jim podobné horniny (syenity, diority, granodiority v centrálních masívech - jihlavském, třebičském, železnohorském), které mají rovněž kyselý chemismus a nízkou úživnost. Existují však i významné místní odchylky: živinami bohaté hadce, amfibolity, krystalické vápence (mramory) a také živinami bohaté hlubinné vyřeliny v masívech ranském a borském. Svým charakterem je výjimečný výběžek České křídové tabule, která pískovci a opukami na okraji Železných hor vybíhá až k Velkému Dářku, kde jsou proslulá rašeliniště.

Obr. 1.2: Vodní toky a vodní nádrže v Kraji Vysočina

Z hlediska fyzikogeografické regionalizace lze v Kraji Vysočina rozlišit pět základních výškových stupňů. Za hlavní kritéria byly vybrány tyto charakteristiky: půdní pokryv, specifický odtok, klima a potenciální rekonstruovaná vegetace.

První stupeň Vysočiny je vyvinut v moravské části kraje v povodí Dyje a označujeme jej **Dyjsko-oslavský**. Má teplé až mírně teplé podnebí, počet dní se sněhovou pokrývkou dosahuje 40-50 (50-60), zasahuje sem potenciální vegetační stupeň dubový a bukovo-dubový, specifický odtok v litrech za sekundu z 1 km^2 dosahuje hodnot 1 - 2 litry. Zasahují sem černozemě a hnědozemě, jsou zde i oglejené půdy a plavozemě, méně pak hnědé půdy. V reliéfu dominují plošiny oddělené hluboce zaříznutými údolími řek.

Druhý stupeň Vysočiny označujeme **Jemnicko-bítešský**, který se dělí do kotlin Jemnické, Jaroměřicko-třebičské a Velkomeziříčské, jež jsou odděleny hřbety. Klima je mírně teplé s 50-80 dny se sněhovou pokrývkou. Potenciálními vegetačními stupni jsou bukovo-dubový, dubovo-bukový a

dubovo-jehličnatý. Specifický odtok dosahuje hodnot $2 - 4 \text{ l} \cdot \text{s}^{-1} \cdot \text{km}^{-2}$, v půdním pokryvu je méně hnědozemí, ale více plavozemí a oglejených půd, přibývá půd hnědých. Reliéf zahrnuje jednak kotliny, jednak hřbety.

Třetí stupeň Vysočiny je zastoupen spíše na české straně Kraje Vysočina: počítáme sem **Horní Sázavu s Doubravou / Chrudimkou a Střední Želivku**. Klima je zde mírně teplé s 60-80, místy až se 100 dny se sněhovou pokrývkou, specifický odtok dosahuje hodnot na Střední Želivce $4 - 6 \text{ l} \cdot \text{s}^{-1} \cdot \text{km}^{-2}$, na Horní Sázavě / Doubravě / Chrudimce $5 - 10 \text{ l} \cdot \text{s}^{-1} \cdot \text{km}^{-2}$. Potenciální vegetací jsou stupně dubovo-bukový a dubovo-jehličnatý, v půdním pokryvu dominují hnědé půdy s půdami oglejenými. Převládají hřbety a údolí.

Čtvrtý stupeň má své zastoupení na straně české jako **Křemešnický (Melechovský)** a na straně moravské jakožto **Brtnicko-arnolecký**. Klima je mírně teplé až chladné se 60 - 100 (místy i 120) dny se sněhovou pokrývkou, specifický odtok dosahuje hodnot 5 - 8 (Křemešnický) a $4 - 6 \text{ l} \cdot \text{s}^{-1} \cdot \text{km}^{-2}$ v Brtnicko-arnoleckém. Potenciálním vegetačním stupněm je dubovo-jehličnatý až jedlovo-bukový, v půdním pokryvu převládají hnědé půdy nenasycené neboli kyselé s půdami oglejenými. Reliéf zahrnuje hřbety, plošiny i úvalovité sníženiny.

Pátým a nejvyšším stupněm Vysočiny jsou dvě klenby - **Žďárské vrchy** a **Jihlavské vrchy**. Mají chladné podnebí se 100 - 120 dny se sněhovou pokrývkou, specifický odtok v Jihlavských vrších dosahuje jen $6 - 8 \text{ l} \cdot \text{s}^{-1} \cdot \text{km}^{-2}$, ve Žďárských vrších je to však $6 - 14 \text{ l} \cdot \text{s}^{-1} \cdot \text{km}^{-2}$. Potenciálním vegetačním stupněm je jedlovo-bukový, půdní pokryv je zcela odlišný od ostatních: nejen, že jsou zde hnědé půdy kyselé, ale i jejich přechody do podzolů, rašelinných půd, glejů se semigleji a pseudogleji. Reliéf tvoří poměrně vysoké hřbety se sedly, kopci, hlubokými údolími a úvalovitými sníženinami.

Navzdory poměrně velké rozloze náleží Kraj Vysočina z hlediska počtu obyvatel do dolní poloviny pomyslného žebříčku (tabulka 1.2) - pouze dva kraje jsou počtem obyvatel menší než Kraj Vysočina. Nesoulad těchto dvou základních charakteristik je důsledkem vlivu přírodních podmínek a historického vývoje území, během něhož bylo území kraje zalidněno na poměry České republiky i střední Evropy poměrně řídko. Počtem obyvatel na 1 km^2 (74,9) se kraj nachází hluboko pod průměrem ČR a spolu s krajem Plzeňským a Jihočeským patří mezi tři regiony s nejnižší hustotou zalidnění regiony ČR.

Území Kraje Vysočina je rozděleno celkem na 704 samosprávných obcí. Pouze ve Středočeském kraji existuje více obcí, všechny ostatní kraje ČR mají počet obcí menší. To svědčí o značné administrativní roztříštěnosti území kraje. Tu je možné vyjádřit průměrným počtem obyvatel připadajících na jednu obec - hodnota 725 obyvatel jako průměrná velikost obce Kraje Vysočina je nejnižší v mezikrajském porovnání.

Při reformě územní veřejné správy byla k 1. 1. 2003 ukončena činnost okresních úřadů a jejich působnost přenesena z části na krajský úřad a z části na nově zřízené obce s rozšířenou působností. V Kraji Vysočina bylo vymezeno celkem 15 správních obvodů těchto obcí s rozšířenou působností. Jejich základní charakteristika je uvedena v tab. 1.5. Kraj se tak od 1. 1. 2003 administrativně člení na 15 správních obvodů obcí s rozšířenou působností, 26 obvodů pověřených obecních úřadů a 704 obcí. Stále ovšem, i přes reformní opatření v posledních letech, existují instituce s okresní působností (okresní soudy, okresní správa sociálního zabezpečení, okresní státní zastupitelství, apod.), čili se zrušením okresních úřadů nepominula existence okresů. Ba ani krajů z roku 1960, a tak území kraje spadá působností pod tři krajské soudy se sídly v Brně, Českých Budějovicích a Hradci Králové.

Polohu území je nutné hodnotit na několika řádovostních úrovních. Poloha Kraje Vysočina na makroregionální úrovni (v rámci střední Evropy, resp. Evropy) je poměrně exponovaná. Území kraje je součástí hlavní středoevropské urbanizované osy (Berlín - Praha - Vídeň/Bratislava - Budapešť), která je v širším kontextu součástí hlavní komunikační spojnice severní Evropy a Skandinávie s jihovýchodní Evropou a západní Asií. Exponovanost polohy je zvyrazněna průběhem komunikací evropského významu, především dálnicí D1 (v síti evropských silnic označení E 50 a E 65), železnicí (Berlín -) Praha - Havlíčkův brod - Břeclav (- Vídeň/Bratislava) a silnicí I/38 (Jihlava - Znojmo - Vídeň - v síti evropských silnic označení E 59).

Hodnota polohy kraje na mezoregionální úrovni (vzhledem k hlavním koncentracím obyvatelstva, výroby a služeb v rámci státu) je však v kontrastu k výhodné makropoloze jen průměrná až podprůměrná. Území kraje je poměrně vzdálené od všech jedenácti hlavních sídelních aglomerací ČR. Nejbližší z nich je brněnská, která zvyšuje exponovanost východní části regionu. Zdrojem exponovanosti na mezoúrovni tak jsou zejména hlavní dopravní osy. Většina komunikací nadregionálního významu sleduje směr severozápad - jihovýchod, resp. západ - východ, zatímco významné komunikace v kolmém směru v území chybí. Výhodou je centrální poloha v rámci ČR.

Na mikroregionální úrovni jde již o hodnocení diferencovaného stupně exponovanosti jednotlivých částí regionu (kraje). Zdroji exponovanosti jsou jednak významné komunikace, jednak významná centra uvnitř území - především krajské město a okresní města. Dominantním rozvojovým pólem území je Jihlava, která je s 50,6 tis. obyvatel (k 1. 1. 2017) centrem republikového významu.

Tab. 1.1: Pozice Kraje Vysočina v ČR z hlediska rozlohy (k 31. 12. 2016)

Pořadí	Kraj	Rozloha v km ²
1	Středočeský	1 338 982
2	Hl. město Praha	1 280 508
3	Moravskoslezský	1 209 879
4	Jihomoravský	1 178 812
5	Ústecký	821 377
6	Jihočeský	638 782
7	Olomoucký	633 925
8	Zlínský	583 698
9	Plzeňský	578 629
10	Královéhradecký	550 804
11	Pardubický	517 087
12	Vysočina	508 952
13	Liberecký	440 636
14	Karlovarský	296 749

Tab. 1.2: Pozice Kraje Vysočina v ČR z hlediska počtu obyvatel (k 31. 12. 2016)

Pořadí	Kraj	Počet obyvatel
1	Středočeský	10 928
2	Jihočeský	10 058
3	Plzeňský	7 649
4	Jihomoravský	7 188
5	Vysočina	6 796
6	Moravskoslezský	5 430
7	Ústecký	5 339
8	Olomoucký	5 271
9	Královéhradecký	4 759
10	Pardubický	4 519
11	Zlínský	3 963
12	Karlovarský	3 310
13	Liberecký	3 163
14	Hl. město Praha	496

Tab. 1.3: Pozice Kraje Vysočina v ČR z hlediska hustoty zalidnění (k 31. 12. 2016)

Pořadí	Kraj	Počet obyvatel na 1 km ²
1	Hl. město Praha	2580,9
2	Moravskoslezský	222,8
3	Jihomoravský	164,0
4	Ústecký	153,9
5	Zlínský	147,3
6	Liberecký	139,3
7	Středočeský	122,5
8	Olomoucký	120,3
9	Královéhradecký	115,7
10	Pardubický	114,4
11	Karlovarský	89,6
12	Plzeňský	75,6
13	Vysočina	74,9
14	Jihočeský	63,5

Tab. 1.4: Pozice Kraje Vysočina v ČR z hlediska průměrné velikosti obcí (k 31. 12. 2016)

Pořadí	Kraj	Počet obyvatel na 1 obec
1	Hl. město Praha	1 280 508,0
2	Moravskoslezský	4 032,9
3	Ústecký	2 320,3
4	Karlovarský	2 214,5
5	Liberecký	2 049,5
6	Zlínský	1 901,3
7	Jihomoravský	1 751,6
8	Olomoucký	1 576,9
9	Královéhradecký	1 229,5
10	Středočeský	1 170,4
11	Plzeňský	1 154,9
12	Pardubický	1 146,5
13	Jihočeský	1 023,7
14	Vysočina	722,9

Zdroj dat (tabulky 1.1 – 1.4): Statistický bulletin – Kraj Vysočina v 1.až 4. čtvrtletí 2016. ČSÚ Jihlava, 2017

Tab. 1.5: Základní charakteristika správních obvodů obcí s rozšířenou působností (k 31. 12. 2016)

Správní obvod	Rozloha (km ²)	Počet obyvatel	Hustota zalidnění (ob./km ²)	Počet měst	Počet městysů	Počet obcí	Počet částí obcí
Bystřice nad Pernštejnem	348	19 926	57,3	1	1	39	91
Havlíčkův Brod	632	52 280	82,7	4	4	56	139
Humpolec	228	17 488	76,7	1	0	25	66
Chotěboř	329	22 050	67,0	2	4	31	101
Jihlava	922	100 018	108,5	4	6	79	145
Moravské Budějovice	414	23 298	56,3	2	0	47	60
Náměšť nad Oslavou	211	13 338	63,1	1	1	27	32
Nové Město na Moravě	293	19 330	66,0	1	3	30	59
Pacov	235	9 514	40,6	1	1	24	64
Pelhřimov	827	44 975	54,4	7	3	71	192
Světlá nad Sázavou	290	19 840	68,4	2	0	32	89
Telč	291	13 040	44,8	1	3	45	59
Třebíč	838	75 015	89,6	3	8	93	133
Velké Meziříčí	473	36 020	76,1	2	2	57	96
Žďár nad Sázavou	464	42 820	92,2	2	4	48	76
Kraj Vysočina	6796	508 952	74,9	34	40	704	1 402

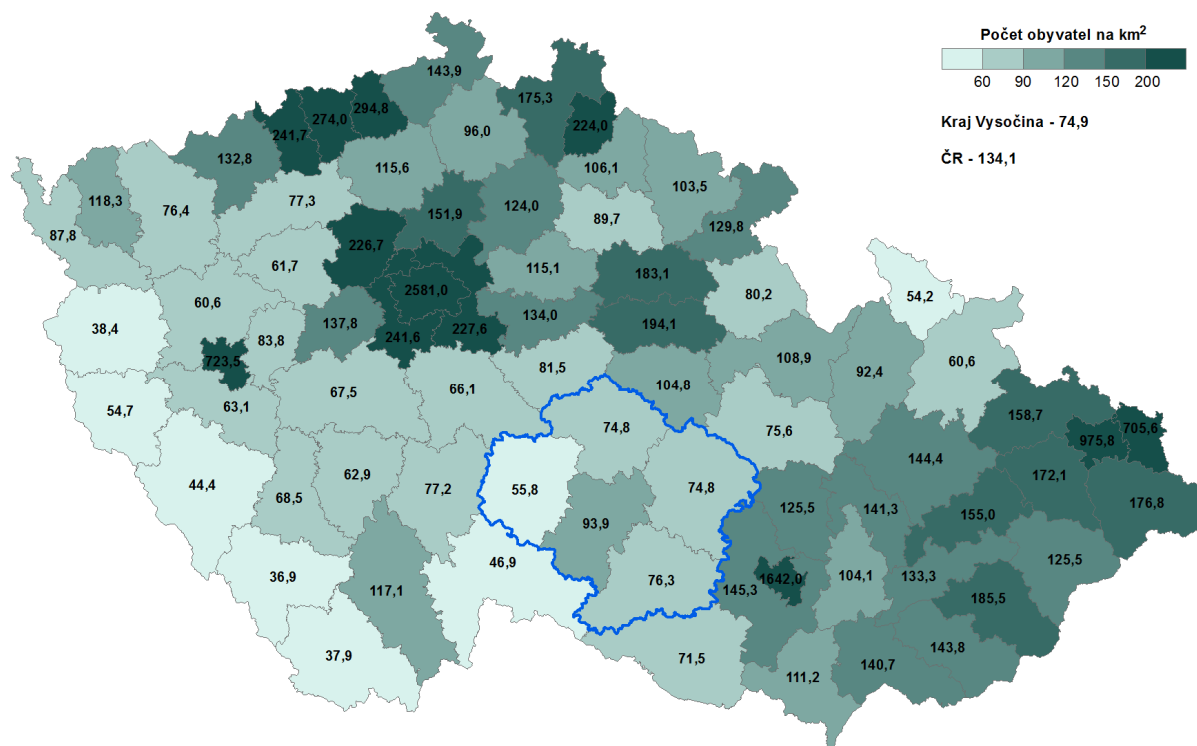
Zdroj dat: Statistický bulletin - Kraj Vysočina 1. čtvrtletí, ČSÚ Jihlava, 2017; Malý lexikon obcí ČR. ČSÚ Praha, 2017

2. Obyvatelstvo a sídelní struktura

2.1 Stav a pohyb obyvatelstva

Kraj Vysočina se s 508 952 obyvateli (k 31. 12. 2016) řadí k méně lidnatým krajům České republiky (třetí populačně nejmenší po Karlovarském a Libereckém) a na obyvatelstvu ČR se podílí 4,8 %. Zatímco obyvatelstvo tvoří dvacetinu populace ČR, rozloha kraje zaujímá 1/12 území státu (8,6 %). Z toho plyne velmi nízká hustota zalidnění; na 1 km² připadá 74,9 obyvatel (v ČR 134,1 obyvatel), což je po Jihočeském kraji druhá nejnižší hodnota mezi kraji ČR.

Obr. 2.1: Hustota zalidnění v okresech ČR k 31. 12. 2016

Zdroj dat: Stav a pohyb obyvatelstva v ČR v roce 2016. ČSÚ Praha, 2017

Tab. 2.1: Vývoj počtu obyvatel v okresech Kraje Vysočina v letech 1869 – 2016

Okres	1869	1910	1930	1950	1991	2011	2016
Havlíčkův Brod	106 421	110 719	105 871	93 312	96 113	95 088	94 579
Jihlava	99 553	111 175	112 378	92 940	109 883	112 188	112 649
Pelhřimov	99 331	100 702	90 990	74 597	74 614	72 455	71 977
Třebíč	87 050	103 395	107 317	99 756	114 289	113 322	111 651
Žďár nad Sázavou	113 125	110 497	105 212	92 023	118 841	118 872	118 096
Vysočina	505 480	536 488	521 768	452 628	513 740	511 925	508 952
Česká republika	7 621 086	10 076 727	10 674 240	8 896 086	10 302 215	10 504 203	10 578 820

Pozn.: Stav obyvatelstva dle výsledků příslušných sčítání lidu, od roku 2011 průběžná evidence obyvatelstva.

Zdroj dat: Historický lexikon obcí České republiky 1869 – 2005. ČSÚ Praha, 2006.; Stav a pohyb obyvatelstva v ČR v roce 2016. ČSÚ Praha, 2017

Z historického pohledu bydlelo na území kraje více obyvatel nejen před druhou, ale také před první světovou válkou. Nejvyšší počet obyvatel na území Kraje Vysočina byl registrován při sčítání v roce 1910, kdy zde žilo 536 488 osob (tabulka 2.1). Velké populační ztráty byly zaznamenány v průběhu první světové války (vysoká úmrtnost) a po skončení druhé světové války (odsun a dosídlování). Současný stav je i přes mírný nárůst počtu obyvatel v posledních letech blízký počtu obyvatel, který byl zjištěn při prvním moderním sčítání lidu na našem území v roce 1869. Vývoj počtu obyvatel byl však značně územně diferencován. Zatímco v období moderní populační statistiky (1869 – 2011) nejvýznamněji vzrostl počet obyvatel v okrese Třebíč (o 31 %; tempo růstu v tomto okrese se blíží

populačnímu růstu celé ČR), tak v okrese Pelhřimov počet obyvatel v tomto období klesl na méně než tři čtvrtiny stavu v roce 1869. Také v okrese Havlíčkův Brod je současný počet obyvatel nižší než před 150 lety. V období po 2. světové válce se nejdynamičtějším populačním růstem vyznačoval okres Žďár nad Sázavou.

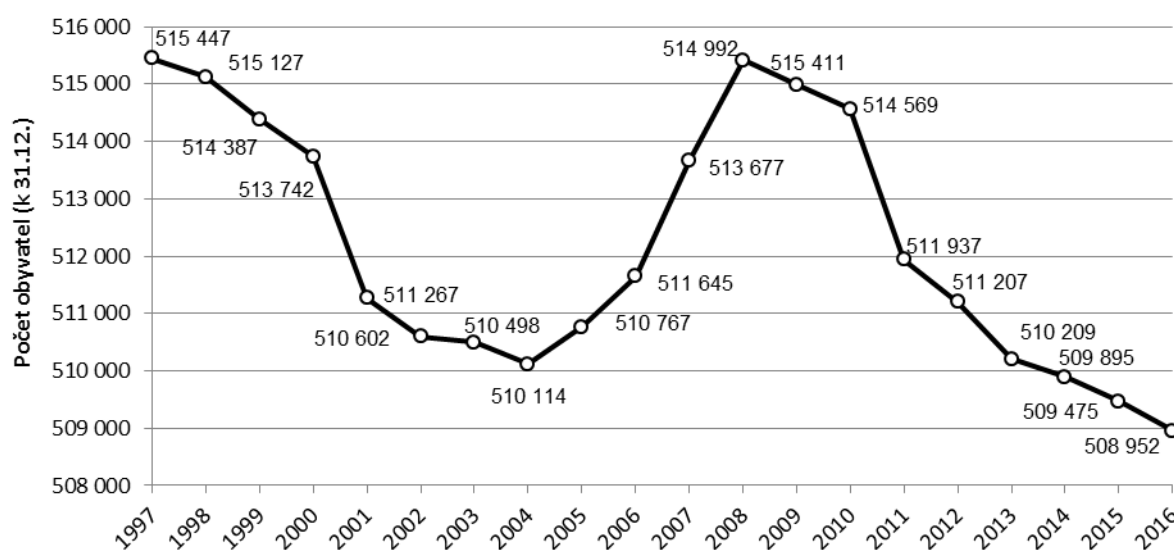
Tab. 2.2: Indexy vývoje počtu obyvatel v okresech Kraje Vysočina v letech 1869 – 2016

Okres	1910/1869	1930/1910	1950/1930	1991/1950	2011/1869	2011/1991	2016/2011
Havlíčkův Brod	104,0	95,6	88,1	103,0	89,4	98,9	99,5
Jihlava	111,7	101,1	82,7	118,2	112,7	102,1	100,4
Pelhřimov	101,4	90,4	82,0	100,0	72,9	97,1	99,3
Třebíč	118,8	103,8	93,0	114,6	130,2	99,2	98,5
Žďár nad Sázavou	97,7	95,2	87,5	129,1	105,1	100,0	99,3
Vysočina	106,1	97,3	86,7	113,5	101,3	99,6	99,4
Česká republika	132,2	105,9	83,3	115,8	137,8	102,0	100,7

Zdroj dat: viz tabulka 2.1, vlastní výpočty

Informaci o vývoji počtu obyvatel v Kraji Vysočina v posledních dvou dekadách podává obrázek 2.2. V období 1994 až 1998 počet obyvatel kolísá a pohyboval se mezi hodnotami 515 a 516 tis. Poté již počet obyvatel v kraji klesal až do roku 2004. Teprve v roce 2005 zaznamenala Vysočina meziroční růst populace. Výrazný skok v počtu obyvatel kraje v roce 2001 byl způsoben opravou dle výsledků sčítání 2001 (snížení počtu obyvatel v důsledku této opravy o 1 509 osob). Po několikaletém růstu, který vyvrcholil v roce 2008 opětovným překonáním hranice 515 tis., dochází od roku 2009 k opětovnému poklesu počtu obyvatel v kraji, který pokračoval i v následujících letech. Výrazný pokles počtu obyvatel v roce 2011 je třeba opět dát do souvislosti s převzatými výsledky Sčítání obyvatel.

Obr. 2.2: Vývoj počtu obyvatel v Kraji Vysočina v letech 1997 – 2016 (vždy k 31.12.)

Zdroj dat: Demografická ročenka krajů České republiky 1999 - 2009. ČSÚ Praha, 2010; Stav a pohyb obyvatelstva v ČR v letech 2010 až 2015. ČSÚ Praha, 2016

Vývoj počtu obyvatel ve správních obvodech obcí s rozšířenou působností (SO ORP) od roku 2010 zachycuje následující tabulka. Nejvíce obyvatel, téměř sto tisíc, má SO ORP Jihlava. V třebíčském SO ORP pak žije o více než dvacet pět tis. osob méně. Nejmenším sídlem SO ORP je Pacov, a také počet obyvatel tohoto správního obvodu je nejnižší, když nedosahuje ani hranice 10 tis. obyvatel. Absolutní nárůst počtu obyvatel mezi roky 2010 a 2016 zaznamenalo Jihlavsko (384), Humpolecko (286) a Velkémeziříčsko (258). Velké úbytky počtu obyvatel byly naopak zjištěny v SO ORP Žďár n. S. (1 179), Třebíč (972) a Moravské Budějovice (889).

Tab. 2.3: Vývoj počtu obyvatel ve správních obvodech obcí s rozšířenou působností Kraje Vysočina v letech 2010 – 2016 (vždy k 31.12.)

Správní obvod obce s rozšířenou působností	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Bystřice nad Pernštejnem	20 391	20 359	20 172	20 190	20 069	20 008	19 926
Havlíčkův Brod	52 472	52 107	52 167	52 153	52 246	52 220	52 280
Humpolec	17 202	17 331	17 421	17 430	17 440	17 495	17 488
Chotěboř	22 647	22 427	22 338	22 221	22 206	22 117	22 050
Jihlava	99 634	99 345	99 419	99 479	99 691	99 951	100 018
Moravské Budějovice	24 187	23 945	23 732	23 564	23 397	23 330	23 298
Náměšť nad Oslavou	13 416	13 497	13 450	13 387	13 346	13 327	13 338
Nové město na Moravě	19 566	19 472	19 429	19 429	19 411	19 341	19 330
Pacov	9 914	9 811	9 759	9 691	9 596	9 581	9 514
Pelhřimov	45 759	45 318	45 231	45 103	45 025	44 985	44 975
Světlá nad Sázavou	20 141	20 136	20 134	20 054	20 006	19 892	19 840
Telč	13 492	13 257	13 259	13 156	13 153	13 088	13 040
Třebíč	75 987	75 888	75 651	75 421	75 333	75 216	75 015
Velké Meziříčí	35 762	35 800	35 868	35 873	35 947	35 981	36 020
Žďár nad Sázavou	43 999	43 244	43 177	43 058	43 029	42 943	42 820
Vysočina	514 569	511 937	511 207	510 209	509 895	509 475	508 952

Zdroj dat: Bilance počtu obyvatel v obcích Kraje Vysočina 2014. ČSÚ Jihlava 2017.

Od poloviny 19. století do současnosti, tedy v období, za které existují spolehlivé údaje o počtu obyvatel, lze zaznamenat velký nárůst počtu obyvatel bydlících ve městech. V roce 1850 bydlelo v současných městech kraje pouze 118 474 osob, tedy 23,0 % obyvatelstva kraje. K 31. 12. 2015 žilo ve městech na Vysočině již 289 777 obyvatel, tedy 56,8 % obyvatel kraje. To byl však výrazně nižší podíl než v celé ČR (69,5 %) a třetí nejnižší hodnota ze všech krajů ČR hned po Středočeském a Olomouckém kraji.

Největším městem byla vždy Jihlava. V sídelním systému Vysočiny nejvíce vzrostla role Žďáru nad Sázavou, a to zejména v souvislosti s poválečnou výstavbou Žďárských strojíren. Nyní je Žďár nad Sázavou 4. největším městem kraje po Jihlavě, Třebíči a Havlíčkově Brodu. Na významu naopak nejvíce ztratilo město Polná. V polovině 19. století měla Polná celkem 5 195 obyvatel a byla 4. největším městem kraje. K 31. 12. 2015 bydlelo v Polné 5 134 obyvatel, a to ji řadilo až na 17. místo v souboru měst Kraje Vysočina. V období 1850 - 2016 se snížil počet obyvatel také ve městech Horní Cerekev, Počátky, Golčův Jeníkov, Brtnice, Svatka, Černovice a zejména v Červené Řečici a Habrech. Nejmladšími městy (od roku 1999 a 2000) jsou Svatka, Ždírec nad Doubravou, Brtnice, Horní Cerekev, Habry a Červená Řečice, která získala titul města teprve v dubnu 2007. Bližší údaje o počtu obyvatel měst Kraje Vysočina uvádí tabulka 2.1 v přílohách Profilu Kraje Vysočina.

Nově byl zaveden reprezentativní titul městys. V Kraji Vysočina bylo v prosinci roku 2014 evidováno 40 městysů.

2.1.1 Porodnost, úmrtnost, potratovost a přirozený přírůstek

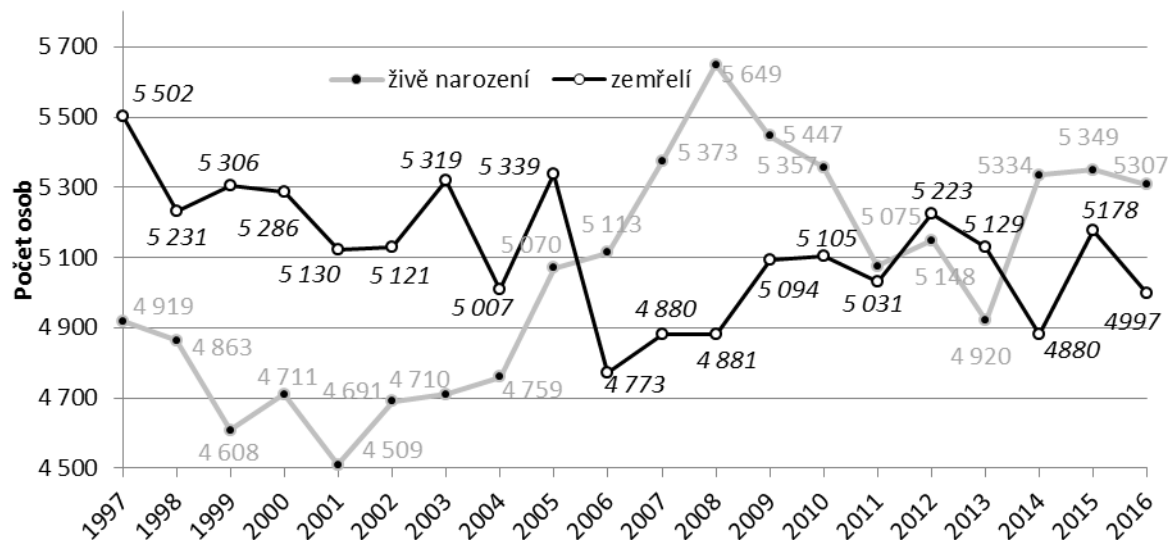
Počet živě narozených dětí se vyznačoval v Kraji Vysočina po 2. světové válce, kdy se rodilo více než 12 tis. dětí ročně, klesající tendencí až do konce šedesátých let. Tehdy počet živě narozených klesl pod 7,5 tis. (nejméně v roce 1968). Poté již dochází k populační explozi charakteristické pro celé tehdejší Československo, která probíhala v sedmdesátých letech a svého vrcholu dosáhla v roce 1974, kdy se v Kraji Vysočina narodilo ročně téměř 10 tis. dětí. Poté již slabně pronatalitní populační klima a dochází k prudkému úbytku počtu živě narozených; již v roce 1981 se v Kraji Vysočina narodilo méně než 8 tis. dětí, o šest let později pak dokonce méně než 7 tis. dětí.

Stejně jako na úrovni celé České republiky docházelo i v Kraji Vysočina od roku 1990 (s výjimkou roku 1993) k poklesu počtu živě narozených. V období let 1996 - 2004 se počet živě narozených v Kraji Vysočina každoročně pohyboval v rozmezí 4,5 až 5 tis. osob. V letech 2005 až 2012 však opět došlo k překročení hranice 5 000 živě narozených.

Zatímco v ČR bylo minima v počtu živě narozených dosaženo v roce 1999, v Kraji Vysočina se tak stalo až o dva roky později. Poté se počet živě narozených každoročně zvyšoval až po maximum v roce 2008, následující období je typické značnou rozkolísaností. V roce 2016 připadalo na 1 000

obyvatel Vysočiny (středního stavu) 10,4 živě narozených dětí (průměr ČR – 10,7), což byla šestá nevyšší hodnota mezi kraji ČR.

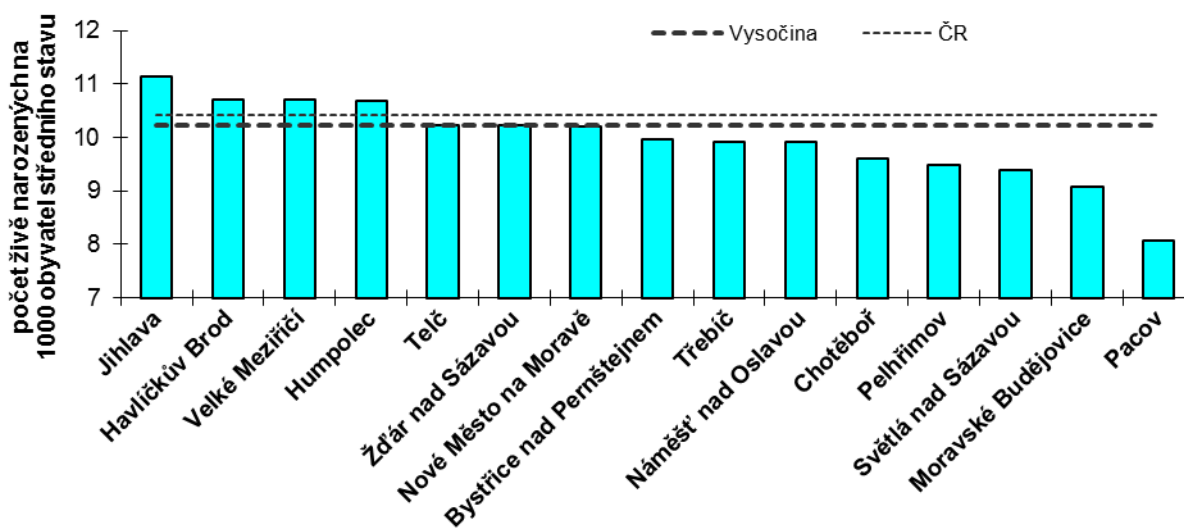
Obr. 2.3: Vývoj počtu živě narozených a zemřelých v Kraji Vysočina v letech 1997 – 2016

Zdroj dat: Demografická ročenka krajů České republiky 1999 - 2009. ČSÚ Praha, 2010; Stav a pohyb obyvatelstva v ČR v letech 2010 až 2016. ČSÚ Praha, 2017

Na úrovni správních obvodů obcí s rozšířenou působností počty živě narozených meziročně kolísají. Hrubá míra porodnosti (počet živě narozených na 1 000 obyvatel středního stavu) byla v období 2012 - 2016 nejvyšší ve správních obvodech ORP Jihlava a Havlíčkův Brod, které se dvěma dalšíma regiony dostaly nad průměr ČR. Nejnížší hrubou míru porodnosti vykázalo Pacovsko, Budějovicko a Světlsko (viz obr. 2.4). Pro počet živě narozených dětí na úrovni ORP je typické meziroční kolísání hodnot v průběhu posledních pěti let a je tedy těžké vysledovat trendy. Podrobnější údaje za jednotlivé správní obvody uvádí tabulky 2.2 a 2.3 v přílohách.

Obr. 2.4: Hrubá míra porodnosti ve správních obvodech ORP Kraje Vysočina v letech 2012 - 2016 (roční průměry)

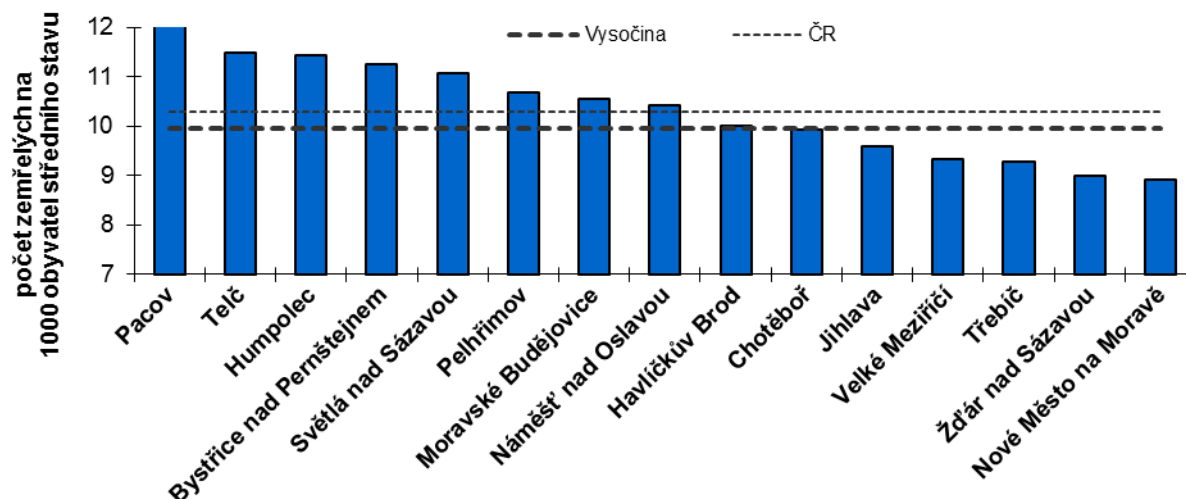

Zdroj dat: Stav a pohyb obyvatelstva v ČR v roce 2012-2016. ČSÚ Praha, 2017; Bilance počtu obyvatel v obcích Kraje Vysočina 2012-2016. ČSÚ Jihlava 2017

Také roční údaje o **zemřelých** v Kraji Vysočina zaznamenaly v poválečném období dynamický vývoj. Až do konce šedesátých let umíralo na území Kraje Vysočina ročně 5 až 6 tis. osob. V roce 1968 byla přesažena hranice 6 tis. a nastalo období s vyšší úmrtností (6 – 7 tis. zemřelých ročně), které trvalo až do počátku devadesátých let.

V roce 1991 počet zemřelých opět klesl pod hranici 6 tis. Přes určitou rozkolísanost počet zemřelých stále klesal tak, že v roce 2006 bylo na Vysočině evidováno méně než 5 000 zemřelých osob a bylo tak dosaženo dlouholetého minima. V následujícím období je rozkolísanost ještě výraznější. Na 1 000 obyvatel kraje tak připadalo v roce 2016 pouze 9,8 úmrtí, což byla třetí nejnížší hodnota v mezikrajském porovnání.

Obr. 2.5: Hrubá míra úmrtnosti ve správních obvodech ORP Kraje Vysočina v letech 2012 - 2016 (roční průměry)

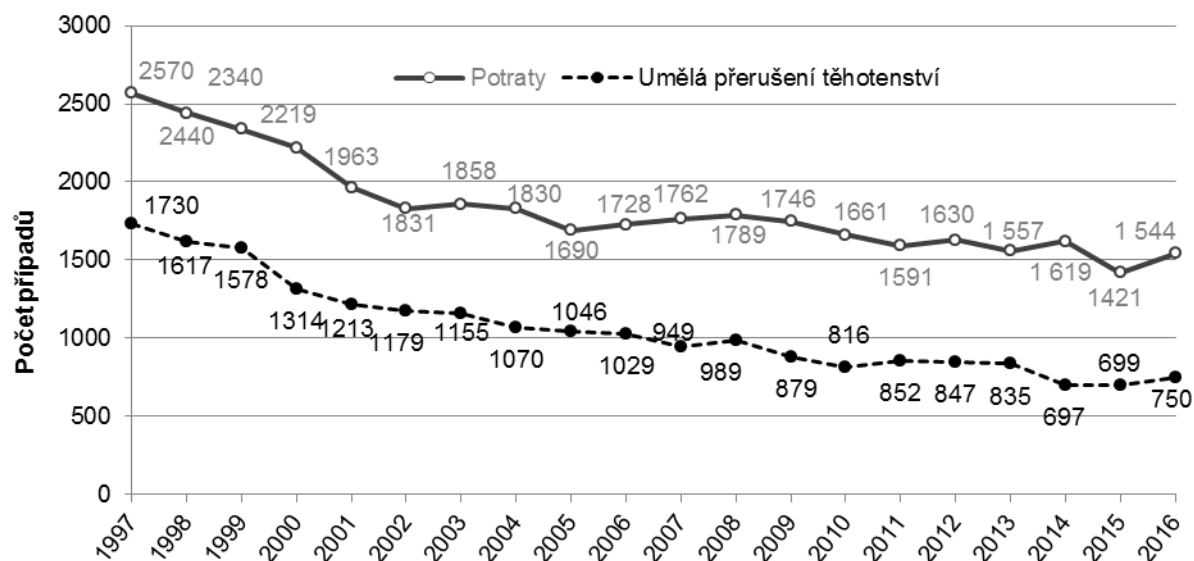
Zdroj dat: Stav a pohyb obyvatelstva v ČR v roce 2012-2016. ČSÚ Praha, 2017; Bilance počtu obyvatel v obcích Kraje Vysočina 2012-2016. ČSÚ Jihlava 2017

Mezi jednotlivými obvody SO ORP Kraje Vysočina panují poměrně značné rozdíly. Jak vyplývá z obrázku 2.5. Relativní hodnoty úmrtnosti jsou nejnižší právě v těch regionech, kde jsou nejpříznivější natalitní charakteristiky. Počet zemřelých na tisíc obyvatel středního stavu byl v období let 2012 – 2016 nejvyšší ve správním obvodu ORP Pacov, Světlá n. S., Telč a Humpolec. Naopak nejpříznivější hodnoty v úmrtnostních statistikách vykazovalo ve sledovaném období Žďársko a Novoměstsko. Informace o úmrtnostních poměrech na úrovni správních obvodů ORP podávají tabulky 2.4 a 2.5 v přílohách.

Před rokem 1990 se Česká republika vyznačovala vysokým počtem **potratů**, resp. **umělých přerušení těhotenství** na počet živě narozených dětí (index potratovosti), což souviselo s nízkou mírou religiozity obyvatel a nízkým využíváním antikoncepčních prostředků. Potratovost je v ČR statisticky sledována od počátku sedmdesátých let. V roce 1971 bylo v Kraji Vysočina zaznamenáno necelých 3 tis. potratů. Až do roku 1986 jejich počet rostl velmi pozvolna až k hranici 4 tis., poté došlo ke značnému meziročnímu nárůstu o více než tisíc potratů. K zásadnímu růstu počtu umělých přerušení těhotenství ve druhé polovině osmdesátých let výrazně přispělo přijetí vyhlášky Ministerstva zdravotnictví ČSR č. 75/1986 Sb., která mj. blíže upravovala podmínky, za nichž bylo možné přerušit těhotenství ze zdravotních důvodů. Nad hranici 5 tis. se počet potratů dostal v roce 1988 a udržel se zde až do roku 1991. V následujících letech však v Kraji Vysočina stejně jako v ČR počet interrupčních zákroků strmě klesal. Pod hranici 3 tis. se počet potratů v Kraji Vysočina dostal již v roce 1994, pod dvoutisícovou hodnotu pak v roce 2000. S určitými výkyvy pokračoval pokles počtu potratů i dále a v roce 2015 se dostal pod hranici 1500. Počet umělých přerušení těhotenství se také každoročně snižuje od počátku devadesátých let a kopíruje potratů jako celku. V roce 2007 bylo na Vysočině poprvé evidováno méně než tisíc takových případů. V kraji bylo v roce 2016 zaznamenáno 14,1 umělých přerušení těhotenství na 100 narozených dětí, což bylo méně, než činil průměr ČR (18,0) a po Pardubickém a Jihomoravském nejméně mezi kraji ČR.

Významně klesá podíl UPT na celkovém počtu potratů, zatímco v roce 1993 to bylo 78 %, na konci sledovaného období atakuje hranici 50 %. Přes určité výkyvy je zaznamenán mírný nárůst samovolných potratů.

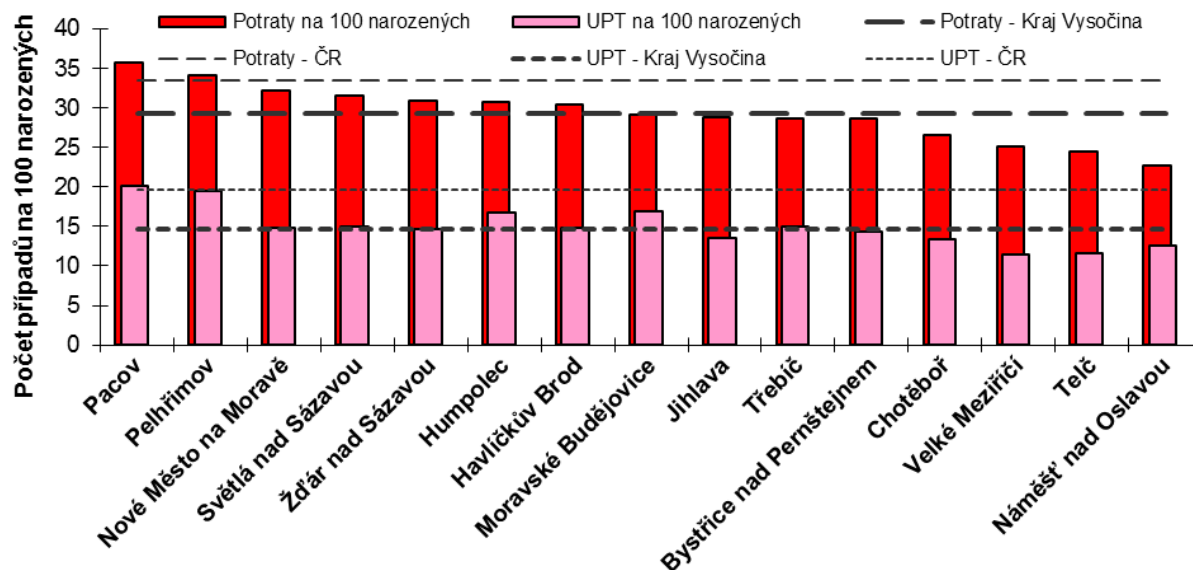
Obr. 2.6: Vývoj počtu potratů (včetně umělých přerušení těhotenství) a umělých přerušení těhotenství v Kraji Vysočina v letech 1997 – 2016

Zdroj dat: Demografická ročenka krajů České republiky 1999 - 2016. ČSÚ Praha, 2017.

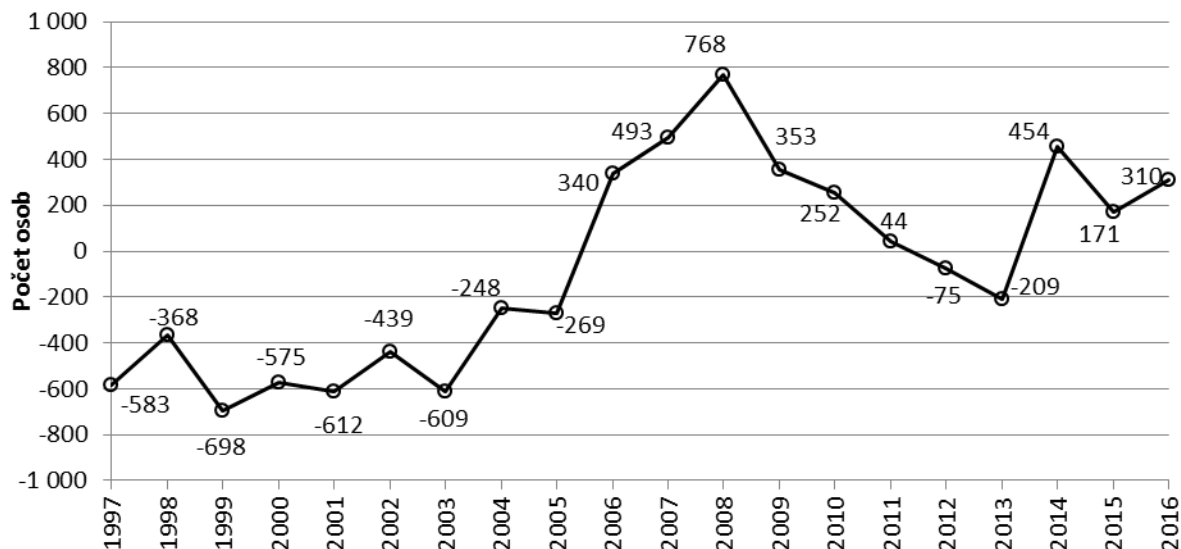
Na úrovni jednotlivých správních obvodů ORP vykazovalo v ročním průměru let 2012 - 2016 nejvyšší index potratovosti Pacovsko, Pelhřimovsko, kde byl překonán průměr České republiky a Novoměstsko. U počtu umělých přerušení těhotenství na 100 narozených byl republikový průměr překročen pouze ve správních obvodech ORP Pacov. Mírně příznivější situace vládne dlouhodobě ve východní části kraje. Územní srovnání nabízí obrázek 2.7.

Obr. 2.7: Počet potratů včetně umělých přerušení těhotenství (UPT) na 100 narozených dětí (index potratovosti) ve správních obvodech ORP Kraje Vysočina v letech 2012 - 2016 (roční průměry)

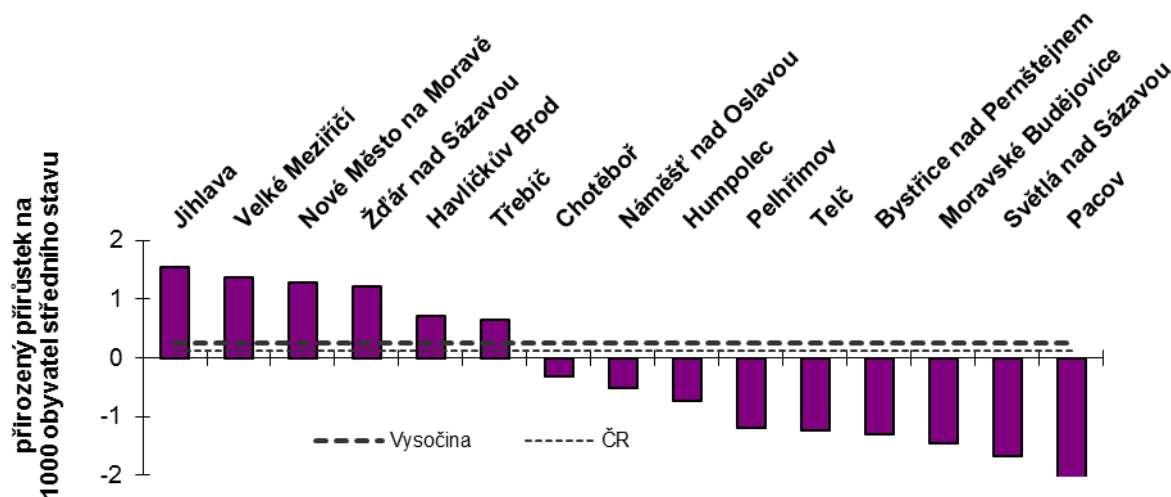
Zdroj dat: Stav a pohyb obyvatelstva v ČR v roce 2012-2016. ČSÚ Praha, 2017; Bilance počtu obyvatel v obcích Kraje Vysočina 2012-2016. ČSÚ Jihlava 2017

Kraj Vysočina se v minulosti dlouhodobě vyznačoval vysokým přirozeným přírůstkem obyvatelstva (rozdíl mezi počtem živě narozených a zemřelých). Ten v období po 2. světové válce bohatě nahrazoval úbytek obyvatelstva způsobený stěhováním, takže mezi prvním poválečným sčítáním v roce 1950 a rokem 1991 počet obyvatel v Kraji Vysočina vzrostl téměř o 60 tisíc.

Obr. 2.8: Přirozený přírůstek obyvatel v Kraji Vysočina v letech 1997 – 2016

Zdroj dat: Demografická ročenka krajů České republiky 1999 - 2016. ČSÚ Praha, 2017.

Nepříznivý demografický vývoj v České republice, který započal již v první polovině devadesátých let, se promítl i na Vysočině. V roce 1995 zaznamenal kraj poprvé ztrátu obyvatelstva přirozenou měnou. Rozdíl mezi živě narozenými a zemřelými se pohyboval v záporných číslech až do roku 2005. V roce 2006 vykázal Kraj Vysočina po 12 letech kladný přirozený přírůstek obyvatelstva. Nejvyšší přírůstek byl zjištěn v roce 2008, poté jsou zaznamenány výkyvy s minimem v roce 2013 a maximem v následujícím roce. Vývoj přirozeného přírůstku od roku 1994 zachycuje obrázek č. 2.8.

Obr. 2.9: Přirozený přírůstek (úbytek) na 1 000 obyvatel středního stavu ve správních obvodech ORP Kraje Vysočina v letech 2012 - 2016 (roční průměry)

Zdroj dat: Stav a pohyb obyvatelstva v ČR v roce 2012-2016. ČSÚ Praha, 2017; Bilance počtu obyvatel v obcích Kraje Vysočina 2012-2016. ČSÚ Jihlava 2017

Na úrovni správních obvodů obcí s rozšířenou působností zaznamenalo v průměru let 2012 - 2016 kladné přirozené přírůstky šest správních obvodů ORP, z nichž rovněž všechny vykázaly vyšší nárůst populace přirozenou měnou, než činil celostátní průměr. Dle obrázku 2.9 byl ve sledovaném období nejvýraznější přirozený úbytek obyvatelstva na Pacovsku a Světelsku. Pokud se budeme zabývat trendy (tabulky 2.6 a 2.7 v přílohách), tak přes poměrně značné kolísání hodnot přirozeného přírůstku na úrovni menších územních celků nelze opomenout přechod z výrazně záporných do kladných čísel u Jihlavska, což je zřejmě způsobeno migrační atraktivitou krajského města a okolí pro mladší složku populace zakládající rodiny. Od roku 2007 vykazoval vždy kladné hodnoty přirozeného přírůstku obvod ORP Žďár nad Sázavou. Na druhou stranu v období let 2007 - 2016 každoročně přirozenou měnou obyvatelstvo ztrácelo Světelsko a s výjimkou jednoho roku i Pelhřimovsko.

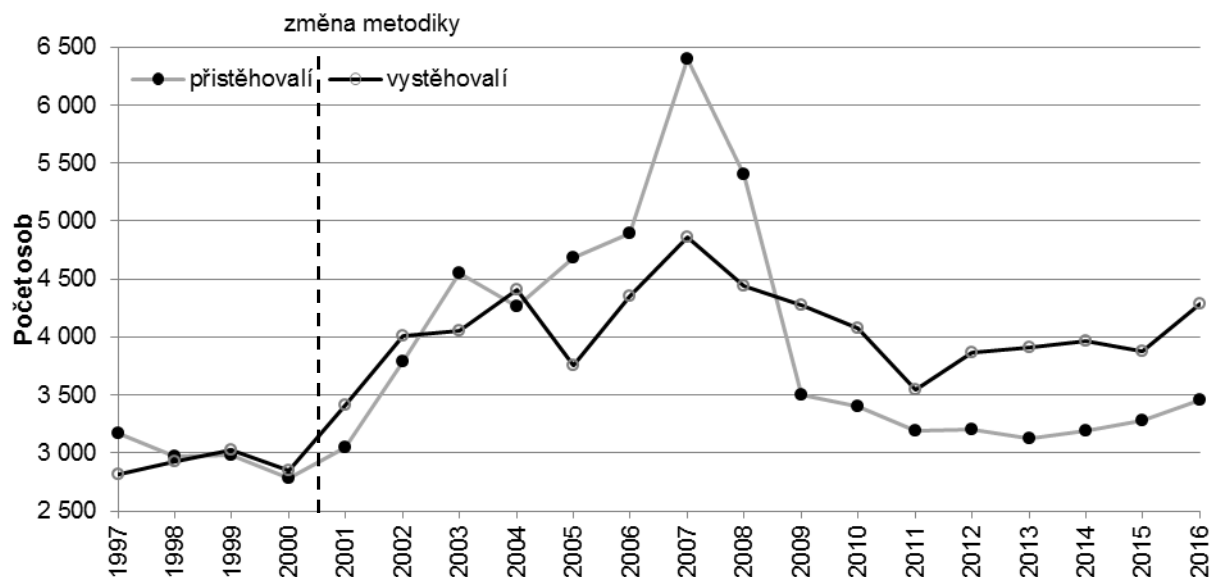
2.1.2 Migrace obyvatelstva

Vývoj počtu obyvatel území kraje není ovlivněn pouze přirozenou měnou, ale také migrací, tedy počtem přistěhovalých a vystěhovalých. Od konce 2. světové války se Kraj Vysočina až na výjimky vyznačoval spíše vyšším počtem vystěhovalých než přistěhovalých. Tento trend přerušila až výstavba jaderné elektrárny v Dukovanech, která způsobila velký příliv obyvatel do okresu Třebíč v letech 1981 – 1983. Ke konci osmdesátých let však kraj znovu vykazoval záporné migrační saldo, tedy vyšší počet vystěhovalých než přistěhovalých, a tento stav přetrval až do konce roku 1994. Tehdy byl poprvé po deseti letech zaznamenán vyšší počet přistěhovalých než vystěhovalých a obdobná situace vydržela celých pět let. Od roku 2001 bylo přikročeno ke změně metodiky evidence migrujících osob. Počet vystěhovalých i přistěhovalých se zvýšil díky nově započítávaným cizincům, kteří u nás pobývají na základě víza přesahujícího platnost 90 dní. Na vyšším počtu migrantů se rovněž podílí cizinci s azylem. Od roku 2001 počet přistěhovalých rostl, přičemž v roce 2007 dosáhl rekordní úrovně. Počet vystěhovalých se každoročně zvyšoval až do roku 2004, v roce 2005 nastal meziroční propad počtu emigrujících osob z Kraje Vysočina, ovšem poté došlo opět k dalším meziročním růstům. Hodnota za rok 2007 byla stejně jako u imigrantů rekordní. Od roku 2008 došlo k výraznému snížení počtu přistěhovalých do Kraje Vysočina i vystěhovalých z kraje. Od roku 2009 dochází v kraji k určité stabilizaci ale se záporným saldem migrace.

V roce 2016 se do Kraje Vysočina **přistěhovalo** celkem 3 456 osob. Na 1 000 obyvatel středního stavu připadalo 6,8 přistěhovalých, což v mezikrajském srovnání představovalo třetí nejnižší hodnotu hrubé míry imigrace. Nižší příliv přistěhovalých přepočtený na počet obyvatel byl zaznamenán jen v Moravskoslezském a Zlínském kraji.

Počet **vystěhovalých** z Vysočiny v roce 2016 činil 4 289 osob, což znamenalo 8,4 emigrantů na 1 000 obyvatel středního stavu. Hrubá míra emigrace tak byla sedmá nejvyšší v mezikrajském porovnání.

Obr. 2.10: Vývoj počtu přistěhovalých do Kraje Vysočina a vystěhovalých z Kraje Vysočina v letech 1997 – 2016

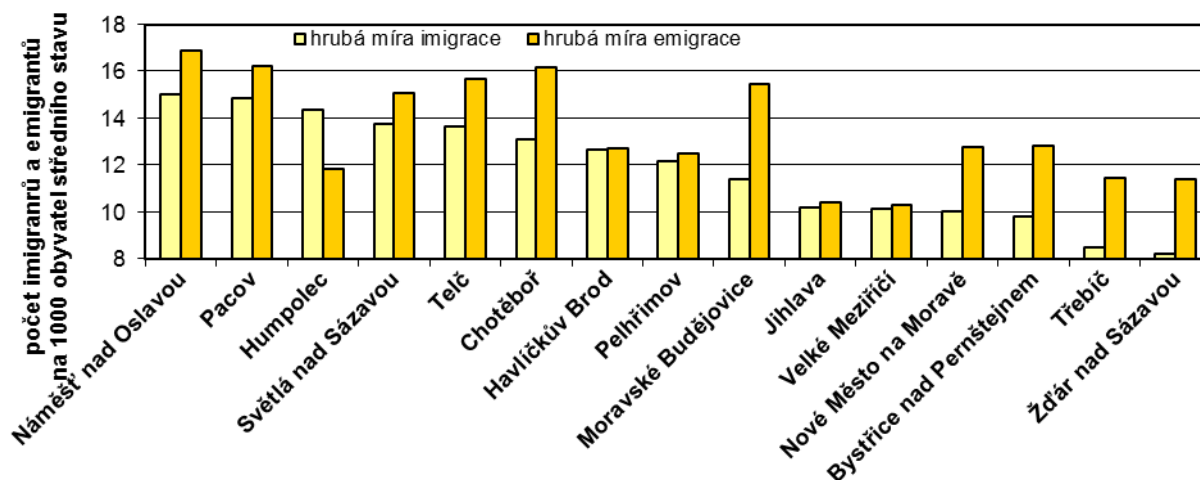

Pozn.: Za roky 1994 - 2000 je v zahraničním stěhování České republiky zahrnuto stěhování všech osob (včetně cizinců) s místem trvalého pobytu v České republice a od 1.1.2001 všech občanů ČR s trvalým pobytem na území ČR, cizinců s povolením k trvalému pobytu na území ČR, cizinců s vízem nad 90 dní a cizinců s azylem na území ČR.

Zdroj dat: Demografická ročenka krajů České republiky 1999 - 2010. ČSÚ Praha, 2011; Stav a pohyb obyvatelstva v ČR v roce 2011 až 2016. ČSÚ Praha, 2017

Počet přistěhovalých do jednotlivých správních obvodů ORP bývá meziročně poměrně dost proměnlivý. V relativním vyjádření (podle hrubé míry imigrace) byly v letech 2012 - 2016 nejúspěšnější v přitahování nových obyvatel spíše správní obvody v západní polovině Kraje Vysočina. Naopak do regionů na východě kraje se lidé stěhovali se značně nižší intenzitou. Určitou výjimkou je periferní region Náměšťska, kde však „pull faktor“ představuje spíše armádní zařízení přesahující působnost regionů.

Obr. 2.11: Hrubá míra imigrace a hrubá míra emigrace ve správních obvodech ORP Kraje Vysočina v letech 2012 - 2016 (roční průměry)

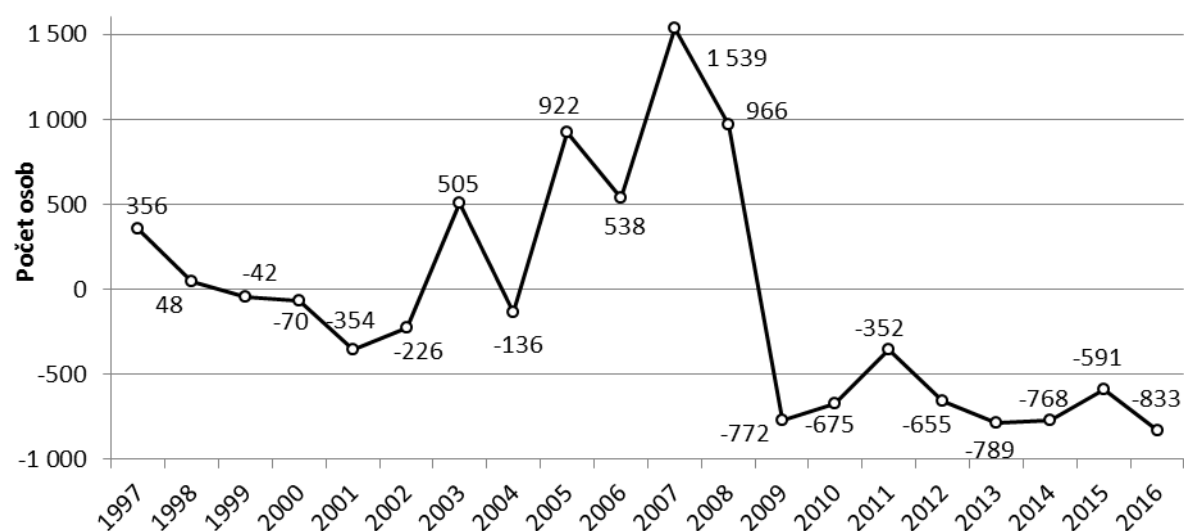
Zdroj dat: Bilance počtu obyvatel v obcích Kraje Vysočina 2012-2016. ČSÚ Jihlava 2017

Vztaženo na počet obyvatel evidovaly ve sledovaném období 2012 - 2016 nejvíce emigrujících osob periferní regiony Kraje Vysočina – Náměšťsko, Pacovsko a Chotěbořsko. S daleko nejnižší intenzitou se lidé stěhovali ze správního obvodu ORP Velké Meziříčí, Jihlava.

Pokud se budeme zabývat trendy, poměrně evidentní je od roku 2003 značný nárůst imigrujících osob na Jihlavsko, Pelhřimovsko, Havlíčkobrodsko, Novoměstsko, Velkomeziříčsko a Humpolecko. Tento trend byl však popřen od 2009, kdy dochází také k výraznému poklesu počtu přistěhovalých osob.

V roce 2007 vykázal Kraj Vysočina rekordní **přírůstek stěhováním** o 1 539 osob, naopak od roku 2009 byl zaznamenán největší úbytek stěhováním přibližující se hranici 800 osob. I další roky se vyznačují poměrně vysokou migrační ztrátou. Větší ztráta obyvatel stěhováním byla v roce 2016 podle hrubé míry migračního salda zjištěna pouze u krajů Moravskoslezský a Karlovarský.

Obr. 2.12: Vývoj migračního salda Kraje Vysočina v letech 1996 – 2015

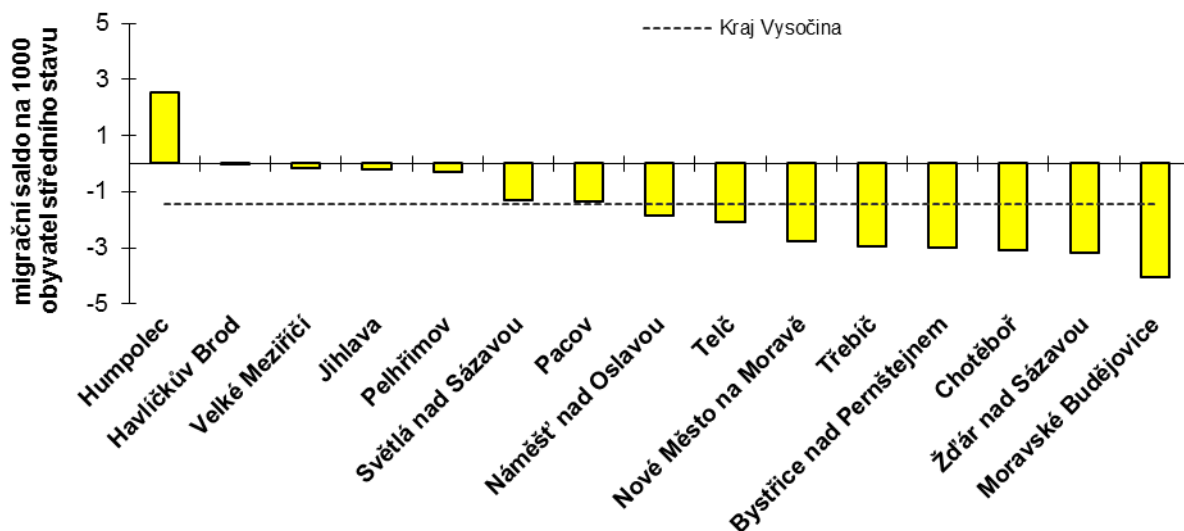

Zdroj dat: Demografická ročenka krajů České republiky 1999 - 2010. ČSÚ Praha, 2011; Stav a pohyb obyvatelstva v ČR v roce 2012 až 2015. ČSÚ Praha, 2016

Na úrovni správních obvodů obcí s rozšířenou působností existují v bilanci stěhování obyvatel nemalé rozdíly. Ztrátu obyvatelstva stěhováním vykázalo v souhrnu let 2012 - 2016 celkem 14 správních obvodů ORP, přičemž největší pokles populace tímto způsobem nastal v případě Budějovicka a

Žďárská. Mezi migračně nejvíce ziskové patřilo ve sledovaném období pouze Humpolecko. Jak vyplývá z tabulek 2.12 a 2.13 v přílohách, v období 2007 – 2016 zaznamenaly ztrátu obyvatel stěhováním s jedinou výjimkou každoročně správní obvod ORP Bystřice nad Pernštejnem, Moravské Budějovice, Třebíč a Žďár nad Sázavou. Migrační saldo bylo ve stejném období pravidelně v kladných číslech pouze s výjimkou dvou let na Humpolecku a Velkomeziříčsku.

Obr. 2.13: Hrubá míra migračního salda ve správních obvodech ORP Kraje Vysočina v letech 2012 - 2016 (roční průměr)

Zdroj dat: Balance počtu obyvatel v obcích Kraje Vysočina 2012-2016. ČSÚ Jihlava 2017

V průběhu devadesátých let došlo také k významné změně směrů migrace mezi městy a venkovem: po desetiletích převahy migrace z venkova do měst došlo k zásadnímu obratu. Města jako celek, zejména střední a větší města, v současnosti obyvatelstvo migračně ztrácí, zatímco venkovské obce (jako celek) mají kladné migrační saldo, avšak při velkých regionálních rozdílech. Specifickým fenoménem je migrační atraktivita obcí v zázemí větších měst (suburbanizace), která se ale na Vysočině dosud projevila nejvýrazněji v okolí Jihlavy.

2.1.3 Celkový přírůstek obyvatelstva

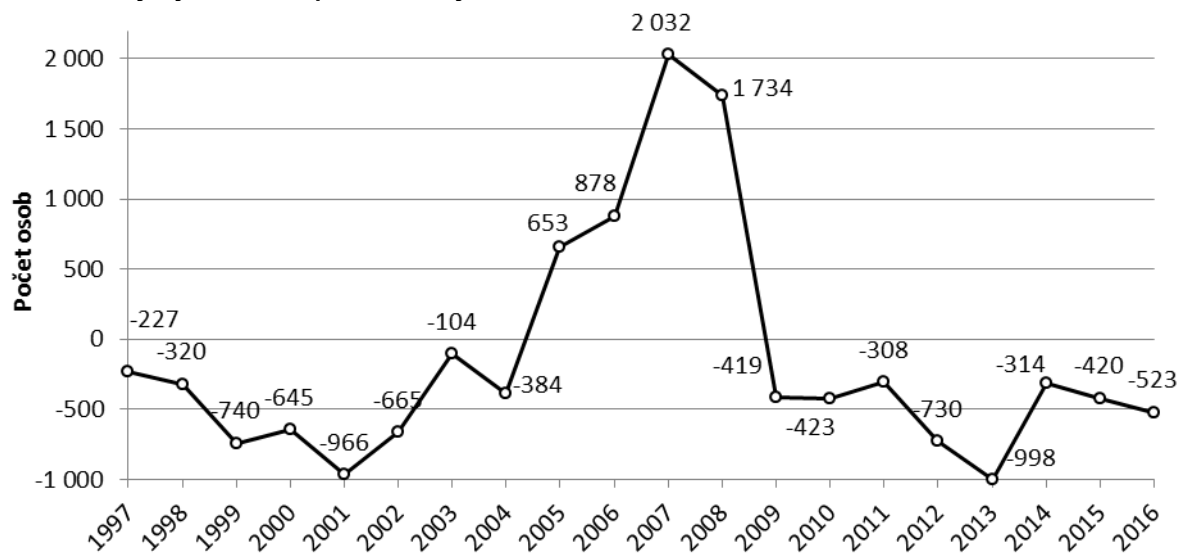
Celkový růst (úbytek) populace je výsledkem kombinace čtyř charakteristik pohybu obyvatelstva. Jeho výpočet určuje součet počtu živě narozených a přistěhovalých obyvatel do daného regionu, odečítá se počet zemřelých a vystěhovalých osob.

Na počátku devadesátých let vykazoval Kraj Vysočina růst populace v řádu několika stovek osob ročně. Poprvé se Vysočina dostala do záporných čísel v roce 1995. Přestože se kraj o rok později opět „vynořil“ nad nulu, v letech 1997 - 2004 zaznamenávala Vysočina každoročně celkový přírůstek obyvatel v záporných hodnotách; jednalo se tedy o populační pokles. Ten byl nejvýraznější v roce 2001, ve kterém Kraj Vysočina přišel skoro o 1 000 obyvatel¹⁾. V následujících letech nastal zcela opačný vývoj a v kraji se zvyšoval počet obyvatel, nejvíce v roce 2007. Pak již nastává další zlom, v roce 2008 došlo ještě přírůstku obyvatelstva ale již menšímu. Od roku 2009 je pak zaznamenávána záporná hodnota celkového přírůstku obyvatel.

Srovnání mezi kraji podle celkového růstu obyvatel v roce 2016 vyznívá jednoznačně nejlépe pro Prahu a Středočeský kraj, ve kde byl zaznamenán absolutní i relativní přírůstek obyvatelstva zdaleka nejvyšší. V Kraji Vysočina byl evidován v relativním vyjádření sedmý nejvyšší celkový úbytek obyvatel. Nejvyšší úbytek populace v přepočtu na 1 000 obyvatel středního stavu vykázaly v roce 2016 kraje Moravskoslezský a Karlovarský.

¹⁾ Tak vysoký úbytek obyvatelstva byl zapříčiněn mj. opravou, která byla uskutečněna na základě výsledků sčítání lidu. Data ze sčítání lidu se poněkud lišila od údajů z průběžné evidence obyvatel.

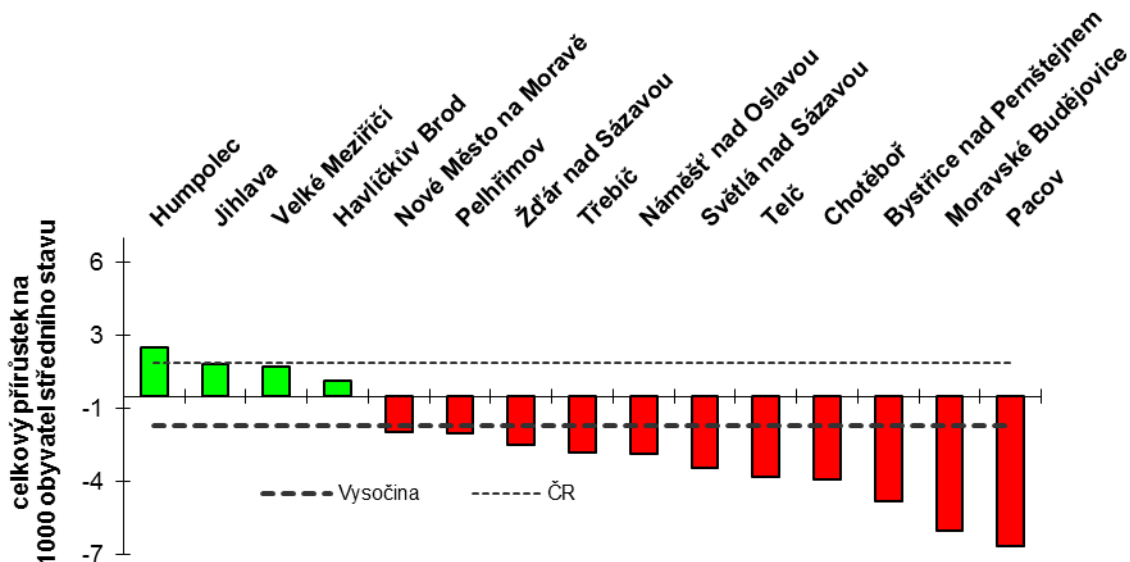
Obr. 2.14: Vývoj celkového přírůstu obyvatel v letech 1997 – 2016

Zdroj dat: Demografická ročenka krajů České republiky 1999 - 2009. ČSÚ Praha, 2010; Stav a pohyb obyvatelstva v ČR v roce 2010 až 2016. ČSÚ Praha, 2017

Souhrnný růst populace v období let 2012 – 2016 vykázaly pouze čtyři z patnácti správních obvodů ORP, pouze Humpolecko překročilo průměr ČR. Nejvýznamnější roli hrál příliv imigrujících osob ve správních obvodech v západní polovině kraje a blízkosti dálnice D1. Kladné saldo přirozené měny hrálo roli v případě správních obvodů ORP Nové Město na Moravě a Žďár nad Sázavou, kde však byla významnější záporná migrace. Dle obrázku 2.15 zaznamenal v období 2012 – 2016 nejvyšší průměrný roční úbytek obyvatel správní obvod ORP Moravské Budějovice, Bystřicka a Pacovsko, tedy periferní regiony kraje. V letech 2007 – 2016 vykazovalo populační úbytek každoročně pouze s jednou výjimkou Bystřicko, Třebíčsko a Moravskobudějovicko (viz tabulky 2.14 a 2.15 v přílohách). Každoroční růst je evidován na Jihlavsku a Velkomeziříčsku.

Obr. 2.15: Hrubá míra celkového přírůstu ve správních obvodech ORP Kraje Vysočina v letech 2012 - 2016 (roční průměr)

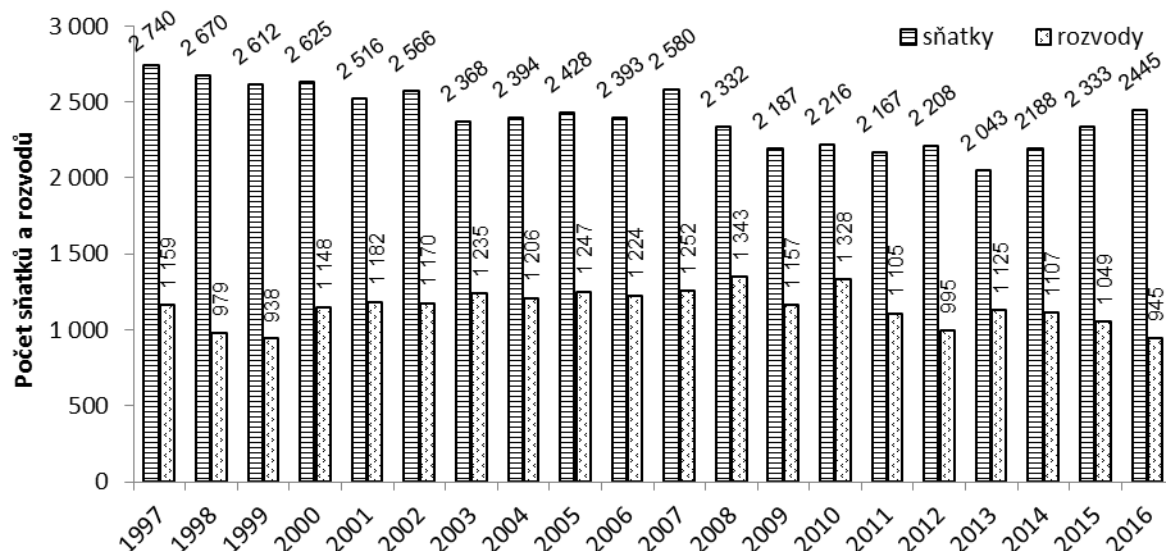

Zdroj dat: Stav a pohyb obyvatelstva v ČR v roce 2012-2016. ČSÚ Praha, 2017; Bilance počtu obyvatel v obcích Kraje Vysočina 2012-2016. ČSÚ Jihlava 2017

2.1.4 Sňatečnost a rozvodovost

Jedním z demografických jevů, který je významně ovlivněn ekonomickou situací, je počet sňatků. V Kraji Vysočina se počet sňatků¹⁾ po 2. světové válce udržoval mezi 3,5 – 4,5 tis.; kolísavý charakter sňatečnosti v padesátých letech (rok 1953 jen 3,4 tis. sňatků, rok 1956 až 4,4 tis. sňatků) byl vystřídán pozvolným nárůstem v letech šedesátých trvajícím až do poloviny let sedmdesátých. Na přelomu sedmdesátých a osmdesátých let klesl počet sňatků pod hranici 4 tis. a poté docházelo již pouze k mírnému nárůstu jejich počtu, a to až do roku 1987. V následujících dvou letech počet sňatků opět klesl. Naopak rok 1990 byl charakteristický výrazným vzestupem počtu sňatků, který byl ovlivněn tím, že tento rok byl posledním rokem, kdy byla možnost získat výhodnou novomanželskou půjčku. V tomto roce bylo v Kraji Vysočina sezdáno nejvíce párů od konce 2. světové války (téměř 4,7 tis.).

Obr. 2.16: Počet sňatků a rozvodů v Kraji Vysočina v letech 1996 – 2015

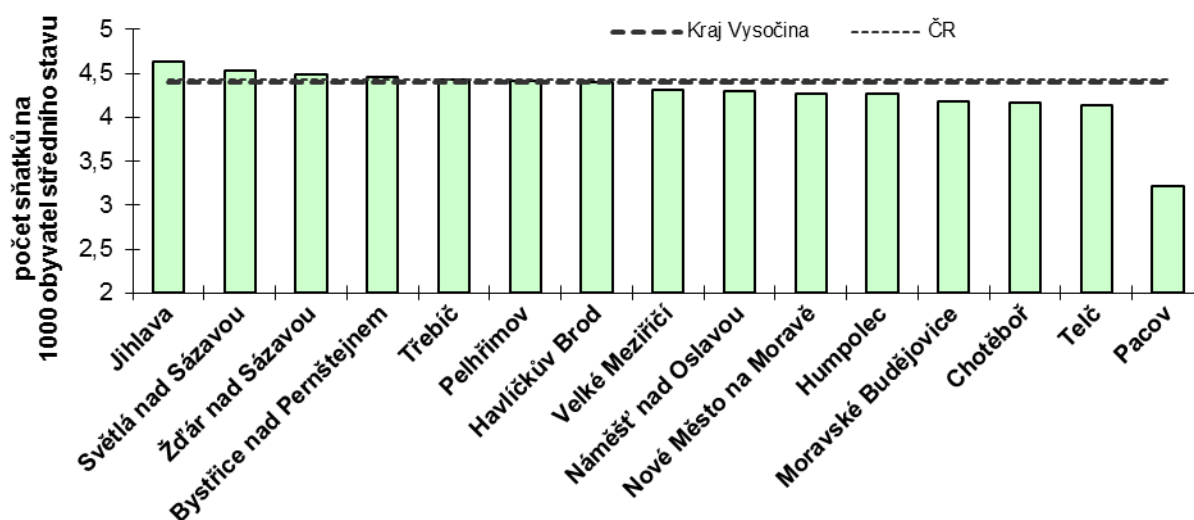

Zdroj dat: Demografická ročenka krajů České republiky 1991 - 2010. ČSÚ Praha, 2011.; Stav a pohyb obyvatelstva v ČR v roce 2011 až 2015. ČSÚ Praha, 2016

Po tomto legislativou ovlivněném extrému počet sňatků v Kraji Vysočina hned v následujícím roce prudce klesl, a to na necelých 3,5 tis. Rok 1992 byl pak posledním, kdy na Vysočině počet sňatků ještě překročil hranici 3,5 tis. Pak již docházelo k postupnému snižování intenzity sňatečnosti. V roce 2003 se v kraji poprvé bralo méně než 2,5 tis. párů. Počet sňatků se v posledních letech výrazně nezměnil (viz obr. č. 2.16). Vysočina patří ke krajům s nižší než průměrnou sňatečností. Na 1 000 obyvatel středního stavu zde bylo v roce 2016 evidováno 4,8 sňatků, stejně jako na úrovni celé ČR. Relativně nejvíce sňatků bylo v Ústeckém kraji.

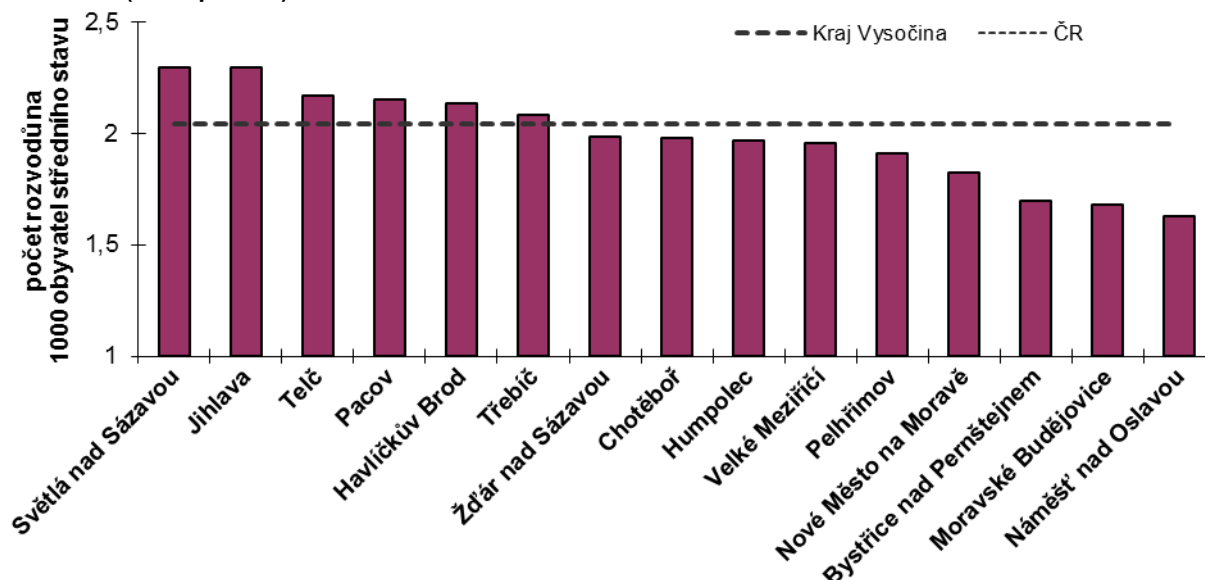
Podle průměrné roční hodnoty za pětileté období 2012 – 2016 byla intenzita sňatečnosti nejvyšší ve správním obvodu ORP Jihlava, Světlá nad Sázavou a Náměšť n. O, ve kterých byl také překročen celostátní průměr. Nejnížší hodnoty byly zaznamenány v periferních regionech (Pacovsko, Telčsko). Ukazatel hrubá míra sňatečnosti je do značné míry ovlivněn věkovou strukturou obyvatel ve správních obvodech ORP. Například vysoké hodnoty na Jihlavsku jsou způsobeny stěhováním mladých lidí do Jihlavy a okolí, neboť zde byly v posledním desetiletí vytvořeny tisíce nových pracovních míst. Tabulky 2.16 a 2.17 v přílohách nabízí přehledy za jednotlivé roky v období 2007 – 2016, kde je evidentní meziroční kolísání počtu sňatků ve správních obvodech ORP.

¹⁾ Sňatky jsou územně tříděny podle místa trvalého bydliště ženicha

Obr. 2.17: Hrubá míra sňatečnosti ve správních obvodech ORP Kraje Vysočina v letech 2012 - 2016 (roční průměr)

Zdroj dat: Stav a pohyb obyvatelstva v ČR v roce 2012-2016. ČSÚ Praha, 2017; Bilance počtu obyvatel v obcích Kraje Vysočina 2012-2016. ČSÚ Jihlava 2017

Míra rozvodovosti se v Kraji Vysočina po 2. světové válce vyznačovala rostoucí tendencí bez velkých výkyvů. Zatímco v roce 1949 nečinil počet rozvodů¹⁾ ani 200, v roce 1990 již přesáhl 1 000 případů. Od roku 1991 je v hodnotách rozvodovosti kraje patrná jistá rozkolísanost. Minima bylo v devadesátých letech dosaženo v roce 1999, kdy vešlo v platnost nové legislativní opatření snažící se snížit intenzitu rozvodovosti, poté však došlo ke zvýšení počtu rozvodů na úroveň kolem 1,2 tis. případů ročně. V roce 2008 bylo rozvedeno celkem 1 343 párů, což představovalo historicky nejvyšší číslo. Další vývoj je rozkolísaný, ale hodnoty zůstávají zhruba na stejné úrovni a jsou v Kraji Vysočina z hlediska rozvodovosti lepší než na úrovni celé ČR. V roce 2016 zde bylo rozvedeno 1,9 manželství na 1 000 obyvatel středního stavu, což bylo nejméně v mezikrajském porovnání a výrazně méně než činil republikový průměr (2,4). Nevyšší míra rozvodovosti byla zjištěna v Ústeckém kraji.

Obr. 2.18: Hrubá míra rozvodovosti ve správních obvodech ORP Kraje Vysočina v letech 2012 - 2016 (roční průměr)

Zdroj dat: Stav a pohyb obyvatelstva v ČR v roce 2012-2016. ČSÚ Praha, 2017; Bilance počtu obyvatel v obcích Kraje Vysočina 2012-2016. ČSÚ Jihlava 2017

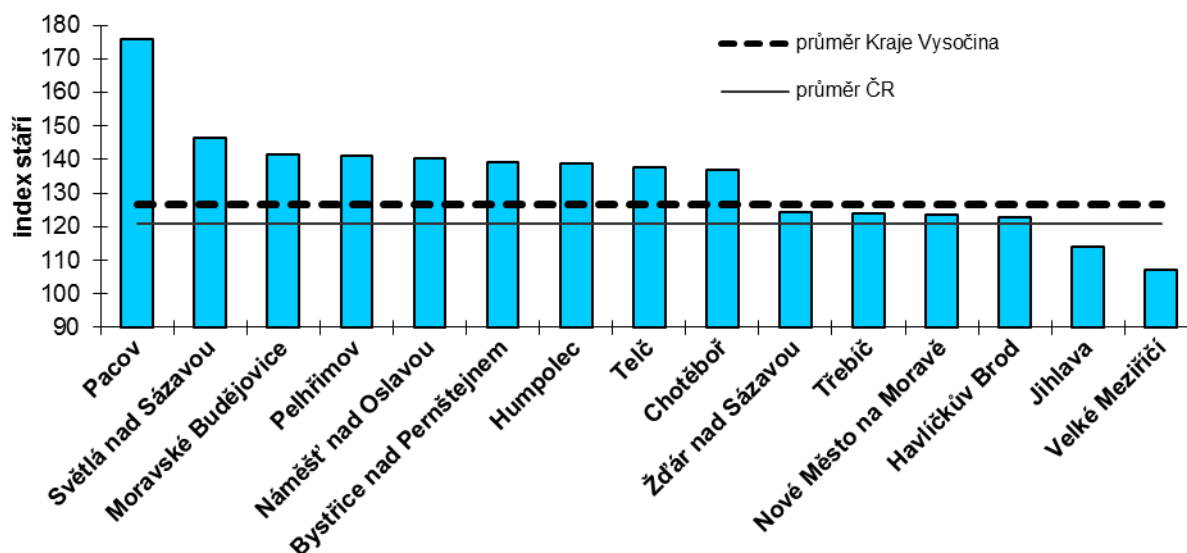
¹⁾ Rozvody jsou územně tříděny podle posledního společného bydliště manželů

V průměru nejvyšší roční hrubá míra rozvodovosti (počet rozvodů na 1 000 obyvatel středního stavu) bývá ve správních obvodech ORP těch středisek, která jsou zároveň okresními městy, mezi něž se vklínily správní obvody ORP Světlá nad Sázavou, Telč a Pacov. Nejnížší intenzita rozvodovosti byla evidována v některých periferních regionech (Náměštsko, Bystřicko) nebo v regionech s vysokou mírou religiozity obyvatelstva (Novoměstsko, Moravskobudějovicko). Na úrovni správních obvodů ORP však prakticky nelze zaznamenat jakékoli tendence vývoje hrubé míry rozvodovosti (tabulky 2.18 a 2.19 v přílohách).

2.2 Věkové složení a průměrný věk obyvatelstva

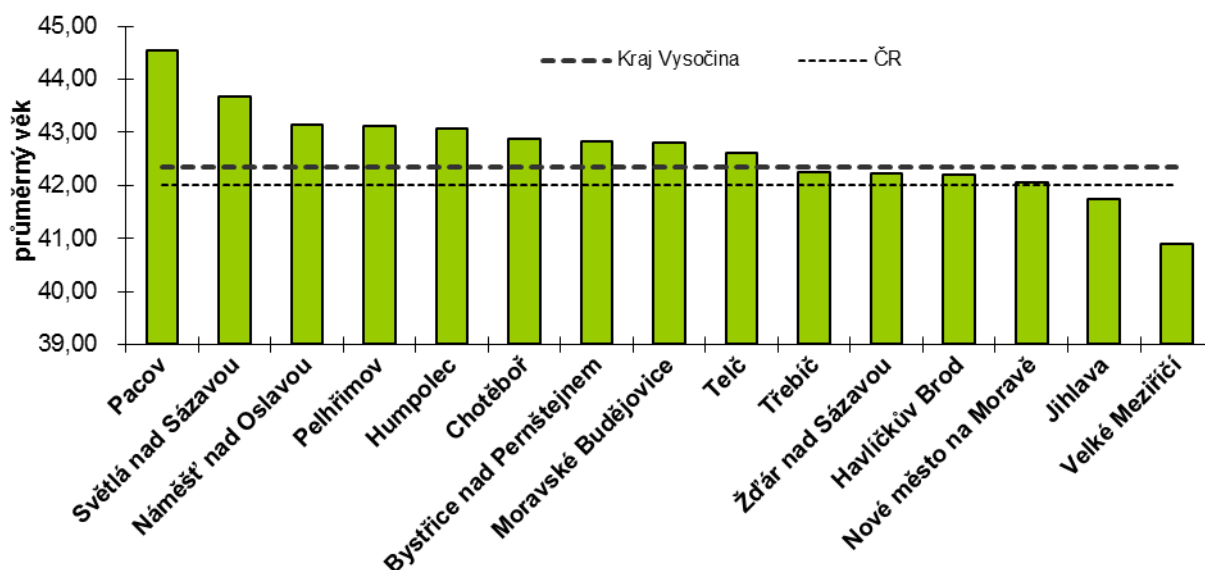
Kraj Vysočina měl v 80. letech ve srovnání s ČR poměrně příznivou věkovou strukturu obyvatelstva. Od devadesátých let však došlo k výraznému a rychlému zhoršování věkové struktury populace (proces stárnutí). V roce 1991 tvořily děti do 15 let 21,8 % obyvatel kraje (v ČR 20,6 %), na konci roku 2016 to bylo již jen 15,2 % (v ČR 15,6 %). Zatímco zpočátku byly projevy procesu stárnutí populace tlumeny vysokým podílem obyvatel v produktivním věku, se vstupem silných poválečných ročníků do poproduktivního věku začne v blízké budoucnosti docházet k jeho urychlování.

Obr. 2.19: Index stáří (počet osob starších 65 let na 100 obyvatel ve věku 0 – 14 let) ve správních obvodech ORP Kraje Vysočina k 31. 12. 2016

Zdroj dat: Stav a pohyb obyvatelstva v ČR v roce 2016. ČSÚ Praha, 2017; Počet obyvatel podle pětiletých věkových skupin ve správních obvodech s rozšířenou působností v roce 2016. ČSÚ Jihlava, 2017.

K základním demografickým ukazatelům, kterými lze hodnotit věkovou strukturu populace, patří index stáří. Jeho hodnota určuje poměr počtu obyvatel v tzv. poproduktivní věkové kategorii (65 let a více) k počtu obyvatel mladších 15 let (předproduktivní složka populace). Výše indexu stáří obyvatel Kraje Vysočina v roce 2016 překročila průměr České republiky a 13 z 15 správních obvodů ORP na konci tento průměr přesáhlo. Podprůměrné hodnoty indexu byly na konci roku 2016 evidovány především v regionech s velkým městy. Obvody ORP na západě Vysočiny a Náměštsko se vyznačovaly méně příznivou věkovou strukturou (významnější zastoupení starší složky populace). Na konci roku 2016 byl podíl poproduktivní části populace vyšší než zastoupení předproduktivní složky obyvatel ve všech správních obvodech obcí s rozšířenou působností Kraje Vysočina. Ve všech obvodech ORP již podíl poproduktivní složky obyvatelstva přesáhl 17 %, přičemž nejvyšší zastoupení seniorů bylo evidováno na Pacovsku. Podíl produktivní části populace (15 – 64 let) byl na konci roku 2016 nad průměrem ČR v čtyřech správních obvodech (viz tabulka 2.20 v přílohách).

Obr. 2.20: Průměrný věk obyvatelstva ve správních obvodech ORP Kraje Vysočina k 31. 12. 2016

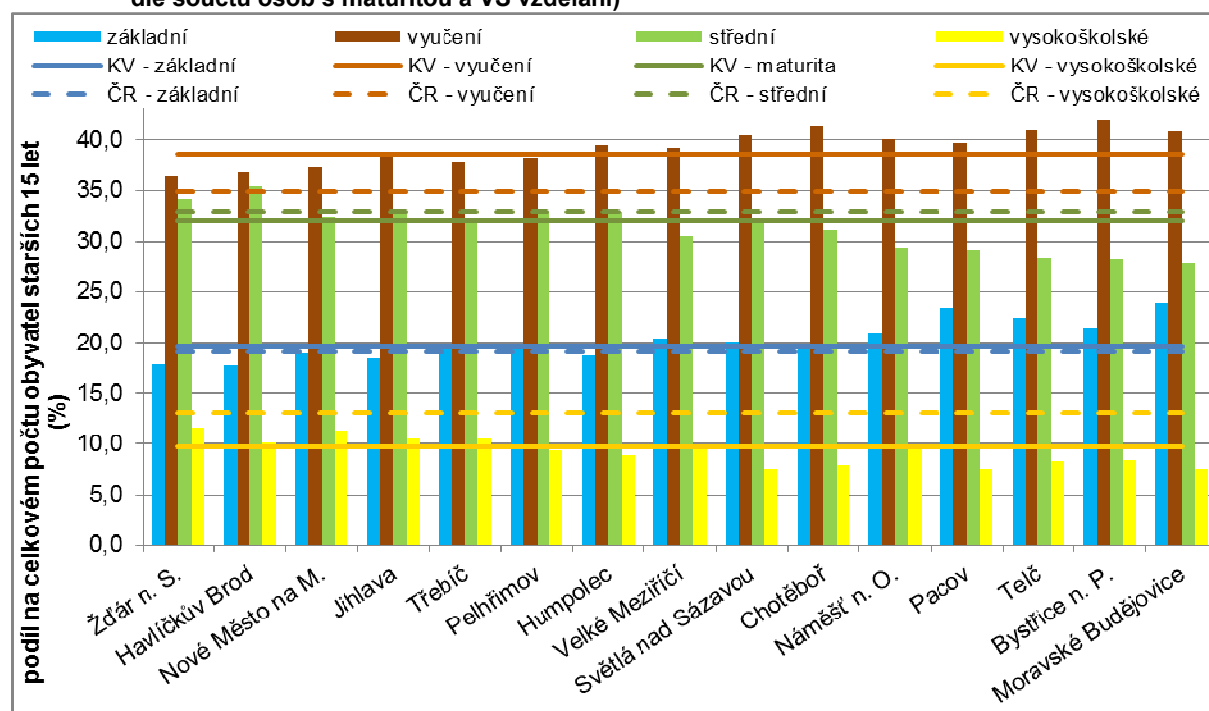
Zdroj dat: Stav a pohyb obyvatelstva v ČR v roce 2016. ČSÚ Praha, 2017; Počet obyvatel podle pětiletých věkových skupin ve správních obvodech s rozšířenou působností v roce 2016. ČSÚ Jihlava, 2017.

Vlivem stárnutí populace dochází i ke zvyšování průměrného věku. Na počátku devadesátých let byl v Kraji Vysočina průměrný věk 35,7 let (v ČR 36,5), 31. 12. 2016 to bylo již 42,3 let (průměr ČR 42,0 let), což byla 7. nejnížší hodnota mezi kraji ČR. Nižší hodnotu průměrného věku vykázaly především kraje, které jsou zatíženy špatným životním prostředím, nebo naopak pozitivní migrací. Průměrné stáří obyvatel na úrovni obvodů ORP se však v rámci kraje značně liší. Populace správních obvodů, kde jsou největší města v kraji, má díky menšímu zastoupení poproduktivní složky obyvatelstva průměrný věk nižší. Na druhou stranu nejvyšší průměrný věk obyvatel je na Pacovsku.

2.3 Vzdělanostní struktura obyvatelstva

Struktura obyvatelstva podle nejvyššího dosaženého stupně vzdělání je v Kraji Vysočina méně příznivá v porovnání s průměrem ČR. Dle výběrového šetření pracovních sil (tab. 102) za rok 2016 činil na Vysočině podíl vysokoškoláků na obyvatelstvu starším 15 let 13,8 % (ČR 18,0 %). Nižší podíl obyvatel s vysokoškolským vzděláním vykázal Ústecký a Karlovarský kraj. Podíl osob, které dosáhly středoškolského vzdělání s maturitou, byl na Vysočině evidován o něco nižší, než činil průměr ČR (31,2 %; průměr ČR – 33,6 %), nejvyšší podíl osob s maturitou má Praha 40,2 %. Procento osob, které dosáhly pouze základního vzdělání, nebo neměly vzdělání žádné, byl na Vysočině mírně nad republikovým průměrem (14,1 %; v ČR 14,0 %), nejnížší podíl bývá dlouhodobě vykazován v Praze (v roce 2015 7,9 % osob). V Kraji Vysočina byla nejvíce zastoupena skupina osob se středním vzděláním bez maturity (40,8 %; průměr ČR – 34,2 %), tedy především vyučených. Podíl osob se středním vzděláním bez maturity byl na Vysočině nejvyšší mezi všemi kraji ČR.

Vzdělanostní struktura obyvatel na úrovni správních obvodů obcí s rozšířenou působností byla dle výsledků sčítání lidu 2011 nejpříznivější na Žďársku, kde žilo nejvíce vysokoškoláků i vysoký podíl osob s maturitou. Na druhé straně byl ve správním obvodu ORP Žďár nad Sázavou nejnížší podíl obyvatel s nejvýše základním vzděláním. V podstatě platí, že nejlepší vzdělanostní strukturou se mohly prezentovat ty správní obvody ORP, jejichž střediska byla zároveň okresními městy. Výjimku v tomto ohledu představovalo Novoměstsko, kde byl podíl vysokoškoláků nejvyšší hned po Žďársku. Opačná situace je v tomto ohledu okrajových oblastí kraje, kde chybí velké centrum. Zde je podprůměrný podíl osob s maturitou a VŠ vzděláním a naopak je zde více osob s nižším vzděláním.

Obr. 2.21: Obyvatelstvo starší 15 let dle nejvyššího dosaženého vzdělání ve SO ORP v roce 2011 (řazeno dle součtu osob s maturitou a VŠ vzdělání)

Zdroj dat: SLDB 2011. ČSÚ Praha, 2013

2.4 Náboženské vyznání obyvatelstva

Religiozita obyvatelstva je na Vysočině ve srovnání s průměrem ČR vysoká. Podíl obyvatelstva, které se hlásilo k nějakému náboženskému vyznání, byl dokonce druhý nejvyšší mezi kraji ČR. V relativním porovnání byl nejvyšší podíl religiozního obyvatelstva ve Zlínském kraji. Na Velkomeziříčsku se při sčítání lidu v roce 2011 hlásily k víře 4,2 obyvatelstva, což byl více než dvojnásobek průměru ČR. Významný podíl věřícího obyvatelstva byl také ve správních obvodech ORP Nové Město na Moravě, Bystřice nad Pernštejnem, Moravské Budějovice a Telč. Na Jihlavsku a Havlíčkovobrodsku byl tento podíl nejnižší, avšak i zde přesahoval průměr ČR. V období od posledního sčítání ubylo na Vysočině zhruba 50 tis. věřících, tato informace je však mírně zavádějící protože zhruba 45 % dotazovaných se k otázce religiozity nevyjádřilo.

Tab. 2.5: Obyvatelstvo podle náboženského vyznání ve správních obvodech obcí s rozšířenou působností Kraje Vysočina v roce 2011

Správní obvod obce s rozšířenou působností	Věřící celkem		V tom církev			Věřící-bez církve	Bez víry	Neuvedeno
			Římsko katolická	Českosl. husitská	Českob. evangel.			
	abs.	%	%	%	%	%	%	
Bystřice nad Pern.	7 458	37,5	63,8	0,3	12,8	15,3	19,3	43,2
Havlíčkův Brod	11 906	23,0	57,8	2,1	1,8	28,3	29,4	47,6
Humpolec	4 698	27,1	63,2	0,9	1,0	24,9	25,3	47,6
Chotěboř	5 251	24,0	61,3	0,7	3,4	26,9	28,0	47,9
Jihlava	23 075	23,6	59,9	1,0	1,9	27,2	31,4	45,0
Mor. Budějovice	8 484	35,9	73,0	0,2	0,3	19,7	20,3	43,8
Náměšť nad Osl.	4 125	30,3	69,5	0,5	0,4	23,8	25,2	44,5
Nové město na M.	7 828	41,2	65,1	0,2	14,6	13,6	18,5	40,3
Pacov	2 642	27,1	66,5	0,3	0,7	24,5	20,7	52,2
Pelhřimov	11 996	26,8	64,7	0,3	2,4	23,5	25,5	47,8
Světlá nad Sázavou	4 742	23,5	62,1	1,4	2,3	25,2	26,6	49,9
Telč	4 320	33,1	73,6	0,3	1,2	17,8	20,7	46,1
Třebíč	22 130	29,7	66,2	0,9	1,9	23,2	27,1	43,1
Velké Meziříčí	14 894	42,2	75,4	0,1	1,0	16,1	16,5	41,3

Žďár nad Sázavou	14 596	33,9	70,1	0,5	3,2	18,3	23,7	42,3
Vysočina	148 145	29,3	65,8	0,7	3,1	22,1	25,7	45,0
Česká republika	2168 952	20,8	49,9	1,8	2,4	32,5	34,5	44,7

Zdroj dat: SLDB 2011. ČSÚ Praha, 2013

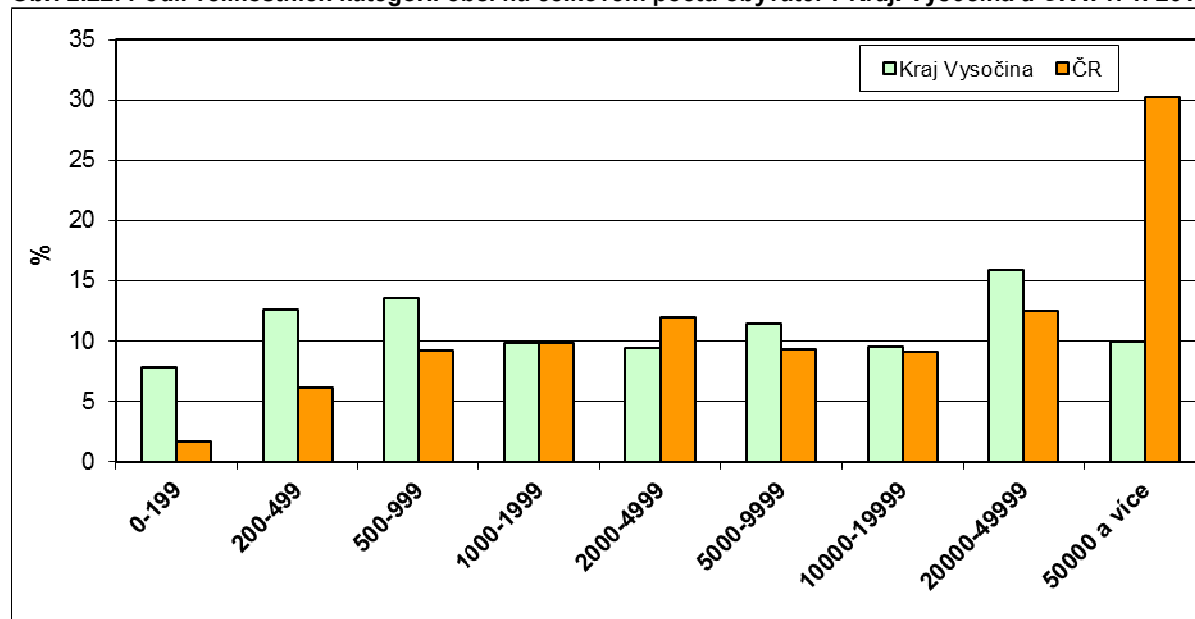
Stejně jako v celé České republice i v Kraji Vysočina se nejvíce věřících hlásilo k Římskokatolické církvi. Podíl římských katolíků byl na Vysočině dokonce vyšší, než činil průměr ČR, nejvíce na Moravskobudějovicku, nejméně na Havlíčkovobrodsku. Regiony Bystřicko a Novoměstsko se ve struktuře věřícího obyvatelstva dost lišily od ostatních správních obvodů na Vysočině, neboť zde bylo asi čtyřnásobně vyšší zastoupení českobratrských evangelíků, než činil průměr kraje. Zajímavé rovněž bylo, že nejvyšší podíl věřících hlásících se k církvi Československé husitské byl na Havlíčkovobrodsku a Světlsku, tedy v regionech, které se vyznačovaly nejnižším podílem religiózního obyvatelstva. Téměř čtvrtina věřících se také nehlásí k žádné z etablovaných církví.

2.5 Sídlní struktura

Sídlní struktura kraje je velmi rozdrobená a je charakteristická velkým počtem populačně malých sídel. Na jedno sídlo (část obce), kterých je v území 1 402, připadalo na počátku roku 2017 průměrně pouze 363 obyvatel, tedy jen o málo více než byla polovina republikového průměru (v ČR je to 702 obyvatel). Sídla jsou integrována do 704 obcí. Průměrná populační velikost obce v kraji byla 722 obyvatel, tedy méně než polovina průměrné hodnoty ČR (1 690 obyvatel). V kraji jsou daleko nejčastěji zastoupeny obce s počtem obyvatel menším než 200, kterých bylo na Vysočině téměř čtvrtina ze všech obcí ČR v této velikostní skupině. Z celkového počtu obcí v kraji patřilo 47,0 % právě do kategorie obcí do 200 obyvatel, zatímco v ČR to bylo pouze 23,0 %.

Podstatně vyšší zastoupení dle podílu žijícího obyvatelstva mají na Vysočině oproti průměru ČR také obce ve velikostních kategoriích 200 – 499 a 500 – 999 obyvatel. Kategorie obcí 1 000 – 1 999 obyvatel má v kraji i v ČR téměř stejný populační podíl kolem 10 %. Ovšem následující skupina obcí s počtem obyvatel 2 000 – 4 999 obyvatel je na Vysočině zastoupena v průměru méně. Kraj Vysočina vykázal k 1. 1. 2017 vyšší podíl na celkovém počtu obyvatel v dalších třech velikostních kategoriích obcí (viz obr. 2.22). V kategorii velkých měst nad 50 000 obyvatel figurovala z Vysočiny pouze Jihlava s 10 % podílem na celkové populaci kraje, což bylo více než třikrát méně, než činil republikový průměr (30,2 %).

Obr. 2.22: Podíl velikostních kategorií obcí na celkovém počtu obyvatel v Kraji Vysočina a ČR k 1. 1. 2017

Zdroj dat: Počet obyvatel v obcích České republiky k 1. 1. 2017. ČSÚ Praha, 2017

3. Bydlení a domácnosti

Domovní fond Kraje Vysočina tvořilo při Sčítání lidu, domů a bytů 2011 (SLDB 2011) 108 062 trvale obydlených domů. Z nich 98 411 bylo domů rodinných. Neobydlených domů bylo evidováno 28 639 a z nich 17 539 sloužilo k rekreaci.

Trvale obydlených bytů bylo v Kraji Vysočina při SLDB 2011 registrováno 188 191, z toho 112 602 (59,8 %) v rodinných domech. Podíl domácností bydlících v rodinných domech je tak na Vysočině podstatně vyšší než v ČR jako celku (43,7 %). Od roku 2001 došlo na Vysočině k mírnému snížení tohoto podílu (na rozdíl od ČR). Zhruba 1,5 % bytů v kraji se nachází v ostatních budovách (mimo rodinné a bytové domy). Neobydlených bytů bylo evidováno 41 834. 17 079 neobydlených bytů bylo využíváno k rekreaci, přičemž v některých venkovských sídlech Vysočiny je jejich rekreační funkce významově srovnatelná (podle délky pobytu) s funkcí obytnou.

Struktura domů podle období výstavby se odlišuje od ČR nižším podílem domů postavených před rokem 1970 (42,6 %, v ČR 47,5 %) a vyšším podílem domů postavených v následujících dvou dekádách (na Vysočině 33,0 % domů, v ČR jen 26,8 %). Podíl domů postavených od roku 1991 je na Vysočině (22,5 %) i v ČR (23,1%) shodný.

Obyvatelé bytů v rodinných domech bydleli nejčastěji ve vlastních bytech (86,3 %, v ČR 83,9 %). Struktura obyvatel bytových domů z hlediska vlastnických vztahů byla v roce 2011 následující: 30,2 % trvale obydlených bytů bylo v nájemních bytech (v ČR 36,7 %), v 17,9 % byla majiteli bytová družstva (v ČR 17,0 %) a 45,1 % bytů bylo v osobním vlastnictví (v ČR 36,4 %).

Průměrná obytná plocha trvale obydlených bytů v rodinných domech (74,0m²) byla při SLDB 2011 podstatně větší než v bytových domech (47,7 m²), současně i větší než obytná plocha bytů v rodinných domech v ČR (73,2 m²). Byt v rodinném domě měl v průměru 3,9 místností s plošnou výměrou přes 8 m² (v ČR 3,8 místností), byt v bytovém domě 3,0 místností (v ČR 2,8 místností).

Tab. 3.1: Trvale obydlené byty ve správních obvodech obcí s rozšířenou působností Kraje Vysočina v roce 2011

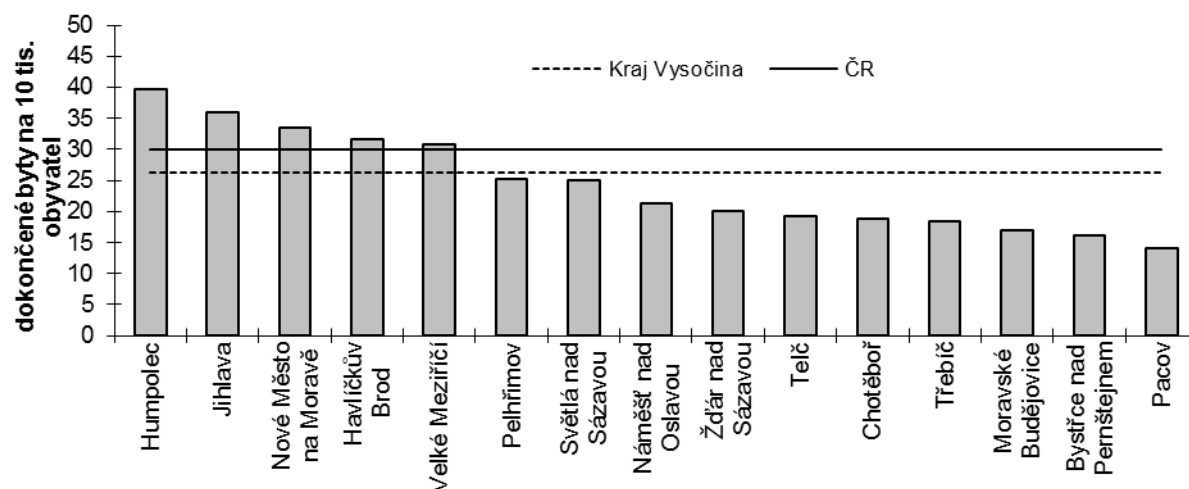
Správní obvod obce s rozšířenou působností	Trvale obydlené byty				
	celkem	v rodinných domech		v bytových domech	
		absolutně	relativně (%)	absolutně	relativně (%)
Bystřice nad Pernštejnem	7 251	4 820	66,5	2 312	31,9
Havlíčkův Brod	19 341	12 152	62,8	6 869	35,5
Humpolec	6 427	3 764	58,6	2 587	40,3
Chotěboř	8 062	5 706	70,8	2 223	27,6
Jihlava	38 068	18 438	48,4	19 158	50,3
Moravské Budějovice	8 476	6 039	71,2	2 360	27,8
Náměšť nad Oslavou	4 851	3 549	73,2	1 273	26,2
Nové město na Moravě	6 795	4 638	68,3	1 996	29,4
Pacov	3 614	2 385	66,0	1 178	32,6
Pelhřimov	16 939	9 718	57,4	6 883	40,6
Světlá nad Sázavou	7 462	4 709	63,1	2 630	35,2
Telč	4 684	3 646	77,8	995	21,2
Třebíč	28 130	16 031	57,0	11 807	42,0
Velké Meziříčí	12 146	8 683	71,5	3 342	27,5
Žďár nad Sázavou	15 945	8 324	52,2	7 243	45,4
Kraj Vysočina	188 191	112 602	59,8	72 856	38,7
Česká republika	4 104 635	1 795 065	43,7	2 257 978	55,0

Zdroj dat: SLDB 2011. ČSÚ Praha, 2013

Ve správních obvodech obcí s rozšířenou působností byl největší podíl bytů v rodinných domech na Telčsku (77,8 %). Více než 70 % podíl bytů v rodinných domech byl ještě v SO ORP Náměšť nad Oslavou, Moravské Budějovice, Velké Meziříčí a Chotěboř. V bytových domech žili lidé v rámci kraje především na Jihlavsku a Žďársku. Ve srovnání s průměrem ČR byl v roce 2011 ve všech správních obvodech Kraje Vysočina vyšší podíl bytů v rodinných domech.

V roce 2016 bylo v Kraji Vysočina dokončeno 969 bytů, což znamenalo o 21 bytů méně než v roce 2015 a o 378 bytů méně než v roce 2011. Intenzita bytové výstavby (počet dokončených bytů na 10 000 obyvatel středního stavu) byla v roce 2016 v Kraji Vysočina pod průměrem ČR. Při srovnání s ostatními kraji ČR byla Vysočina v počtu dokončených bytů na počet obyvatel na devátém místě. Velmi intenzivně se stavělo v Středočeském, Jihomoravském kraji a v Praze. Naopak nejslabší intenzitu bytové výstavby vykazaly kraje Ústecký a Zlínský.

Obr. 3.1: Počet dokončených bytů na 10 000 obyvatel v správních obvodech obcí s rozšířenou působností Kraje Vysočina (průměr let 2007 – 2016)

Pozn.: včetně nástaveb, přístaveb, vestaveb, bytů v domech s pečovatelskou službou apod.

Zdroje dat: Vývoj bytové výstavby v Kraji Vysočina v letech 1998 až 2007. ČSÚ Jihlava, 2008.; Analýza bytové výstavby v územích České republiky 1997 – 2009. ČSÚ Praha, 2010.; Statistický bulletin Kraje Vysočina 2010 – 2016. ČSÚ Praha, 2011 - 20117.

Intenzita bytové výstavby ve správních obvodech ORP Kraje Vysočina je prostorově značně diverzifikovaná. Nejvíce se byty staví na Humpolecku, kde bylo v průměru desetiletého období 2007 – 2016 dokončeno téměř 40 bytů na 10 000 obyvatel. Nadprůměrná byla z hlediska krajského i celorepublikového srovnání intenzita bytové výstavby na Jihlavsku, Novoměstsku, Havlíčkovobrodsku a Velkomeziříčsku. Všechny ostatní správní obvody ORP nedosahovaly průměru Kraje Vysočina ani ČR, přičemž výrazně zaostávalo Bystřicko a Pacovsko.

4. Dopravní infrastruktura

Problematika dopravní infrastruktury byla v doposud zpracovaných strategických dokumentech regionálního rozvoje vždy identifikována jako jedna z priorit. Kraj Vysočina se geograficky nachází v centrální části republiky a územím kraje prochází důležité dálkové linie mezinárodního i národního významu s výrazným podílem tranzitu. K nejvýznamnějším dopravním spojnícím v silniční dopravě patří dálnice D1 (E50 a E65) Praha – Brno, protínající území kraje v délce 93 km od severozápadu k jihovýchodu (součást silniční části IV. panevropského multimodálního koridoru), a silnice I/38 (E59) jako historická tradiční cesta Praha – Vídeň. Do evropské silniční sítě je zařazena ještě silnice I/34 v úseku Jindřichův Hradec – Humpolec jako E551 (důležitá spojnice jižních a východních Čech). V železniční dopravě jsou nejdůležitější tratě č. 230 a 250 (Praha - Kolín – Havlíčkův Brod – Brno). Až do doby modernizace železničního koridoru č. I (SRN – Děčín – Praha – Česká Třebová – Brno – Břeclav – Rakousko) představovaly nejrychlejší vlakové spojení Prahy s Brnem.

4.1 Silniční doprava

4.1.1 Základní údaje o silniční síti

Silniční síť a její konfigurace je výsledkem historického vývoje sídel a jejich vzájemných vazeb. Kraj Vysočina je charakteristický polycentrickou strukturou, přičemž mezi hlavními jádry osídlení (Jihlava, Třebíč, Havlíčkův Brod, Žďár nad Sázavou, Pelhřimov) nejsou velké rozdíly. To se projevuje v charakteru konfigurace silniční sítě, která je typická svým radiálním uspořádáním vůči těmto historickým sídlům.

Tab. 4.1: Délka silniční sítě (km) v Kraji Vysočina k 1. lednu 2017

Okres	D1	I. třída		II. třída		III. třída		Celkem km	I. třída	II. třída	III. třída
Havlíčkův Brod	12	109	26 %	242	15 %	706	24 %	1.069	10 %	23 %	67 %
Jihlava	22	64	15 %	332	20 %	384	13 %	802	8 %	43 %	49 %
Pelhřimov	20	69	17 %	291	18 %	601	21 %	981	7 %	30 %	63 %
Třebíč	0	71	17 %	334	21 %	675	23 %	1.080	7 %	31 %	62 %
Žďár nad Sázavou	39	107	25 %	430	26 %	567	19 %	1.143	10 %	39 %	51 %
Kraj Vysočina	93	420	100 %	1.629	100 %	2.933	100 %	5.075	8 %	33 %	59 %

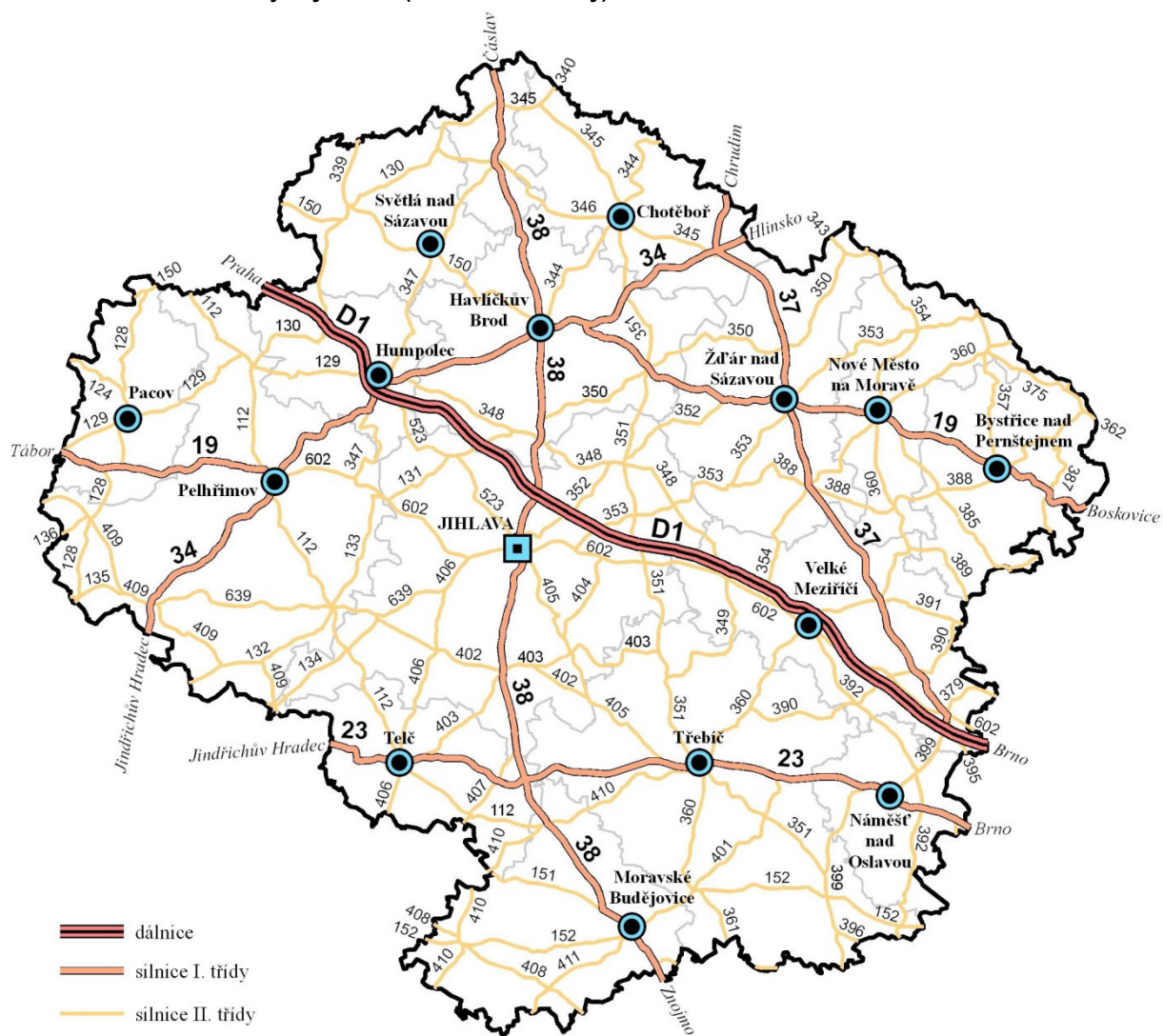
Pramen: Ředitelství silnic a dálnic, Odbor silniční databanky

Územím Kraje Vysočina prochází 5.075 km silnic, z toho dálnice D1 protíná Kraj Vysočina v délce 93 km. Dále je na území kraje 420 km silnic I. třídy a 4.562 km silnic II. a III. třídy. Rozložení silniční sítě v kraji podle okresů je vcelku rovnoměrné a je v relaci s celkovou výměrou územních jednotek a strukturou osídlení.

Soupis úseků dálnice a silnic I. třídy v Kraji Vysočina:

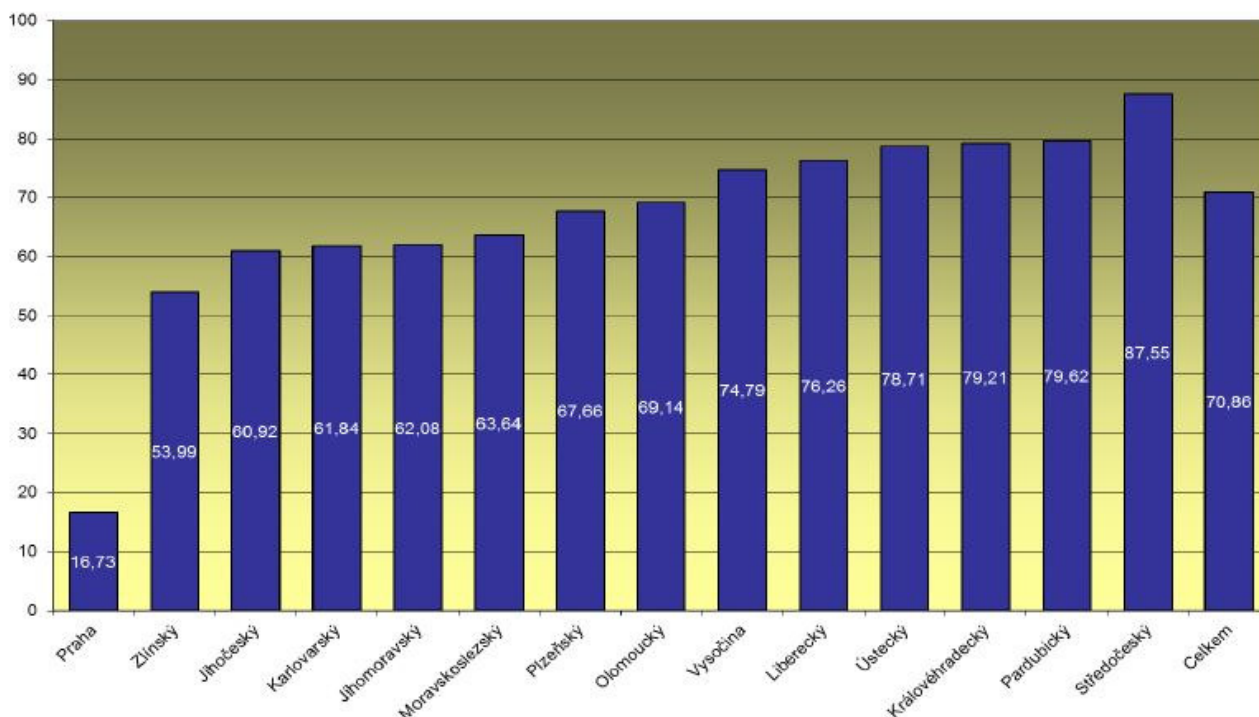
- **dálnice D1 (E 50, E 65):** Praha – exit Hořice (75 km) – exit Koberovice (81 km) – exit Humpolec (90 km) – exit Větrný Jeníkov (104 km) – exit Jihlava (112 km) – exit Velký Beranov (119 km) – exit Měříň (134 km) – exit Velké Meziříčí–západ (141 km) – exit Velké Meziříčí–východ (146 km) – exit Lhotka (153 km) – exit Velká Bíteš (162 km) – Brno;
- **č. I/19:** ve dvou úsecích: **1) Plzeň** – Tábor – Pelhřimov; **2) Pohled** – Žďár nad Sázavou – Nové Město na Moravě – Bystřice nad Pernštejnem – Sebranice (Jihomoravský kraj, křižovatka s I/43);
- **č. I/23:** I/3 – Kardašova Řečice – Jindřichův Hradec – Telč – I/38 – Třebíč – Náměšť nad Oslavou – Rosice – D1;
- **č. I/34 (E 551):** České Budějovice – Jindřichův Hradec – Kamenice nad Lipou – Pelhřimov – Humpolec – Havlíčkův Brod – Ždírec nad Doubravou – Svitavy;
- **č. I/37:** exit Velká Bíteš – Žďár nad Sázavou – Ždírec nad Doubravou – Pardubice – Hradec Králové;
- **č. I/38 (E 59):** Mladá Boleslav – Kutná Hora – Golčův Jeníkov – Havlíčkův Brod – exit Jihlava – Jihlava – Kasárna (křižovatka s I/23) – Moravské Budějovice – Znojmo – Hatě.

Obr. 4.1: Silniční síť Kraje Vysočina (bez silnic III. třídy)

Kraj Vysočina patří ke krajům s nadprůměrnou hustotou silniční sítě. Rovněž délka silnic II. a III. třídy (jsou v majetku krajů) přepočtená na rozlohu území kraje, je v Kraji Vysočina nadprůměrná (obr. 4.2).

Obr. 4.2: Hustota silniční sítě v ČR podle krajů (km silnic na km²) v roce 2017

Zdroj dat: Ředitelství silnic a dálnic

4.1.2 Pátevní silniční síť Kraje Vysočina

Dne 16. května 2006 přijalo zastupitelstvo Kraje Vysočina usnesení, kterým byla schválena tzv. „Pátevní silniční síť Kraje Vysočina“. Dne 13. května 2008 schválilo zastupitelstvo Změnu č. 1 Pátevní silniční sítě Kraje Vysočina. Struktura pátevní silniční sítě je tvořena dálnicí D1, silnicemi I. tříd ve vlastnictví státu a vybranými silnicemi II. a III. tříd ve vlastnictví kraje.

Pátevní silniční síť Kraje Vysočina tvoří základní a rozhodující komunikační spojení významných center osídlení regionu a zabezpečuje propojení mezi okresy a sousedními kraji. Tato síť tvoří prioritní osu dopravního spojení, spojuje všechny obce kraje s počtem obyvatel nad 3 000 a zabezpečuje dopravní spojení pro téměř 63 % obyvatelstva kraje. Významnými kritérii pro zpracování návrhu byly údaje o sídelní struktuře, lokalizaci průmyslových center, výsledky sčítání dopravy, údaje ze Silniční databanky, údaje z výsledků Sledování stavů povrchů na silniční síti Kraje Vysočina, zdravotnických a vzdělávacích zařízení, turistických destinací apod.

Pátevní silniční síť Kraje Vysočina zahrnuje 93 km dálnice D1, 419 km silnic I. tříd (ve vlastnictví ČR) a 709 km silnic II. a III. tříd (ve vlastnictví kraje), jejichž délka je v jednotlivých okresech následující: Havlíčkův Brod 137 km, Jihlava 136 km, Pelhřimov 154 km, Třebíč 140 km a Žďár nad Sázavou 143 km.

Soupis úseků silnic II. a III. třídy, které jsou součástí „Pátevní silniční sítě Kraje Vysočina“:

	Silnice č.	popis
1	II 360	Jaroměřice nad Rokytnou – Třebíč – Velké Meziříčí – Křižanov – Moravec
2	II 150	hranice kraje – Ledec nad Sázavou – Světlá nad Sázavou – Havlíčkův Brod
3	II 379	Velká Bíteš – hranice kraje
4	II 405	Jihlava – Červená Hospoda
5	II 352	Jihlava – Polná
6	II 602	Pelhřimov – Jihlava – Velké Meziříčí – Velká Bíteš – hranice kraje
7	II 406	Jihlava – Třešť – Telč – hranice kraje
8	II 344	Havlíčkův Brod – Chotěboř
9	II 152	Jemnice – Moravské Budějovice – Jaroměřice nad Rokytnou – hranice kraje

10	II	345	Ždírec nad Doubravou – Chotěboř – Golčův Jeníkov
11	II	399	Velká Bíteš – Náměšť nad Oslavou – hranice kraje
12	II	408	Jemnice – hranice kraje
13	II	388	Bystřice nad Pernštejnem - Rodkov
14	II	353	Jihlava – Žďár nad Sázavou
15	II	360	Nové Město na Moravě – Jihlava – hranice kraje
16	II	130	Golčův Jeníkov – Ledec nad Sázavou – D1 - Křelovice
17	II	347	Humpolec – Světlá nad Sázavou
18	II	357	Bystřice nad Pernštejnem - Jihlava
19	II	128	hranice kraje – Padov - Černovice
20	II	387	Štěpánov nad Svratkou – hranice kraje
21	II	410	Jemnice – hranice kraje
22	II	389	Moravec - Strážek
23	II	112	hranice kraje – Pelhřimov – Horní Cerekev - Telč
24	II	132	Žirovnice – Počátky – Horní Cerekev
25	II	409	Žirovnice – Kamenice nad Lipou - Černovice
26	II	351	Polná - Přibyslav
27	III	3853	Strážek – Horní Rožínka
28	II	350	Přibyslav – směr Modlíkov
29	III	3507	Modlíkov – Slavětín

Obr. 4.3 Páteří silniční síť Kraje Vysočina včetně plánovaného šířkového uspořádání krajských silnic

Zdroj dat: Krajský úřad Kraje Vysočina, Odbor dopravy a silničního hospodářství

Šířkové uspořádání Pátevní silniční sítě Kraje Vysočina

Cílem Kraje Vysočina je postupná modernizace a rekonstrukce pátevní silniční sítě ve vlastnictví kraje v celé délce na technické parametry kategorií S9,5 nebo S7,5 (šíře vozovky 9,5 m a 7,5 m mezi sloupky nebo svodidly) na základě dostupných finančních prostředků, a tím dosáhnout stanovených stavebních a technických parametrů pro takto určené komunikace a mosty pod těmito komunikacemi.

Podkladem pro stanovení šířkového uspořádání pátevní sítě byla analýza parametrů silnic stanovených normou ČSN 73 6101 Projektování silnic a dálnic, podklady o aktuálním šířkovém uspořádání silnic dle pasportu komunikací, intenzita dopravy ze sčítání dopravy provedeného v roce 2005. Vzhledem k tomu, že modernizace silniční sítě musí zohledňovat výhled do budoucnosti, byly vzaty v potaz též Zásady územního rozvoje Kraje Vysočina. Šířkové uspořádání schválila rada kraje svým usnesením č. 0273/2008/RK, které bylo nahrazeno usnesením č. 0471/10/2010/RK.

Severojižní propojení Kraje Vysočina

Severojižní propojení Kraje Vysočina je významná dopravní osa v rámci Pátevní silniční sítě Kraje Vysočina. Jeho cílem je modernizace dopravní infrastruktury nadregionálního významu ve východní části území Kraje Vysočina. Vymezená trasa podpoří zlepšení dopravní dostupnosti okresu Třebíč ve směru na Dolní Rakousko a zároveň na dálnici D1. Další problémovou oblastí je Bystřicko, které potřebuje zlepšit dostupnost na Pardubický kraj a zároveň na dálnici D1.

Trasa severojižního propojení:

Polička - II/360 - Jimramov - II/357 - Bystřice nad Pernštejnem - II/388 - III/3853 - II/389 - II/360 - Velké Meziříčí - II/360 - Třebíč - II/360 - Jaroměřice nad Rokytnou - II/152 - Moravské Budějovice - II/152 - Jemnice - II/410 – Hluboká/Schaditz - Raabs an der Thaya

4.1.3 Intenzita provozu na silnicích v Kraji Vysočina

V roce 2016 proběhlo na celém území České republiky sčítání dopravy, které organizuje Ředitelství silnic a dálnic ČR (ŘSD). Jednoznačně nejvyšší intenzitou dopravy v Kraji Vysočina vyznačuje dálnice D1, kterou na území kraje průměrně denně využívá 40 075 vozidel, v úseku Velká Bíteš – Devět křížů pak více než 43 450 vozidel denně. Celkem 28,6 % veškerého provozu na dálnici tvoří nákladní doprava. Počet kamionů na D1 v rámci Kraje Vysočina činí průměrně 11 473 vozidla denně.

Na komunikacích první třídy je dopravou nejvíce zatížen úsek silnice I/38 Jihlava – napojení D1 /21 262 vozidla denně/, I/34 Pelhřimov - Humpolec (napojení na D1) /13 185 vozidel denně/ a úsek silnice I/38 z Jihlavy do Štoků /9 843 vozidla denně/, ovšem také další úseky tras těchto silnic se vyznačují nadprůměrnou intenzitou dopravy. Ve srovnání s ostatními komunikacemi prvních tříd je překvapivě pouze průměrně využíván úsek silnice I/38 z Jihlavy do Moravských Budějovic, jehož zatížení je srovnatelné s některými silnicemi druhých tříd – například s tahem Moravské Budějovice – Třebíč – Velké Meziříčí. Nejslabší intenzita provozu na silnicích první třídy byla zaznamenána na silnici I/23 mezi Telčí a křižovatkou se silnicí I/38, počtem 2 020 vozidel za 24 hodiny. Slabší zatížení vykazaly rovněž některé úseky silnic I/37 mezi Žďárem nad Sázavou a Velkou Bíteší a silnice I/19 mezi Havlíčkovým Brodem a Bystřicí nad Pernštejnem, resp. Kunštátem v Jihomoravském kraji.

Na komunikacích druhé třídy projíždí nejvíce vozidel úseky silnice II/602 u Jihlavy (směr Pelhřimov na křižovátku II/406) /13 380 vozidel denně/, směr Velký Beranov /11 987 vozidel denně/ a u Velkého Meziříčí /12.860 vozidel denně/. Intenzitou provozu dosahující téměř 6 000 vozidel denně se vyznačuje silnice II/405 z Jihlavy do Třebíče, nad 4 000 vozidel úsek silnice II/406 Kostelec - Třešť – Telč a nad 3 000 vozidel úsek silnice II/150 – Havlíčkův Brod – Světlá nad Sázavou, úseky silnic II/152 a II/360 z Moravských Budějovic přes Třebíč do Velkého Meziříčí, úsek silnice II/345 z Chotěboře do Žďáru nad Doubravou, úsek silnice II/351 Třebíč - Dalešice a některé další kratší úseky.

Nákladní dopravou jsou ve větší míře, než je tomu v případě intenzity celkového provozu, zatíženy silnice prvních tříd, po kterých je realizována tranzitní kamionová přeprava. Jde o téměř celý úsek silnice I/34 ze směru Jindřichův Hradec – Pelhřimov – Humpolec – Havlíčkův Brod – Žďárec nad Doubravou – Hlinsko. Na tento tranzitní proud se napojuje komunikace I/19 v Pelhřimově (z Tábora) a I/37 ve Žďáru nad Doubravou (z Chrudimi i od Žďáru nad Sázavou). Průměrná intenzita nákladní přepravy v celé délce silnice I/38 na území Kraje Vysočina činí 2 330 nákladních vozidel denně, přičemž větší zatížení přepravou nákladu vykazuje její úsek směřující severně od Jihlavy. Komunikacemi druhých tříd projíždí více než 1 000 nákladních vozidel během 24 hodin pouze v několika úsecích silnice II/602, dále pak v úseku silnice II/150 z Havlíčkova Brodu do Světlé nad

Sázavou, II/406 z Kostelce k napojení na silnici II/602, II/152 z Moravských Budějovic do Jaroměřic nad Rokytnou a v krátkém úseku silnice II/345 z Chotěboře do Nové Vsi u Chotěboře.

4.1.4 Modernizace a údržba silniční sítě Kraje Vysočina

V důsledku dlouhodobého nedostatku finančních prostředků na výstavbu, opravy a údržbu silniční sítě není její stavební stav uspokojivý. Kraj Vysočina vlastní v současné době silnice II. a III. třídy v celkové délce 4 562 km. V prvním pololetí roku 2013 proběhl monitoring stavu krajských silnic a jejich roztřídění do 5 klasifikačních stupňů. Z této analýzy vyplynulo, že v Kraji Vysočina je hodnoceno v 5. klasifikačním (nejhorším) stupni 21 % silnic, ve 4. stupni 20 % silnic, ve 3. stupni 29 % silnic, v 2. stupni 18 % silnic a v 1. klasifikačním (nejlepším) stupni 12 % silnic II. a III. tříd. Z výše uvedeného vyplývá, že 41 % silnic ve vlastnictví Kraje Vysočina je ve dvou nejhorších klasifikačních stupních stavu vozovky, u silnic III. třídy jde dokonce o 50 %.

Pro zlepšení stavu silnic II. a III. tříd vynakládá Kraj Vysočina každým rokem značné prostředky jak investiční, tak i provozní na provádění rekonstrukcí a souvislých oprav silnic. O údržbu silniční sítě (bez dálnice) se stará od 1. ledna 2007 Krajská správa a údržba silnic Vysočiny, příspěvková organizace Kraje Vysočina.

Tab. 4.2: Náklady silniční sítě Kraje Vysočina v roce 2016 (tis. Kč)

	zimní údržba	běžná údržba	údržba celkem	délka silnic II. a III. třídy (km)	náklady údržby na 1 km	investice	údržba + investice
KRAJ VYSOČINA	196.046	862.857	1.058.903	4.562	232	306.817	1.365.720

Pramen: Krajský úřad Kraje Vysočina, Odbor dopravy a silničního hospodářství

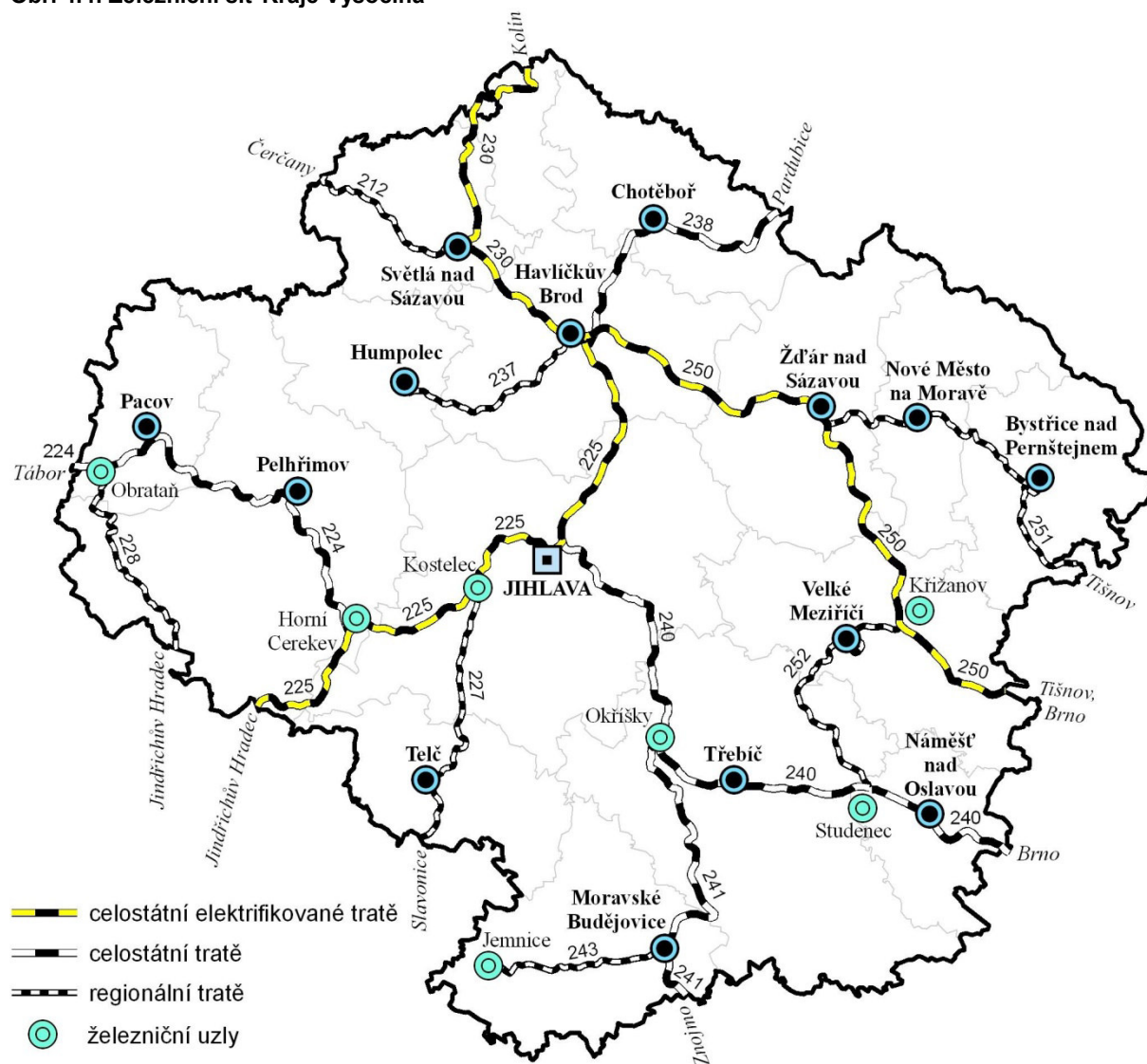
4.2 Železniční doprava

Železniční síť v kraji je konfigurována hvězdovitě se dvěma centry – Jihlavou a Havlíčkovým Brodem. Celková délka 592 km tratí představuje hustotu 0,086 km/km², nižší hustotu železniční sítě má pouze Zlínský kraj.

Železnice protíná území kraje především tratěmi č. 230 a 250 (Praha – Kolín –) Golčův Jeníkov – Světlá nad Sázavou – Havlíčkův Brod – Žďár nad Sázavou – Křižanov (– Brno – Břeclav). Jedná se o tzv. druhý hlavní (též jižní) tah, který představuje významnou součást české železniční sítě. Velmi důležitá je jeho tranzitní role jak v dálkové osobní tak i nákladní dopravě. Je součástí evropské železniční sítě TEN-T. Obě tratě jsou elektrifikovány a jako jediné v kraji jsou dvukolejné. Úsek Kolín – Havlíčkův Brod – Brno není zařazen do programu modernizace koridorových tratí, přesto zůstává důležitou spojnici a významnou odklonovou trasou I. tranzitního železničního koridoru.

Dalším významným tahem, po němž jsou vedeny vlaky celostátní dopravy, jsou tratě č. 225 a 240 (České Budějovice – Veselí nad Lužnicí –) Počátky-Žirovnice – Jihlava – Třebíč – Náměšť nad Oslavou (– Brno). Tah se vyznačuje nízkou traťovou rychlostí. Trať 225 Veselí nad Lužnicí – Havlíčkův Brod je elektrifikovaná.

Obr. 4.4: Železniční síť Kraje Vysočina

Zdroj dat: SŽDC

Tab. 4.3: Stavební délka železničních tratí na území Kraje Vysočina v km

Okres	Havlíčkův Brod	Jihlava	Pelhřimov	Třebíč	Žďár nad Sázavou	Celkem
délka tratí	147	102	99	131	113	592
elektrifikováno	66	47	15	0	53	183

Pramen: Krajské centrum Českých drah

Přehled tratí na území Kraje Vysočina:

- Trat' č. 212:** Světlá nad Sázavou – Ledeč nad Sázavou – hranice se Středočeským krajem
(– Zruč nad Sázavou – Čerčany)
- Trat' č. 224:** Horní Cerekev – Pelhřimov – Obrataň – hranice s Jihočeským krajem (– Tábor)
- Trat' č. 225:** (Veselí nad Lužnicí – Jindřichův Hradec –) hranice s Jihočeským krajem – Horní Cerekev – Kostelec u Jihlavy – Jihlava – Havlíčkův Brod
- Trat' č. 227:** Kostelec u Jihlavy – Třešť – Telč – hranice s Jihočeským krajem (– Dačice – Slavonice)
- Trat' č. 230:** (Praha – Kolin – Kutná Hora –) hranice se Středočeským krajem – Světlá nad Sázavou – Havlíčkův Brod
- Trat' č. 237:** Havlíčkův Brod – Humpolec
- Trat' č. 238:** Havlíčkův Brod – Chotěboř – Ždírec nad Doubravou – hranice s Pardubickým krajem
(– Chrudim – Pardubice)
- Trat' č. 240:** Jihlava – Okříšky – Třebíč – hranice s Jihomoravským krajem (– Brno)
- Trat' č. 241:** Okříšky – Moravské Budějovice – hranice s Jihomoravským krajem (– Znojmo)
- Trat' č. 250:** Havlíčkův Brod – Žďár nad Sázavou – Křižanov – hranice s Jihomoravským krajem
(– Tišnov – Brno – Břeclav)

Trat' č. 251: Žďár nad Sázavou – Nové Město na Moravě – Bystřice nad Pernštejnem – hranice s Jihomoravským krajem (– *Tišnov*)
Trat' č. 252: Křižanov – Velké Meziříčí – Studenec

Na výše uvedených tratích provozují drážní osobní dopravu České dráhy, a.s.

Trat' č. 243: Moravské Budějovice – Jemnice
 Na této trati není v současné době provozována osobní drážní doprava.

Úzkorozchodná dráha:

Trat' č. 228: Obrataň – Kamenice nad Lipou – hranice s Jihočeským krajem (– *Jindřichův Hradec*)
 Drážní osobní dopravu na této trati provozují Jindřichohradecké místní dráhy, a.s.

4.3 Letecká doprava

Důležitým faktorem zvýšení a udržení hospodářského rozvoje území je v dnešní době také jeho dostupnost prostřednictvím letecké dopravy. Jako důležitá se v této souvislosti jeví poloha letišť. Přehled všech letišť v Kraji Vysočina spolu se základními informacemi (název a provozovatel letiště, jeho statut, povrch, rozměry a únosnost) přináší tab. 4.4. Kromě letišť jsou v kraji zřízeny také čtyři neveřejné heliporty: v Havlíčkově Brodě, Jihlavě, Novém Městě na Moravě a v Pelhřimově. V kraji není zřízeno letiště, které by umožňovalo přistávání dopravních kapacitních letadel.

Tab. 4.4: Přehled letišť v Kraji Vysočina

Název	Provozovatel	Statut	Povrch	Rozměry	Únosnost	Poznámka
Bystřice nad Pernštejnem	Letecký klub Bystřice n/P	neveřejná plocha SLZ	tráva	550x20 m	NIL	.
Havlíčkův Brod	Aeroklub	neveřejné mezinárodní	tráva	800x50 m	0,7 Mpa	.
Chotěboř	Aeroklub Chotěboř	veřejné vnitrostátní	tráva	1010x150 m	5700 kg/0,7 Mpa	.
Jihlava	Aeroklub Jihlava	veřejné vnitrostátní	tráva	920x100 m	6000 kg/0,7 Mpa	.
Křižanov	Aeroklub Křižanov	veřejné vnitrostátní	tráva	700x100 m	13000 kg/0,7 Mpa	.
Náměšť n.O.	AČR - Letiště Náměšť	vojenské neveřejné mezinárodní	zpevněný	2400 x 45 m	PCN 29/R/B/W/T	.
Pacov - Kámen	Sportovní klub Aero	bývalé vojenské letiště	beton	2000 m	NIL	Není součástí Aerobáze.
Přibyslav	Aeroklub Přibyslav	veřejné vnitrostátní	tráva	765x150 m	5700 kg/0,7 Mpa	.
Třebíč	Západo-moravský aeroklub v Třebíči	neveřejná plocha SLZ	tráva	450x30 m	NIL	.

Vysvětlivky: SLZ - sportovní létající zařízení (ultralehká letadla), NIL - údaj není k dispozici
 Zdroj dat: www.aerobaze.cz

4.4 Cyklistická doprava

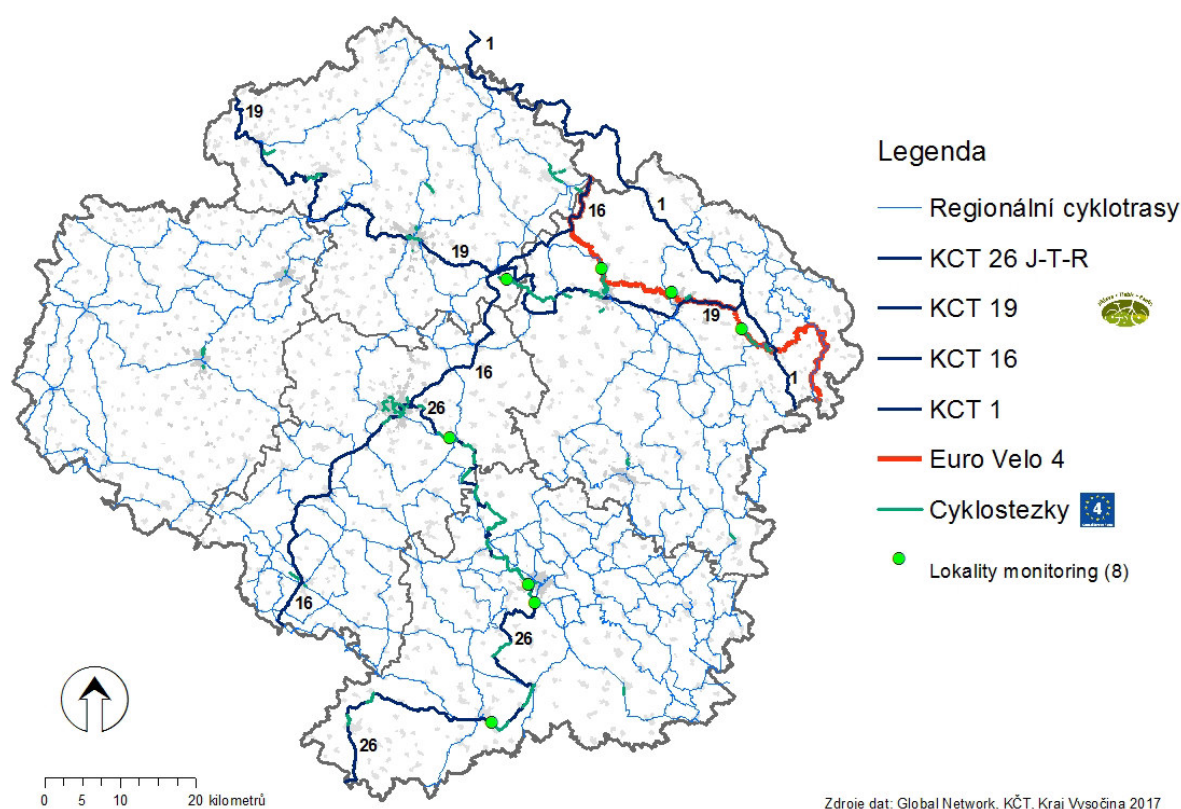
Cyklodoprava je považována za integrální součást dopravního systému a je v současnosti realizována především na běžných silnicích, místních a účelových komunikacích. Z pohledu bezpečnosti cyklistů pak ideálně po cyklostezkách s vyloučením provozu motorových vozidel. Cyklostezky jsou budovány zejména v intravilánech měst pro bezpečnější cyklistickou dopravu, která je tak přemísťována z frekventovaných městských komunikací. Dále jsou cyklostezky budovány jako výpadovky z měst resp. spojnice příměstských částí nebo blízkých obcí, kdy plní současně funkci dopravní a naopak pro obyvatele měst funkci převážně rekreační. Jsou budovány rovněž mezi městy a obcemi především tam, kde vedou významné silniční tahy s tranzitní dopravou. Celková délka existujících cyklostezek na území Kraje Vysočina je cca 110 km (stav ke konci roku 2016). Cyklostezky jsou také budovány jako součást turistických cyklotras, zejména těch s nadregionálním významem. Významným projektem v tomto smyslu v rámci kraje je dálková cyklotrasa č. 26 Jihlava-Třebíč-Raabs, která je v úsecích

o celkové délce 36,5 km vybudována jako cyklostezka. V Kraji Vysočina se nachází 2 448 km značených cyklotras KČT (z celkem 34,7 tis. km značených cyklotras KČT v celé ČR). Kraj je vlastníkem silnic II. a III. třídy, po kterých je značná část značených cyklotras v současnosti vedena.

Pro další rozvoj cyklodopravy ve městech je zejména potřeba budovat bezpečné komunikace pro pohyb cyklistů – nejde přitom pouze o vybudování samostatných cyklostezek a realizaci cyklistických pruhů, patří sem i opatření jako cykloobousměrky a zklidňování dopravy na vymezených komunikacích. Nezbytné pro další rozvoj cyklodopravy je rovněž řešit možnosti parkování nebo úschovy kol v místě dojížděky, na železničních a autobusových stanicích.

Strategie podpory cykloturistiky a cyklodopravy v Kraji Vysočina na období 2014-2020 schválená v roce 2014 definuje jako jednu ze svých prioritních os právě i cyklodopravu jako integrální součást dopravní obsluhy území a specifikuje vhodné aktivity a záměry v oblasti financování rozvoje cyklodopravy z rozpočtu kraje.

Obr. 4.5: Cyklotrasy, cyklostezky a monitoring cyklistů v Kraji Vysočina

4.5 Dopravní obslužnost veřejnou dopravou

Kraj Vysočina je charakteristický rozdrobenou sídelní strukturou s velkým počtem malých sídel, pro která je však nutné zabezpečit v souladu s legislativou dopravní obslužnost veřejnou dopravou. Ze 704 obcí je 340 s počtem obyvatel do 199, což představuje 48,6 %. K 1. lednu 2017 žilo na Vysočině přes 508 tisíc obyvatel, to znamená, že mezi kraji České republiky představuje třetí nejnížší lidnatost. Přestože je veřejná doprava zajišťována různými dopravními systémy a dopravci (železnice, autobusy), je nutné na ni pohlížet jako na jednotný systém – minimálně pro zabezpečení účelnosti vynakládaných prostředků. Vzhledem k tomu, že objem přepravních proudů (cestujících) a výše jízdného nepokrývá náklady na provoz, je nutná finanční účast rozpočtu kraje na zajištění dopravní obsluhy. Kraj Vysočina má smlouvu o závazku veřejné služby uzavřenou s 23 dopravci.

Otázka výše finančních prostředků, které směřují do veřejné dopravy, je zcela zásadní. Až do roku 2002 se na zajišťování základní dopravní obslužnosti (ZDO) podílely formou uzavírání tzv. závazků veřejné služby příslušné okresní úřady. Ty ve svém územním obvodu rozdělovaly dopravcům na

pokrytí tzv. prokazatelných ztrát vyplývajících z přijatých závazků veřejné služby finanční prostředky pocházející z rozpočtové kapitoly Ministerstva dopravy a spojů ČR.

Od roku 2005 je uplatnění institutu základní dopravní obslužnosti (ZDO) územního obvodu kraje ve veřejné drážní (železniční) osobní dopravě i veřejné linkové osobní dopravě plně v kompetenci krajů v rámci samostatné působnosti. Pokud jde o související financování závazků veřejné služby, je po změně zákona o rozpočtovém určení daní k 1. 1. 2005 plně v samostatné působnosti kraje.

Na základě dohody AK ČR s vládou ČR došlo v případě veřejné drážní osobní dopravy v roce 2009 mezi Českou republikou na straně jedné a vyššími územně samosprávnými celky (tj. 13 krajů a hlavním městem Prahou) na straně druhé za účasti Asociace krajů ČR k uzavření Memoranda o zajištění stabilního financování dopravní obslužnosti veřejnou regionální železniční osobní dopravou na dobu 10 let. Dofinancování probíhá formou účelové dotace ze státního rozpočtu prostřednictvím Ministerstva dopravy ČR. Současně došlo v roce 2016 k uzavření nové Smlouvy o zajištění stabilního financování regionální železniční osobní dopravy na období 2020 – 2034.

Dopravní obslužnost územního obvodu krajů byla do 30. 6. 2010 zajišťována v souladu se zákonem č. 111/1994 Sb., o silniční dopravě. Dnem 3. 12. 2009 vstoupilo v účinnost „Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1370/2007 ze dne 23. října 2007 o veřejných službách v přepravě cestujících po železnici a silnici a o zrušení nařízení Rady (EHS) č. 1191/69 a č. 1107/70“. Toto nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1370/2007, o veřejných službách v přepravě cestujících po železnici a silnici (dále jen „Nařízení EU“) stanovuje povinnost uvést uzavírání stávajících smluv o závazku veřejných služeb do souladu s novou právní úpravou v rámci přechodného období, tj. nejpozději do 3. 12. 2019. Jedná se o provedení výběru dopravců zajišťujících dopravní obslužnost v souladu s Nařízením EU. Dnem 1. 7. 2010 nabyl účinnosti zákon č. 194/2010 Sb., o veřejných službách v přepravě cestujících, který již výše uvedené dělení na ZDO zajišťovanou kraji a ODO zajišťovanou obcemi neobsahuje. Dle nové právní úpravy dopravní obslužnost zajišťují kraje a obce ve své samostatné působnosti v rámci regionální veřejné linkové osobní dopravy i veřejné drážní osobní dopravy a stát v rámci nadregionální a mezinárodní veřejné drážní osobní dopravy.

Tab. 4.5: Výdaje na zajištění základní dopravní obslužnosti veřejnou linkovou osobní dopravou v Kraji Vysočina z rozpočtu Kraje Vysočina

Dopravní obslužnost	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Základní (tis. Kč)	275 374	265 929	276 000	280 000	290 003	292 903	334 612
Počet mil. km v ZDO	15,7	15,7	15,5	15,6	15,8	16,2	16,3

Zdroj dat: Krajský úřad Kraje Vysočina, ODSH

Tab. 4.6: Výdaje na zajištění základní dopravní obslužnosti veřejnou drážní (železniční) osobní dopravou v Kraji Vysočina z rozpočtu Kraje Vysočina, resp. ze státního rozpočtu

Dopravní obslužnost	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Rozpočet kraje tis. Kč	262 795	267 850	293 029	297 735	300 000	303 000	303 000
Státní rozpočet tis. Kč	123 097	123 097	123 097	127 139	128 919	129 434	129 823
Počet mil. vlak km	4,2	4,2	4,1	4,1	4,15	4,15	4,15

Zdroj dat: Krajský úřad Kraje Vysočina, ODSH

Tab. 4.7: Počet přepravených osob veřejnou dopravou na území Kraje Vysočina (v mil. cestujících)

	Autobusová přeprava	Přeprava po železnici
2009	17,2	2,9
2010	17,0	2,8
2011	16,5	2,7
2012	15,2	2,6
2013	14,9	2,5
2014	14,9	2,6
2015	15,5	2,6

Zdroj dat: Ministerstvo dopravy ČR, Ročenka dopravy 2015

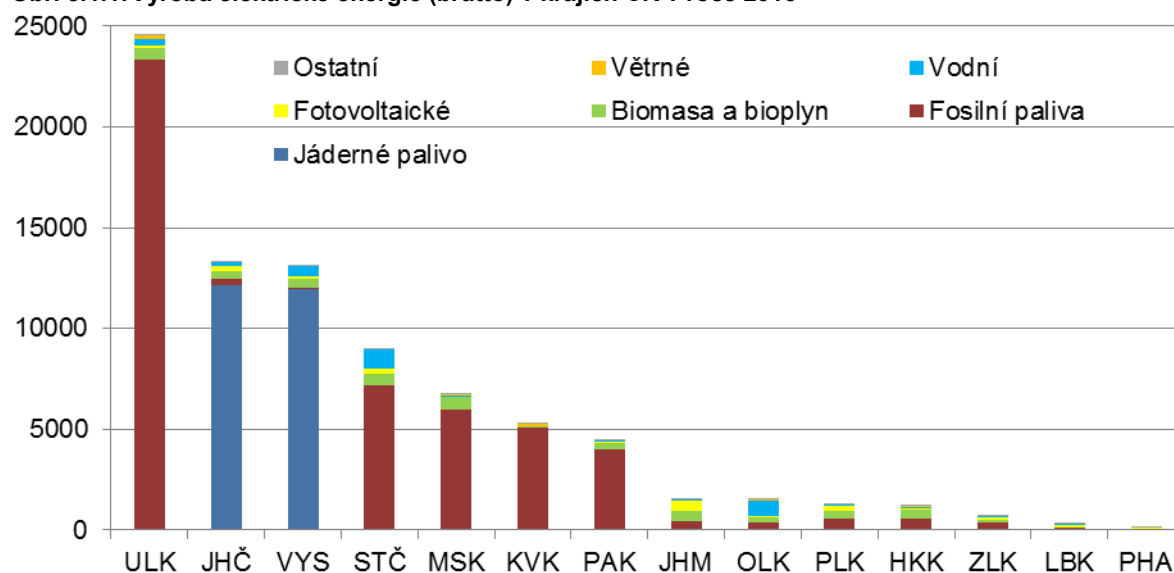
5. Technická infrastruktura

5.1 Zásobování energiemi

5.1.1 Výroba a rozvod elektrické energie

V Kraji Vysočina bylo v roce 2016 vyrobeno 13,1 tis. GWh elektrické energie brutto (v rámci výroby elektřiny brutto je započtena vlastní spotřeba na výrobu elektřiny). Mezi kraji ČR zaujímala Vysočina ve výrobě elektrické energie třetí místo za Ústeckým s Jihočeským krajem, přičemž podíl kraje na celkové produkci elektřiny v roce 2016 činil 15,7 %.

Obr. 5.1.1: Výroba elektrické energie (brutto) v krajích ČR v roce 2016

Zdroj dat: Roční zpráva o provozu ES ČR za rok 2016. ERÚ Jihlava, 2016

Na území kraje bylo v roce 2016 spotřebováno 2,7 tis. GWh elektrické energie netto (tedy bez energie nutné na výrobu elektřiny, spotřeba na přečerpávání v přečerpávacích vodních elektrárnách a ztráty v sítích). Z toho vyplývá, že v kraji se spotřebovalo 20,7 % zde vyrobené elektrické energie. Tento fakt je dán přítomností Jaderné elektrárny Dukovany, jejíž strategický význam daleko přesahuje hranice kraje, neboť v roce 2016 dodávala do sítě 14,4 % elektrické energie vyprodukované v České republice. Kromě toho je i významným zdrojem odpadního tepla, které však v současné době není adekvátním způsobem využíváno. Jaderná elektrárna Dukovany vyrobila v roce 2016 12,0 tis. GWh elektřiny (brutto), což bylo o něco méně než v temelínské jaderné elektrárně.

Svým významem překračuje krajskou úroveň ještě vodní přečerpávací elektrárna Dalešice, která má čtvrtinový instalovaný výkon jaderné elektrárny. V roce 2016 zhruba vyrobila 435 GWh elektrické energie (netto). Dalešická přečerpávací elektrárna slouží k vyrovnávání křivky zatížení elektrizační soustavy v průběhu dne a vyrábí elektřinu několik hodin denně. Navíc tím, že je elektrárna přečerpávací, se sama stává významným spotřebitelem elektřiny. Dukovanskou i dalešickou elektrárnu spravuje největší výrobce elektřiny v Česku – ČEZ, a.s.

Informace o jednotlivých zdrojích elektrické energie jsou značně omezené, což souvisí i výrazným nárůstem malých dodavatelů využívajících obnovitelné zdroje energie.

Obr. 5.1.2: Vybrané zdroje elektrické energie s instalovaným výkonem nad 1 MWe

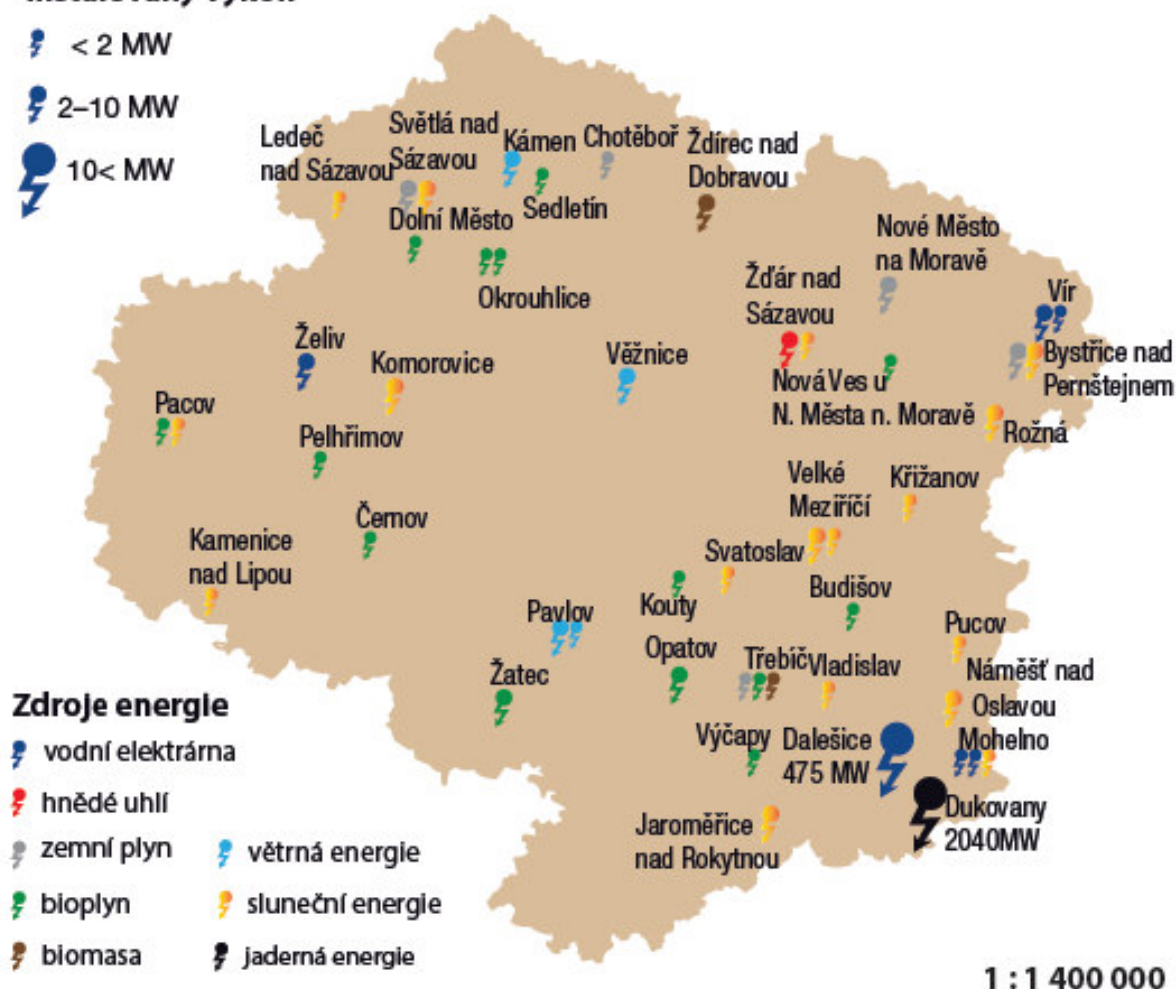
Vybrané zdroje s instalovaným výkonem nad 1MW

Instalovaný výkon

 < 2 MW

 2–10 MW

 10 < MW

Zdroj dat: Podkladové materiály pro zpracování aktualizace ÚEK Kraj Vysočina, MPO, 2016.

Správu páteční přenosové sítě (systém vedení velmi vysokého napětí 400 kV a 220 kV) vykonává v České republice akciová společnost ČEPS. Součástí přenosové soustavy jsou tzv. rozvodny přenosové sítě. V Kraji Vysočina se nachází dvě – rozvodna Slavětice, která je lokalizována hned v blízkosti Jaderné elektrárny Dukovany a rozvodna Mírovka nedaleko Havlíčkova Brodu.

V Kraji Vysočina působí dva distributoři elektrické energie. S výjimkou jednoho okresu zásobuje elektřinou konečné spotřebitele společnost **E.ON Distribuce, a.s.** se sídlem v Českých Budějovicích, která vznikla sloučením Jihomoravské energetiky a Jihočeské energetiky díky společnému majoritnímu vlastníkovi, jímž je německá společnost E.ON. Oblast Havlíčkovobrodská pak spadá pod ČEZ Distribuce, a.s., která převzala činnosti distribuční společnosti Východočeská energetika, a.s.

5.1.2 Rozvod zemního plynu

Základní přepravní soustavu plynovodů v ČR spravuje společnost NET4GAS, s.r.o (název o roku 2010). Do této soustavy patří vybrané plynovody (o tlaku nad 4 Mpa) a předávací a kompresní stanice, z nichž jedna se nachází na Vysočině v katastru obce Kralice nad Oslavou. Soustava zajišťuje dodávku plynu regionálním distribučním společností a přímým odběratelům.

Obr. 5.1.3 Základní přepravní soustava plynovodů ČR (společnost NET4GAS, s.r.o)

Pramen: Webové stránky společnosti NET4GAS, s.r.o (<http://www.net4gas.cz/cz/home/>)

Zásobování zemním plynem zajišťují na území Kraje Vysočina dvě společnosti: GasNet (člen skupiny Innogy) a E.ON Distribuce.

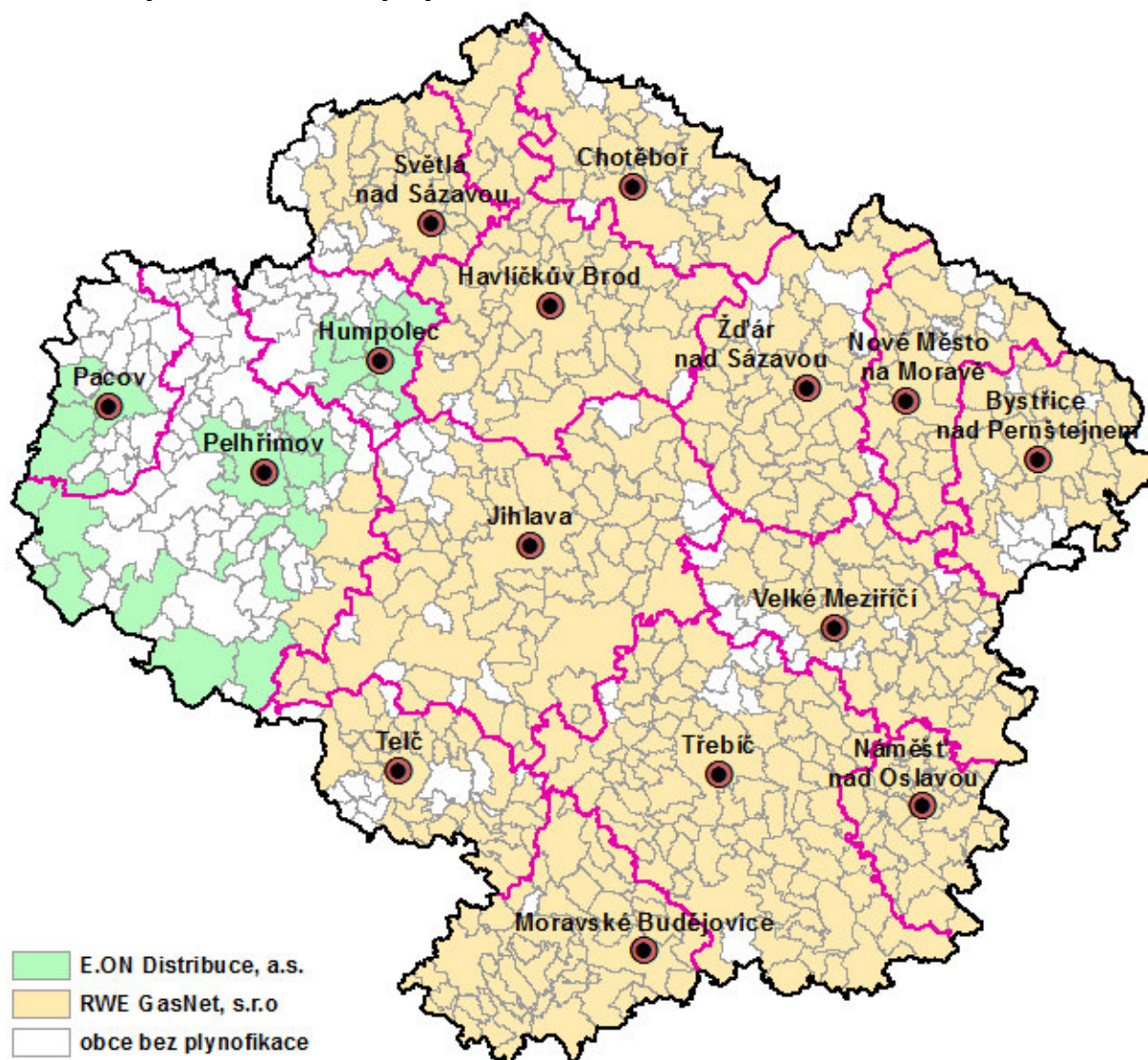
Tab. 5.1.1: Odběratelé a spotřeba zemního plynu v Kraji Vysočina v roce 2015

Kategorie odběru	Počet odběratelů	Spotřeba v mil. m ³	Spotřeba v GWh
Velkoodběr	98	125,6	1339,4
Střední odběr	335	38,0	405,3
Maloodběr	10 169	57,5	612,9
Domácnosti	104 894	108,8	1158,9
Celkem	115 496	330,0	3516,6

Zdroj dat: Podkladové materiály pro zpracování aktualizace ÚEK Kraj Vysočina, MPO, 2016.

V roce 2015 bylo na zemní plyn v kraji připojeno 115 tis. odběratelů, z nichž dominantní počet tvořily domácnosti. Subjekty z kraje se na počtu odběratelů i celkové spotřebě ČR podíly z necelých 5 %, čímž se řadí mezi méně významné oblasti spotřeby zemního plynu.

Obr. 5.1.4: Plynofikované obce Kraje Vysočina v roce 2016

Poznámka: Pokud byl alespoň v jedné místní části obce zaveden zemní plyn, je v mapě celá obec považována za plynofikovanou nehledě na to, že v některých jiných místních částech téže obce zemní plyn zaveden nebyl.

Zdroj dat: Vlastní data

Z distributorů je na území kraje významnější společnost GasNet, která spotřebu zemního plynu kryje z více než 80 %.

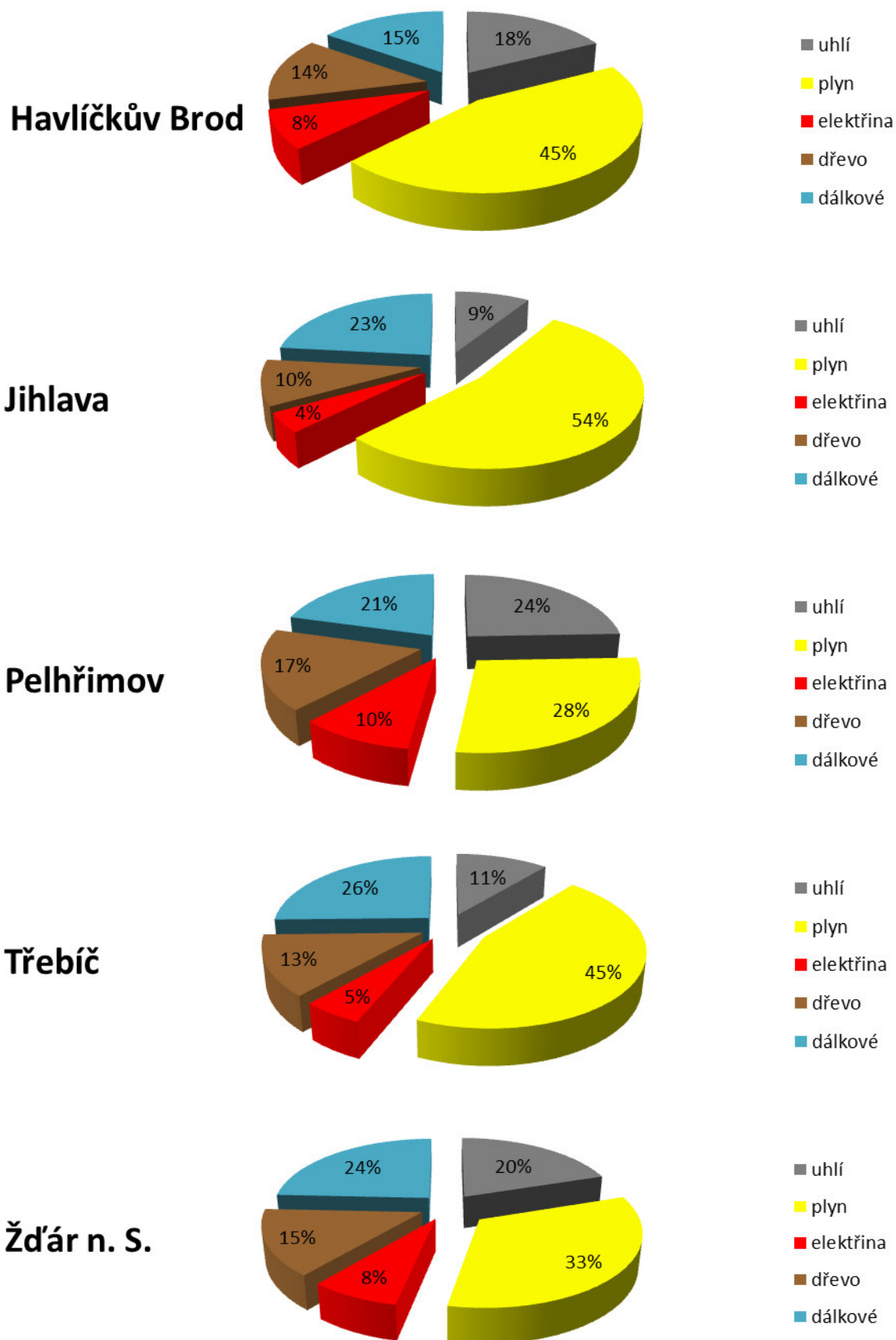
Jak je patrné z obrázku 5.1.3, plynofikace obcí je nejméně rozvinuta v okrese Pelhřimov. Dále není zemní plyn zaveden do malých obcí ve žďárském okrese, na severu Třebíčska, jihu Telčska, v okolí Větrného Jeníkova a roztroušeně v několika obcích okresu Havlíčkův Brod. Otázkou je, zda je v dnešní době při zvyšujících se cenách vstupů ekonomicky výhodné plynofikovat malé obce.

5.1.3 Vytápění bytů

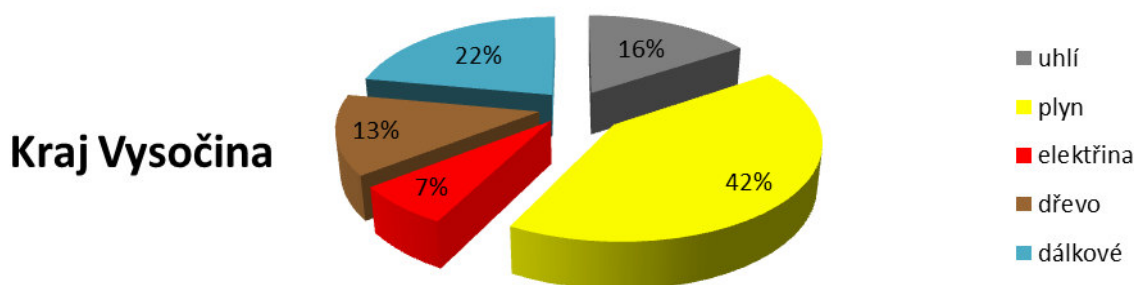
Jak vyplývá z výsledků Sčítání lidu domů a bytů z roku 2011, zemní plyn je v kraji nejrozšířenější médium pro vytápění. Následuje uhlí, nejméně je využívána k vytápění elektřina. Paliva, užívaná k dálkovému vytápění, jsou zahrnuta v položce jiná paliva. Oproti situaci před deseti lety v roce 2011 i rodinné domy využívají pro vytápění nejvíce plyn, následuje uhlí a dřevo.

Z celkového počtu 188 tis. trvale obydlených bytů v Kraji Vysočina je 81 % vytápěno ústředním topením (z toho dálkové vytápění činí 22 %), 7 % etážovým topením, 8 % pomocí kamen.

Obr. 5.1.5: Podíl bytů podle paliva použitého na vytápění (v %) v okresech Kraje Vysočina k 26. 3. 2011

Zdroj dat: Sčítání lidu, domů a bytů 2011. ČSÚ Praha, 2013

Obr. 5.1.6: Podíl bytů podle paliva použitého na vytápění (v %) v Kraji Vysočina k 6. 3. 2011

Zdroj dat: Sčítání lidu, domů a bytů 2011. ČSÚ Praha, 2013.

Podíváme-li se na úroveň okresů dle obrázku 5.1.4, potvrdí se nám, že nejméně plynofikováno je území okresu Pelhřimov. Lehce přes čtvrtinu bytů je na Pelhřimovsku vytápěna zemním plynem, zatímco v celém kraji 42 % bytů. Proto nepřekvapuje, že je v okrese Pelhřimov ve větší míře než v ostatních okresech k vytápění využíváno černé uhlí, dřevo i elektřina. Na druhé straně zemní plyn je topným médiem ve více než polovině bytů okresu Jihlava, následuje okres Třebíč a Havlíčkův Brod.

5.2 Zásobování vodou, odvádění a čištění odpadních vod

5.2.1 Zásobování vodou

Zásobování pitnou vodou na území Kraje Vysočina se dosud vyznačuje dostatečnou kapacitou většiny vodních zdrojů, především zdrojů vod povrchových. Vrchovinný reliéf regionu dává území charakter důležité pramenné oblasti nadregionálního významu. Na řadě vodních toků byly zbudovány velké údolní vodní nádrže, z nichž některé jsou významnými zdroji pitné vody i z celorepublikového hlediska. Jedná se především o vodárenskou nádrž Švihov na řece Želivce (leží z větší části ve Středočeském kraji, ale převážná část jejího povodí je na území Kraje Vysočina), která je nejvýznamnějším vodárenským zdrojem v České republice. Zásobuje pitnou vodou hlavní město Prahu včetně části Středočeského kraje a Kraje Vysočina. Dále to jsou vodárenská nádrž Vír na řece Svratce, ze které je dodávána pitná voda do brněnské aglomerace a části Kraje Vysočina, vodárenská nádrž Mostiště na řece Oslavě, ze které je dodávána pitná voda do východní části Kraje Vysočina (okresy Třebíč a Žďár nad Sázavou), vodárenské nádrže Hubenov a Nová Říše dodávající pitnou vodu pro velkou část okresu Jihlava. Značná část území okresu Třebíč je zásobována vodou z vodní nádrže (s vodárenským odběrem) Vranov v Jihomoravském kraji po úpravě v úpravně vody Štítary. V kraji existuje několik významných svazků obcí vytvořených za účelem zabezpečování zásobování pitnou vodou a odvádění a čištění odpadních vod. Hlavními provozovateli vodovodů a kanalizací pro veřejnou potřebu a čištění odpadních vod (ČOV) na území kraje jsou VODÁRENSKÁ AKCIOVÁ SPOLEČNOST, a.s., Brno prostřednictvím jednotlivých divizí pro okresy Jihlava, Třebíč a Žďár nad Sázavou, Vodovody a kanalizace Havlíčkův Brod, a.s. pro oblast Havlíčkovobrodská a VODAK Humpolec, s.r.o. pro oblast Pelhřimovska. Ostatními provozovateli jsou menší provozní společnosti či obce.

Kraj Vysočina má oproti některým jiným krajům výhodu v možnosti propojení některých skupinových vodovodů, což umožňuje z velké části operativní nahrazení vodních zdrojů, u kterých by byly zjištěny problémy. Vodovodními systémy jsou propojeny vodárenské nádrže Vír, Mostiště a Vranov, dále vodárenské nádrže Hubenov a Nová Říše. Kromě velkých vodovodních soustav vázaných zejména na zdroje vod povrchových existují na území kraje i méně rozsáhlé lokální systémy využívající místní zdroje zejména podzemních vod. Nejvýznamnějšími zdroji kvalitní podzemní vody jsou Podmoklany u Chotěboře, Heraltice Opatov - Předín u Třebíče a Rytířsko u Jihlavy. Přesto patří území Kraje Vysočina z hlediska zásob podzemní vody mezi chudší kraje.

V některých oblastech kraje jsou v posledních letech obce ohrožovány suchem. Na území Kraje Vysočina mívá každoročně větší či menší problém s množstvím nebo kvalitou dodávané pitné vody několik desítek obcí. Jedná se o obce, které nejsou napojeny na skupinové vodovody, a tedy na vodárenské nádrže, ale spoléhají se pouze na lokální zdroje podzemní vody mnohdy s nedostatečnou kapacitou. Hejtman kraje Vysočina proto inicioval v roce 2016 zřízení pracovní skupiny k řešení problematiky sucha a nedostatku vody jako svého poradního orgánu.

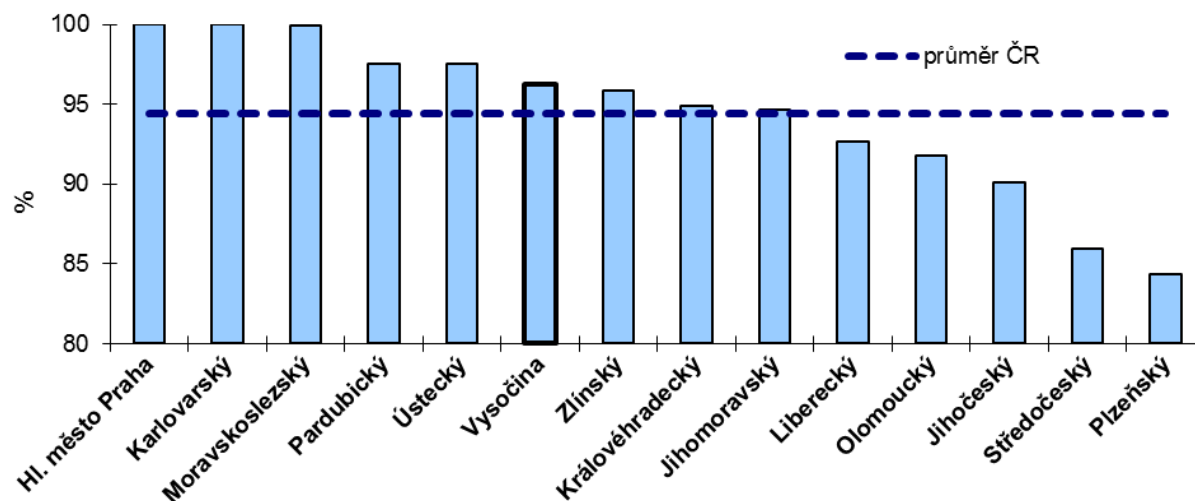
Některé lokální a individuální zdroje podzemních vod (studny) vykazují hygienickou závadnost (radon, dusičnany, pesticidy, atd.) nebo nedostatečnou vydatnost. Rovněž některé vodárenské nádrže mají

zejména v letních měsících problémy s kvalitou surové vody z důvodu vysokého přísunu živin, zejména dusíku a fosforu z povodí. Oproti tomu kvalita a kvantita vody ve vodovodních sítích pro veřejnou potřebu odpovídá v převážné většině případů požadavkům příslušných právních předpisů. K ochraně vydatnosti, jakosti a zdravotní nezávadnosti zdrojů podzemních nebo povrchových vod se stanovují ochranná pásma vodních zdrojů, která ale mohou omezovat hospodářskou a stavební činnost v území. Na území Kraje Vysočina se také nachází Chráněná oblast přirozené akumulace vod Žďárské vrchy.

Malá hustota osídlení regionu a velký počet malých sídel na území kraje způsobuje v průměru vysoké investiční náklady na další rozšiřování vodovodních sítí a celkově i vyšší náklady na jejich provoz. Rovněž regionální průměrná spotřeba pitné vody z veřejných vodovodních sítí nedosahuje celostátního průměru.

Podle údajů Českého statistického úřadu (ČSÚ) bylo v Kraji Vysočina v roce 2016 z veřejných vodovodů zásobeno pitnou vodou 490 001 obyvatel, tj. 96,2 % z celkového počtu obyvatel kraje. Tento podíl byl lehce nad průměrnou hodnotou za celou ČR (94,4 %). V roce 2016 činila v Kraji Vysočina délka vodovodní sítě 5 809 km. Počet vodovodních přípojek v roce 2016 činil 136 760. Počet úpraven vody v kraji v roce 2016 byl 439. Celková kapacita vodojemů dosahovala 220 081 m³, kapacita zdrojů podzemních vod pak 1 148 l/s.

Obr 5.2.1: Podíl obyvatel zásobovaných vodou z vodovodů v krajích ČR v roce 2016

Zdroj dat: Vodovody, kanalizace a vodní toky v roce 2016. ČSÚ Praha, 2017.

V roce 2016 bylo v Kraji Vysočina vyrobeno celkem 23,9 mil. m³ pitné vody, z toho bylo 12,8 mil. m³ vyrobeno z vody podzemní. Celkové množství fakturované vody v roce 2016 představovalo 21,4 mil. m³, 14,1 mil. m³ fakturované vody bylo určeno pro spotřebu domácností, pro ostatní odběratele bylo určeno 7,2 mil. m³ vody.

Celkové vodné v kraji v roce 2016 dosáhlo cca 755,7 mil. Kč, přičemž průměrná výše vodného byla 35,3 Kč/m³. Celkové množství nefakturované vody bylo v roce 2016 evidováno ve výši 4,2 mil. m³, z toho podíl ztrát ve vodovodních systémech v roce 2016 dosahoval 14,4 %.

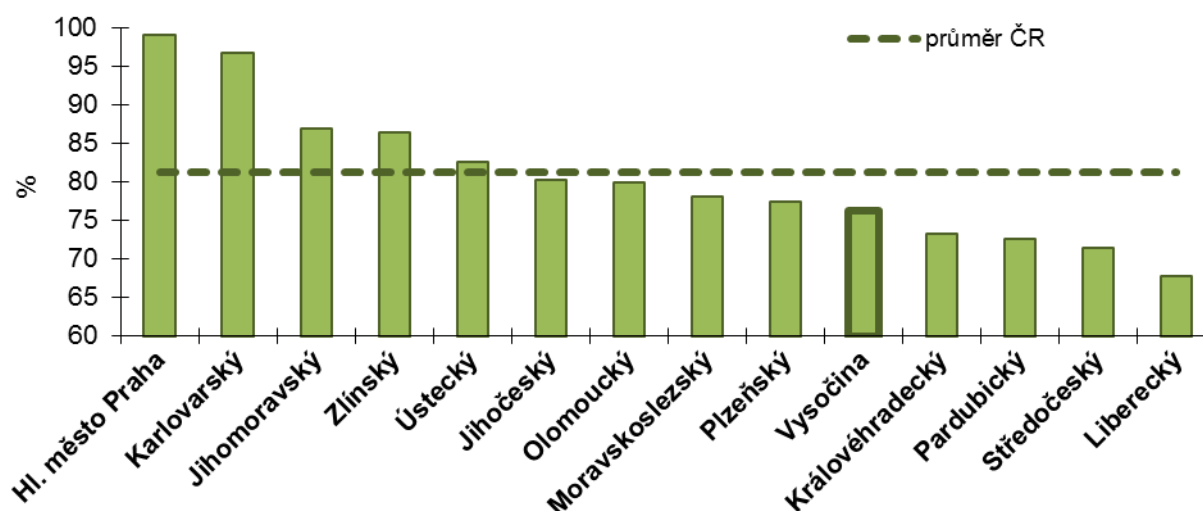
5.2.2 Odvádění a čištění odpadních vod

S ohledem na vysokou stávající hodnotu kvality životního prostředí na území kraje a stávající nadregionální povrchové zdroje pitné vody je problematika čistoty vod jednou z priorit regionu. Jde především o zlepšení kvality povrchové a podzemní vody a eliminaci zdrojů znečištění vod zejména odpadními vodami. Proto je třeba podporovat výstavbu dalších kanalizací a čistíren odpadních vod (ČOV). Problematický zůstává i technický stav starších kanalizačních sítí a některých stávajících ČOV, které neumožňují dosáhnout vyčištění odpadních vod na úroveň odpovídající současným legislativním požadavkům (u větších ČOV se jedná o odstranění sloučenin dusíku a fosforu). Proto musí některé z těchto ČOV projít intenzifikací. Nejvýznamnějšími znečišťovateli povrchových vod jsou komunální odpadní vody z obcí a měst, dále provozy masného, kožedělného a papírenského průmyslu a jaderné energetiky. Postupně však již dochází ke zlepšování stavu a to vzhledem k výstavbě nových kanalizací a ČOV a rekonstrukcím stávajících. V současné době i v dalším plánovacím období bude prioritou řešení odvádění a čištění odpadních vod v menších obcích, zejména v místech, kde je zvláštní zájem ochrany vod nebo přírody (např. v ochranných pásmech vodních zdrojů, v povodích

vodárenských nádrží, v chráněných krajinných oblastech, Chráněné oblasti přirozené akumulace vod Žďárské vrchy a územích soustavy Natury 2000). Dále je třeba realizovat i dostavby a rekonstrukce kanalizací nebo intenzifikace ČOV ve větších městech.

Počet obyvatel bydlících v domech napojených na veřejnou kanalizaci s koncovou ČOV pak činil v roce 2016 podle údajů ČSÚ 388 454, což znamenalo 76,3 % všech obyvatel kraje (v ČR 81,3 %). Meziroční pokles činí zhruba 0,8 %. Na mechanicko-biologickou ČOV bylo připojeno 387 827 obyvatel Kraje Vysočina. Délka kanalizační sítě v roce 2016 dosahovala 3 291 km, počet kanalizačních přípojek byl evidován v počtu 112 496.

Obr 5.2.2: Podíl obyvatel napojených na kanalizaci a na kanalizaci s ČOV v krajích ČR v roce 2016

Zdroj dat: Vodovody, kanalizace a vodní toky v roce 2016. ČSÚ Praha, 2017.

Do kanalizační sítě bylo v roce 2016 vypuštěno celkem 22,4 mil. m³ odpadních vod, z toho činily splaškové vody 15,0 mil. m³, průmyslové a ostatní odpadní vody 3,7 mil. m³. ČOV bylo v Kraji Vysočina v roce 2016 evidováno 200 s celkovou kapacitou 169 053 m³ odpadních vod/den.

Celkové množství čištěných odpadních vod v kraji v roce 2016 představovalo 35,0 mil. m³, z toho splaškové vody činily 12,8 mil. m³, průmyslové a ostatní odpadní vody 3,7 mil. m³, nezaplatněné srážkové (balastní) vody 18,6 mil. m³. Podíl čištěných odpadních vod z vod vypouštěných do kanalizace v roce 2016 dosahoval 88,0 %. Do vodních toků, tj. do vod povrchových bylo vypuštěno celkem 38,3 mil. m³ odpadních vod. Celkové stočné v kraji v roce 2016 dosáhlo cca 588,7 mil. Kč, přičemž průměrná výše stočného byla 31,5 Kč/m³.

Celkové množství znečištění na ČOV v našem kraji v roce 2016 dosáhlo 11 814 t BSK₅ (biochemická spotřeba kyslíku) na přítoku do ČOV a 173 t na odtoku z ČOV, 24 475 t CHSK_{Cr} (chemická spotřeba kyslíku) na přítoku a 942 t na odtoku, 11 055 t NL (nerozpuštěných látek) na přítoku a 193 t na odtoku, 2 220 t N_{celk.} (celkový dusík) na přítoku a 411 t na odtoku a 306 t P_{celk.} (celkový fosfor) na přítoku a 36 t na odtoku.

5.3 Územně plánovací dokumentace

Územní plánování soustavně a komplexně řeší funkční využití území, stanoví zásady jeho organizace a věcně a časově koordinuje výstavbu a jiné činnosti ovlivňující rozvoj území. Vytváří tak předpoklady k zabezpečení trvalého souladu všech přírodních, civilizačních a kulturních hodnot v území, tj. vytváří předpoklady pro udržitelný rozvoj území.

Pro území Kraje Vysočina jsou zpracovány Zásady územního rozvoje Kraje Vysočina, které byly vydány zastupitelstvem kraje dne 16. září 2008 a nabýly účinnosti dne 22. listopadu 2008. Nabytím účinnosti se Zásady územního rozvoje Kraje Vysočina (ZÚR) stávají závazným podkladem pro pořizování územních i regulačních plánů a pro rozhodování v území. V současné době jsou ZÚR ve znění Aktualizací č. 1 až 3. Dne 18. 9. 2012 zastupitelstvo kraje rozhodlo o vydání Aktualizace č. 1 ZÚR, která byla vydána 8. 10. 2012 a nabyla účinnosti dne 23. 10. 2012. O vydání Aktualizací č. 2 a č. 3 ZÚR rozhodlo zastupitelstvo kraje dne 13. 9. 2016, byly vydány dne 22. 9. 2016 a nabýly účinnosti dne 7. 10. 2016. V současné době se pořizuje Aktualizace č. 4 na základě Zprávy o uplatňování ZÚR v uplynulém období 10/2012 až 03/2016, která byla schválena zastupitelstvem kraje dne 21. 6. 2016.

Dle smlouvy o dílo bude v listopadu 2017 odevzdána dokumentace návrhu Aktualizace č. 4 pro společné jednání. Dále se na návrh oprávněného investora pořizuje Aktualizace č. 5 ZÚR, v srpnu 2017 proběhlo společné jednání o návrhu Aktualizace č. 5 ZÚR.

Z územních studií, jejichž potřeba pořízení vyplynula z platných zásad územního rozvoje, byla v září 2013 pořízena územní studie „Vyhledání koridoru pro prověření budoucího umístění stavby propojení silnic I/38 a II/602 silnicí II. třídy jižně od Jihlavy“. Z dalších studií byla zpracována územní studie „Ověření lokalizace a rozsahu rozšíření Jaderné elektrárny Dukovany – 2. aktualizace“ a také územní studie „Přeložka silnice I/23 Telč“.

Stavební zákon č. 183/2006 Sb. ve znění pozdějších předpisů stanovil povinnost pořizovat územně analytické podklady (ÚAP). ÚAP obsahují zjištění a vyhodnocení stavu a vývoje území, jeho hodnot, omezení změn v území z důvodů ochrany veřejných zájmů (tzv. limity využití území), záměrů na provedení změn v území, zjišťování a vyhodnocování udržitelného rozvoje území a určení problémů k řešení v územně plánovací dokumentaci. ÚAP jsou územně plánovacím podkladem pro pořízení a aktualizaci zásad územního rozvoje. Aktualizace ÚAP si zpracovává odbor územního plánování a stavebního řádu (dále též „odbor“) vlastními silami. První ÚAP Kraje Vysočina byly projednány v zastupitelstvu kraje 12. 5. 2009. V březnu 2011 odbor pořídil 1. úplnou aktualizaci ÚAP, která byla dne 21. 6. 2011 projednána zastupitelstvem kraje. Druhou úplnou aktualizaci ÚAP odbor zpracoval v dubnu 2013 a dne 25. 6. 2013 byla kladně projednána zastupitelstvem kraje, třetí úplná aktualizace ÚAP byla také kladně projednána v zastupitelstvu kraje dne 23. 6. 2015. V letošním roce odbor zpracoval čtvrtou úplnou aktualizaci ÚAP, kterou projednalo zastupitelstvo kraje na svém jednání dne 20. 6. 2017.

Výše uvedené územně plánovací dokumentace a územně plánovací podklady kraje jsou zveřejněny na webových stránkách kraje na portále územního plánování a stavebního řádu.

Tab. 5.3.1: Přehled obcí Kraje Vysočina dle vybavenosti územně plánovací dokumentací (k 31. 7. 2017)

č.	Název obce III. stupně	Počet obcí	ÚPD-schválená	%
1	Bystřice nad Pernštejnem	39	36	92,3
2	Havlíčkův Brod	56	54	96,4
3	Humpolec	25	25	100,0
4	Chotěboř	31	27	87,1
5	Jihlava	79	73	92,4
6	Moravské Budějovice	47	39	83,0
7	Náměšť nad Oslavou	27	26	96,3
8	Nové Město na Moravě	30	20	66,7
9	Pacov	24	23	95,8
10	Pelhřimov	71	65	91,5
11	Světlá nad Sázavou	32	30	93,8
12	Telč	45	27	60,0
13	Třebíč	93	92	98,9
14	Velké Meziříčí	57	54	94,7
15	Žďár nad Sázavou	48	47	97,9
	celkem	704	638	90,6

Zdroj dat: Krajský úřad Kraje Vysočina, OUPSR.

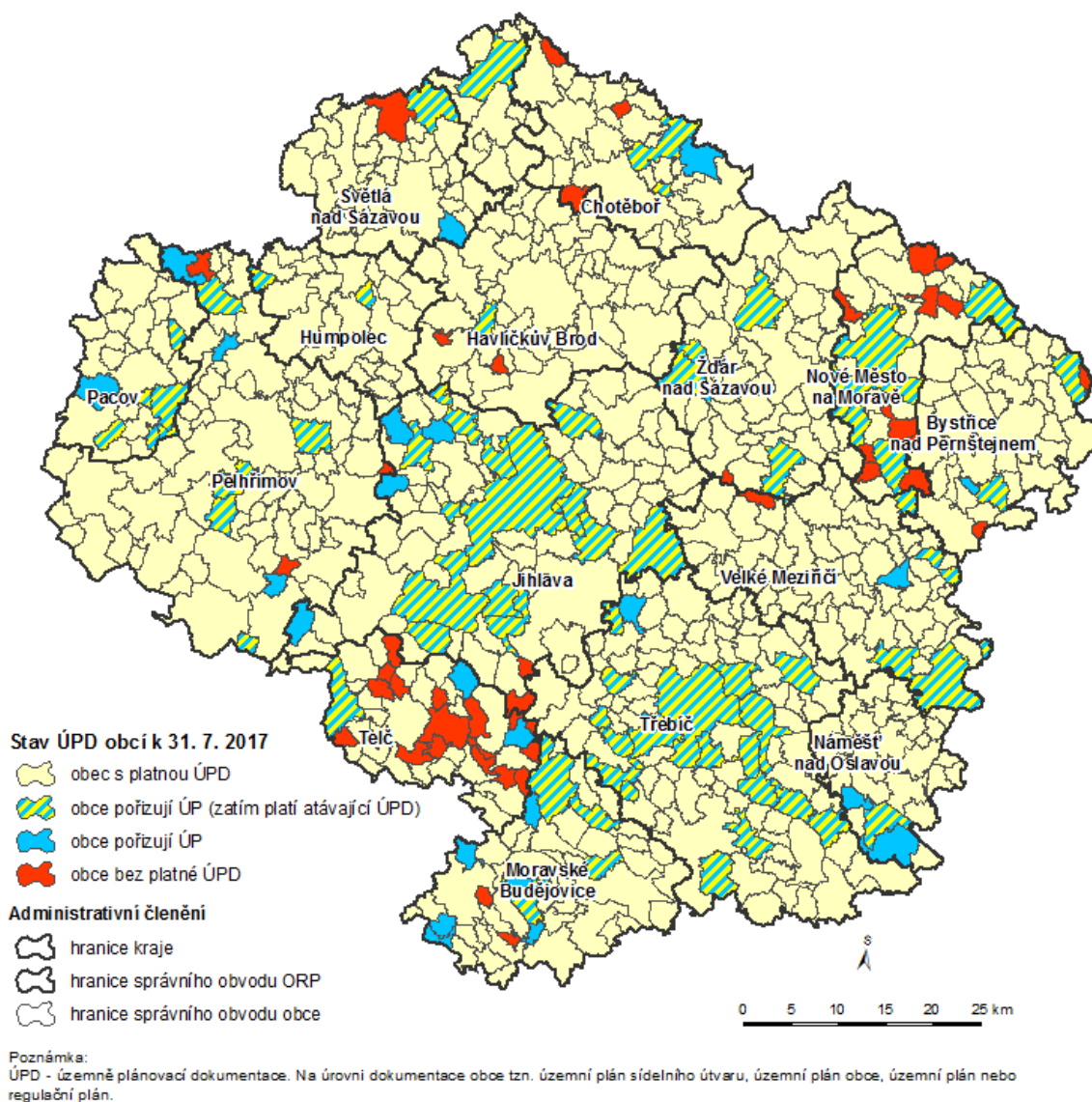
Z celkového počtu měst a obcí kraje má pro své území schválenou územně plánovací dokumentaci 638 měst, městysů a obcí (z toho počtu pouze obec Křelovice má pro území sídla schválený pouze regulační plán). V současné době 45 obcí nemá územní plán (ani rozpracovaný).

Odbor územního plánování a stavebního řádu podporuje pořízení územních plánů i finančně a to poskytnutím dotace na pořízení návrhu územního plánu. Cílem dotace je podpora pořízení územních plánů hlavně malých obcí, které by si bez dotace územní plán nepořídily. Od roku 2003 již dotaci obdrželo 687 obcí (pozn. s přijetím nového stavebního zákona a v souladu se změnou zásad pro poskytování dotací obdržely některé obce dotaci dvakrát).

Rozvoj kraje se odehrává především v centrech osídlení, které jsou definovány zásadami územního rozvoje (ZÚR) jako vyšší, střední, nižší a lokální. Jako vyšší centrum rozvoje je vymezeno krajské město Jihlava, středními centry rozvoje jsou Havlíčkův Brod, Humpolec, Pelhřimov, Třebíč, Velké Meziříčí a Žďár nad Sázavou. Jako nižší centra rozvoje jsou vymezeny Bystřice nad Pernštejnem, Chotěboř, Moravské Budějovice, Nové Město na Moravě, Světlá nad Sázavou a Telč, lokálními centry jsou dle ZÚR Golčův Jeníkov, Hrotovice, Jaroměřice nad Rokytnou, Jemnice, Kamenice nad Lipou,

Ledeč nad Sázavou, Náměšť nad Oslavou, Pacov, Počátky, Polná, Příbyslav, Třešť a Velká Bíteš. Všechna tato města mají zpracovány územní plány a v nich mají stanoveny plochy pro hospodářský rozvoj (plochy výrobní sféry, průmyslové zóny apod.).

Obr. 5.3.1: Stav UPD podle obcí Kraje Vysočina k 31. 7. 2017

Zdroj dat: Krajský úřad Kraje Vysočina, OUPS

5.4 Informatizace, informační společnost, rozvoj telekomunikací

Informační a komunikační technologie představují jeden ze základních pracovních nástrojů veřejné správy a během posledních desetiletí se staly nedílnou součástí naší každodenní existence. Elektronická komunikace je jedním ze základních a nezbytných předpokladů pro celkový růst ekonomiky a svou infrastrukturou vytváří podmínky pro vznik a fungování tzv. informační společnosti. Rozvoj ICT přináší především obecně vyšší dostupnost dat na provozní úrovni a rozšiřuje možnosti moderního řízení a kontroly. Prioritní osy, které vytvářejí možnost pozitivního ovlivnění regionálního rozvoje prostřednictvím ICT a zároveň zohledňují specifické potřeby v oblasti rozvoje informační společnosti jsou:

Infrastruktura

Služby systému

Data

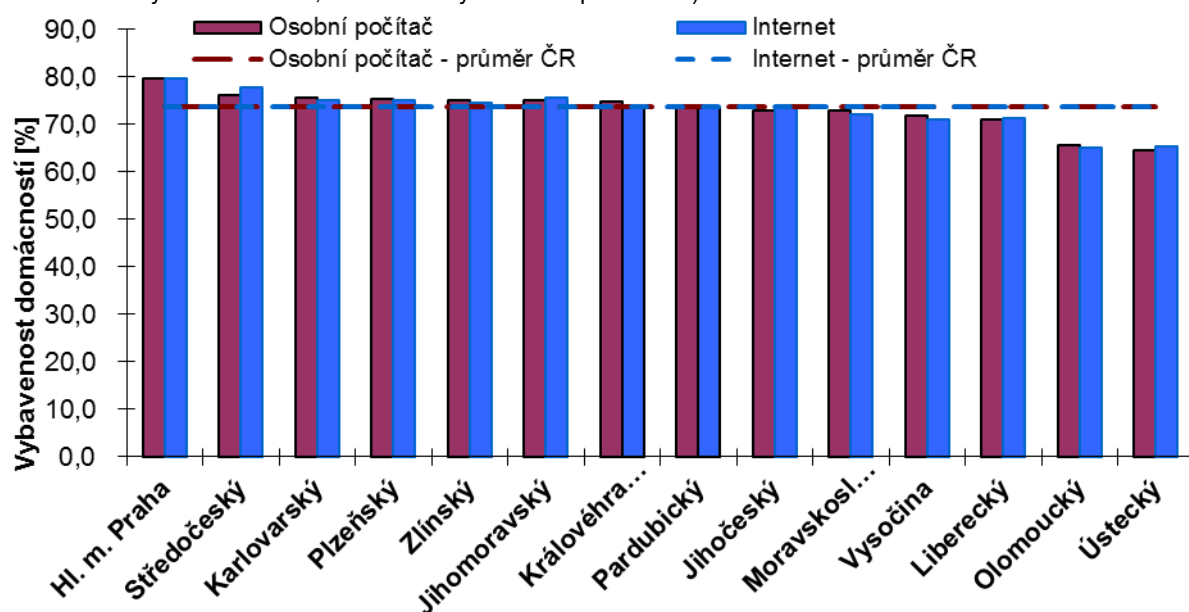
Podpora řízení a rozvoje

Vzdělávání

Vybavenost domácností:

V Kraji Vysočina došlo v posledních letech k nárůstu jak ve vybavenosti domácností osobním počítačem, tak ve využívání internetu a zejména rozšíření broadbandu. Podle údajů ČSÚ vlastnilo v roce 2015 71,9 % domácností osobní počítač, 71,1 % bylo připojeno k internetu (z toho k vysokorychlostnímu internetu asi 95 %). Informační technologie jsou nejvíce využívány v Praze, naopak nejméně jsou tyto technologie využívány v Ústeckém kraji. Meziročně došlo zhruba k 4 % nárůstu využívání počítače a 5 % internetu. Dostupnost broadbandu je ovšem velmi rozdílná z pohledu rovnoměrnosti pokrytí území kraje, zejména pak v menších obcích je výrazně horší nebo žádná.

Obr. 5.4.1: Vybavenost domácností osobním počítačem a připojením k internetu v krajích ČR (průměr za roky 2014 až 2016, řazeno dle vybavenosti počítačem)

Zdroj: Statistická ročenka Kraje Vysočina 2016. ČSÚ Praha, 2016.

Školství:

V posledních letech výrazně vzrostlo využívání moderních technologií při vzdělávání žáků a studentů v celé ČR. Mezi regiony ČR se Vysočina umístila na prvním místě v počtu počítačů na 100 žáků základních škol i v počtu počítačů připojených k internetu.

Tab. 5.4.1: Počítače na 100 ZŠ dle krajů v roce 2015

Území	Počítače			S připojením k internetu		
	stolní	přenosné	tablety	stolní	přenosné	tablety
Hl. m. Praha	11,1	1,6	2,5	10,9	1,6	2,4
Středočeský	12,9	2,3	0,6	12,4	2,3	0,6
Jihočeský	12,1	2,6	2,4	11,7	2,6	2,4
Plzeňský	16,3	2,4	0,3	15,9	2,4	0,3
Karlovarský	14,6	1,6	1,1	14,2	1,5	1,1
Ústecký	13	1,5	2	12,9	1,4	1,6
Liberecký	11,9	1,6	0,3	11,7	1,6	0,2
Královéhradecký	16,6	3	1	15,9	3	0,9
Pardubický	13,7	2,3	1,4	12,9	2,3	1,4
Vysočina	20	1,9	0,7	19,6	1,9	0,7
Jihomoravský	15,2	3,4	2,1	14,9	3,4	2,1
Olomoucký	18,4	2,1	0,9	18,2	2,1	0,9
Zlínský	14,9	1,6	2	14,6	1,5	1,7
Moravskoslezský	11,6	2,6	1,9	11,4	2,6	1,9

ČR	13,7	2,1	1,8	13,5	2,1	1,7
----	------	-----	-----	------	-----	-----

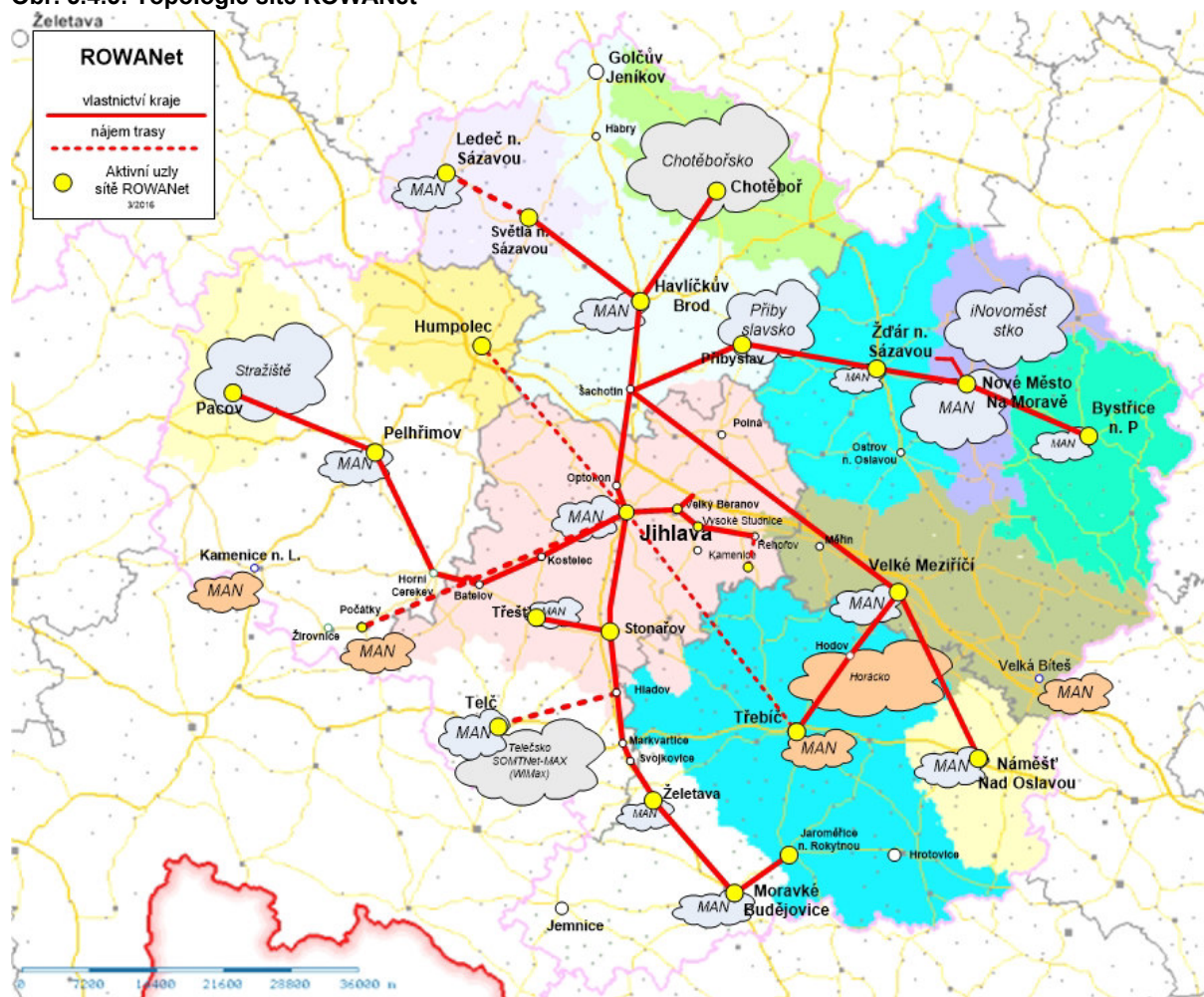
Zdroj: Statistická ročenka Kraje Vysočina 2016. ČSÚ Praha, 2016.

Telekomunikační a internetovou infrastrukturu bychom mohli označit za základní stavební prvek většiny informačních technologií a informační společnosti jako celku. Nároky na kvalitnější a kapacitnější přenos dat vyžadují rozvoj optických telekomunikačních sítí.

Mezi **nejvýznamnější vlastníky telekomunikačních tras** v regionu Kraje Vysočina patří O2, Optonet, Selfservis, První Telefonní, Pragonet, TeliaSonera, ČS – Telematika, a.s., GTS Novera a SloanePark. Velmi silná konkurence ve větších aglomeracích vede k tomu, že v nabídkách firem přibývá připojení o vyšších rychlostech (nad 10 Mb/s) a zároveň nejpomalejší připojení jsou stahována z nabídky. Ve venkovských a odlehlých oblastech je konkurence stále minimální. Přesto však v Kraji Vysočina působí několik desítek komerčních poskytovatelů připojení k internetu.

Na níže uvedeném obrázku je schematicky znázorněna **optická síť ROWANet**, která vznikla jako projekt páteří optické datové sítě veřejné správy v Kraji Vysočina. Nositel projektu je odbor informatiky Krajského úřadu Kraje Vysočina. Projekt si klade za cíl vybudovat páteří optické trasy mezi všemi většími městy v kraji za využití veřejných, privátních a evropských finančních zdrojů. Ve své stávající podobě je tato síť založena na technologiích CWDM, měla by vést k vytvoření prostředí pro vznik nových služeb veřejné správy občanům kraje, k nepřímé podpoře telekomunikačního trhu regionu přivedením poskytovatelů telekomunikačních služeb do oblastí, které byly v minulosti komerčně nezajímavé.

Obr. 5.4.5: Topologie sítě ROWANet

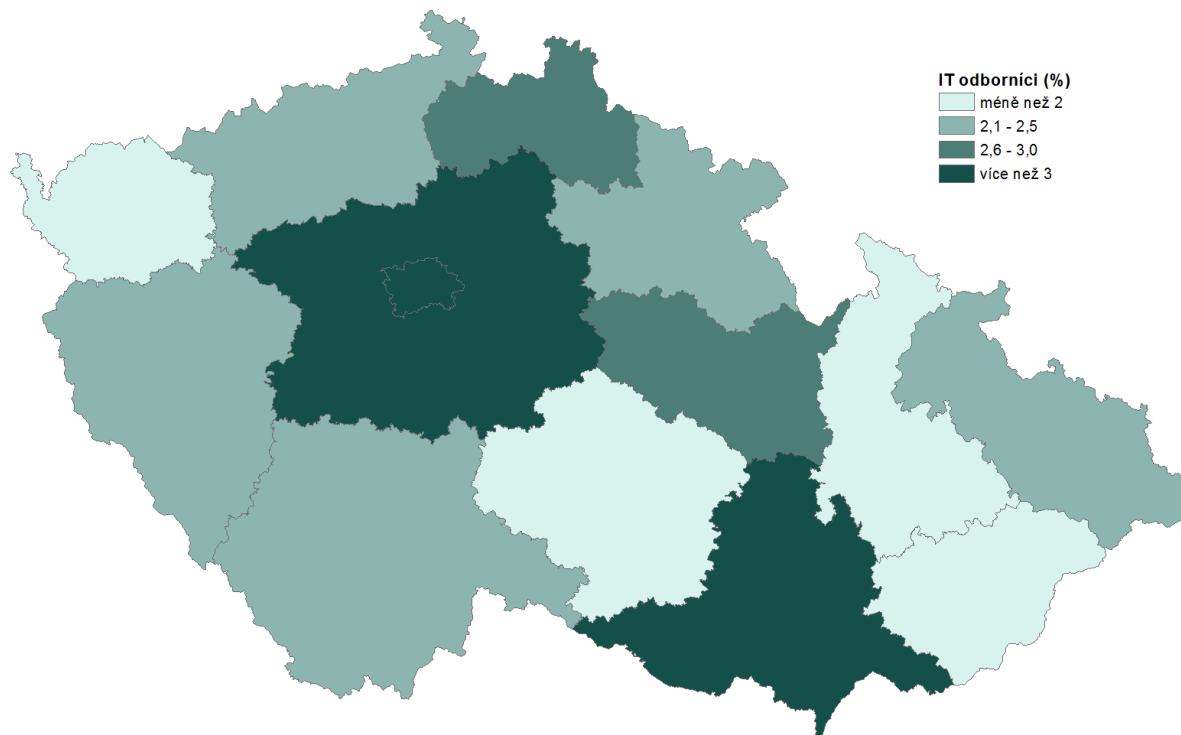

Pramen: Krajský úřad Kraje Vysočina, OI

IT odborníci v krajích ČR

Nejvyšší výskyt IT odborníků je dlouhodobě zaznamenáván v Praze, v roce 2015 zde pracovalo jako IT odborník 6,9 % všech osob. V absolutních hodnotách se jednalo o 45 tisíc osob zaměstnaných jako IT odborníci. V absolutních hodnotách následovaly za Prahou kraje Jihomoravský a Středočeský (22 tis.). V případě zastoupení IT odborníků na zaměstnané populaci je pořadí krajů Obdobné. Za hlavním městem byl v roce 2015 kraj Jihomoravský (4,0 % zaměstnané populace) a Středočeský (3,5). Nejhorší situace je naopak v kraji Karlovarském (1,1 %) a Olomouckém (1,6 %)

Obr. 5.4.5: Podíl IT odborníků na zaměstnanosti v krajích ČR v roce 2015

Zdroj: Statistická ročenka Kraje Vysočina 2016. ČSÚ Praha, 2016.

5.5 Krizové řízení a Integrovaný záchranný systém (IZS)

Zkušenosti z minulých let ukazují na vzrůstající význam krizového řízení ve veřejné správě. Z celosvětového pohledu je možné připomenout narůstání četnosti a rozsahu teroristických aktivit ale i přírodních katastrof. V poslední době je vnímána jako zvýšené riziko rovněž problematika déletrvajícího sucha spojená s nedostatkem vody nebo zvládání dopadů zvýšení migrace osob.

Z domácích příkladů jde především o skutečnosti spjaté s ničivými povodněmi na Moravě a v Čechách, které postihly naše území a jeho infrastrukturu v minulých letech a nevyhnuly se ani Kraji Vysočina. Kromě uvedených „plošných“ domácích událostí, nelze nevzpomenout i menší jevy jako např. přívalové deště nebo doposud v ČR neznámý fenomén tornád. Krizové řízení v sobě zahrnuje systém a metody řešení řízení mimořádných událostí – mimořádných nebo krizových situací specializovanými orgány.

Území Kraje Vysočina je většinou díky svým geografickým podmínkám postihováno mimořádnými událostmi pouze lokálního charakteru např. v podobě přívalových dešťů nebo jiných živelních pohrom. Ohrožujícím faktorem z hlediska mimořádných událostí je i dálnice D1, která vede napříč celým územím kraje v délce bezmála 100 km. Dálnice je silně přetížena a je vzhledem k době uvedení do provozu velmi zastaralým zařízením. Proto již v současnosti probíhá její rozsáhlá rekonstrukce a modernizace. Tato skutečnost klade zvýšené nároky na činnost a reakci IZS v kraji. Na území kraje se nachází Jaderná elektrárna Dukovany, která je moderním zařízením s bezpečností na velmi vysoké úrovni. Přesto nelze se stoprocentní jistotou vyloučit mimořádnou událost v podobě havárie, jejíž následky by postihly velkou část území kraje. Rovněž i Jaderná elektrárna Dukovany je

modernizována s cílem prodloužení životnosti a s perspektivou výstavby 5. popř. 6. bloku v její lokalitě.

Organizace krizového řízení na úrovni kraje vychází z platné legislativy, která stanovuje jednotnou strukturu krizových orgánů. Tyto orgány jsou předurčené k řešení mimořádných událostí a krizových situací na území Kraje Vysočina, rovněž spolupracují s orgány krizového řízení ostatních krajů a ústředními orgány. Ke své činnosti využívají orgány krizového řízení pracoviště krizového řízení. Jsou to pracoviště pověřené statutárním orgánem koordinací krizového řízení, zajištěním připravenosti na řešení úkolů za krizových stavů a jejich plnění.

Orgány krizového řízení nemohou existovat bez kvalitních výkonných složek. Tyto složky sdružuje tzv. integrovaný záchranný systém (IZS). Jeho budování se datuje od roku 1993. IZS je určen pro koordinaci záchranných a likvidačních prací při mimořádných událostech včetně havárií a živelních pohrom. IZS není instituce, ale účelná soustava s nástroji spolupráce tvořící součást systému pro zajištění vnitřní bezpečnosti státu. Je to systém spolupráce a koordinace složek, orgánů státní správy a samosprávy, fyzických a právnických osob při společném provádění záchranných a likvidačních prací. IZS využívá vlastní technickou infrastrukturu, jejíž úroveň zásadně ovlivňuje funkčnost celého systému. IZS se člení na **základní složky**, kterými jsou v rámci Kraje Vysočina Hasičský záchranný sbor Kraje Vysočina, jednotky požární ochrany zařazené do plánu plošného pokrytí kraje, Zdravotnická záchranná služba Kraje Vysočina a Policie ČR, a **ostatní složky**, které poskytují plánovanou pomoc na vyžádání.

5.5.1 Hasičský záchranný sbor Kraje Vysočina (HZS)

Hasičský záchranný sbor České republiky (HZS ČR) tvoří generální ředitelství, které je organizační součástí Ministerstva vnitra ČR, a jednotlivé krajské hasičské záchranné sbory, které jsou organizačními složkami státu. Základním posláním HZS ČR je chránit životy, zdraví a majetek obyvatel před požáry a poskytovat účinnou pomoc při mimořádných událostech. HZS kraje jako jedna z jeho základních složek je hlavním koordinátorem a páteří integrovaného záchranného systému na úrovni kraje, který v případě mimořádné události nebo krizového stavu slučuje všechny záchranné složky a zabezpečuje koordinovaný postup při provádění záchranných a likvidačních prací.

HZS Kraje Vysočina řeší ročně přes 9 tisíc mimořádných událostí. V roce 2016 tvořily 7,9 % zásahů HZS plané poplachy. Z mimořádných událostí zasahovali krajští hasiči nejčastěji u tzv. technických havárií (přes 64,6 %). Téměř 15 % všech zásahů HZS Kraje Vysočina představují dopravní nehody.

Tab. 5.5.1: Statistika událostí HZS na území Kraje Vysočina v roce 2016

Typ události	kraj	oproti roku 2015 %	okres Havlíčkův Brod	okres Jihlava	okres Pelhřimov	okres Třebíč	okres Žďár n. S.
Požár	679	-23,3	125	193	90	120	151
Požár bez účasti jednotky	33	26,9	13	7	4	2	7
Prověřovací cvičení - požár	46	109,1	15	5	8	5	13
Dopravní nehoda silniční	1311	-0,5	226	275	249	254	307
Dopravní nehoda silniční hromadná	9	12,5	0	1	0	5	3
Dopravní nehoda železniční	26	8,3	7	4	4	7	4
Dopravní nehoda letecká	1	-75	0	1	0	0	0
Dopravní nehoda ostatní	5	-44,4	0	1	1	2	1
Dopravní nehoda celkem	1352	-0,8	233	282	254	268	315
Únik plynu/aerosolu	60	-14,3	15	18	1	19	7
Únik kapaliny mimo rop. pr.	24	33,3	8	5	3	0	8
Únik ropných produktů	260	-3,3	59	66	28	52	55
Únik pevné látky	1	-50	0	0	0	1	0
Únik chem. látky ostatní	0	-100	0	0	0	0	0
Únik látky celkem	345	-6,3	82	89	32	72	70
Technická pomoc	5436	3,8	1089	1278	996	857	1216
Technologická pomoc	94	-29,9	12	68	8	4	2
Ostatní pomoc	359	-7,7	44	35	142	36	102
Technická havárie celkem	5889	2,2	1145	1381	1146	897	1320
Radiační havárie	0	0	0	0	0	0	0
Ostatní mimořádné události	3	50	0	2	0	0	1
Planý poplach	720	-29,1	84	220	84	202	130
Prověřovací cvičení - mimo požár	48	65,5	10	14	6	10	8
Celkem událostí	9115	-3,8	1707	2193	1624	1576	2015

Zdroj dat: Roční zprávy o stavu požární ochrany Kraje Vysočina za rok 2016, HZS Kraje Vysočina 2017

Dříve patřil Kraj Vysočina ke krajům s celkově nižším ročním počtem zásahů HZS, avšak v posledních letech došlo k poměrně výraznému nárůstu a kvůli tomu patří dnes náš kraj mezi průměrné v rámci ČR. K nejvyššímu počtu zásahů v absolutních hodnotách dochází dlouhodobě ve Středočeském kraji (13 992) a Moravskoslezském kraji (13 083). V počtu zásahů přepočtených na 1 000 obyvatel zaujímá ovšem Kraj Vysočina s hodnotou 18,4 nejvyšší pozici v rámci ČR.

5.5.2 Policie České republiky, prevence kriminality

Policie ČR je výkonným orgánem státní moci v oblasti bezpečnosti občanů, ochrany majetku a veřejného pořádku. Policie ČR je centrálně řízená organizace v rezortu ministerstva vnitra a její rámcové řídicí a organizační struktury tvoří Policejní prezidium ČR, útvary policie s celostátní působností, krajská ředitelství policie a útvary zřízené v rámci krajského ředitelství. V rámci Policie bylo zřízeno 14 krajských ředitelství, jejichž územní obvody jsou shodné s územními obvody vyšších územních samosprávných celků. Zákonem č. 273/2008 Sb., o policii České republiky bylo zřízeno i Krajské ředitelství Policie ČR Kraje Vysočina se sídlem v Jihlavě s tím, že zahájilo svoji činnost od 1. 1. 2010.

V rámci systému IZS provádí Policie ČR při mimořádných událostech především tuto činnost:

- uzavírání zájmových prostorů a regulaci vstupu a opuštění těchto prostor;
- regulaci dopravy v prostoru mimořádné události;
- šetření okolností vzniku mimořádné situace k objasnění příčin jejího vzniku;
- plnění úkolů, souvisejících s identifikací zemřelých;
- řešení ochrany a zabezpečení movitého a nemovitého majetku a eliminaci kriminální činnosti při vzniku mimořádné situace;
- plnění dalších úkolů podle pokynu velitele zásahu nebo řídicí složky IZS.

Podle statistického vyhodnocování společných zásahů jednotlivých složek IZS lze konstatovat, že hlavní podíl Policie ČR na společných zásazích spočívá v pořádkové činnosti a v regulaci dopravy.

Tab. 5.5.2: Dopravní nehody podle krajů v roce 2016

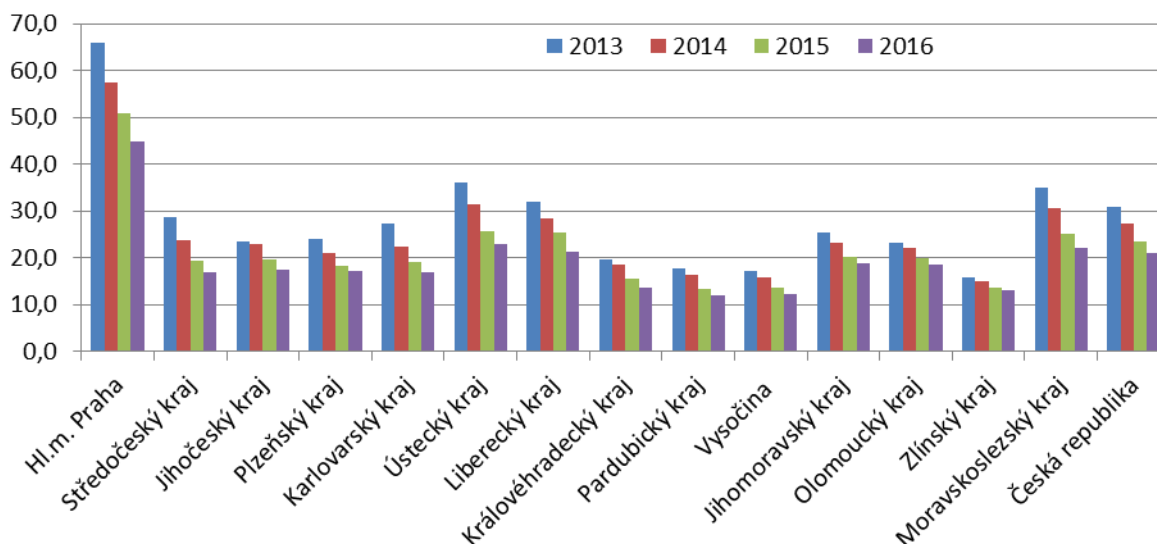
2016	Dopravní nehody		Usmrcené osoby		Zraněné osoby	v tom		Hmotná škoda (mil. Kč)	
	celkem	index 2016/2015	celkem	index 2016/2015		těžce	lehce	celkem	index 2016/2015
Hl. m. Praha	22 876	106,6	21	84,0	2 177	194	1 983	1 405	107,2
Středočeský	13 833	111,0	106	103,9	3 697	441	3 256	924	113,6
Jihočeský	4 223	107,8	51	82,3	2 270	191	2 079	308	120,0
Plzeňský	3 352	104,6	41	105,1	1 960	107	1 853	267	105,0
Karlovarský	10 002	103,0	32	133,3	2 026	184	1 842	469	422,3
Ústecký	4 774	107,0	33	75,0	1 406	159	1 247	284	63,0
Liberecký	7 094	100,5	49	213,0	2 876	304	2 572	435	244,1
Královéhradecký	9 072	101,9	45	132,4	2 388	227	2 161	434	171,7
Pardubický	4 979	105,1	40	87,0	1 672	154	1 518	254	139,4
Vysočina	4 044	109,9	27	77,1	1 517	190	1 327	223	73,9
Jihomoravský	4 151	100,9	30	37,0	1 563	118	1 445	295	65,8
Olomoucký	3 695	106,1	38	74,5	1 576	142	1 434	193	81,4
Zlínský	4 094	105,3	19	46,3	1 259	101	1 158	189	98,0
Moravskoslezský	2 675	134,0	13	24,5	694	68	626	125	27,9
ČR	98 864	106,2	545	82,6	27 081	2580	24501	5 804	106,7

Zdroj dat: Přehled o nehodovosti v ČR za rok 2016, Policejní prezidium ČR 2017

Dopravní nehody zahrnují všechny nehody nahlášené Policií České republiky. Počet usmrcených, těžce a lehce zraněných odpovídá stavu do 24 hodin po nehodě. Hmotná škoda zahrnuje škodu na vozidlech, jejich nákladu nebo na zařízení komunikace.

V roce 2016 bylo v Kraji Vysočina zjištěno 6 191 trestných činů. V přepočtu na 1 000 obyvatel je to asi 12,2 trestných činů a Kraj Vysočina tak vykazuje druhou nejnižší míru kriminality po kraji Pardubickém. Ve srovnání s rokem 2015 se jedná o pokles asi o 700 trestných činů v absolutním počtu. Pokles počtu trestných činů v ČR i jednotlivých regionech je možné dát do souvislosti s hospodářským růstem a tedy i zlepšení společenského klimatu v posledních letech.

Obr. 5.5.1: Počet zjištěných trestných činů na 1 000 obyvatel v krajích ČR od roku 2013

Zdroj dat: Policie ČR 2016

Pozn.: Kvůli změně informačního systému Policie ČR jsou v roce 2016 data dostupná pouze do listopadu, měsíc prosinec byl dopočítán.

Bezesporu nejzávažnějším trestným činem je vražda. Ty byly v roce 2016 v kraji spáchány celkem 8. Největší zastoupení má v kraji kriminalita majetková (2,5 činů), zde však došlo od roku 2012 k výraznému poklesu.

Tab. 5.5.3: Struktura kriminality (počty zjištěných vybraných trestných činů) v Kraji Vysočina od roku 2012

Kriminalita	2012	2013	2014	2015	2016
Násilná a mravnostní	666	733	648	675	625
z toho: vraždy	6	11	8	4	8
Loupeže	59	56	32	27	40
Majetková	4 624	4 567	3 971	2 929	2 470
z toho: kapesní krádeže	148	210	182	135	104
krádeže aut	149	147	143	112	113
krádeže věcí z aut	394	520	362	202	149
vloupání do bytů a rodinných domků	260	257	256	225	175
Ostatní a zbývající kriminalita	2 323	2 423	2 364	2 251	2 164
z toho: ohrožení pod vlivem návykových látek	443	360	426	422	383
Hospodářská kriminalita	930	1 056	1 124	1 025	932
z toho: úvěrové podvody	99	173	195	221	145
Celková kriminalita	8 543	8 761	8 107	6 880	6 191

Zdroj dat: Statistické přehledy kriminality, Policie ČR 2017

Pozn.: Kvůli změně informačního systému Policie ČR jsou v roce 2016 data dostupná pouze do listopadu, měsíc prosinec byl dopočítán.

V roce 2011 vstoupil v platnost nový systém prevence kriminality schválený vládou ČR dne 14. 12. 2011 usnesením č. 925. Základem systému jsou obce, kterým jsou poskytovány dotace ze státního rozpočtu Ministerstvem vnitra ČR na základě stanovisek Kraje Vysočina. Každoročně jsou v průměru poskytnuty obcím v celé ČR státní dotace ve výši 55 – 60 mil Kč.

5.5.3 Zdravotní záchranná služba

Zdravotní záchranná služba (ZZS) je tvořena čtrnácti územními středisky ZZS s právní subjektivitou, pokrývající území všech krajů a hl. m. Prahy. ZZS Kraje Vysočina je organizačně dělena na pět oblastních středisek. Na 21 výjezdových základnách je 29 výjezdových skupin ZZS a jedna skupina letecké záchranné služby (LZS). Vlastní řídicí složkou je Zdravotnické operační středisko v Jihlavě (ZOS). Jednotlivá stanoviště ZZS jsou situována samostatně, ve střediscích lékařské péče nebo přímo v lůžkových zařízeních, do kterých jsou postižení transportováni. Posláním ZZS je poskytování odborné neodkladné přednemocniční péče od okamžiku vyrozumění až po předání postiženého do nemocniční péče a základním principem činnosti je provedení maxima možných dostupných lékařských výkonů na místě nehody a před hospitalizací. Pro tyto účely je vytvořena síť zařízení a pracovišť ZZS, jejichž výkonnými prvky jsou výjezdové skupiny dislokované obvykle na svých výjezdových stanovištích. Bližší informace v kapitole 8.2.

6. Hospodářství

Struktura hospodářství Kraje Vysočina je ovlivněna historickým vývojem a zdejšími přírodními podmínkami. Po roce 1989 prošla ekonomika kraje (podobně jako celé ČR) významnými transformačními změnami, spojenými s velmi rychlou privatizací a restrukturalizací hospodářství.

6.1 Věda, výzkum a inovace

Potenciál či výzkumnou aktivitu na úrovni regionu lze zhodnotit z hlediska lidských zdrojů nebo objemu investic do této oblasti. Ani jedna z charakteristik však nenaznačuje dobré postavení Kraje Vysočina v této oblasti.

I když má počet zaměstnanců pracujících ve vědě a výzkumu v Kraji Vysočina kolísající tendenci, tabulka 6.1.1 ukazuje ve sledovaném období poměrně výrazný nárůst. V roce 2016 bylo na Vysočině evidováno 530 výzkumných pracovníků zaměstnaných osob, což je v mezikrajském porovnání nejnižší hodnota po Ústeckém a Karlovarském kraji. V počtu výzkumných pracovníků dominuje Praha a Jihomoravský kraj.

Tab. 6.1.1: Počet výzkumných pracovníků na 1000 zaměstnaných (FTE), 2011-2015

Kraj / Rok	2011	2012	2013	2014	2015
Hl. m. Praha	19,7	19,9	21,1	20,9	21,4
Středočeský	4,9	4,5	4,9	4,6	5,3
Jihočeský	2,6	2,7	2,8	3,0	3,0
Plzeňský	4,6	5,0	5,5	6,4	6,1
Karlovarský	0,4	0,5	0,5	0,5	0,6
Ústecký	1,0	1,3	1,3	1,4	1,3
Liberecký	5,0	4,8	5,0	5,2	5,3
Královéhradecký	3,3	3,0	3,5	3,2	3,6
Pardubický	4,9	5,7	5,3	5,0	4,5
Vysočina	1,6	1,7	1,9	2,2	2,2
Jihomoravský	9,8	11,8	11,2	12,9	14,3
Olomoucký	4,3	5,2	6,2	6,6	6,8
Zlínský	3,2	3,6	4,0	4,0	4,0
Moravskoslezský	3,8	4,8	3,6	3,9	4,4
ČR	6,3	6,8	6,9	7,2	7,5

Zdroj: Údaje o výzkumu a vývoji (VaV) v krajích ČR 2016, ČSÚ.

Kraj Vysočina má dlouhodobě slabší pozici z hlediska počtu VaV pracovníků na 1 000 zaměstnaných mezi kraji ČR a zároveň hluboko pod celorepublikovým průměrem. Od roku 2010 dochází průběžně k nárůstu VaV pracovníků a na konci roku 2015 bylo na Vysočině evidováno 2,2 výzkumných pracovníků na 1000 zaměstnaných. Opět významně dominuje Praha a Jihomoravský kraj.

Podíl výdajů na výzkum a vývoj jako procento HDP kraje je v Kraji Vysočina třetí nejnižší v rámci krajů České republiky, kdy nižší hodnoty jsou vykazovány v krajích Ústeckém a Karlovarském. Tento stav je charakteristický pro celé sledované období let 2011 až 2015. V rámci Kraje Vysočina tento podíl mírně kolísá a došlo k nárůstu o zhruba 0,4 procentního bodu. Ve srovnání s průměrnou hodnotou za všechny kraje ČR je tento podíl méně než poloviční.

Tab. 6.1.2: Vývoj podílu výdajů na VaV na HDP, 2011-2015 (v %)

Kraj / Rok	2011	2012	2013	2014	2015
Hl. m. Praha	2,32	2,54	2,59	2,86	2,97
Středočeský	1,42	1,36	2,15	2,01	1,89
Jihočeský	1,07	1,24	1,21	1,14	1,16
Plzeňský	1,55	1,91	2,00	2,15	1,98
Karlovarský	0,15	0,25	0,14	0,18	0,23
Ústecký	0,31	0,45	0,43	0,48	0,40
Liberecký	1,45	2,18	1,79	1,89	1,71
Královéhradecký	0,92	0,87	1,02	1,04	0,95

Pardubický	1,49	1,77	1,67	1,61	1,47
Vysočina	0,48	0,56	0,70	0,88	0,85
Jihomoravský	2,66	3,39	3,63	3,66	3,55
Olomoucký	1,12	1,86	1,60	1,69	1,38
Zlínský	1,11	1,22	1,04	1,29	1,14
Moravskoslezský	1,22	1,12	1,20	1,26	1,19
ČR	1,56	1,79	1,91	2,00	1,95

Zdroj: Údaje o výzkumu a vývoji (VaV) v krajích ČR 2015, ČSÚ.

V případě veřejných výdajů na výzkum a vývoj jako procentního podílu na HDP patří Kraji Vysočina až třinácté místo v rámci krajů ČR. Je to způsobeno především faktem, že v kraji takřka chybí vysoké školství, které je jinak významným kanálem, prostřednictvím kterého plynou veřejné prostředky do vědy a výzkumu.

Vysoké školy či jejich pobočky, které v kraji působí, se orientují především na vzdělávací aktivity a vědeckovýzkumné aktivity jsou zatím velice omezené (například Vysoká škola polytechnická v Jihlavě. Tuto závislost lze doložit obdobnou situací v kraji Karlovarském, kde se rovněž nenachází vysoká škola s rozvinutými vědeckovýzkumnými aktivitami.

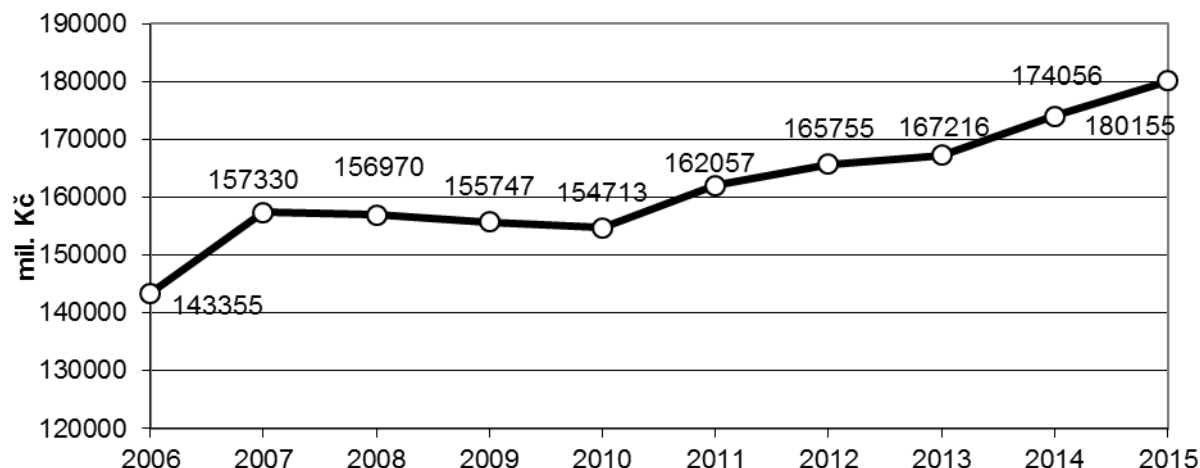
6.2 Hrubý domácí produkt

Jedním ze základních souhrnných ukazatelů hospodářské úrovně je výše hrubého domácího produktu (HDP), která vyjadřuje celkovou peněžní hodnotu statků a služeb vytvořenou za dané období na určitém území. Pro srovnávání ekonomické úrovně regionů se užívá relativní ukazatel HDP na 1 obyvatele. Český statistický úřad každoročně publikuje údaje o ročním regionálním HDP do úrovně krajů ČR. Základní data za rok 2015 uvádí následující tabulka.

Tab. 6.2.1: Srovnání regionálního HDP v krajích ČR v roce 2015

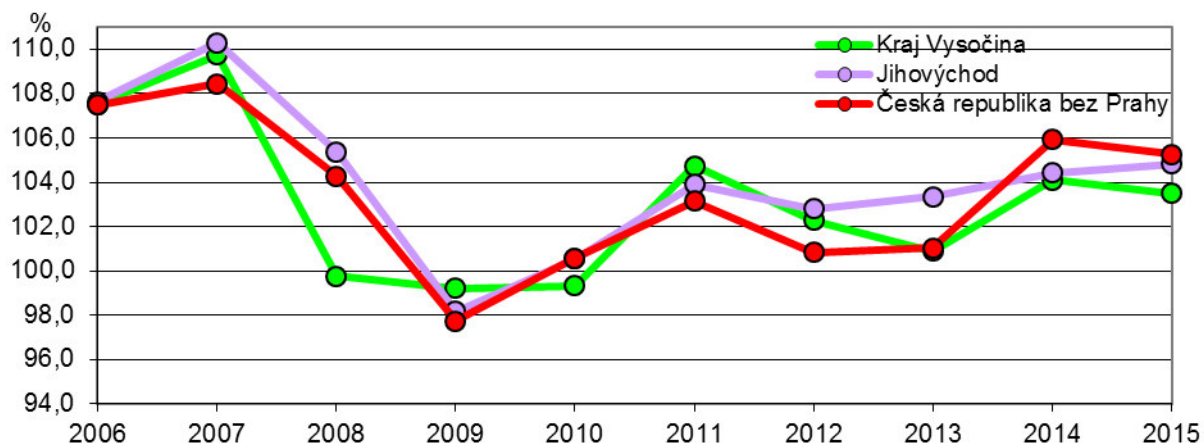
Kraj	HDP	Podíl na HDP ČR	HDP na obyvatele	HDP na obyvatele ČR = 100	HDP na obyvatele EU = 100
	mil. Kč	%	Kč	%	%
Praha	1112788	24,4	881411	204,0	177,9
Středočeský	527868	11,6	399682	92,5	80,7
Jihočeský	230508	5,1	361699	83,7	73
Plzeňský	232894	5,1	404565	93,6	81,6
Karlovarský	86956	1,9	291304	67,4	58,8
Ústecký	275214	6,0	334249	77,4	67,5
Liberecký	147208	3,2	335210	77,6	67,7
Královéhradecký	208560	4,6	378326	87,6	76,4
Pardubický	180168	4,0	348996	80,8	70,4
Vysočina	180155	4,0	353587	81,8	71,4
Jihomoravský	498757	11,0	424994	98,4	85,8
Olomoucký	215650	4,7	339556	78,6	68,5
Zlínský	222918	4,9	381168	88,2	76,9
Moravskoslezský	434971	9,6	357939	82,9	72,2
Česká republika	4554615	100,0	432006	100,0	87,2

Zdroj dat: Regionální účty 2015. ČSÚ Praha, 2017

Obr. 6.2.1: Vývoj regionálního HDP Kraje Vysočina v běžných cenách v letech 2006 – 2015

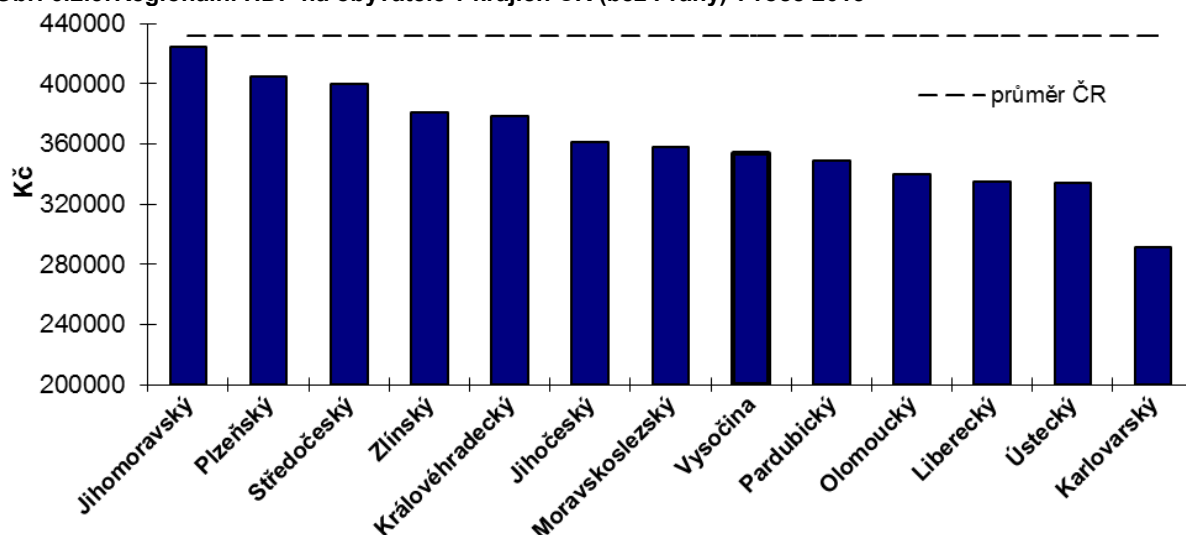
Zdroj dat: Regionální účty 2015. ČSÚ Praha, 2017

V roce 2015 byl na území Kraje Vysočina vytvořen HDP přesahující 180 miliard korun (podíl na HDP ČR tvořil 4,0 %). Meziročně se jednalo o nárůst o více než 6 miliardy korun. V relativním vyjádření činil meziroční nárůst regionálního HDP Vysočiny (ve běžných cenách) 3,5 procent, což byla druhá nejnižší hodnota po Karlovarském kraji v mezikrajském porovnání (nejvíce Ústecký kraj 7,7 %).

Obr. 6.2.2 : Růst regionálního HDP ve stálých cenách (předchozí rok = 100 %) v Kraji Vysočina, NUTS 2 Jihovýchod a v ČR v letech 2006 - 2015

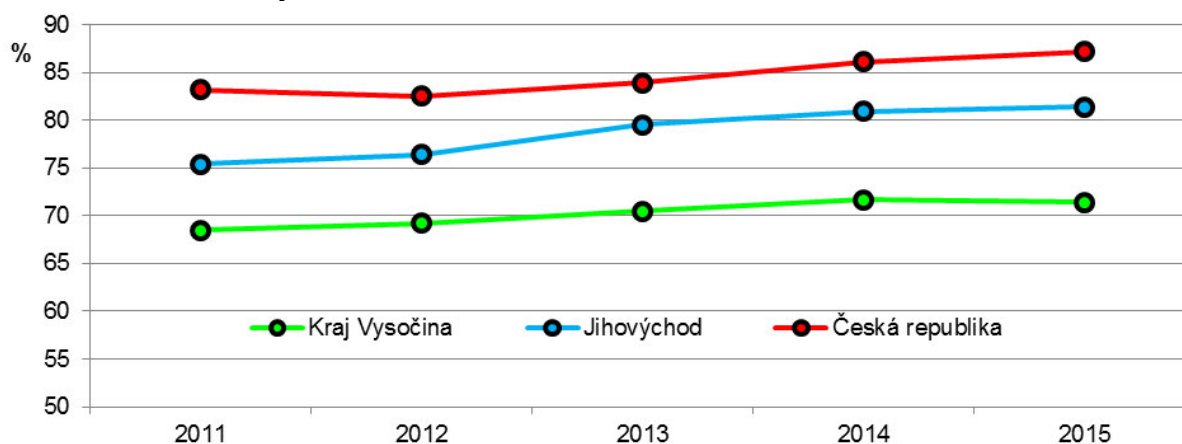
Zdroj dat: Regionální účty 2015. ČSÚ Praha, 2017

Obrázek 6.2.3 nabízí srovnání krajů ČR podle výše HDP na 1 obyvatele. Záměrně zde není znázorněna hodnota za Prahu, neboť ta je oproti výsledkům ostatních krajů ČR extrémně vysoká (v roce 2015 hodnota 881 411 Kč), takže žádný z mimopražských regionů nedosahuje průměru České republiky. V roce 2015 představovala výše regionálního HDP na obyvatele Kraje Vysočina 353 587 Kč. Vysočina dosahuje 81,8 % průměru České republiky, což ji v mezikrajském porovnání řadí na deváté místo.

Obr. 6.2.3: Regionální HDP na obyvatele v krajích ČR (bez Prahy) v roce 2015

Zdroj dat: Regionální účty 2015. ČSÚ Praha, 2017

Česká republika dosahuje svým HDP na obyvatele 87,2 % průměru Evropské unie rozšířené o Bulharsko, Rumunsko a Chorvatska (EU 28). Z našich regionů soudržnosti přesahuje republikový průměr pouze Praha. NUTS 2 Jihovýchod, který tvoří Vysočina společně s Jihomoravským krajem, dosahuje 81,4 % evropského průměru. Kraj Vysočina je v rámci společného regionu soudržnosti ekonomicky méně výkonný (71,4 % průměru EU 28), přičemž „tahounem“ růstu HDP našeho NUTS 2 je v posledních letech velmi dynamicky se rozvíjející brněnská aglomerace. Vysočina se průměru EU 28 přibližuje i když s určitými výkyvy.

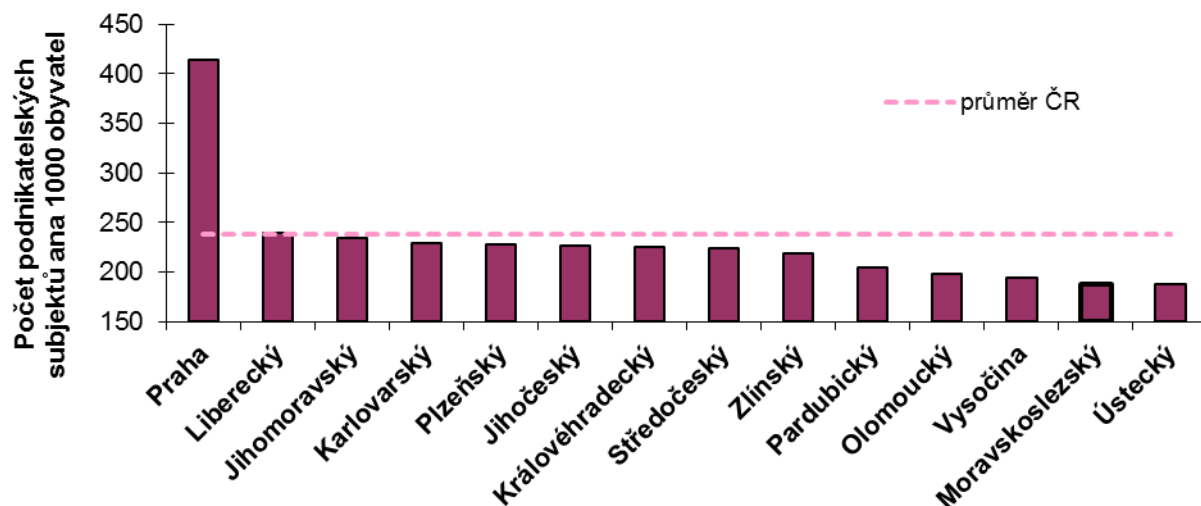
Obr. 6.2.4 : Vývoj regionálního HDP na obyvatele (EU 28 = 100 %) v Kraji Vysočina, regionu soudržnosti NUTS 2 Jihovýchod a ČR v letech 2011 - 2015

Zdroj dat: Regionální účty 2015. ČSÚ Praha, 2017

6.3 Podnikatelský sektor

V Kraji Vysočina existovalo v roce 2016 celkem 110 072 ekonomických subjektů (podle Registru ekonomických subjektů). Z toho počet existujících podnikatelských subjektů činil ke stejnému datu 99 160. Vztaheno na počet obyvatel bylo na Vysočině evidován třetí nejmenší počet podnikatelských subjektů z krajů ČR (obr. 6.3.1).

Obr. 6.3.1: Počet podnikatelských subjektů na 1 000 obyvatel se sídlem v krajích ČR k 8. 9. 2016

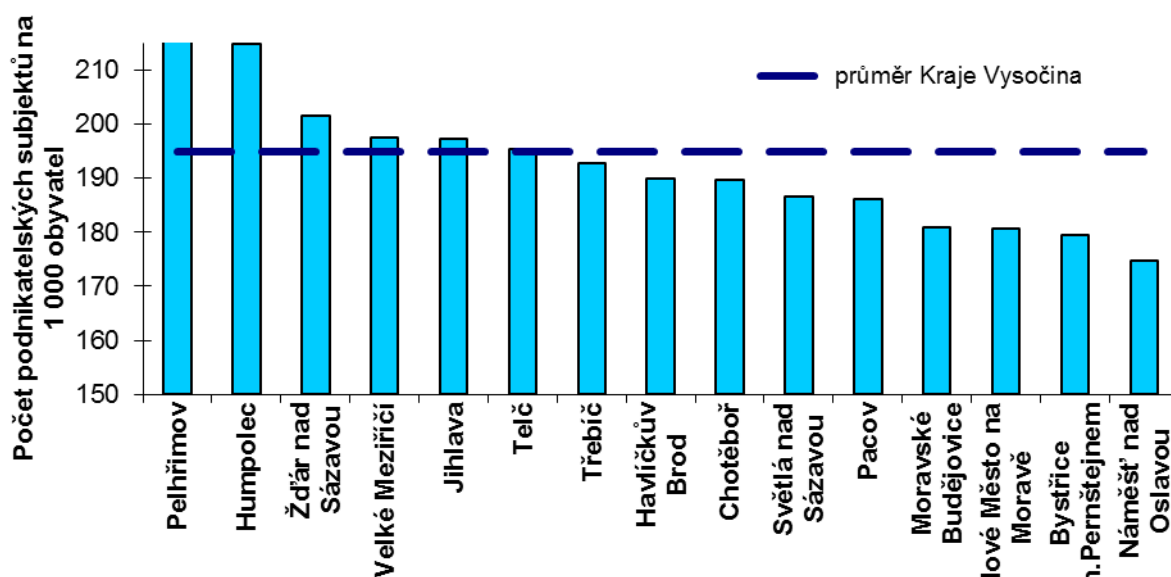

Poznámka: Mezi podnikatelské subjekty byly zařazeny subjekty, které mají tyto právní formy (kódy): 101-108, 111-113, 115, 121, 205, 231-234, 301, 421-425, 501 a 541.

Zdroj dat: Registr ekonomických subjektů k 8. 9. 2016. ČSÚ Praha, 2016

Podnikatelská aktivita na úrovni správních obvodů ORP se v rámci Kraje Vysočina poměrně značně liší. V roce 2016 figurovalo nad úrovní krajského průměru 6 z 15 správních obvodů, přičemž nejvyšší míru podnikatelské aktivity vykazovalo Pelhřimovsko a Humpolecko. Na úplném chvostu se dle míry podnikatelské aktivity ocitly periferní regiony, které se vyznačují vysokou mírou nezaměstnanosti (Novoměstsko, Bystřicko a Náměšťsko).

Obr. 6.3.2: Počet podnikatelských subjektů na 1 000 obyvatel se sídlem ve správních obvodech obcí s rozšířenou působností Kraje Vysočina k 8. 9. 2016

Poznámka: Mezi podnikatelské subjekty byly zařazeny subjekty, které mají tyto právní formy (kódy): 101-108, 111-113, 115, 121, 205, 231-234, 301, 421-425, 501 a 541.

Zdroj dat: Registr ekonomických subjektů k 8. 9. 2016. ČSÚ Praha, 2016

Na základě velikostní kategorie podniků podle počtu zaměstnanců jsou podnikatelské subjekty děleny na drobné podnikatele (0 – 9 zaměstnanců), malé podnikatele (10 – 49 zaměstnanců) a střední podnikatele (50 – 249 zaměstnanců). Subjekty s 250 a více zaměstnanci jsou již řazeny do kategorie velkých podniků. V Kraji Vysočina je nejvíce drobných podnikatelů, a to především v sektoru služeb. Naopak nejvyšší počet velkých podniků je v oborech průmyslu. Celkově bylo v září 2016 v Kraji Vysočina 65 podniků s počtem rovným nebo vyšším 250 zaměstnanců. Z toho pouze 11 nepůsobilo v průmyslových odvětvích.

Tab. 6.3.1: Počet podnikatelských subjektů dle odvětví národního hospodářství a kategorií počtu zaměstnanců se sídlem v Kraji Vysočina k 9. 10. 2015

Odvětví	Kategorie počtu zaměstnanců					celkem
	bez zaměstnanců	1 - 9	10 - 49	50 - 249	250 a více	
zemědělství	7 219	545	167	72	1	8 004
průmysl	13 589	1 202	446	191	54	15 482
stavebnictví	13 509	772	168	33	2	14 484
obchod a pohostinství	25 136	2 335	304	27	3	27 805
ostatní služby	30 353	2 730	251	46	5	33 385
celkem	89 806	7 584	1 336	369	65	99 160

Poznámka: Mezi podnikatelské subjekty byly zařazeny subjekty, které mají tyto právní formy (kódy): 101-108, 111-113, 115, 121, 205, 231-234, 301, 421-425, 501 a 541.

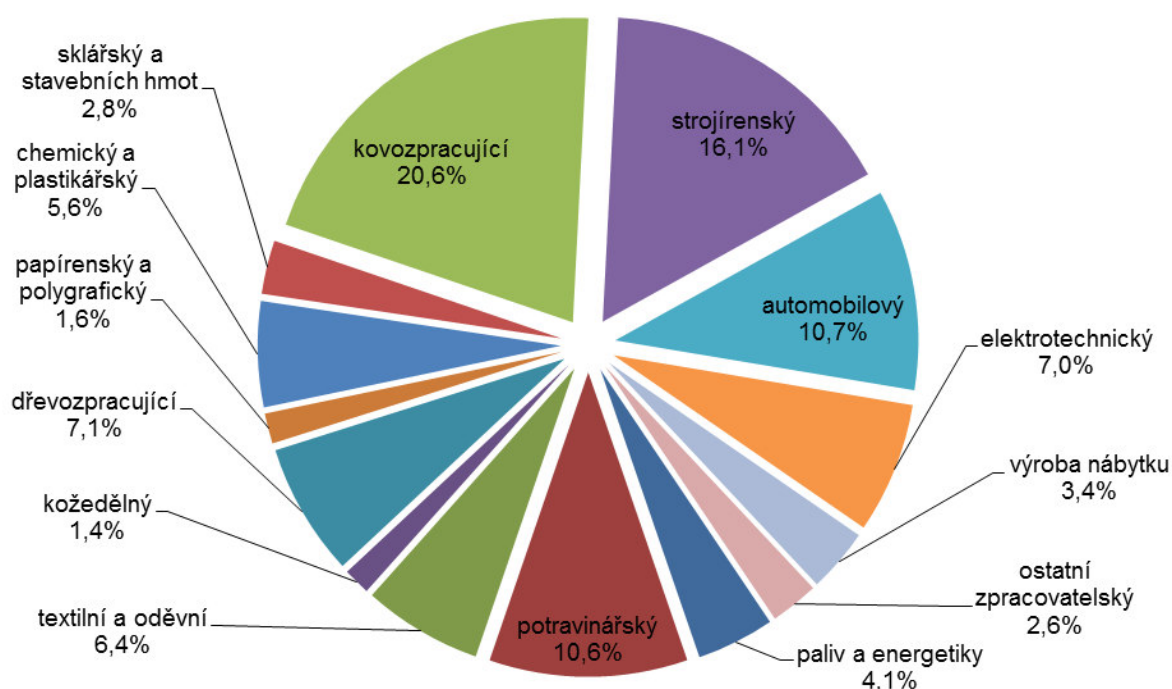
Zdroj dat: Registr ekonomických subjektů k 8. 9. 2016. ČSÚ Praha, 2016.

6.4 Průmysl a stavebnictví

Průmyslová výroba v Kraji Vysočina vykazovala v posledních letech značnou dynamikou a měla významný pozitivní dopad na celou ekonomickou sféru kraje. V období let 1989 – 1999 došlo v kraji vlivem transformace k poklesu počtu pracovníků v průmyslu, který ovšem nebyl nijak zvlášť dramatický (v období 1989 – 1996 se počet pracovníků v průmyslu kraje snížil přibližně o 10 %, v období 1997 – 1999 přibližně o dalších 9 %). Po roce 1999 došlo k dočasnému obratu a do roku 2001 počet zaměstnaných v průmyslu rostl. To bylo dáno především rozsáhlými alokacemi přímých zahraničních investic do průmyslové výroby v kraji, hlavně investicemi firmy Bosch Diesel. Po roce 2001 docházelo opět k mírnému snižování počtu zaměstnanců v průmyslu. V průmyslových podnicích s 20 a více zaměstnanci bylo v kraji podle údajů ČSÚ v roce 2007 zaměstnáno v průměru 69 343 osob a kraj se tak podílel na celkové zaměstnanosti v průmyslových podnicích s 20 a více zaměstnanci v České republice 5,9 %. Hospodářská recese ovšem zasáhla právě průmysl. V Kraji Vysočina se snížil počet pracovníků v průmyslu, takže jejich stav ve čtvrtém čtvrtletí 2011 zde činil 80,3 tis. osob. Za období krize nejvíce ubylo pracovních míst v automobilovém a kovozpracujícím průmyslu. Nejvyšší pokles zaměstnanců v relativním vyjádření zaznamenal průmysl sklářský (o více než 50 %) díky pádu Sklo Bohemia a.s. ve Světlé nad Sázavou. Propouštění a zavírání provozů se ve větší míře týkalo ještě textilního, oděvního a plastikářského průmyslu. Existují však také odvětví, kde došlo k nárůstu zaměstnanosti. V Kraji Vysočina se jednalo o průmysl paliv a energetiky a především o výrobu nábytku.

Z obrázku 6.4.1 vyplývá, že nejvýznamnějšími průmyslovými obory na Vysočině jsou kovozpracující, strojírenský a automobilový průmysl, který na Vysočině představuje výroba komponent pro automobilky.

Obr. 6.4.1: Odvětvová struktura průmyslu Kraje Vysočina podle počtu pracovníků v roce 2015

Poznámka: v grafu nejsou uvedena data za tato odvětví průmyslu: výroba a rozvod tepla, rozvod elektřiny, plynu a vody.

Zdroj dat: databáze průmyslových podniků a jejich provozoven v Kraji Vysočina. Krajský úřad Kraje Vysočina.; Registr ekonomických subjektů k 31. 12. 2015. ČSÚ Praha, 2016.

Hospodářská krize urychlila propouštění v textilním a oděvním průmyslu. PLEAS a.s. Havlíčkův Brod zrušil své pobočky v Chotěboři a Lukách nad Jihlavou a s nimi i 370 pracovních míst. Z dalších případů lze uvést zrušení pobočky výrobce autotextilií Faurecia Lecotex a.s. v Počátkách a producenta pletené módy – pelhřimovský podnik Alfatex Móda, s.r.o. Velmi těžké časy zažívá kovozpracující průmysl, přičemž hospodářská recese si vybrala své oběti i v tomto oboru, když na počátku roku 2009 ukončil svoji činnost LECOM LEDEČ, a.s. Na Havlíčkovobrodsku byla zrušena také pobočka jabloneckého výrobce plastových dílů pro automobilový průmysl BTV plast, s.r.o.

Územní dopad hospodářské krize byl v jejím počátku značně diferenciován. Evidentně nejvýraznější procentuální nárůst počtu uchazečů o práci byl meziročně mezi říjnem 2008 a říjnem 2009 zaznamenán ve správních obvodech ORP v západní polovině kraje, které však dlouhodobě vykazovaly velmi nízké hodnoty míry registrované nezaměstnanosti (obrázky 7.1 – 7.3 v přílohách). Na druhou stranu ty správní obvody, kde je dlouhodobě situace na trhu práce napjatá (Moravskobudějovicko, Bystřicko, Třebíčsko, Náměšťsko, Novoměstsko), zaznamenaly relativně nižší meziroční nárůsty nezaměstnaných.

Obdobně je tomu i na celostátní úrovni. Vysočina, která představovala v uplynulém desetiletí díky zahraničním investicím dynamicky se rozvíjející region, patří v ČR mezi čtyři kraje s nejvyšším meziročním nárůstem počtu uchazečů o práci (obr. 7.4 – 7.6 v přílohách). Kraje Moravskoslezský a Ústecký, vykazující dlouhodobě nejhorší výsledky statistik trhu práce, ovšem zaznamenaly dokonce meziroční úbytek nezaměstnaných. Relativně únosné jsou zatím dopady hospodářské krize v pražské a brněnské aglomeraci, kde daleko více než průmyslová výroba dominuje sektor služeb, kterého se významné propouštění zatím nedotklo.

Nejvýznamnějším průmyslovým podnikem Kraje Vysočina je výrobce dieselových vstřikovacích čerpadel pro automobilový průmysl **Bosch Diesel**, který je vůbec největším zaměstnavatelem v Kraji Vysočina a třetím největším podnikem zpracovatelského průmyslu v ČR (po akciových společnostech ŠKODA AUTO a ArcelorMittal Ostrava). V období let 1993 – 2006 investovala společnost v Jihlavě 650 mil. Euro a mezi roky 1999 a 2007 zvýšila počet zaměstnanců 8krát. Krize v automobilovém průmyslu se však nevyhnula ani této společnosti a v průběhu let 2008 a 2009 ji muselo opustit zhruba 1800 zaměstnanců. Nepříznivý vývoj se v roce 2010 obrací a společnost nabírá 500 nových zaměstnanců, ovšem pouze krátkodobě. Dalším významným strojírenským podnikem kraje je společnost **Motorpal Jihlava**, jenž má obdobný výrobní program jako Bosch Diesel. Kromě

mateřského závodu v Jihlavě jsou v Kraji Vysočina lokalizována další detašovaná pracoviště Motorpalu - v Batelově, Jemnici a Velkém Meziříčí. Producent automobilové osvětlovací techniky **Automotive Lighting** začal v Jihlavě podnikat v roce 1997 (jde o investici na „zelené louce“). Na konci roku 2007 už ve společnosti pracovalo 1 813 osob. I zde se projevila krize v podobě poklesu, který se zastavil v roce 2010. V Automotive Lighting má stoprocentní podíl německá společnost Automotive Lighting Reutlingen GmbH, která je součástí koncernu Magneti Marelli Holding S.p.A. se sídlem v Itálii. **Kostecké uzeniny** je jedním z největších zpracovatelů masa v ČR a největší potravinářská firma na Vysočině, na konci roku 2014 zaměstnávala v kosteckém provozu 885 osob.

Pokles zaměstnanosti v nejvýznamnějších průmyslových podnicích v okrese Havlíčkův Brod byl patrný od roku 2008. Největším oděvním podnikem v Kraji Vysočina je tradiční producent spodního prádla **PLEAS** Havlíčkův Brod, který je vlastněn mezinárodním koncernem SCHIESSER GROUP AG se sídlem ve Švýcarsku. Už v roce 2008 zrušil PLEAS všechny své pobočky krom polenského provozu. V obou závodech pracovalo na konci roku 2014 753 osob. Druhým největším průmyslovým zaměstnavatelem v okrese Havlíčkův Brod se tak stal dodavatel komponent pro automobilový průmysl **Futaba Czech** (653 zaměstnanců v roce 2014), který zahájil výrobu v lokalitě Havlíčkův Brod - Baštínov teprve v roce 2005. Výstavba tohoto závodu na „zelené louce“ byla první investicí japonského koncernu v kontinentální Evropě.

Také v okrese Pelhřimov se nachází zahraniční investor, ve kterém došlo během poměrně krátké doby k výraznému růstu zaměstnanosti. Jedná se o společnost **Valeo Compressor Europe**, produkující kompresory do klimatizačních jednotek osobních automobilů. Výrobní závod byl v Humpolci založen jako joint venture mezi německým Robert Bosch GmbH a francouzskou společností Valeo Climatization S.A. v roce 2002. Nyní je firma ve stoprocentním vlastnictví japonské pobočky francouzského koncernu. Valeo Compressor Europe zaměstnával ještě na konci roku 2006 téměř 1,3 tis. osob, o dva roky později již jen 569, přičemž hlavní vlna propouštění proběhla v roce 2008. Přes dopady hospodářské krize zde v roce 2014 pracuje 1036 zaměstnanců. Strojírenský průmysl reprezentuje na Pelhřimovsku tradiční výrobce zemědělské techniky **AGROSTROJ Pelhřimov**. Firma zaznamenala v posledních letech zvýšení poptávky po produkováném zboží (výroba podniku je dnes mnohem pestřejší a je zaměřena na různé strojírenské obory), což vyústilo v adekvátní nárůst počtu zaměstnanců, který poměrně výrazně překročil hranici 1 000 osob. Krize se sice nevyhnula ani této společnosti, ale díky vývoji v roce 2014 zde pracuje přes 1600 zaměstnanců.

Tab. 6.4.1: Největší průmyslové podniky (nad 500 zaměstnanců) v Kraji Vysočina

Název	Sídlo	Počet zaměstnanců v Kraji Vysočina (k 31.12.2013)	Počet zaměstnanců v Kraji Vysočina (k 31.12.2014)	Meziroční nárůst	Stát původu majoritního vlastníka
BOSCH DIESEL s.r.o.	Jihlava	4032	3939	-93	Německo
ŽĐAS, a.s.	Žďár nad Sázavou	2419	2383	-36	Slovensko
Automotive Lighting s.r.o.	Jihlava	1819	2046	227	Německo (Itálie)*
MOTORPAL, a.s.	Jihlava (Jemnice, Batelov, Velké Meziříčí)	1719	1700	-19	Česko
AGROSTROJ Pelhřimov, a.s.	Pelhřimov (Počátky)	1616	1591	-25	Česko
Kostecké uzeniny a.s.	Kostelec	1535	1525	-10	Česko
ČEZ, a. s.	Praha (JE Dukovany)	1128	1100	-28	Česko
ITW PRONOVIA, s.r.o.	Velká Bíteš	725	974	249	Německo (USA)*
Cooper-Standard Automotive ČR	Žďár nad Sázavou	876	905	29	Německo
MANN + HUMMEL (CZ) s.r.o.	Nová Ves (okres Třebíč)	950	879	-71	Německo
FRAENKISCHE CZ s.r.o.	Okříšky	541	853	312	Německo
SUMA		17 360	17 895		

*Pozn.: v závorce sídlo celého holdingu

Zdroj dat: databáze průmyslových podniků a jejich provozoven v Kraji Vysočina. Krajský úřad Kraje Vysočina.

Jaderná elektrárna Dukovany představuje na trhu práce okresu Třebíč z pohledu zaměstnanosti stabilizující prvek. Na konci roku 2014 zde bylo lokalizováno 1 128 zaměstnanců ČEZ, a. s., což ovšem nepředstavuje finální počet pracovníků, které elektrárna zaměstnává, neboť energetický gigant ČEZ vyčleňuje vybrané profese vně mateřský koncern do svých dceřiných společností. Největší zahraniční investici tvoří v okrese Třebíč výrobce filtrační techniky pro automobilový průmysl **MANN + HUMMEL** se sídlem v Nové Vsi u Přibyslavic, který zaměstnává zhruba 950 lidí. Samotné okresní město, kde je největším průmyslovým zaměstnavatelem **První brněnská strojírna Třebíč** s necelou pětistovkou zaměstnanců, nebylo doposud úspěšné v lákání zahraničních investic. V třebíčské průmyslové však v posledních letech významně rozšiřovala výrobu oborově široce zaměřená společnost **TEDOM s.r.o.**, jež je v držení českého kapitálu. Podnik produkuje kogenerační jednotky a motory na zemní plyn.

Nosným průmyslovým podnikem okresu Žďár nad Sázavou je společnost **ŽĎAS**, která je v současnosti druhým nejvýznamnějším průmyslovým zaměstnavatelem v kraji. Firmu vlastní slovenský hutní podnik Železiarne Podbrezová. V posledních letech docházelo ve Žďasu k mírnému poklesu počtu pracovníků (na konci roku 2014 zde bylo zaměstnáno 2 419 osob). Těžební průmysl je v kraji reprezentován státním podnikem **DIAMO** se sídlem ve Stráži pod Ralskem, který u Dolní Rožínky na Bystřicku těží uranové rudy. Koncem roku 2014 zde pracovalo necelých 900 osob. V souvislosti ukončováním těžby bude v následujících letech probíhat výrazné snižování počtu zaměstnanců.

Stavebnictví

Podle výběrového šetření pracovních sil pracovalo v Kraji Vysočina v celém sektoru stavebnictví ve čtvrtém čtvrtletí 2015 v průměru 20,2 tis. osob. Nejvyšší objem stavební výroby podle místa stavby byl vykázán v okrese Jihlava, který se podílel 25,6 % na celkových objemech všech podniků s 20 a více zaměstnanci v kraji. Nejnižší objemy stavebních prací za rok 2015 vykázaly stavební firmy působící v okrese Pelhřimov (12,7 %).

Tab. 6.4.2: Vybrané ukazatele stavební výroby v okresech Kraje Vysočina v roce 2015 (podle dodavatelských smluv provedených v kraji, v mld. Kč)

Okresy	Stavební práce celkem	nová výstavba, rekonstrukce a modernizace	bytové domy	inženýrské stavby	pro veřejné zadavatele
Havlíčkův Brod	2 282	2 042	107	1 188	815
Jihlava	3 048	2 817	260	798	770
Pelhřimov	1 513	1 426	117	859	861
Třebíč	1 824	1 714	152	815	709
Žďár nad Sázavou	3 235	3 002	152	1 729	2 060
Kraj Vysočina	11 902	11 001	788	5 390	5 215

Pramen: Stavební práce v tuzemsku podle místa stavby v roce 2015. VDB ČSU Praha, 2016.

Na území Kraje Vysočina sídlí téměř výhradně malé a střední stavební firmy. Jedinou společností, která výrazně přesahuje rámec území kraje, je skupina PSJ, která realizuje stavební zakázky v celé republice. Svým konsolidovaným obratem (6,5 mld. Kč v roce 2014) je jedničkou mezi stavebními firmami na Vysočině. Průměrný stav zaměstnanců celé skupiny PSJ činil v roce 2014 přes 380 osob.

Další společnosti z oblasti stavebnictví z daleka nedosahují významu skupiny PSJ, i tak dosahují vysokých obrátů a jsou významnými zaměstnavateli v kraji. Podle obratu druhou největší stavební firmou v kraji byla havlíčkobrodská společnost ROSS Holding, která se zabývá elektroinstalacemi a řízením staveb. V roce 2011 vytvořila obrát 1,1 mld. Kč s průměrným počtem zaměstnanců 360 osob. Společnost ROSS však již ukončila činnost. Stavební firma PKS Stavby ze Žďáru nad Sázavou, ve které bylo v roce 2014 průměrně zaměstnáno 249 osob, vykázala v roce 2014 obrát 884 mil. Kč.

Další velkou stavební společností v třebíčském okrese je firma Ing. Bronislav Vala se sídlem v Hrotovicích, jež zaměstnává kolem 250 pracovníků. Podrobnější ekonomické ukazatele tato společnost nezveřejňuje, její obrát se v roce 2014 pohyboval 900 mil. Kč. Největším stavebním podnikem se sídlem v okrese Pelhřimov je společnost AGOS stavební a.s. Ta v roce 2014 vykázala obrát zhruba 300 mil. Kč s průměrným počtem zaměstnanců 147 osob.

V Kraji Vysočina je aktivní řada významných stavebních firem se sídlem v jiných krajích, které zde realizují různé, často dle finančního objemu významné zakázky. Není výjimkou, že na Vysočině mají

velké české stavební společnosti dislokovány svoje organizační složky. Příkladem může být firma COLAS CZ s francouzským kapitálem, která sídlí v Praze, ale v Kraji Vysočina vyvíjí rozsáhlé aktivity a vlastní zde několik provozů souvisejících se stavební činností.

6.5 Zemědělství

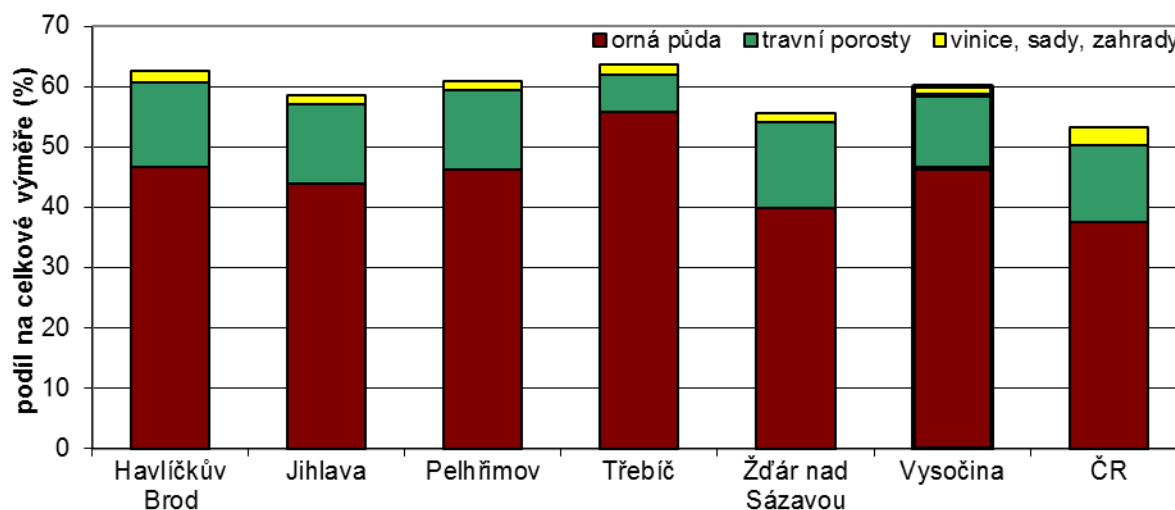
Zemědělství má v ekonomice státu nezastupitelné postavení, které plyne především z jeho základních funkcí, tj. nejen z ekonomické, ale i krajinnotvorné, ekologické a sídelní. Jeho význam pro národní hospodářství nelze podceňovat také proto, že zemědělská půda pokrývá stále více než polovinu plochy České republiky (53,4 %). Z celkové plochy Kraje Vysočina tvoří zemědělská půda dokonce 60,1 %, zatímco nezemědělská 39,9 %. Podíl lesní půdy na území kraje je nižší než v republice a činí 30,5 %. Ze zemědělské půdy tvoří největší podíl půda orná (77,2 %). Procento zornění je tedy výrazně vyšší než republikový průměr (70,5 %). Nižší než v celé ČR je podíl plochy zatravněné – travní porosty tvoří 20,1 % plochy zemědělské půdy v kraji, v ČR 23,8 % - a rovněž vinice, sady a zahrady zabírají v kraji výrazně menší část zemědělské půdy než v ČR (3,4 %, ČR 7,7 %).

Tab. 6.5.1: Bilance půdy v okresech Kraje Vysočina (v ha) k 31. 12. 2016

Okresy	Výměra celkem (ha)	Zemědělská půda (ha)				Nezemědělská půda	
		celkem	z toho			celkem	z toho lesní půda
			orná půda	travní porosty	vinice, sady, zahrady		
Havlíčkův Brod	126 493	79 093	59 122	17 610	2 361	47 400	36 158
Jihlava	119 922	70 280	52 554	15 950	1 776	49 642	37 426
Pelhřimov	128 998	78 394	59 521	16 980	1 893	50 604	39 139
Třebíč	146 278	93 136	81 504	9 215	2 417	53 142	39 598
Žďár nad Sázavou	157 866	87 640	62 771	22 435	2 433	70 226	55 036
Kraj Vysočina	679 557	408 543	315 472	82 191	10 880	271 014	207 357
Podíl kraje na ČR	8,6	9,7	10,6	8,2	4,7	7,4	7,8

Zdroj dat: Souhrnné přehledy o půdním fondu z údajů katastru nemovitostí České republiky, Praha 2017.

Obr. 6.4.1: Zemědělská půda – její struktura a podíl na celkové výměře okresů Kraje Vysočina k 31. 12. 2016

Zdroj dat: Souhrnné přehledy o půdním fondu z údajů katastru nemovitostí České republiky, Praha 2017.

I když se většina území kraje nachází v klasickém terénu Českomoravské vrchoviny, kde jsou předpoklady pro intenzivní rozvoj zemědělství poněkud snižené, existují na úrovni okresů některé difference v bilanci půdy. Z převažujícího rázu krajiny se svým charakterem vyčleňuje jižní část okresu Třebíč, která patří do méně členitější, teplejší a pro zemědělskou výrobu příznivější Jevišovické pahorkatiny, a také střední a severní část okresu Havlíčkův Brod, která leží v Hornosázavské

pahorkatině, v posledních letech však tyto oblasti trpí nedostatkem srážek. Charakter těchto oblastí se odráží právě v bilanci půdy. Ze všech okresů Kraje Vysočina zabírá zemědělská půda největší část plochy právě v okrese Třebíč (63,7 %). Okres Třebíč je také charakteristický vysokým stupněm zornění (87,5 % zemědělské půdy je půda orná) a nízkým stupněm zatravnění (9,9 %). U ostatních okresů jsou zorněny zhruba ¾ zemědělské půdy a podíl trvalých travních porostů představuje vždy více než pětinu zemědělské půdy. Výjimkou je okres Žďár nad Sázavou, kde je procento zornění nejnižší v kraji (71,6 %), zatímco travní porosty zabírají více než čtvrtinu zemědělské plochy (25,6 %) a nadprůměrný je rovněž stupeň zalesnění (34,9 % území okresu). Podíl vinic, sadů a zahrad je ve všech okresech téměř zanedbatelný a v žádném z nich nepřesahuje 4 % zemědělské půdy.

Z hlediska zastoupení jednotlivých výrobních oblastí se Kraj Vysočina výrazně liší od podmínek v celé ČR. Z celkem čtyř výrobních oblastí (kukuřičná, řepařská, bramborářská a horská) není v Kraji Vysočina zastoupena oblast kukuřičná. Nejvýraznější podíl na celkové výměře zemědělské půdy tvoří oblast bramborářská (92,0 %), zatímco v ČR je to mírně přes polovinu zemědělské půdy. Na oblast řepařskou, která v ČR pokrývá 34,3 %, připadá v Kraji Vysočina pouze 1,9 %. Nižší než republikový průměr (8,3 %) je v kraji podíl horské výrobní oblasti (6,1 %).

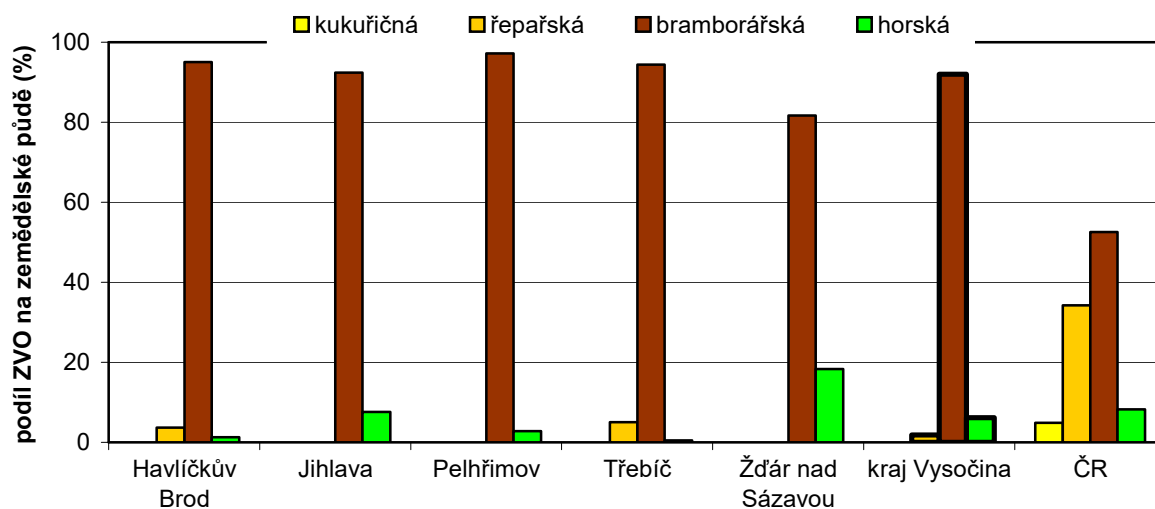
Tab. 6.5.2: Rozdělení zemědělské půdy v okresech Kraje Vysočina do výrobních oblastí k 31. 12. 2008

Území	Výrobní oblast					
	řepařská		bramborářská		horská	
	ha	%	ha	%	ha	%
Havlíčkův Brod	2 955	3,7	75 558	95,0	1 010	1,3
Jihlava	0	0,0	65 539	92,4	5 382	7,6
Pelhřimov	0	0,0	76 727	97,2	2 186	2,8
Třebíč	4 736	5,1	88 393	94,4	482	0,5
Žďár nad Sázavou	0	0,0	72 161	81,7	16 160	18,3
Kraj Vysočina	7 691	1,9	378 378	92,0	25 220	6,1
ČR	1 454 601	34,3	2 229 928	52,5	351 112	8,3

Pramen: Statistická ročenka půdního fondu ČR. ČZÚK Praha, 2009.

Výrobní oblast řepařská je rozvinuta v okrese Třebíč, kde do ní spadá 5,1 % plochy zemědělské půdy, a zasahuje rovněž do okresu Havlíčkův Brod (3,7 %). Více než 90 % zemědělské půdy u téměř všech okresů Kraje Vysočina spadá do výrobní oblasti bramborářské. Výjimkou je okres Žďár nad Sázavou, kde lze do bramborářské oblasti řadit 81,7 % a zbytek plochy zemědělské půdy patří do oblasti horské (18,3 %). Ve zbývajících okresech je horská výrobní oblast zastoupena podprůměrně ve srovnání s ČR, nejméně v okrese Třebíč (0,5 %).

Obr. 6.5.2: Podíl zemědělských výrobních oblastí (ZVO) na zemědělské půdě v okresech Kraje Vysočina k 31. 12. 2008

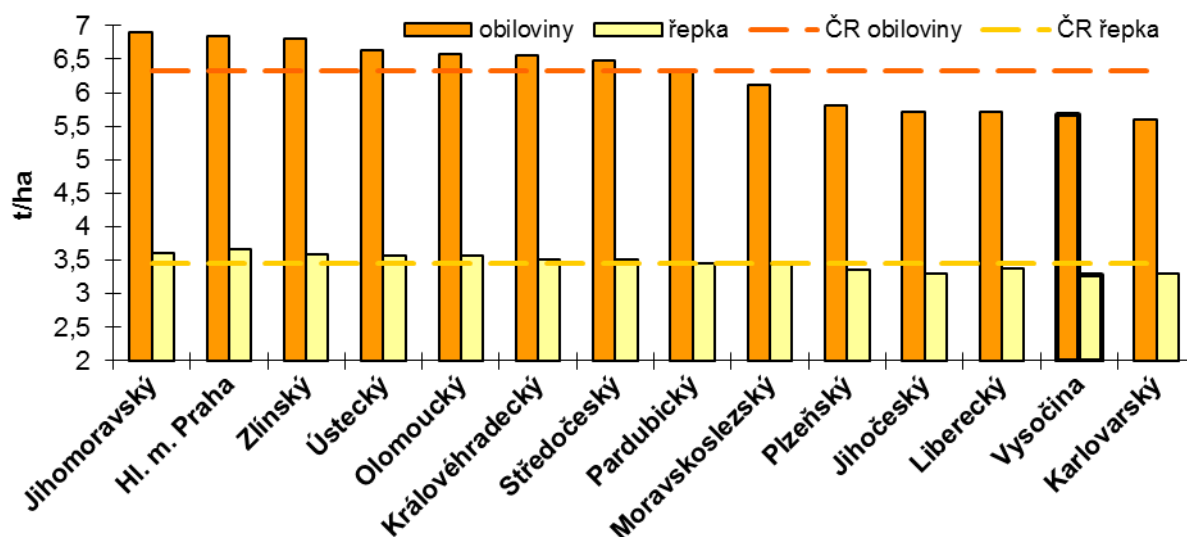
Pramen: Statistická ročenka půdního fondu ČR. ČZÚK Praha, 2009

K celkovému hodnocení přírodních podmínek pro zemědělství nepatří jen klima, nadmořská výška, sklonitost území a jeho expozice, ale i hloubka a skeletovitost půdního profilu. Všechna tato kritéria se

pak promítají do tzv. **produkční schopnosti zemědělské půdy**. Podle této charakteristiky má území kraje podprůměrné přírodní podmínky pro rostlinnou výrobu.

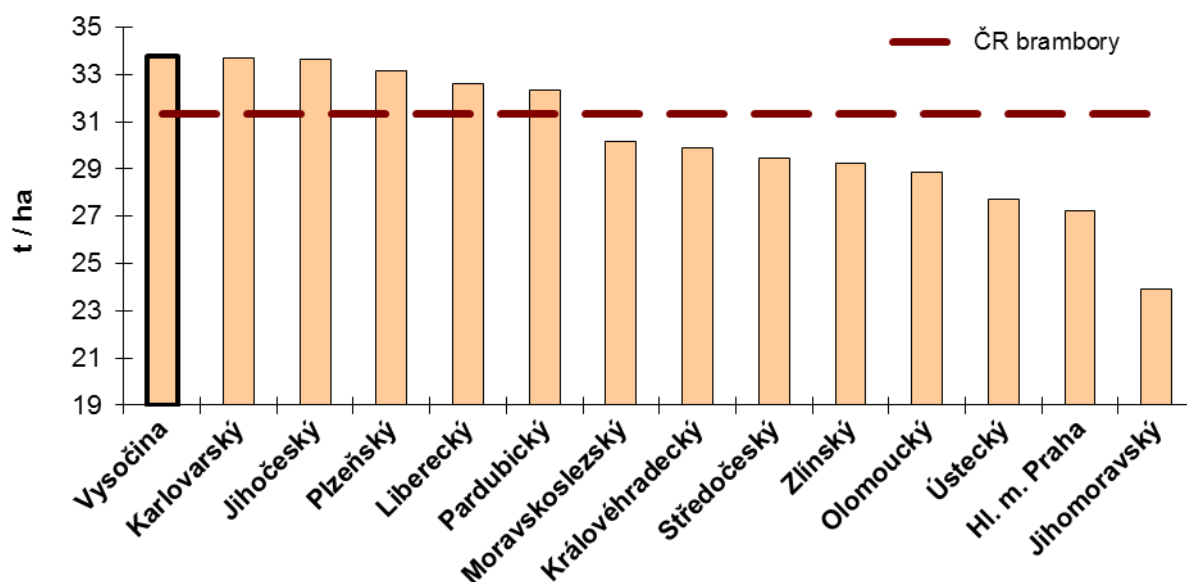
Nízká produkční schopnost půdy na Vysočině se odráží také v nízkých hektarových výnosech u některých důležitých zemědělských plodin. Produkce obilovin v tunách na hektar byla v roce 2016 v Kraji Vysočina druhá nejnížší ze všech krajů. Při pohledu na hektarové výnosy řepky nejsou mezi regiony velké rozdíly. Vysočina se v tomto ohledu pohybovala v roce 2016 mírně pod průměrem ČR. Vhodnější se tak z pohledu zdejších přírodních podmínek jeví především pěstování brambor, kde se Vysočina ve výnosech zařadila na první místo mezi všemi kraji České republiky (viz obr. 6.5.4.).

Obr. 6.5.3: Hektarové výnosy obilovin a řepky v krajích ČR v roce 2016

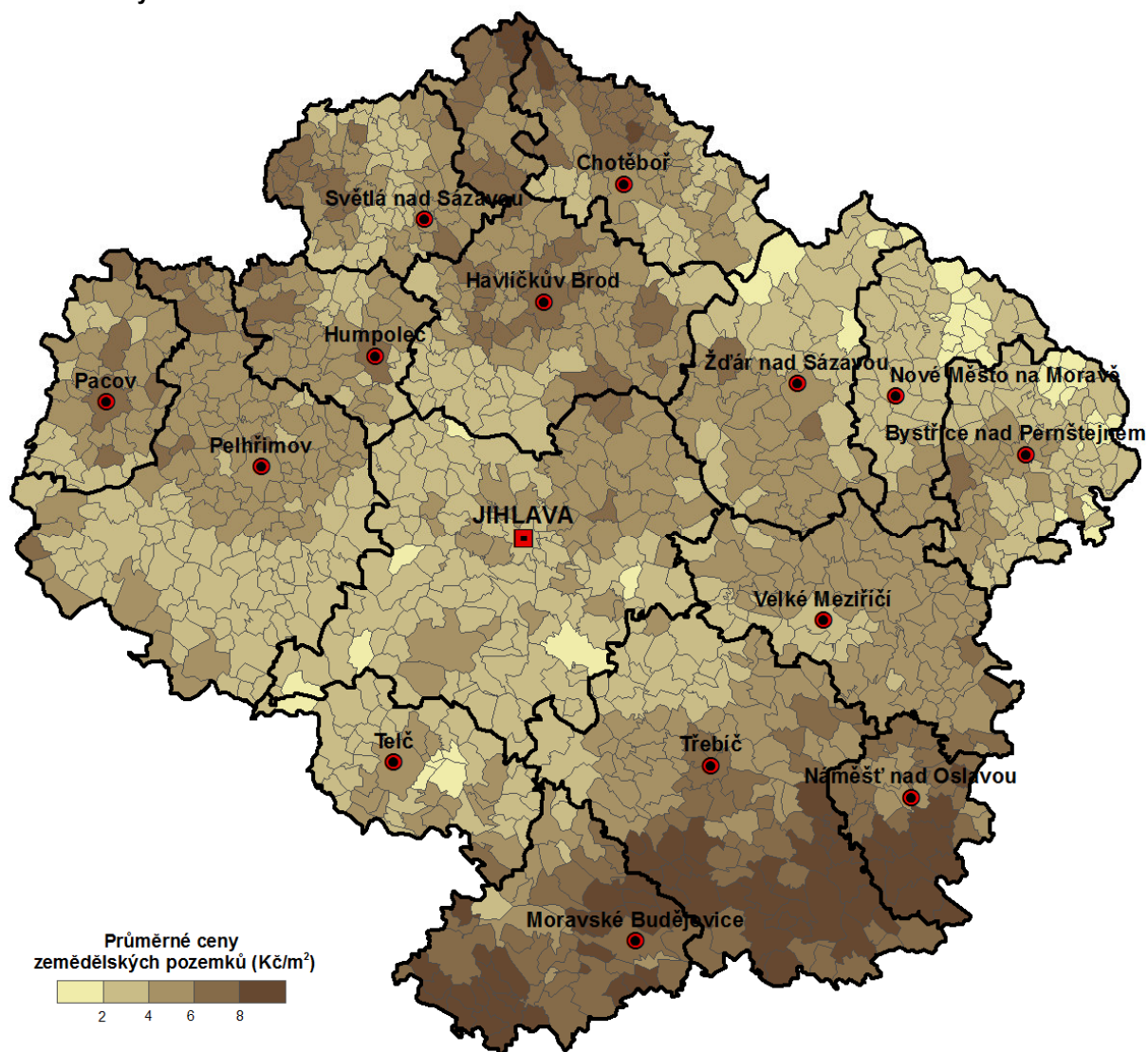
Zdroj dat: Definitivní údaje o sklizni zemědělských plodin za rok 2016. ČSÚ Praha, 2017.

Obr. 6.5.4: Hektarové výnosy brambor v krajích ČR v roce 2016

Zdroj dat: Definitivní údaje o sklizni zemědělských plodin za rok 2016. ČSÚ Praha, 2017.

Obr. 6.5.5: Průměrné základní ceny zemědělských pozemků (Kč/m²) dle katastrálních území Kraje Vysočina k 1. 1. 2017

Zdroj dat: Vyhláška č. 432/2016 Sb., o stanovení seznamu katastrálních území s přiřazenými průměrnými základními cenami zemědělských pozemků. MZe.

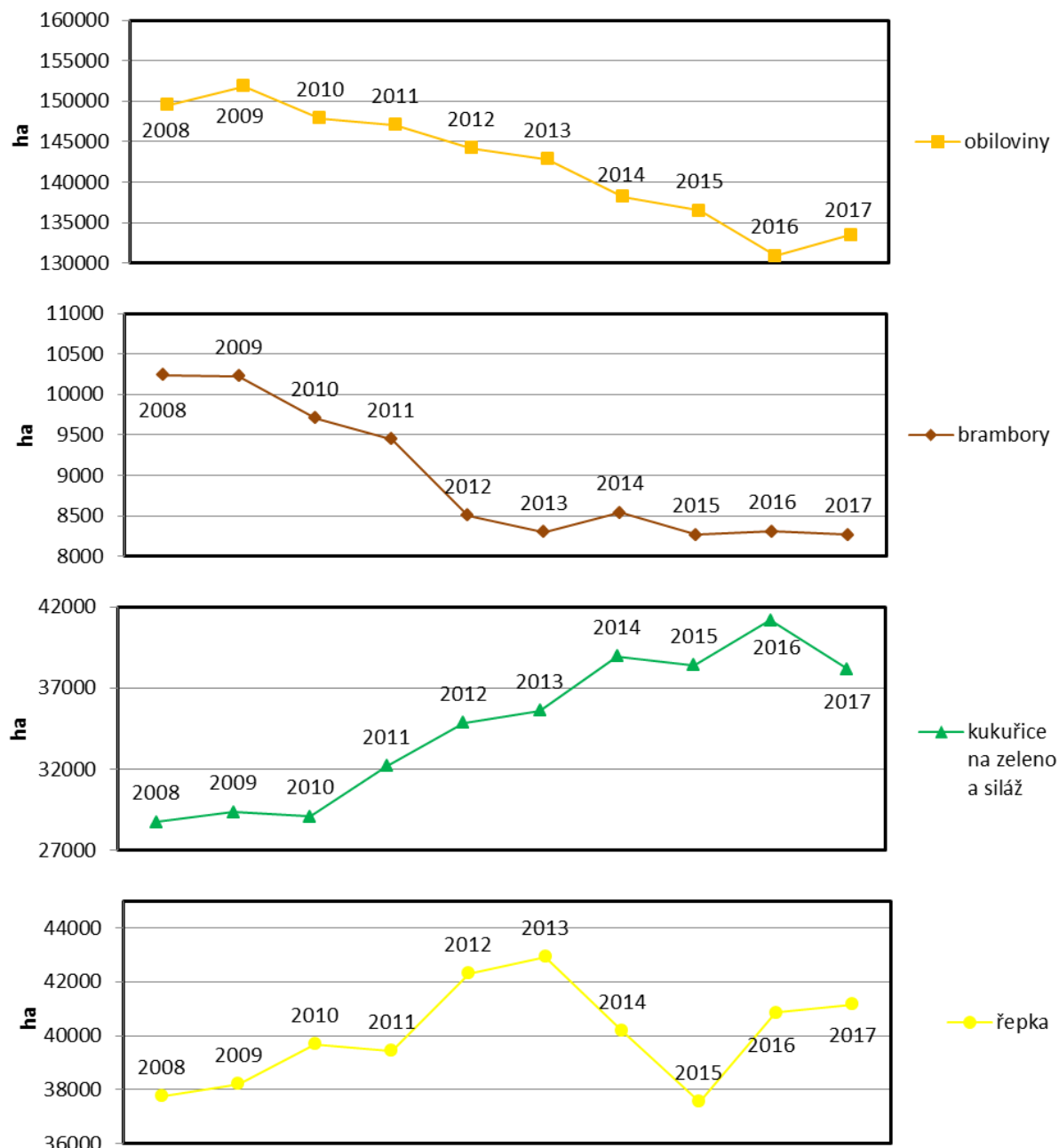
V Kraji Vysočina dochází dlouhodobě ke snižování velikosti osevních ploch, ale v roce 2016 byl zaznamenán nárůst, takže mezi lety 2012 a 2017 vzrostla plocha o 822 ha (0,3 %). V celé ČR pak za stejné období naopak ubylo 9 tis. ha osevní plochy (0,4 %). Podle velikosti osevních ploch dominují na Vysočině v rostlinné výrobě **obiloviny**, jejichž podíl na celkové osevní ploše v roce 2017 činil 47,9 %, což však bylo výrazně méně než průměrná hodnota za ČR (54,7 %). V zastoupení jednotlivých druhů obilovin dominovala pšenice. Mezi roky 2012 a 2017 došlo v kraji ke snížení osevních ploch obilovin o 7,7 % (v ČR o 6,4 %), podíl Kraje Vysočina na celkové osevní ploše obilnin v ČR v roce 2017 představoval 9,9 %.

Vzhledem k přírodním podmínkám a také tradici se na území kraje pěstují okopaniny, především brambory. V Kraji Vysočina se nachází více než třetina všech osevních ploch brambor v ČR. Zejména v okresech Havlíčkův Brod a Pelhřimov jejich podíl na orné půdě výrazně převyšuje celostátní průměr. Ve srovnání s rokem 2012 došlo v roce 2017 v Kraji Vysočina ke snížení osevních ploch brambor o 241 ha, tj. o 2,8 %, což je více než v celé ČR.

Významnými jsou pro zemědělství Kraje Vysočina rovněž technické plodiny, jejichž osevní plochy v roce 2017 pokrývaly 17,5 % celkové výměry osevních ploch. U těchto plodin jsou meziroční rozdíly v ploše osevu, mezi lety 2012 a 2017 to byl stejně jako v celé ČR nárůst o 1,8 %. Technické plodiny jsou využívány např. jako biosložka v pohonných hmotách.

Nové ekonomické podmínky se v období transformace projevily některými výraznými změnami v rostlinné výrobě, mezi něž patří především snížení podílu píce na orné půdě v důsledku snížení početního stavu skotu, avšak v souvislosti s rozvojem alternativních zdrojů energie dochází v posledních letech k opětovnému nárůstu. Podíl kraje na ČR činil v roce 2017 u píce 17,3 %. Od roku 2012 byly osevní plochy píce na Vysočině zvýšeny o 9,8 %, zatímco v ČR došlo k nárůstu o 6,6 %. Nejvýznamnější podíl v rámci píce představuje pěstování kukuřice na zeleno a siláž, významné postavení si stále udržuje ječmel červený, jehož osevní plocha v roce 2017 na území kraje představovala čtvrtinu osetí této plodiny v celé ČR.

Obr. 6.5.6: Vývoj osevních ploch vybraných plodin v Kraji Vysočina v letech 2008 - 2017

Pramen: Soupis ploch osetí k 31.5.2008 - 2017. ČSÚ Praha, 2008 – 2017.

Tab. 6.5.3: Srovnání struktury osevních ploch vybraných plodin v Kraji Vysočina k 31.5.2012 a 31.5.2017

Plodina	31.5.2012		31.5.2017		Index 17/12 v %	
	ha	podíl na ČR (v %)	ha	podíl na ČR (v %)	Vysočina	ČR
obiloviny	144 197	10,0	133 481	9,9	92,6	93,6
z toho pšenice	73 200	9,0	74 678	9,0	102,0	102,0
ječmen	49 314	12,9	43 304	13,2	87,8	85,7
luskoviny	2 786	13,8	3 765	8,8	135,1	212,4
okopaniny	8 762	10,2	8 653	9,6	98,8	105,0
z toho brambory	8 502	35,9	8 261	35,3	97,2	99,0
technické plodiny	47 880	10,0	48 720	10,0	101,8	101,8
z toho řepka	42 302	10,5	41 158	10,4	97,3	98,2
mák	3 430	18,7	5 531	17,0	161,2	177,5
len setý přádný	4	0,2	18	1,1	442,0	102,3
píceiny na orné půdě	73 546	16,8	80 718	17,3	109,8	106,6
z toho kukuřice na zeleno a siláž	34 852	16,2	38 149	16,9	109,5	104,9
jetel červený	11 083	25,8	14 312	23,9	129,1	139,2
osevní plocha úhrnem	277 739	11,2	278 561	11,3	100,3	99,6

Pramen: Soupis ploch osevů k 31.5.2012 a 31.5.2017. ČSÚ Praha, 2012 a 2017.

Pro zemědělství Kraje Vysočina je více než rostlinná výroba důležitá **výroba živočišná**. Po roce 1990 byl však chov dobytka poznamenán výrazným snížením početních stavů, a to zejména **skotu**. Přesto byl tento pokles v Kraji Vysočina nejnižší v ČR a kraj si tak v rámci celé ČR ponechal specializaci na chov skotu.

Přírodní podmínky předurčily Kraji Vysočina specializaci na chov dobytka, což mělo za následek rozvoj mlékáren a masokombinátů na území kraje již na konci 19. století. Na celkovém počtu kusů skotu v ČR se Vysočina v roce 2017 podílí 15,6 %, prasat pak 20,3%. Přestože stavy prasat od roku 2007 poměrně výrazně klesaly, od roku 2014 byl však zaznamenán poměrně výrazný nárůst. Podobnou situaci jsme zaznamenali rovněž u skotu. Stále oblíbenější se u českých chovatelů stávají ovce, v Kraji Vysočina stavy ovcí za celé sledované období kontinuálně rostou s výjimkou posledních dvou sledovaných let. Poměrně značné výkyvy jsou v počtu chované drůbeže.

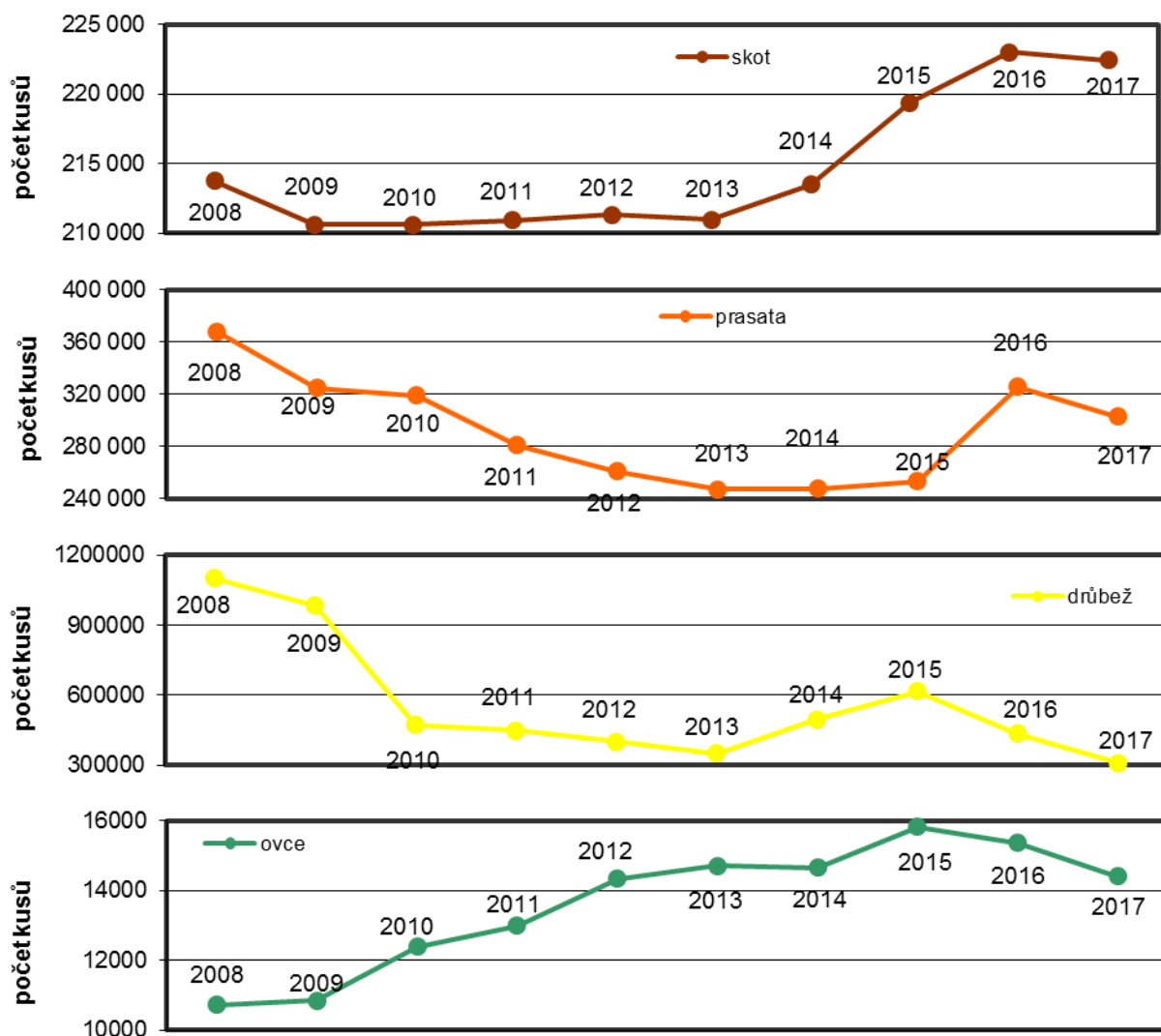
Tab. 6.5.4: Srovnání stavu hospodářských zvířat v Kraji Vysočina k 1. 4. 2012 a 1. 4. 2017

Hospodářská zvířata	1.4.2012		1.4.2017		Index 17/12 v %	
	kusy	podíl na ČR v %	kusy	podíl na ČR v %	Vysočina	ČR
skot	211 348	15,6	222 408	15,7	105,2	105,0
z toho krávy	83 404	15,1	88 433	15,1	106,0	106,3
prasata	261 287	16,5	302 927	20,3	115,9	94,4
z toho prasnice	18 547	18,5	18 372	20,2	99,1	91,0
ovce	14 337	6,5	14 401	6,6	100,4	98,2
drůbež	399 710	1,9	309 960	1,5	77,5	103,9

Pramen: Soupis hospodářských zvířat k 1. 4. 2012 a 1. 4. 2017. ČSÚ Praha, 2012, 2017.

V souvislosti s významným zastoupením chovu skotu, dominuje Kraj Vysočina v produkci mléka. Na Vysočině bylo v roce 2016 vyrobeno 559 mil. litrů mléka. To bylo nejvíce ze všech krajů ČR, přičemž podíl Kraje Vysočina na celkové produkci mléka v ČR činil 18,7 %.

Obr. 6.5.7: Vývoj stavu skotu, prasat, drůbeže a ovci v Kraji Vysočina v období 1. 4. 2008 – 1. 4. 2017

Pramen: Soupis hospodářských zvířat 2008 – 2017 (k 1. 4.). ČSÚ Praha, 2008 – 2017.

Z hlediska subjektů působících v zemědělství Kraje Vysočina mají na zemědělské výrobě rozhodující podíl stále především transformovaná **zemědělská družstva** a dále různé obchodní společnosti typu a.s., s.r.o. apod., které vznikly privatizací bývalých státních statků a částí zemědělských družstev a od druhé poloviny devadesátých let lze sledovat nárůst jejich počtu na úkor zemědělských družstev. Podniky fyzických osob (samostatně hospodařící rolníci - SHR) mají stejně jako v celé ČR spíše doplňkový význam. Podle zaměření zemědělské výroby vykazuje nejvíce zemědělských podniků kombinaci rostlinné a živočišné výroby. Větší specializaci jen na některou část zemědělské výroby je možné sledovat především u menších výrobních jednotek, zvláště pak typu SHR.

6.6 Lesnictví

Lesnictví se na rozdíl od zemědělství vyznačuje zejména dlouhodobostí svého hospodaření. Veškeré procesy, ať přírodní nebo vyvolané lidskou činností, se v lesním prostředí téměř vždy projevují s určitým zpožděním. Z toho plyne potřeba vynaložit větší úsilí při odstraňování následků chybných kroků a opatření. Význam lesního hospodářství jako dodavatele suroviny z obnovitelného přírodního zdroje stále vzrůstá.

Tab. 6.6.1: Přehled základních údajů o lesích v krajích České republiky k 31. 12. 2016

Kraj	Lesnatost (%)	Porostní plocha celkem (ha)	Hospod. lesy (%)	Ochranné lesy (%)	Lesy zvláštního určení (%)	Jehličnaté lesy (%)	Porostní zásoba (tis. m ³ b.k.)	Zásoba (m ³ b.k./ha)
Praha	9,6	4 775	0,3	7,6	92,1	31,0	918,2	193,0
Středočeský	26,8	293 040	74,8	2,5	22,7	68,1	69 625,9	240,6
Jihočeský	37	372 452	78,9	1,5	19,6	83,7	108 608,5	295,2
Plzeňský	39,6	303 208	79,8	1,3	19,0	83,4	81 548,9	272,2
Karlovarský	42,5	140 611	48,3	2,1	49,7	81,2	36 426,3	261,7
Ústecký	29,5	157 422	48,3	7,8	43,9	56,4	28 191,9	181,3
Liberecký	43,1	136 472	62,9	4,6	32,5	76,4	32 587,5	241,8
Královéhradecký	30,5	145 047	67,1	2,4	30,5	74,3	38 751,4	269,7
Pardubický	28,9	130 628	86,9	0,4	12,6	77,9	36 834,5	286,4
Vysočina	29,8	202 696	92,7	0,6	6,8	86,5	65 794,8	328,1
Jihomoravský	27,5	197 372	64,2	2,2	33,6	45,5	45 976,8	241,4
Olomoucký	34	179 462	74,5	2,6	22,9	66,8	50 551,6	284,9
Zlínský	39,1	155 007	88,4	0,1	11,5	54,7	48 384,2	314,9
Moravskoslezský	34,6	187 819	83,3	0,8	15,9	65,2	51 636,4	280,0
Česká republika	33	2 606 010	74,3	2,1	23,6	71,9	695 836,8	270,8

Zdroj dat: NLP. Ústav pro hospodářskou úpravu lesů Brandýs nad Labem, 2017

Tab. 6.6.2: Základní údaje o lesích v obvodech obcí s rozšířenou působností (ORP) k 31. 12. 2016

ORP	Lesnatost (%)	Plocha dřevin				Střední věk porostu	Porostní zásoba (m ³ b.k./ha)
		jehličnaté		listnaté			
		ha	%	ha	%		
Bystřice nad Pernštejnem	32,8	9 641	84,5	1 661	14,6	65,0	330,6
Havlíčkův Brod	23,7	13 022	86,8	1 840	12,3	62,0	317,6
Humpolec	31,0	6 236	88,1	790	11,2	69,0	358,0
Chotěboř	29,0	7 992	83,7	1 482	15,5	62,0	315,6
Jihlava	30,6	25 091	89,1	2 855	10,1	65,0	357,0
Moravské Budějovice	24,1	7 876	78,9	2 012	20,1	57,0	260,7
Náměšť nad Oslavou	32,8	4 376	63,2	2 451	35,4	65,0	239,9
Nové Město na Moravě	35,5	9 626	92,6	698	6,7	61,0	332,7
Pacov	30,0	6 424	91,3	501	7,1	74,0	414,7
Pelhřimov	29,1	21 656	89,9	2 135	8,9	68,0	372,2
Světlá nad Sázavou	35,5	8 868	86,0	1 350	13,1	66,0	350,9
Telč	31,0	7 929	87,9	994	11,0	63,0	337,2
Třebíč	26,2	17 652	80,3	3 925	17,9	61,0	260,0
Velké Meziříčí	27,9	11 833	89,7	1 221	9,3	56,0	278,2
Žďár nad Sázavou	39,9	17 200	92,8	1 202	6,5	64,0	360,9
Vysočina	29,8	175 423	86,6	25 118	12,4	64,0	328,1

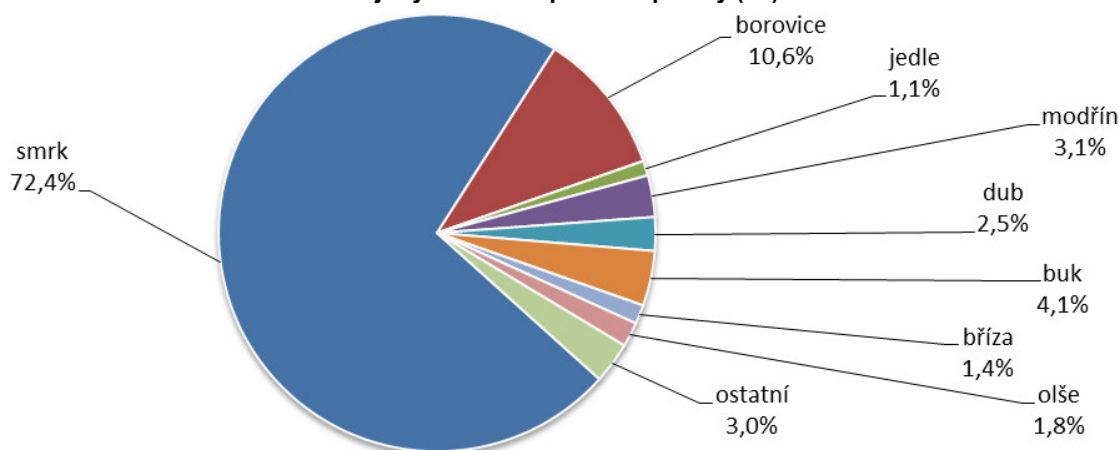
Zdroj dat: NLP. Ústav pro hospodářskou úpravu lesů Brandýs nad Labem, 2017

Průměrná lesnatost Kraje Vysočina dosahuje 29,8 % a je tedy o něco nižší než činí celostátní průměr (33,0 %). Nejvíce zalesněná území se nacházejí zejména na území Žďárských a Jihlavských vrchů, naopak velmi nízká lesnatost je v některých níže položených a méně členitých územích. Nejvyšší lesnatost vykazuje správní obvod ORP Žďár nad Sázavou (39,9 %). Nejméně zalesněno je ve správních obvodech ORP Havlíčkův Brod (23,7 %) a Moravské Budějovice (24,1 %). V absolutních číslech je největší výměra lesních porostů ve správním obvodu ORP Jihlava (25 091 ha), nejmenší pak ve správním obvodu ORP Náměšť nad Oslavou (4 376 ha).

Ve srovnání s celostátním průměrem je na území Kraje Vysočina nižší zastoupení lesů zvláštního určení, průměr pro celou ČR činí 23,6 %, kdežto v kraji je tento podíl pouze 6,8 %. V rámci nové kategorizace lesů podporuje stát mimoprodukční funkce lesa mimo jiné tím, že lesy ochranné a lesy zvláštního určení nejsou předmětem daně z nemovitostí. Průměrná zásoba dřevní hmoty na 1 ha porostní půdy je v Kraji Vysočina mnohem vyšší než celostátní průměr a dosahuje nejvyšší hodnoty mezi kraji České republiky.

Podle druhového složení mají převahu v lesích Kraje Vysočina jednoznačně jehličnaté dřeviny, jejichž podíl je zde nejvyšší ze všech krajů ČR. Dominantní dřevinou mezi jehličnany je smrk (72,4 %), následuje borovice (10,6 %), modřín (3,1 %) a jedle (1,1 %). Z listnatých dřevin je nejvíce zastoupen buk (4,1 %), dále dub (2,5 %), olše (1,8 %) a bříza (1,4 %). Zastoupení jehličnanů výrazně stoupá s nadmořskou výškou, takže vyšší podíl listnatých dřevin se nachází především v nižších polohách nebo podél vodních toků. Lesní společenstva zejména na návětrných stranách bývají často poškozena dálkovým přenosem škodlivin v ovzduší. Vzhledem ke skutečnosti, že jsou vyšším podílem zastoupeny smrkové monokultury, mají lesní porosty vyšší citlivost vůči některým druhům kalamit (především větrné).

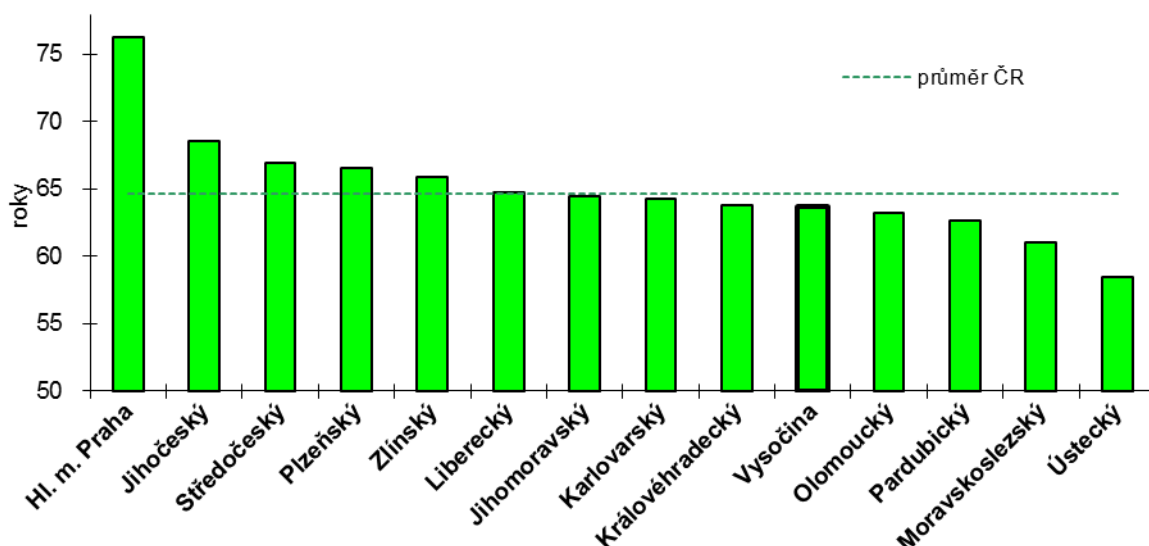
Obr. 6.6.1 : Druhá skladba lesů v Kraji Vysočina dle porostní plochy (ha) k 31. 12. 2016

Zdroj dat: NLP. Ústav pro hospodářskou úpravu lesů Brandýs nad Labem, 2017.

Průměrné stáří lesních porostů v Kraji Vysočina je 63,7 let, což je mírně pod úrovní průměru ČR (64,8 let). V rámci kraje však existují značné regionální rozdíly. Nejvyšší střední věk lesního porostu je na Pacovsku, kde dosahuje v průměru 73,6 let. Naproti tomu ve správním obvodu ORP Velké Meziříčí je to jen 56 let.

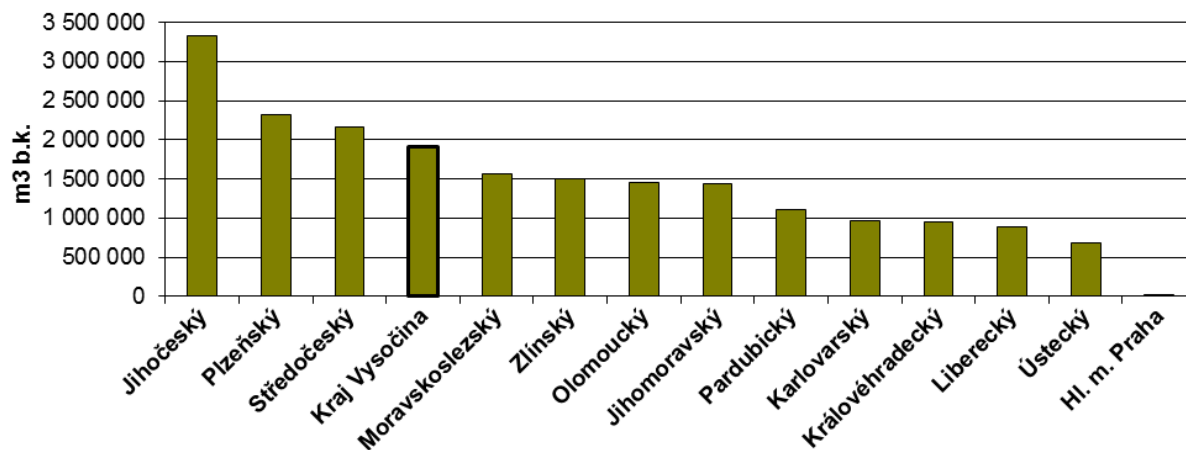
Obr. 6.6.2: Průměrný věk lesů všech kategorií v krajích ČR k 31. 12. 2016

Zdroj dat: NLP. Ústav pro hospodářskou úpravu lesů Brandýs nad Labem, 2017

Těžba v Kraji Vysočina činila v roce 2016 absolutně 1 911 525 m³ dřevní hmoty, což tvořilo 10,7 % z celkové těžby v České republice. V těžbě dřeva se tak Vysočina umístila na čtvrtém místě za krajem Jihočeským, Plzeňským a Středočeským.

Obr. 6.6.3: Těžba dřeva v krajích ČR v roce 2016

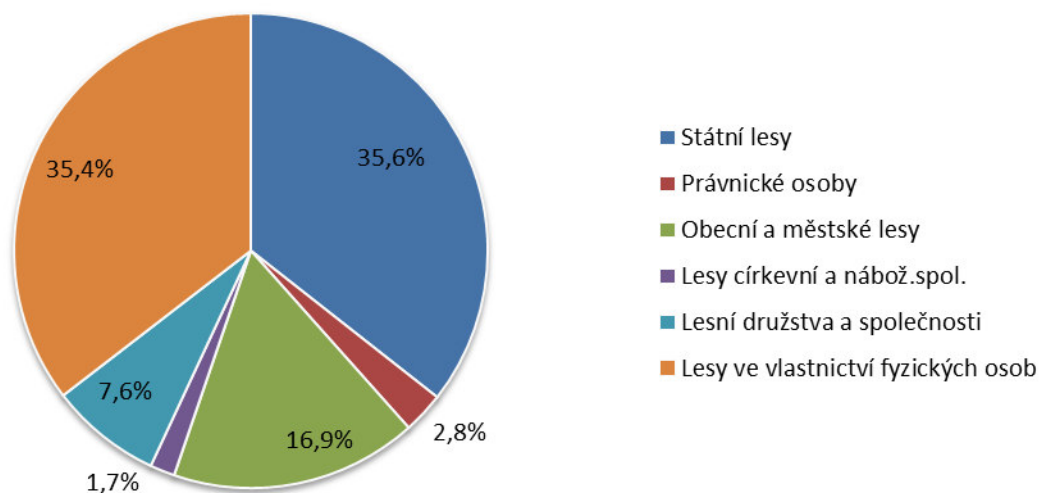

Zdroj dat: Lesnictví a myslivost v roce 2014. ČSÚ Praha, 2017

Po roce 1990 se výrazně změnila držba lesů a jejich vlastnictví. Do roku 1990 naprosto převládala v České republice držba státní, která byla 95,8 %, tehdejší JZD patřilo 4,1 % lesů a jen 0,1 % lesů bylo soukromých. V současnosti v České republice nadále převládá podíl lesů státních, který činí 57,5 % porostní plochy, pro Kraj Vysočina 35,6 %. Podíl lesů ve vlastnictví fyzických osob je v Kraji Vysočina 35,4 %, což je výrazně vyšší podíl než v ČR (19,2 %).

Právo hospodařit s lesy ve vlastnictví státu má několik státních organizací, přičemž přední postavení mají Lesy ČR s. p., které spravují téměř 83,6 % rozlohy státních lesů (na Vysočině 99,9 %).

Obr. 6.6.4: Struktura typů vlastníků lesů v Kraji Vysočina k 31. 12. 2016

Zdroj dat: NLP. Ústav pro hospodářskou úpravu lesů Brandýs nad Labem, 2017

Na lesnickou výrobu v Kraji Vysočina navazují významné dřevozpracující či papírenské provozy, z nichž do mnohých vstoupili zahraniční investoři. Jedná se např. o společnosti: Dřevozpracující družstvo v Lukavci, Stora Enso Wood Products Ždírec s.r.o. ve Ždírci nad Doubravou, KRONOSPAN CR, spol. s r.o. v Jihlavě, DH Dekor spol. s r.o. v Humpolci, Masonite CZ spol. s r.o. v Jihlavě, SAPELI a.s. v Polné, SWN Moravia, s.r.o. v Mladoňovicích, Lesní společnost Ledec nad Sázavou a.s. a Dřevozpracující výrobní družstvo v Jaroměřicích nad Rokytnou.

Z papírenských podniků jmenujme např. společnosti: CEREPa, a. s. v Červené Řečici, MANN + HUMMEL (CZ) s.r.o. v Nové Vsi, Huhtamaki Česká republika, a.s. v Přibyslavicích a Model Obaly a.s., Moravské Budějovice.

Myslivost

Orgány státní správy myslivosti provádí opatření, která vedou k zachování všech druhů zvěře v přírodě a ochraně a podpoře geograficky původních druhů. Cílem je zachování rovnováhy mezi stavy zvěří a prostředím, udržování přírodní kvality genofondu zvěře, zvyšování chovné kvality zvěře a úprava stavů zvěře na optimální stav.

V Kraji Vysočina existuje celkem 524 honiteb, které jsou spravovány buď v režii vlastníka nebo v rámci honebního společenstva. Celková výměra honební plochy činí 618 162 ha, na kterých provozuje myslivost 8 108 držitelů platných loveckých lístků. Zaregistrováno je necelých 3 000 lovecky upotřebitelných psů. Podrobnější údaje za obvody obcí s rozšířenou působností (ORP) přináší následující tabulka.

Tab. 6.6.3: Základní údaje o myslivosti ve správních obvodech ORP Kraje Vysočina k 31. 12. 2016

ORP	Počet honiteb		Celková výměra honební plochy		Počet držitelů platných loveckých lístků	
	absolutně	%	ha	%	absolutně	%
Bystřice nad Pernštejnem	25	4,8	30 090	4,9	457	5,6
Havlíčkův Brod	52	9,9	58 670	9,5	861	10,6
Humpolec	17	3,2	20 919	3,4	272	3,4
Chotěboř	24	4,6	28 773	4,7	443	5,5
Jihlava	74	14,1	81 060	13,1	997	12,3
Moravské Budějovice	26	5,0	37 885	6,1	534	6,6
Náměšť nad Oslavou	20	3,8	18 077	2,9	311	3,8
Nové Město na Moravě	28	5,3	29 251	4,7	341	4,2
Pacov	15	2,9	21 599	3,5	263	3,2
Pelhřimov	53	10,1	76 858	12,4	911	11,2
Světlá nad Sázavou	23	4,4	24 340	3,9	285	3,5
Telč	29	5,5	29 181	4,7	329	4,1
Třebíč	64	12,2	79 048	12,8	965	11,9
Velké Meziříčí	41	7,8	41 930	6,8	670	8,3
Žďár nad Sázavou	33	6,3	40 481	6,5	469	5,8
Vysočina	524	100,0	618 162	100,0	8 108	100,0

Zdroj dat: Krajský úřad Kraje Vysočina, OLVHZ 2017

Z hlediska vhodného přírodního prostředí pro zvěř se na většině území Kraje Vysočina nachází honitby s dobrými předpoklady pro chov srnčí zvěře, dříve zde byly i podmínky pro chov drobné polní zvěře. V některých honitbách lze hovořit o podmínkách vhodných pro chov černé zvěře, jejíž početní stavy v posledních letech vlivem špatné spolupráce myslivců s podnikatelskými subjekty a v důsledku nedodržování správných chovatelských zásad nebezpečně narůstají. Divočáci mohou představovat vážné nebezpečí nejen působením škod na zemědělských plodinách, ale i zvýšeným tlakem na ostatní druhy v přírodě volně žijících živočichů. Oblasti s výskytem jelení, daňčí a mufloní zvěře nejsou v Kraji Vysočina příliš rozsáhlé.

6.7 Hospodaření obcí

Po překonání poklesů příjmů obcí související se začátkem hospodářské krize můžeme od roku 2012 sledovat trvalý nárůst příjmů obcí, samozřejmě i díky změně RUD. Celkové konsolidované příjmy obcí v kraji činily v roce 2015 asi 11,5 miliardy Kč, což znamená meziroční nárůst o více než 0,1 mld. Kč. Největší nárůst byl zaznamenán v obcích na Jihlavsku.

Celkově příjmy obcí na Vysočině přesáhly výdaje o 454 mil. Kč. Největší rezervy (215 mil. Kč) zaznamenali opět obce na Žďársku.

Tabulka 6.7.1 podává informaci také o daňových příjmech obcí za okresy a kraj. Ty v roce 2015 v souhrnu představovaly téměř dvě třetiny celkových příjmů obcí. Dále obce naplňovaly svůj rozpočet z účelových dotací, z příjmů z vlastní činnosti či z různých poplatků. Výdaje obcí se dělí na neinvestiční a kapitálové (investiční). V roce 2015 představovaly průměrné kapitálové výdaje v obcích Kraje Vysočina 38,7 % všech výdajů, přičemž nejvyšší podíl kapitálových výdajů byl evidován u obcí

okresu Jihlava (45,9 %). V okrese Pelhřimov byl v rámci Kraje Vysočina vykázán podíl kapitálových výdajů obcí v průměru nejnižší.

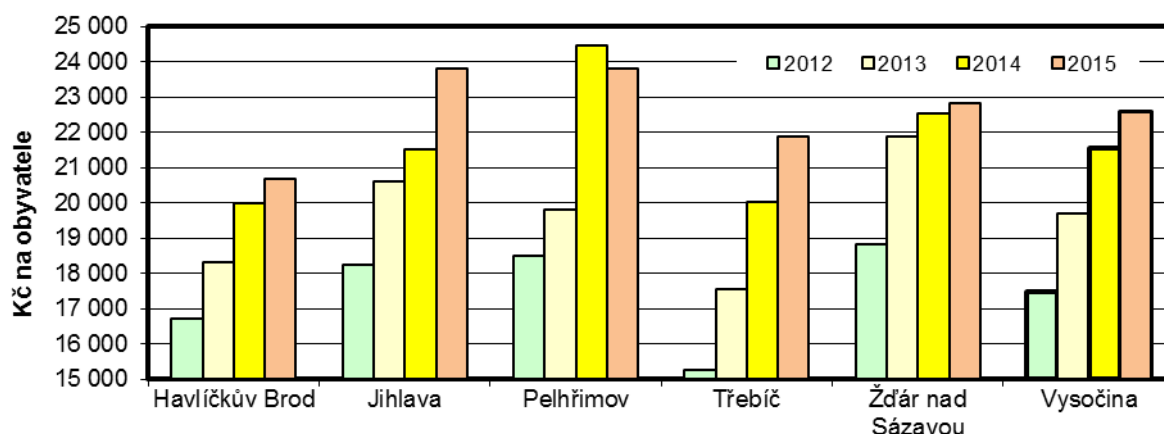
Tab. 6.7.1: Příjmy a výdaje obcí (v tis. Kč) v souhrnu za okresy Kraje Vysočina v roce 2015

Okres	Celkové příjmy (tis. Kč)	Příjmy z daní (tis. Kč)	Podíl příjmů z daní (%)	Rozdíl příjmů a výdajů (tis. Kč)	Podíl kapitálových výdajů (%)
Havlíčkův Brod	1 957 678	1 221 075	62,4	169 070	30,9
Jihlava	2 677 526	1 466 501	54,8	-183 249	45,9
Pelhřimov	1 713 190	1 001 055	58,4	61 651	32,9
Třebíč	2 450 899	1 458 172	59,5	190 415	41,0
Žďár nad Sázavou	2 702 948	1 536 789	56,9	215 745	37,6
Vysočina	11 502 241	6 683 592	58,1	453 631	38,7

Zdroj dat: Krajský úřad Kraje Vysočina, Odbor ekonomický

Nárůst příjmů obcí se projevily rovněž v přepočtu na jednoho obyvatele, jak ukazuje obr. 6.7.1. V roce 2015 byly příjmy obcí na jednoho obyvatele největší v okresech Jihlava. Naopak již několik let dostávají na jednoho obyvatele nejméně obce v okresech Třebíč a Pelhřimov.

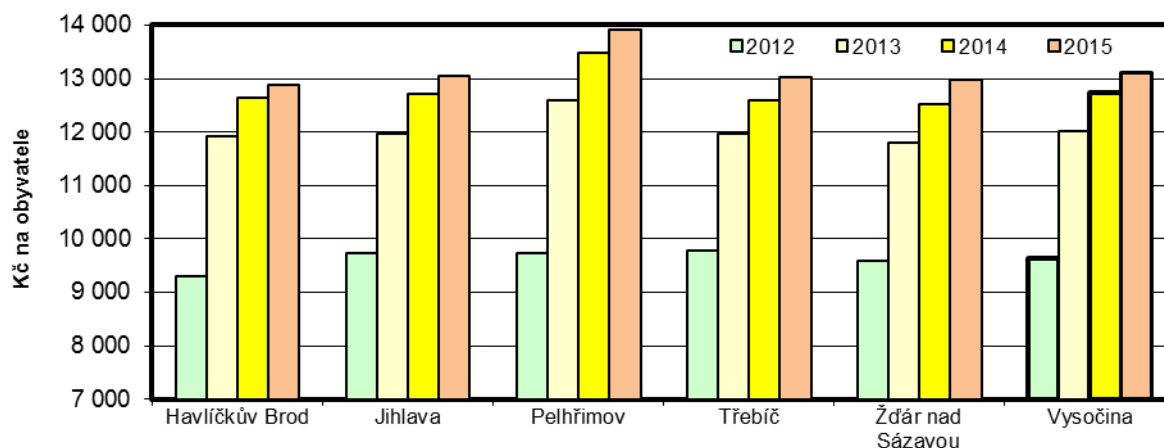
Obr. 6.7.1: Průměrné celkové příjmy obcí za okresy Kraje Vysočina přepočtené na 1 obyvatele středního stavu v roce 2012 až 2015

Zdroj dat: Krajský úřad Kraje Vysočina, Odbor ekonomický

V roce 2012 až 2015 plynuly peníze z daní do pokladen obcí v průměru nejvíce v okresech Jihlava a Žďár. V přepočtu na střední stav obyvatel vykázaly v roce 2015 nejnižší daňové příjmy obce na Pelhřimov, a to i přesto, že zde byl zaznamenán meziroční nárůst příjmů z daní.

Obr. 6.7.2: Průměrné daňové příjmy obcí za okresy Kraje Vysočina přepočtené na 1 obyvatele středního stavu v roce 2012 a 2015

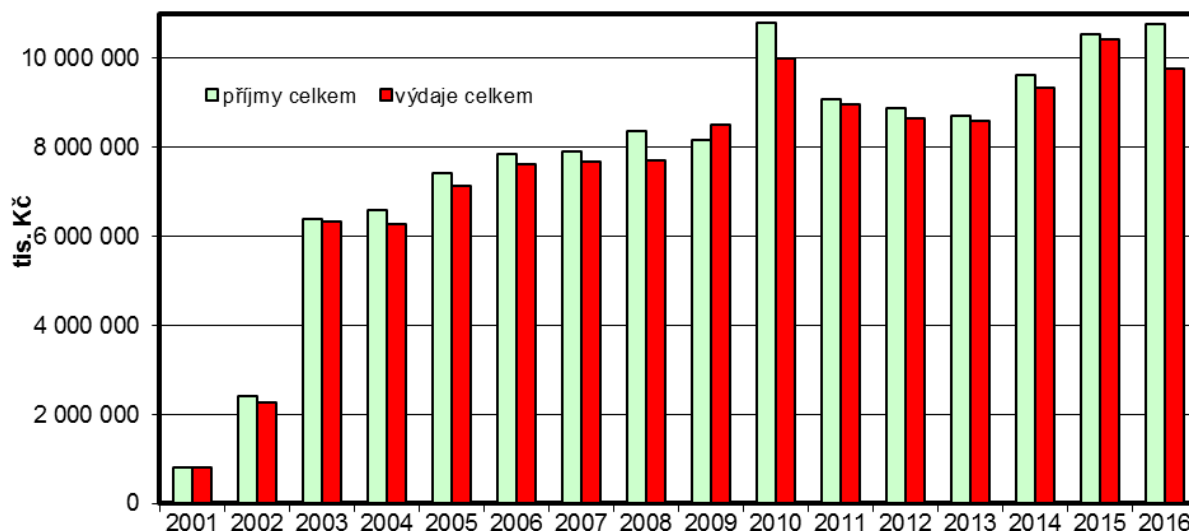

Zdroj dat: Krajský úřad Kraje Vysočina, Odbor ekonomický

6.8 Hospodaření Kraje Vysočina

Zastupitelstvo Kraje Vysočina od svého ustavení každoročně projednává návrh rozpočtu kraje, což představuje jeden z nejdůležitějších schvalovacích procesů v průběhu kalendářního roku. Výše i struktura příjmů a výdajů krajského rozpočtu se od roku 2001 vyznačuje velmi dynamickým vývojem, a to v závislosti na nárůstu agend, které kraj v rámci systému veřejné správy vykonává. Do rozpočtu 2009 negativním způsobem zasáhla hospodářská krize, která se projevila nárůstem výdajů a poklesem příjmů (především daňové složky). Rozpočet se tak poprvé v historii kraje stal schodkovým. Přes určité zlepšení v roce 2010 díky nárůstu příjmů, došlo k poklesu až roku 2013, v následujících letech byl pak zaznamenán každoroční růst.

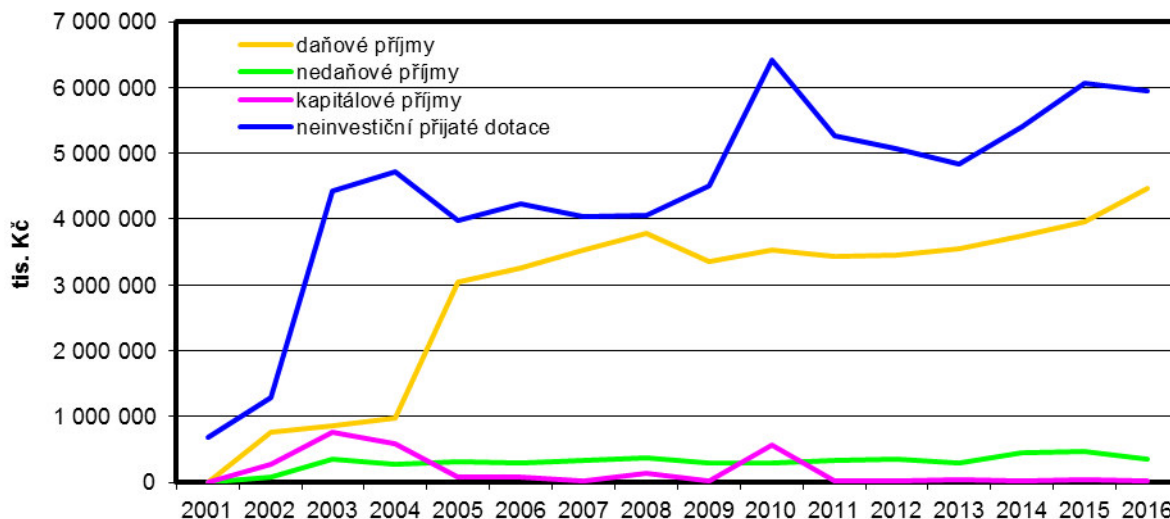
Obr. 6.8.1: Příjmy a výdaje rozpočtu Kraje Vysočina v letech 2001 – 2016

Zdroj dat: Závěrečné účty Kraje Vysočina v letech 2001 - 2016. Krajský úřad Kraje Vysočina, OE.

Příjmy krajského rozpočtu lze rozdělit do čtyř základních kategorií. Nejvýznamnějším zdrojem v průběhu let 2001 – 2016 byly vždy neinvestiční dotace ze státního rozpočtu, přičemž nejvyšší položkou je hrazení přímých nákladů na vzdělávání pro obecní a krajské školy Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy. Skokový meziroční nárůst daňových příjmů v roce 2005 byl ovlivněn přijetím novely zákona 243/2000 Sb., o rozpočtovém určení daní, kterou byl podíl krajů na sdílených daních povýšen z 3,1 % na 8,92 %. Příjmy z pronájmu movitého majetku, bytů a nebytových prostor tvoří nejvýznamnější část nedaňových příjmů. Kapitálové příjmy plynou z prodeje pozemků, ostatních nemovitostí a dlouhodobého majetku ve vlastnictví kraje.

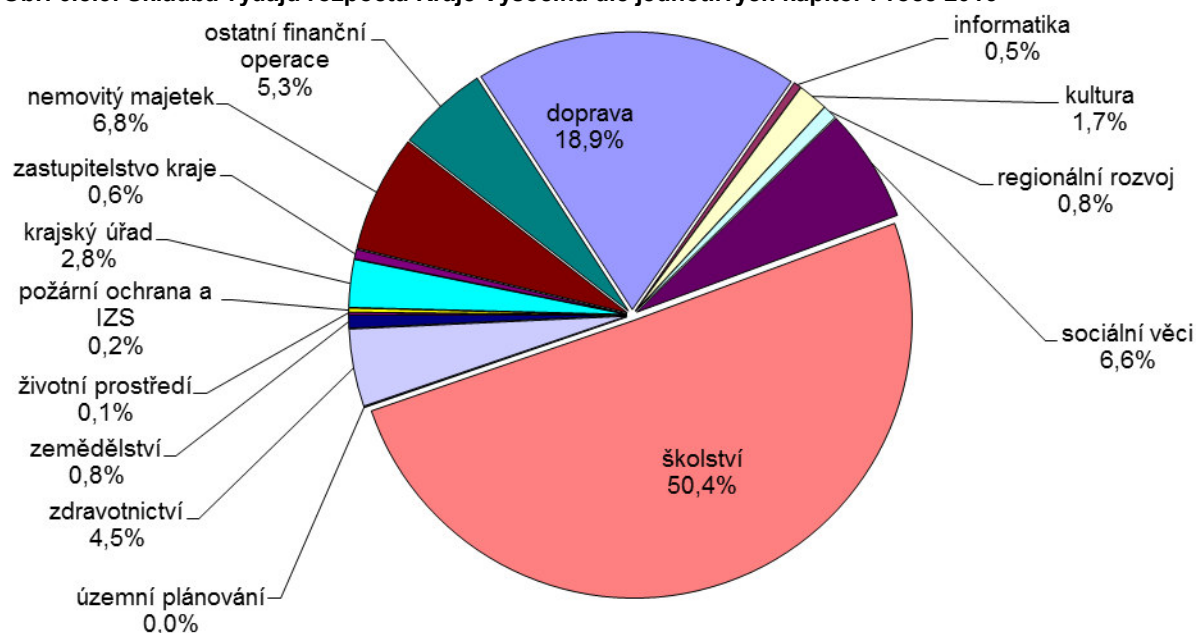
Obr. 6.8.2: Struktura základních skupin zdrojů příjmů rozpočtu Kraje Vysočina v letech 2001 – 2016

Zdroj dat: Závěrečné účty Kraje Vysočina v letech 2001 - 2016. Krajský úřad Kraje Vysočina, OE.

Struktura výdajů rozpočtu Kraje Vysočina je členěna do jednotlivých kapitol. Podle objemu finančních prostředků je největší kapitola školství, pod kterou spadá polovina výdajů kraje. Převážná část prostředků kapitoly doprava, která je druhou nejvýznamnější, plyne na souvislé opravy silnic II. a III. třídy, na provozní a investiční příspěvky pro Krajskou správu a údržbu silnic a na úhradu prokazatelných ztrát dopravců veřejné železniční a silniční dopravy. Z kapitoly nemovitý majetek, objemově třetí nejvýznamnější, se hradí především rekonstrukce či výstavba budov krajských příspěvkových organizací.

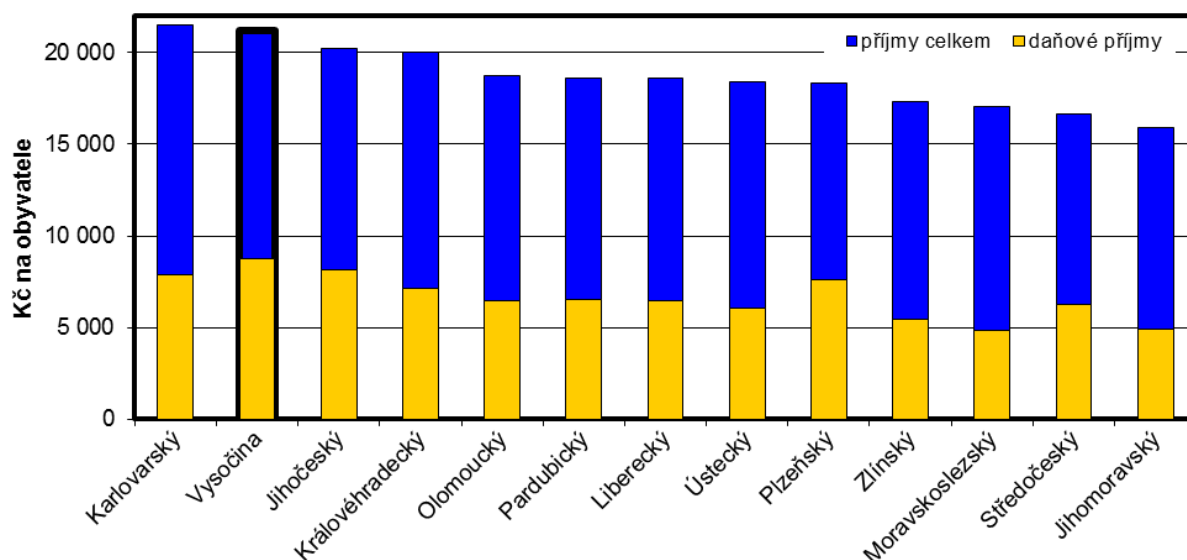
Obr. 6.8.3: Skladba výdajů rozpočtu Kraje Vysočina dle jednotlivých kapitol v roce 2016

Zdroj dat: Závěrečný účet Kraje Vysočina v roce 2014. Krajský úřad Kraje Vysočina, OE.

Příjmy krajského rozpočtu v roce 2016 činily 10,8 miliard Kč. V mezikrajském srovnání, které nabízí obr. 6.8.4, byly v přepočtu na střední stav obyvatel příjmy Kraje Vysočina v roce 2016 druhé nejvyšší za Karlovarským krajem. Přepočtené daňové příjmy pak nejvyšší před krajem Jihočeským.

Obr. 6.8.4: Výše celkových a daňových příjmů rozpočtů krajů* ČR (bez Prahy) v přepočtu na střední stav obyvatel v roce 2016.

Zdroj dat: Závěrečné účty krajů ČR v roce 2016, 2017

7. Trh práce

7.1. Zaměstnanost v Kraji Vysočina

7.1.1. Vývoj a struktura zaměstnanosti podle sektorů a odvětví ekonomické činnosti

V současnosti jsou základním zdrojem informací o celkové struktuře zaměstnanosti v krajích data Českého statistického úřadu (ČSÚ) pořizovaná v rámci Výběrového šetření pracovních sil (VŠPS). Výsledky VŠPS zveřejňované za jednotlivé kraje je však nutné především z hlediska zaměstnanosti v jednotlivých odvětvích národního hospodářství hodnotit velmi opatrně, neboť se v případě Kraje Vysočina jedná o odhad založený na šetření u zhruba 3,0 tis. osob starších 15 let v 1,4 tis. domácnostech. Aktuální údaje o zaměstnaných za menší územní jednotky (okresy, ORP) již nejsou k dispozici.

Vývoj zaměstnanosti podle jednotlivých sektorů ekonomiky od počátku existence Kraje Vysočina zachycuje následující tabulka. Jak je z ní patrné, po většinu let se počet zaměstnaných pohyboval mírně pod hranicí 240 tis. Meziroční výkyvy jsou do 10 tis. osob, maximum bylo zaznamenáno v roce 2007 – 248 tis. zaměstnaných, minimum v roce 2012 – 231 tis.

Tab. 7.1: Sektorová struktura zaměstnanosti v Kraji Vysočina v období 2001 - 2016

Rok	Celkem	I. sektor		II. sektor				III. sektor	
		abs.	%	průmysl		stavebnictví		abs.	%
				abs.	%	abs.	%		
2001	239,2	27,4	11,5	87,4	36,5	20,8	8,7	103,6	43,3
2002	239,6	30,1	12,5	89,6	37,4	20,2	8,4	99,7	41,6
2003	237,7	24,6	10,4	85,3	35,9	20,1	8,5	107,7	45,3
2004	237,8	24,6	10,4	83,3	35,0	22,3	9,4	107,7	45,3
2005	236,3	24,5	10,4	82,8	35,0	23,7	10,0	105,3	44,6
2006	239,8	21,0	8,8	93,1	38,8	19,8	8,3	105,9	44,2
2007	248,2	20,6	8,2	98,4	39,6	21,8	8,8	107,4	43,3
2008	246,4	24,0	10,3	83,3	34,6	22,7	8,7	116,4	46,4
2009	238,8	19,6	8,2	80,9	33,9	23,9	10,0	114,4	47,9
2010	237,7	16,1	6,8	86,5	36,4	19,5	8,2	115,7	48,6
2011	234,2	12,2	5,2	82,3	35,1	21,4	9,1	118,3	50,5
2012	231,9	15,8	6,8	82,1	35,4	19,8	8,5	114,2	49,2
2013	236,4	15,1	6,4	91,9	38,9	18,9	8,0	110,5	46,7
2014	238,5	15,8	6,6	85,2	35,7	20,4	8,6	117,0	49,1
2015	236,8	18,2	7,7	88,2	37,3	20,2	8,5	110,2	46,5
2016	245,8	13,6	5,5	98,9	40,2	23,9	9,7	109,4	44,5
Index růstu 2016/2001	102,8	49,6	48,1	113,2	110,2	114,9	111,8	105,6	102,8

Zdroj dat: Trh práce v České republice za roky 1993 – 2008. ČSÚ Praha, 2009, Zaměstnanost a nezaměstnanost v ČR podle výsledků výběrového šetření pracovních sil za IV. čtvrtletí 2016, ČSÚ Praha, 2017

Dle jednotlivých sektorů ekonomiky lze v daném období sledovat především výrazný pokles významu primárního sektoru pro zaměstnanost kraje. Zatímco v roce 2002 pracovalo v zemědělství, lesnictví a vodním hospodářství přes 30 tis. osob (12,5 %), do roku 2006 klesl jejich počet o čtvrtinu a k dalšímu poklesu, i když ne tak výraznému jako mezi roky 2005 a 2006, došlo i v roce 2007, kdy se počet zaměstnaných v priméru jen těsně udržel nad hranicí 20 tis. osob. Z výběrového šetření vyplynulo, že po nárůstu v roce 2008 (24 tis. osob), klesly počty osob v priméru dosti výrazně. Podíl primárního sektoru ekonomiky na celkové zaměstnanosti v Kraji Vysočina ve IV. čtvrtletí 2016 činil 5,5 % a byl po mnoha letech až **druhý nejvyšší ze všech krajů ČR** za Jihočeským krajem a také výrazně vyšší než činil průměr České republiky (2,9 %).

Počet pracovníků soustředěných do výrobních odvětví sekundárního sektoru ekonomiky kraje kolísal v období 2000 – 2005 v intervalu 105 – 110 tis., v roce 2006 pak činil téměř 113 tis. osob a v roce 2007 v sekundéru průměrně pracovalo již více než 120 tis. osob. V následujících letech však došlo k poklesu, takže se počet pracujících v sekundéru pohyboval kolem 105 tisíc, což odpovídá zhruba 43 % všech zaměstnaných. Tato hodnota je vyšší než průměr ČR (38 %) a pátá nejvyšší v mezikrajském srovnání. Oblast stavebnictví si dlouhodobě drží stabilní zaměstnanost zhruba 21 tis. Větší výkyvy

jsou zaznamenány v průmyslu, když zde v roce 2007 pracovalo 98 tis. osob, zatímco v roce 2012 to bylo o 16 tis. osob méně.

Zemědělsko-průmyslový charakter Kraje Vysočina naznačuje, že terciární sektor je zde více než v jiných krajích stále poddimenzovaný. Terciér se stal nejvýznamnější sektorem v ekonomice kraje až v roce 2003. Svoje „prvenství“ však terciér v Kraji Vysočina ztratil již v roce 2005 a do konce roku 2007 je zpět nezískal. V dalším období dle údajů ČSÚ významně posílil (o 10 tis. osob), a v roce 2016 zde pracovala necelá polovina všech zaměstnaných (110 tis. osob), v ČR pracuje od roku 1994 v terciéru vždy více než polovina, v roce 2016 je to 58,8 %).

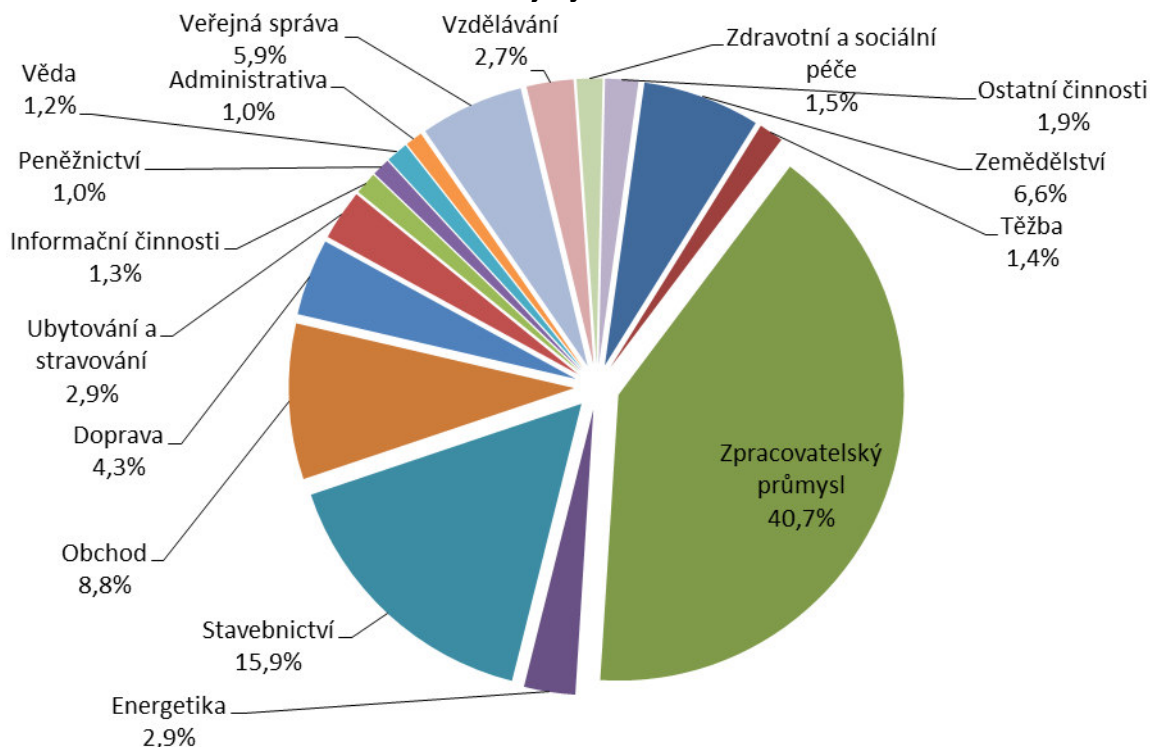
Tab. 7.2: Odvětvová struktura zaměstnanosti v Kraji Vysočina ve 4. čtvrtletí 2016

Odvětví NH (CZ-NACE)	Počet zaměstnaných v Kraji Vysočina (v tis.)						Celkem ČR (%)
	celkem		muži		ženy		
	abs.	%	abs.	%	abs.	%	
I. sektor	13,6	5,5	9,2	6,6	4,4	4,1	2,9
II. sektor	122,8	50,0	84,4	61,0	37,3	34,8	38,2
Průmysl	98,9	40,2	62,4	45,0	35,5	33,0	30,5
Těžba nerostných surovin	1,9	0,8	1,9	1,4	0,0	0,0	0,7
Zpracovatelský průmysl	91,9	37,4	56,4	40,7	35,5	33,0	27,9
Výroba a rozvod elektřiny, plynu, tepla	5,1	2,1	4,0	2,9	0,0	0,0	2,0
Stavebnictví	23,9	9,7	22,1	15,9	1,9	1,7	7,7
III. sektor	109,4	44,5	44,8	32,4	64,5	60,1	58,8
Velkoobchod a maloob.; opr. mot. vozidel	26,3	10,7	12,2	8,8	14,1	13,2	11,6
Doprava a skladování	7,7	3,1	6,0	4,3	1,7	1,6	6,2
Ubytování, stravování a pohostinství	9,1	3,7	4,0	2,9	5,1	4,7	3,4
Informační a komunikační činnosti	2,0	0,8	1,8	1,3	0,0	0,0	3,0
Peněžnictví a pojišťovnictví	3,2	1,3	1,4	1,0	1,8	1,7	2,2
Činnosti v oblasti nemovitostí	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,7
Profesní, vědecké a technické činnosti	5,4	2,2	1,7	1,2	3,7	3,4	5,0
Administrativní a podpůrné činnosti	4,1	1,7	1,4	1,0	2,8	2,6	2,5
Veřejná správa a obrana; pov. soc. zabezp.	14,5	5,9	8,1	5,9	6,3	5,9	6,3
Vzdělávání	15,9	6,5	3,7	2,7	12,2	11,4	6,7
Zdravotní a sociální péče	14,4	5,8	2,0	1,5	12,3	11,5	7,0
Kulturní, zábavní a rekreační činnosti	2,9	1,2	1,6	1,1	1,3	1,2	1,8
Ostatní činnosti	2,7	1,1	0,9	0,6	1,8	1,7	1,6
celkem	245,8	100,0	138,5	100,0	107,3	100,0	100,0

Zdroj dat: Zaměstnanost a nezaměstnanost v České republice podle výsledků výběrových šetření pracovních sil, IV. čtvrtletí 2016. ČSÚ Praha, 2017, vlastní výpočty

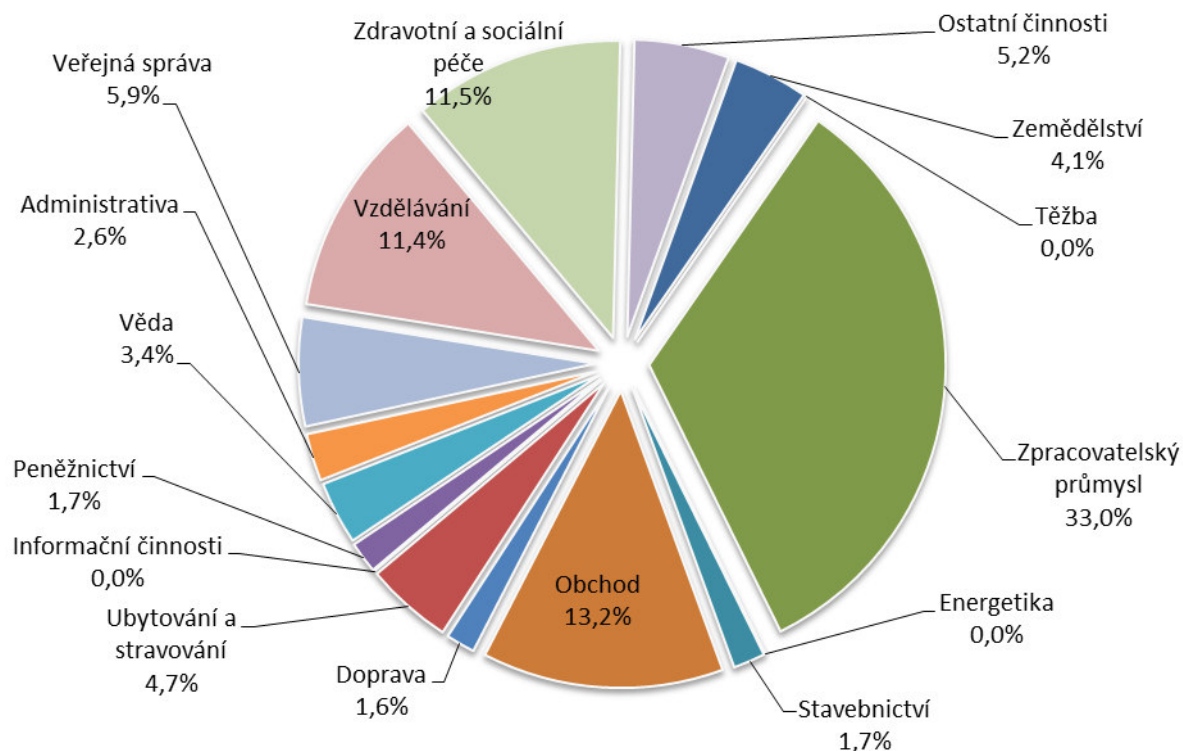
Aktuální struktura zaměstnanosti v Kraji Vysočina dle jednotlivých odvětví je zachycena v tabulce č. 7.2. Největší podíl všech pracujících byl na konci 4. čtvrtletí 2016 soustředěn do zpracovatelského průmyslu – 91,9 tis., tj. 37,4 %, tedy více než na úrovni celé ČR (27,9 %), nad úrovní ČR se pohybuje i stavebnictví. Podprůměrná zaměstnanost byla naopak téměř všechna odvětví terciéru.

Obr. 7.1: Odvětvová struktura zaměstnanosti v Kraji Vysočina ve 4. čtvrtletí 2016 - muži

Zdroj dat: Zaměstnanost a nezaměstnanost v České republice podle výsledků výběrových šetření pracovních sil, IV. čtvrtletí 2016. ČSÚ Praha, 2017, vlastní výpočty

Obr. 7.2: Odvětvová struktura zaměstnanosti v Kraji Vysočina ve 4. čtvrtletí 2016 – ženy

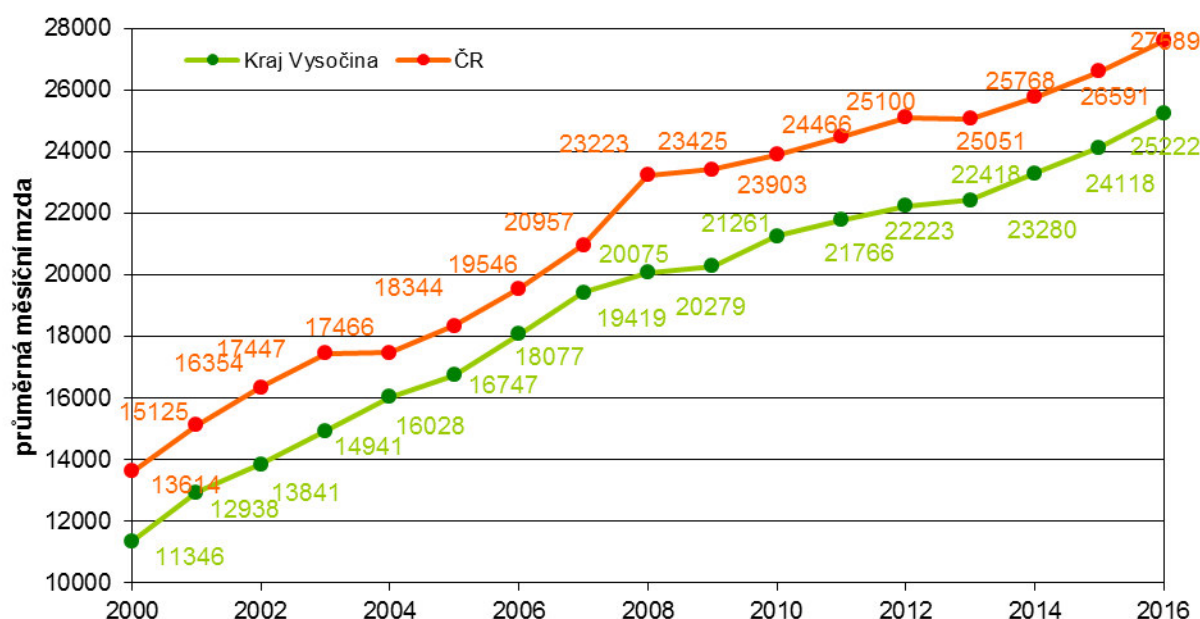
Zdroj dat: Zaměstnanost a nezaměstnanost v České republice podle výsledků výběrových šetření pracovních sil, IV. čtvrtletí 2016. ČSÚ Praha, 2017, vlastní výpočty

Z výběrových šetření vyplývají určité difference v zastoupení mužů a žen v jednotlivých sektorech i odvětvích národního hospodářství. Sekundér zaměstnával na konci 4. čtvrtletí 2016 61 % všech pracujících mužů, ale jen 34,8 % všech pracujících žen. Logicky bylo velmi odlišné zastoupení mužů a žen ve stavebnictví (odvětví zaměstnávalo 15,9 % všech mužů a pouze 1,7 % všech zaměstnaných žen). Také v primárním sektoru byl podíl mužů výrazně vyšší než v případě žen: pracovalo zde 6,6 % zaměstnaných mužů a jen 4,1 % zaměstnaných žen. V terciéru byla situace opačná – sektor zaměstnával 60,1 % pracujících žen a pouze 32,4 % pracujících mužů. Z jednotlivých odvětví terciéru převažovali muži pouze v odvětví doprava, skladování a spoje a u informačních činností, ostatní odvětví byla charakteristická vyšší zaměstnaností žen, a to především odvětví zdravotnictví a sociální péče, vzdělávání a také odvětví obchod a opravy motorových vozidel.

7.1.2. Úroveň průměrných výdělků v kraji

Situaci na trhu práce lze rovněž charakterizovat z hlediska průměrných výdělků. Údaje o výši průměrných mezd lze získat ze zdrojů ČSÚ. Ty se opírají o statistické výkazy zahrnující podnikatelské subjekty s 20 a více zaměstnanci a lze pomocí nich charakterizovat vývoj průměrných mezd v Kraji Vysočina od roku 2000 (viz následující obrázek).

Obr. 7.4: Vývoj průměrných měsíčních mezd v Kraji Vysočina a v ČR v letech 2000 – 2016

Zdroj dat: Demografický, sociální a ekonomický vývoj Kraje Vysočina v letech 2000 až 2004, ČSÚ 2005, Evidenční počet zaměstnanců a jejich mzdy v ČR v 4. čtvrtletí 2005 až 2016. ČSÚ Praha, 2006 - 2017.

Tab. 7.5: Průměrné mzdy zaměstnanců v krajích ČR ve 4. čtvrtletí 2015 a 2016 (přepočtené stavy)

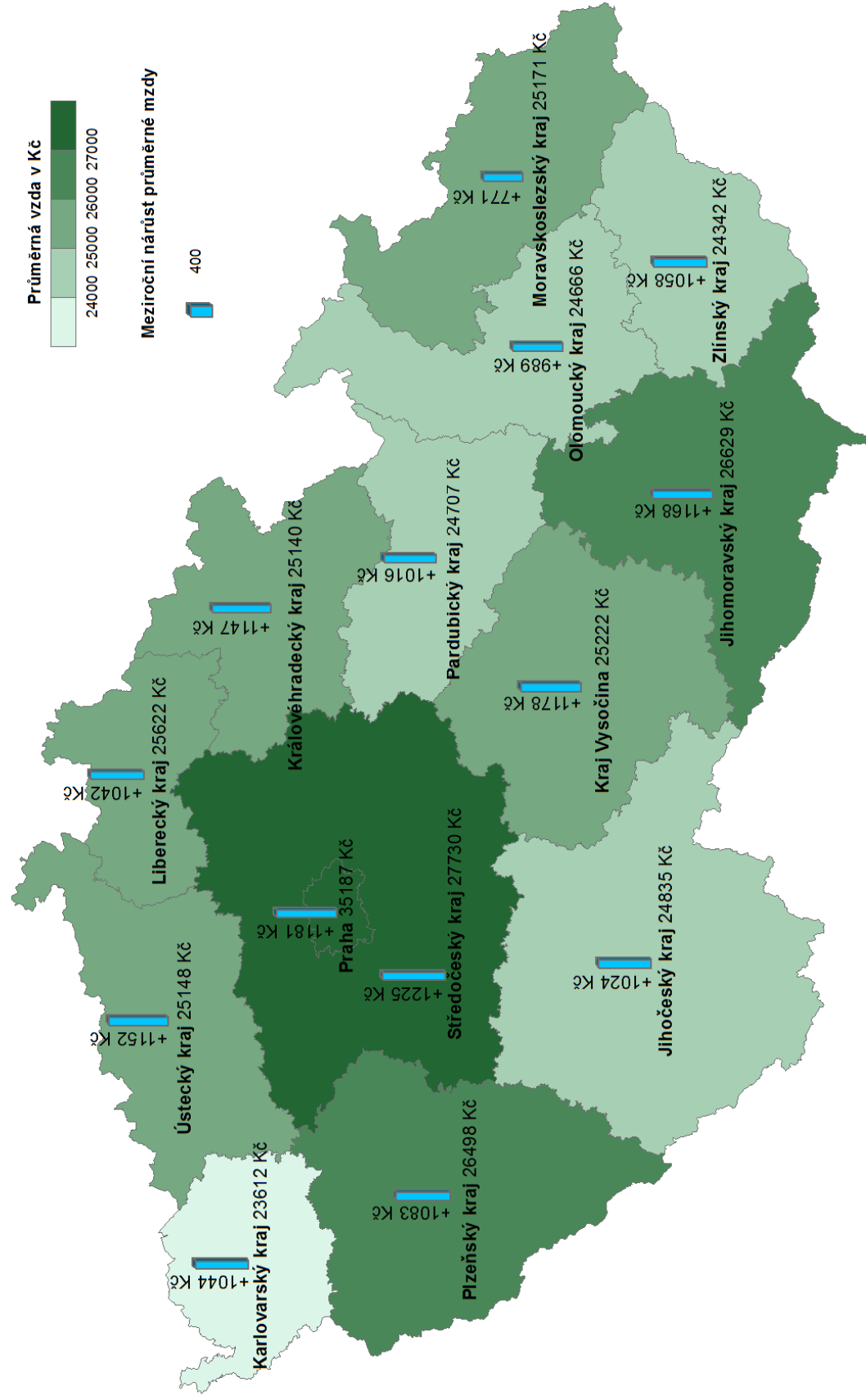
Území	4. čtvrtletí 2015		4. čtvrtletí 2016	
	Kč	Index (ČR=100)	Kč	Index (ČR=100)
Hl. m. Praha	34 006	128,5	35 187	127,5
Středočeský kraj	26 505	100,1	27 730	100,5
Jihočeský kraj	23 811	90,0	24 835	90,0
Plzeňský kraj	25 415	96,0	26 498	96,0
Karlovarský kraj	22 568	85,3	23 612	85,6
Ústecký kraj	23 996	90,7	25 148	91,2
Liberecký kraj	24 580	92,9	25 622	92,9
Královéhradecký kraj	23 993	90,7	25 140	91,1
Pardubický kraj	23 691	89,5	24 707	89,6
Kraj Vysočina	24 044	90,8	25 222	91,4
Jihomoravský kraj	25 461	96,2	26 629	96,5
Olomoucký kraj	23 677	89,5	24 666	89,4
Zlínský kraj	23 284	88,0	24 342	88,2
Moravskoslezský kraj	24 400	92,2	25 171	91,2
Česká republika	26 467	100,0	27 589	100,0

Zdroj dat: Evidenční počty zaměstnanců a jejich mzdy v ČR v 4. čtvrtletí 2015. ČSÚ Praha, 2016

Vzhledem ke zvolené metodice výpočtu průměrné mzdy je však tato určitým způsobem v Kraji Vysočina podhodnocena. Od roku 2000 byla průměrná mzda v kraji vždy nižší než činil průměr České republiky. Z výše uvedeného grafu vyplývá, že rozdíl mezi průměrnou mzdou v kraji a republice se i přes určité výkyvy spíše zvětšuje – v roce 2000 činil dle údajů ČSÚ 2 268 Kč, v 2016 již 2 367 Kč.

V 4. čtvrtletí roku 2016 bylo postavení Kraje Vysočina v souboru krajů ČR šesté nejlepší. Meziročně se zde mzda zvýšila o 1 178 Kč, zatímco v ČR o 1 122 Kč. V porovnání s ostatními kraji, byl nárůst mezd třetí nejvyšší. K průměrné mzdě v ČR dosahoval Kraj Vysočina úrovně 91,4 %, tedy o 0,6 procentního bodu lépe než před rokem. V porovnání průměrné mzdy v krajích ČR nejsou zjištěny dramatické rozdíly, zvláštní postavení zde však zaujímá Praha, kde jsou průměrné mzdy výrazně vyšší než v ostatních částech země.

Obr. 7.5: Průměrná hrubá měsíční mzda v krajích ČR v 4. pololetí 2016 (přepočtené stavy)

Zdroj dat: Evidenční počty zaměstnanců a jejich mzdy v ČR v 4. čtvrtletí 2016. ČSÚ Praha, 2017.

7.2. Rozsah a struktura nezaměstnanosti¹

7.2.1. Vývoj nezaměstnanosti v letech 2000 - 2016

Z hlediska nezaměstnanosti patřil Kraj Vysočina vždy mezi méně problematická území v České republice. Počet uchazečů o zaměstnání evidovaných na úřadech práce sice dosáhl na konci roku 1991 celkem 15,8 tis. osob, ale poté se snižoval až do roku 1995, kdy bylo dosaženo dosavadního minima (8,7 tis. osob). Zhoršující se ekonomická situace a neschopnost sektoru služeb absorbovat další pracovníky uvolněné z průmyslu a zemědělství měla podíl na prudkém růstu počtu uchazečů (nejvýraznější zvýšení nastalo v roce 1998, kdy přibýlo téměř 5 tis. nezaměstnaných a meziročně tak počet uchazečů vzrostl o 34,6 %). Po dosažení maxima v roce 1999 (23,2 tis. uchazečů) došlo v následujících dvou letech k mírnému poklesu počtu evidovaných osob, avšak od roku 2002 počet uchazečů opět rostl: na konci roku 2003 bylo registrováno celkem 23,8 tis., o rok později dokonce 24,5 tis. osob bez práce. Během roku 2005 se počet nezaměstnaných pozvolna snižoval (meziročně o 7,0 %) a ještě výraznější pokles nastal v roce 2006; meziročně se počet uchazečů o zaměstnání snížil o 12,1 % a k 31.12. úřady práce evidovaly 20,1 tis. osob. V roce 2007 byl vývoj ještě příznivější – počet uchazečů klesl hluboko pod hranici 20 tis. a meziročně se tak snížil téměř o pětinu (19,2 %), tedy nejvíce od počátku ekonomické transformace. V roce 2008 se až do října počet uchazečů rovněž postupně snižoval a zůstával ještě na nižší úrovni než v roce předchozím. Vlivem špatné hospodářské situace některých významných zaměstnavatelů v kraji a rovněž v souvislosti se začínající finanční a ekonomickou krizí se však počet nezaměstnaných v listopadu a v prosinci vzrostl a v těchto měsících byl již vyšší než v roce 2007. Počet uchazečů o zaměstnání se tedy v roce 2008 poprvé o roku 2004 meziročně zvýšil (o 1 672 osob, tj. o 10,3 %). Dopady ekonomické krize se v Kraji Vysočina se ještě více projevily v roce 2009. Meziročně vzrostl počet uchazečů o zaměstnání o více než 10 tis. (o 60 %) na 28 566 osob. V roce 2010 se nárůst zmírnil, když přibýlo 844 nezaměstnaných. Na úrovni celé ČR se hospodářské problémy projevily obdobným způsobem a počet nezaměstnaných se za roky 2009 a 2010 zvýšil o 210 tis. (60 %). Oproti mírně optimistickému roku 2011, se situace v roce 2012 opět zhoršila a přibýlo zhruba 1 300 nezaměstnaných, s čímž souvisí i negativní vývoj dalších charakteristik. To znamená, že odeznění dopadů hospodářské krize a tedy návrat situace na trhu práce před stav v roce 2009 bude dlouhodobou záležitostí. Od ledna 2013 se přechází na nový ukazatel nezaměstnanosti v ČR s názvem Podíl nezaměstnaných osob, který vyjadřuje podíl dosažitelných uchazečů o zaměstnání ve věku 15 – 64 let ze všech obyvatel ve stejném věku. Srovnání hodnot oproti Míře nezaměstnanosti ukazuje následující tabulka.

Tab. 7.6: Vývoj základních ukazatelů trhu práce v Kraji Vysočina v letech 2000 – 2016 (vždy k 31.12)

Období	Uchazeči o zaměstnání	Volná místa	Počet uchazečů na 1 volné místo	Míra nezaměstnanosti (v %)*	Podíl nezaměstnaných osob (v %)
2000	19 402	2 638	7,4	7,5	
2001	18 196	2 797	6,5	7,0	
2002	21 548	2 267	9,5	8,3	
2003	23 841	1 317	18,1	9,2	
2004	24 531	1 273	19,3	8,8	
2005	22 814	1 913	11,9	8,2	6,0
2006	20 060	4 071	4,9	7,1	5,2
2007	16 202	5 764	2,8	5,6	4,2
2008	17 874	2 414	7,4	6,3	4,7
2009	28 566	762	37,5	10,3	7,7
2010	29 410	916	32,1	10,7	8,1
2011	25 605	921	27,8	9,4	7,2
2012	26 963	664	40,6	10,2	7,6
2013	28 304	1 203	23,5		8,1
2014	25 074	2 089	12,0		7,4
2015	21 039	3 589	5,9		6,2
2016	17 290	5 419	3,2		5,2

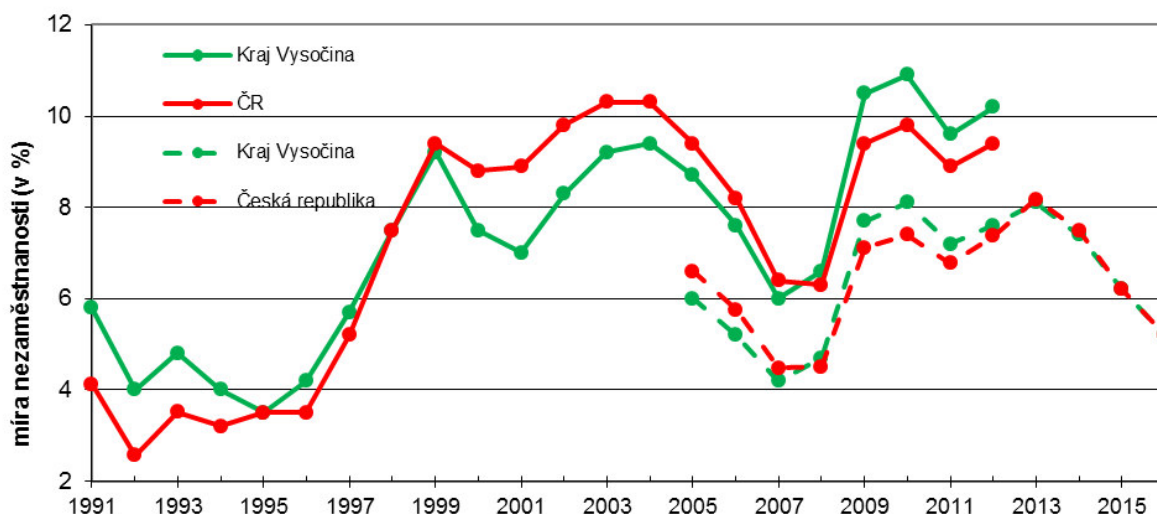
Poznámka: V roce 2004 došlo ke změně metodiky výpočtu, která znamenala snížení registrované míry nezaměstnanosti v Kraji Vysočina o 0,5 – 0,6 procentního bodu.

¹⁾ Vzhledem k tomu, že Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR nepodniklo v souvislosti se změnou hranic některých krajů a okresů k 1.1.2005 a 1.1.2007 žádné opatření týkající se srovnatelnosti dat, je v následujícím textu přistupováno při sledování vývoje nezaměstnanosti k jednotlivým územím tak, jako by k žádné územní změně nedošlo.

Od ledna 2013 přechází na nový ukazatel registrované nezaměstnanosti v ČR s názvem Podíl nezaměstnaných osob, který vyjadřuje podíl dosažitelných uchazečů o zaměstnání ve věku 15 – 64 let ze všech obyvatel ve stejném věku.
Zdroj dat: Uchazeči o zaměstnání a volná pracovní místa. Správa služeb zaměstnanosti MPSV ČR Praha, 2002 - 2015

Měřeno mírou registrované nezaměstnanosti ke konci jednotlivých let (po změně metodiky v roce 2013 podílem nezaměstnaných) vykazoval Kraj Vysočina nezaměstnanost na vyšší či stejné úrovni jako v ČR do roku 1998 (7,5 % shodně s ČR). O rok později bylo sice dosaženo do té doby nejvyšší hodnoty míry nezaměstnanosti (9,2 %), která však byla zároveň poprvé nižší než republikový průměr. Ovšem hned v následujícím roce došlo ke snížení na 7,5 % a v roce 2001 klesla míra nezaměstnanosti na nejnižší hodnotu od roku 1997 (7,0 %). Pod republikovým průměrem zůstala míra nezaměstnanosti i po následném růstu v roce 2002 (8,3 %) a 2003 (9,2 %). V roce 2004 došlo k úpravě metodiky výpočtu registrované míry nezaměstnanosti, která tak vykazovala na všech úrovních pokles. Kdyby k této úpravě nedošlo, dosáhla by míra nezaměstnanosti jak v ČR tak v Kraji Vysočina svého maxima od počátku devadesátých let (ČR – 10,3 %, Kraj Vysočina 9,4 %). I když tato hodnota byla ve srovnání s předchozím vývojem míry nezaměstnanosti v kraji rekordní, zůstala stále nižší než byl průměr ČR. Zlepšující se situace na trhu práce se však začala projevovat již během roku 2005, na jehož konci klesla míra nezaměstnanosti pod 9 % (8,2 % dle nové metodiky) a k 31.12.2006 dokonce pod 8 % (7,1 %). K dalšímu intenzivnímu poklesu došlo i během roku 2007 a míra nezaměstnanosti se snížila až na 5,6 %, tedy opět na podstatně nižší hodnotu než v celé ČR (6,0 %), i když rozdíl již nebyl tak zřejmý jako v prvních pěti letech nového desetiletí. Vývoj v roce 2008 však naznačil, že období klesající míry nezaměstnanosti v Kraji Vysočina končí. I když se po celý rok udržovala hodnota tohoto ukazatele na nižší než republikové úrovni, v posledních dvou měsících roku průměr ČR překročila (v prosinci o 0,3 procentního bodu). V roce 2009 následovalo prudké zvýšení míry nezaměstnanosti (o 4 p.b.). V roce 2010 byl zaznamenán mírný růst (o 0,4 p.b.) Nárůst nezaměstnanosti v ČR byl o něco mírnější a míra nezaměstnanosti byla o 1,1 p.b. nižší než v kraji. Jak již bylo řečeno výše, rok 2011 byl krátkodobě ve znamení zlepšení situace na trhu na Vysočina o něco více než ČR. Od roku 2013 je Vysočině zaznamenán každoroční pokles nezaměstnanosti, stejně jako v celé ČR.

Obr. 7.6: Míra nezaměstnanosti² v Kraji Vysočina a v ČR v letech 1991 – 2016 (vždy k 31.12.)

Zdroj dat: Uchazeči o zaměstnání a volná pracovní místa. Správa služeb zaměstnanosti MPSV ČR Praha, 1992 – 2017

Důležitým ukazatelem situace na trhu práce je také počet volných pracovních míst registrovaných na úřadech práce. Zatímco v roce 1991 bylo v Kraji Vysočina hlášeno pouze 659 míst, v roce 1996 to bylo již 5 060 a existoval téměř soulad mezi poptávkou a nabídkou (počet uchazečů připadajících na jedno volné pracovní místo činil 2,1). V dalších letech počet uchazečů rostl, ale počet hlášených volných míst se snižoval a v roce 1999 bylo registrováno pouze 1 877 míst, čímž na jedno volné místo

²⁾ Od července 2004 došlo ke změně výpočtu míry nezaměstnanosti, ale pro potřeby kapitoly 7.2.1 a z důvodu zachování srovnatelnosti byla použita původní metodika výpočtu. Míra nezaměstnanosti se podle nové metodiky počítá jako podíl dosažitelných uchazečů o zaměstnání, tedy těch, kteří mohou okamžitě nastoupit do zaměstnání (nejdou v pracovní neschopnosti, na vojenské či civilní službě, v rekvalifikaci apod.) z celkové pracovní síly v území, do níž jsou však zahrnuti i cizinci. Od ledna 2013 přechází na nový ukazatel registrované nezaměstnanosti v ČR s názvem Podíl nezaměstnaných osob, který vyjadřuje podíl dosažitelných uchazečů o zaměstnání ve věku 15 – 64 let ze všech obyvatel ve stejném věku..

připadalo více než 12 uchazečů. Po mírném nárůstu počtu míst v letech 2000 – 2002 klesl jejich počet do konce roku 2003 na nejnižší hodnotu od roku 1991 (1,3 tis.). Nedostatek volných míst v kraji přetrvával i v roce 2004. V roce 2005 došlo k intenzivnějším projevům oživujícího trhu práce a nabídka volných míst vzrostla až na 1,9 tis. Rok 2006 byl pak charakteristický prudkým nárůstem počtu volných míst; ten se meziročně více než zdvojnásobil a k 31.12.2006 tak bylo registrováno 4,1 tis. míst.

Také v roce 2007 pokračoval nárůst počtu hlášených volných pracovních míst a meziročně jich tak v nabídce přibýlo téměř 1,7 tis. Na jednoho volné místo připadalo na konci roku 2007 pouze 2,8 uchazečů o zaměstnání, což bylo nejméně od vzniku kraje a pouze nepatrně více než v celé ČR (2,5). V roce 2008 se přicházející hospodářská krize projevila ke konci roku právě rapidním úbytkem počtu volných pracovních míst. Meziročně se jejich počet snížil o téměř 60 % na 2 414, což bylo nejméně od roku 2005. Vysoký úbytek pokračoval i v následujícím roce o 1652 (68,4 %). V souvislosti s poklesem nezaměstnanosti dochází o roku 2013 k nárůstu volných míst, takže na konci roku 2016 připadalo na jedno volné pracovní místo v kraji 3,2 uchazečů o zaměstnání..

7.2.2. Vývoj nezaměstnanosti do léta roku 2017

Vývoj situace na trhu práce je možno vedle dlouhodobého sledování, zkoumat také v průběhu jednoho roku. Tomuto se říká sezónní nezaměstnanost.

Na počátku roku 2016 počet uchazečů je těsně nad hranicí 22 tis. Zlepšení situace lze sledovat v jarních měsících a v květnu se počet nezaměstnaných dostal pod hranici 17 tis., což je hodnota, která byla překonána až v posledním měsíci roku, což je možno dávat do souvislosti s končením sezónních prací především v zemědělství, stavebnictví a službách v cestovním ruchu.

V prvních třech měsících roku 2016 tvořily ženy méně než polovinu uchazečů o zaměstnání. Poměr uchazečů podle pohlaví se změnil až v dubnu a během letních měsíců ženy tvořily již nadpoloviční většinu všech evidovaných nezaměstnaných. Míra nezaměstnanosti žen je stále na výrazně vyšší úrovni než v případě mužů s výjimkou zimních měsíců, na konci srpna to bylo 1,8 procentního bodu.

Tab. 7.8: Vývoj vybraných skupin uchazečů o zaměstnání a míra nezaměstnanosti podle pohlaví v Kraji Vysočina v roce 2016

Měsíc	Počet uchazečů				Volná místa	PU/VM	Podíl nezaměstnaných osob		
	celkem	ženy	absolventi	OZP			PN	PNŽ	PNM
leden	22 045	10 556	1 124	3 565	3 811	5,8	6,5	6,4	6,7
únor	21 644	10 413	1 121	3 565	4 279	5,1	6,4	6,3	6,5
březen	20 192	10 068	1 055	3 504	4 383	4,7	6,0	6,1	5,9
duben	17 715	9 413	951	3 359	4 837	3,7	5,3	5,7	4,9
květen	16 399	9 100	768	3 288	5 163	3,2	4,9	5,5	4,3
červen	15 973	9 007	706	3 225	5 258	3,1	4,8	5,4	4,1
červenec	16 701	9 686	839	3 249	5 446	3,1	5,0	5,9	4,1
srpen	16 686	9 702	971	3 220	6 013	2,8	5,0	5,9	4,1
září	16 101	9 146	1 159	3 169	6 175	2,6	4,8	5,5	4,1
říjen	15 450	8 741	1 033	3 098	5 721	2,8	4,6	5,3	4,0
listopad	15 224	8 501	932	3 085	5 473	2,8	4,5	5,1	4,0
prosinec	17 290	8 797	911	3 164	5 418	3,3	5,2	5,3	5,1

* nová metodika výpočtu (viz pozn. 3)

Pozn.: OZP – osoby se zdravotním postižením, PU/VM – počet uchazečů připadajících na jedno volné pracovní místo, absolventi – osoby max. 2 roky po ukončení docházky do škol a mladiství do 18 let

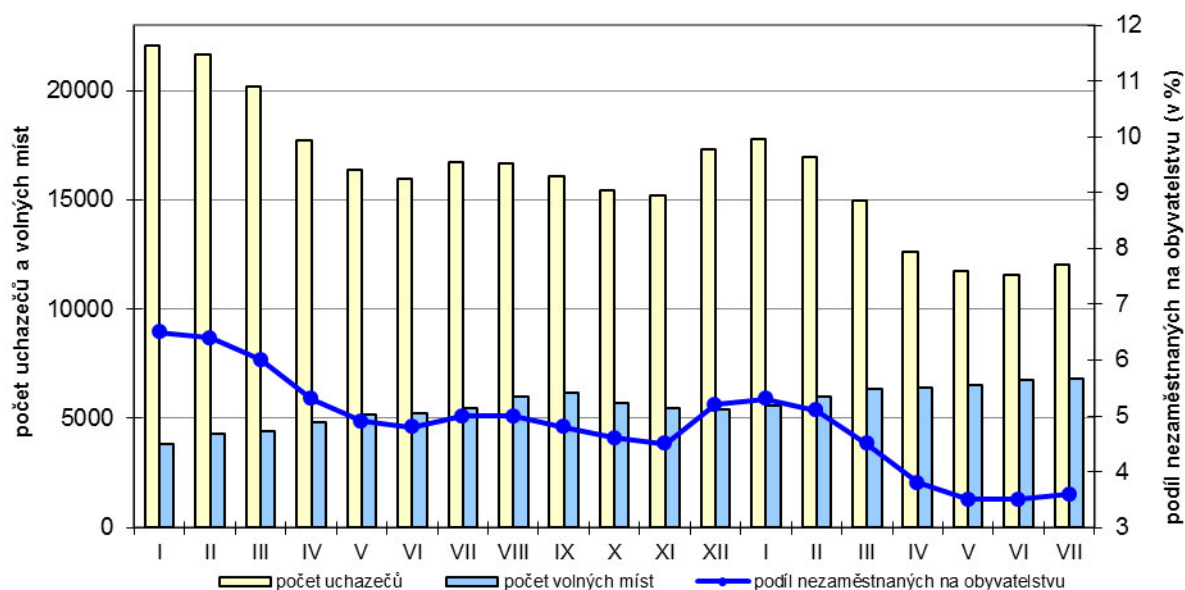
Zdroj dat: Uchazeči o zaměstnání a volná pracovní místa. Správa služeb zaměstnanosti MPSV ČR Praha, 2017

Počet absolventů škol evidovaných na úřadech práce v roce 2016 do značné míry kopíroval celkový počet nezaměstnaných a vykazoval tak typický roční průběh tohoto ukazatele. V prvních třech měsících se počet nezaměstnaných absolventů pohyboval těsně kolem hranice 1,1 tis. Poté klesal až na své roční minimum v červnu 706 osob. Během letních měsíců se počet nezaměstnaných absolventů pozvolna zvyšoval a září překročil hranici 1,1 tis. osob, po zbytek roku evidujeme mírný pokles.

Počet nezaměstnaných osob se zdravotním postižením v evidenci úřadů práce, se v průběhu roku snižoval jen mírně a pohyboval se mezi 3 a 3,5 tis., což odpovídá zhruba podílu necelých 20 % všech nezaměstnaných.

V letních a někdy i podzimních měsících tradičně bývá více volných pracovních míst, trend nárůstu počtu volných míst probíhal od května 2015 a s drobnými výkyvy se pohyboval kolem 5 tis.

Obr. 7.7: Vývoj nezaměstnanosti v Kraji Vysočina v roce 2016 - 2017

Zdroj dat: Uchazeči o zaměstnání a volná pracovní místa. Správa služeb zaměstnanosti MPSV ČR Praha, 2016 a 2017

Hodnota ukazatele „počet uchazečů připadajících na jedno volné pracovní místo“ se snižovala v průběhu celého roku 2016, poté opět pouze krátkodobě vzrostla v prosinci a lednu. Nejnižší hodnota byla zaznamenána v červnu 2017 (1,7).

Situaci na trhu práce v Kraji Vysočina v letech 2016 a 2017 dokumentuje samozřejmě i vývoj podílu nezaměstnaných. Porovnání nezaměstnanosti v posledním období dle grafu naznačuje zimní zhoršení a následně výrazné meziroční zlepšení. V roce 2017 se tak situace na trhu práce v Kraji Vysočina dostala na úroveň let 2007 a 2008.

7.2.3. Věková struktura uchazečů o zaměstnání

Jednou ze základních charakteristik souboru uchazečů o zaměstnání je jejich věková struktura. Od roku 2000 (tab. č. 7.9) lze hovořit o pozvolném snižování podílu nezaměstnaných osob mladších 19 let až do konce roku 2007. Zatímco v roce 2000 byla příčinou nízkého počtu nejmladších uchazečů reforma školství (prodloužení povinné školní docházky z osmi na devět tříd v roce 1997 vedlo k nízkému přílivu absolventů tříletých učňovských oborů), o rok později bylo uchazečů v této věkové kategorii více než 1,5 tis. a na celkovém počtu registrovaných nezaměstnaných se podíleli 8,3 %. Na konci roku 2006 pak jejich počet již nedosahoval ani jednoho tisíce a jejich podíl činil 4,6 %. Ještě méně jich bylo na konci roku 2007 (celkem 700, tj. 4,3 % všech uchazečů). Situace na trhu práce na konci let 2008 a 2009 se projevila i v nárůstu počtu uchazečů mladších 19 let, a to o téměř 85 %. V posledních třech letech si počty nezaměstnaných absolventů udržují zhruba stejnou hodnotu.

Od roku 2000 dochází rovněž k poklesu podílu osob ve věkové skupině od 20 do 29 let - na konci roku 2000 tato skupina představovala skoro dvě pětiny všech uchazečů, na konci roku 2007 to bylo pouze o něco více než jedna pětina. To souvisí jednak s tím, že se na trh práce dostávají méně početné ročníky narozené v osmdesátých letech, ale také s větším zájmem mladých lidí o další formy studia po ukončení střední školy, ať už jde o studium na vyšších nebo vysokých školách, případně o jiné vzdělávací aktivity (jazykové školy, pracovní a studijní pobyty v zahraničí apod.). Přicházející hospodářská krize vyvolala na konci roku 2008 a ještě více v roce 2009 zvýšený přísun osob této věkové kategorie do evidence úřadů práce. V tomto období jich přibývalo mezi nezaměstnanými 3 630, tj. 99,3 %, což je nejvýznamnější nárůst ze všech věkových kategorií. Stejně jako v předcházejí i v této kategorii přes pokles počtu osob procentuální podíl významně neklesá.

Tab. 7.9: Věková struktura uchazečů o zaměstnání v Kraji Vysočina v letech 2000 – 2016 (vždy k 31.12)

Rok	Uchazeči o zaměstnání										
	celkem	do 19 let		20 – 29 let		30 – 39 let		40 – 49 let		více než 50 let	
		abs.	%	abs.	%	abs.	%	abs.	%	abs.	%
2000	19 402	564	2,9	7 557	38,9	4 283	22,1	4 052	20,9	2 946	15,2
2001	18 196	1 517	8,3	6 126	33,7	3 886	21,4	3 747	20,6	2 920	16,0
2002	21 548	1 780	8,3	7 214	33,4	4 572	21,2	4 156	19,3	3 826	17,8
2003	23 841	1 705	7,2	7 596	31,8	5 219	21,9	4 644	19,5	4 677	19,6
2004	24 531	1 423	5,8	7 340	29,9	5 507	22,5	5 127	20,9	5 130	20,9
2005	22 814	1 190	5,2	6 237	27,3	5 322	23,3	4 886	21,4	5 179	22,7
2006	20 060	914	4,6	5 162	25,7	4 676	23,3	4 229	21,1	5 079	25,3
2007	16 202	700	4,3	3 655	22,6	3 771	23,3	3 440	21,2	4 636	28,6
2008	17 874	831	4,6	4 321	24,2	4 194	23,5	3 705	20,7	4 823	27,0
2009	28 566	1 292	4,5	7 285	25,5	6 775	23,7	5 807	20,3	7 407	25,9
2010	29 410	1 110	3,8	7 049	24,0	7 149	24,3	6 115	20,8	7 987	27,2
2011	25 605	1 098	4,3	6 523	25,5	6 009	23,5	5 376	21,0	6 599	25,8
2012	26 963	1 133	4,2	6 784	25,2	6 253	23,2	5 659	21,0	7 134	26,5
2013	28 304	920	3,3	7 039	24,9	6 532	23,1	5 996	21,2	7 817	27,6
2014	25 532	746	2,9	5 814	22,8	5 764	22,6	5 531	21,7	7 677	30,1
2015	21 268	571	2,7	4 440	20,9	4 639	21,8	4 696	22,1	6 922	32,5
2016	17 672	474	2,7	3 474	19,7	3 626	20,5	3 940	22,3	6 158	34,8

Zdroj dat: Struktura uchazečů o zaměstnání. Správa služeb zaměstnanosti MPSV ČR Praha, 2002 - 2017, vlastní výpočty

Zatímco podíl mladších věkových kategorií mezi uchazeči se až do konce roku 2007 pozvolna snižoval, podíl nezaměstnaných ve vyšších věkových kategoriích rostl, a to nejzřetelněji u osob starších 50 let. Celkový počet uchazečů se ve sledovaném období 2000 - 2016 snížil o 1,8 tis., avšak uchazečů starších 50 let přibýlo 3,2 tis. V roce 2000 tyto osoby tvořily pouze 15,2 % všech nezaměstnaných, ale na konci roku 2016 již více než třetinu (34,8 %). Do této skupiny již spadají silné generační ročníky narozené po II. světové válce, ale důvodem je také zákon o zaměstnanosti, který zohledňuje počet odpracovaných let při vyplácení dávek nezaměstnaným³⁾, čehož využívají především lidé s blízkým odchodem do starobního důchodu. V případě věkových skupin 30 – 39 let a 40 – 49 let k výrazným změnám během sledovaného období nedošlo.

Z hlediska jednotlivých okresů lze k 31.12.2016 zaznamenat nadprůměrné zastoupení uchazečů starších 50 let v okrese Havlíčkův Brod a Pelhřimov. Naopak podprůměrný byl podíl těchto uchazečů v okrese Třebíč (33,3 %). Významnější rozdíly mezi okresy nebyly ve skupině 30 – 39 let, krajská i okresní hodnoty se pohybovaly kolem průměru ČR. Všechny okresy kraje mimo Pelhřimov mají podprůměrný podíl nezaměstnaných mladších 20 let (nejméně okres Třebíč – 2,0 %). V ostatních věkových kategoriích významné meziokresní rozdíly ve věkové struktuře uchazečů o zaměstnání patrné nejsou (viz tabulka č. 7.10).

Tab. 7.10: Věková struktura uchazečů o zaměstnání v okresech Kraje Vysočina k 31. 12. 2016

Území	Struktura uchazečů o zaměstnání podle věkových skupin										
	celkem	do 19 let		20 – 29 let		30 – 39 let		40 – 49 let		více než 50 let	
		abs.	%	abs.	%	abs.	%	abs.	%	abs.	%
Havlíčkův Brod	2946	75	2,5	522	17,7	565	19,2	622	21,1	1 162	39,4
Jihlava	3603	111	3,1	724	20,1	754	20,9	782	21,7	1 232	34,2
Pelhřimov	1562	58	3,7	291	18,6	300	19,2	340	21,8	573	36,7
Třebíč	5122	105	2,0	997	19,5	1 083	21,1	1 232	24,1	1 705	33,3
Žďár nad Sázavou	4439	125	2,8	940	21,2	924	20,8	964	21,7	1 486	33,5
Vysočina	17 672	474	2,7	3 474	19,7	3 626	20,5	3 940	22,3	6 158	34,8
ČR	381 373	12 459	3,3	72 926	19,1	82 364	21,6	86 277	22,6	127 347	33,4

Zdroj dat: Struktura uchazečů o zaměstnání. Správa služeb zaměstnanosti MPSV ČR Praha, 2017, vlastní výpočty

³⁾ Od 1.10.2004 vešel v platnost nový zákon o zaměstnanosti č. 435/2004, který přiznává uchazečům o zaměstnání ve věku 50 – 55 vyplácení hmotného zabezpečení po dobu 9 měsíců, pro osoby starší 55 let po dobu 12 měsíců ode dne evidence (původně 6 měsíců pro všechny bez ohledu na věk).

7.2.4. Vzdělanostní struktura uchazečů o zaměstnání

Mezi další charakteristiku nezaměstnaných patří jejich vzdělanostní struktura. V rámci kraje dlouhodobě tvoří největší skupinu osoby se středním vzděláním bez maturity; jejich podíl se pohybuje kolem 50 % (na konci roku 2016 to bylo 48,9 %, v ČR 40,0 %).

Tab. 7.11: Vývoj vzdělanostní struktury uchazečů o zaměstnání v Kraji Vysočina v letech 2000 – 2016 (vždy k 31. 12)

Rok	Uchazeči o zaměstnání								
	celkem	základní		střední bez maturity		střední s maturitou		vysokoškolské	
		abs.	%	abs.	%	abs.	%	abs.	%
2000	19 402	4 242	21,0	9 503	47,7	5 114	26,4	543	2,8
2001	18 196	3 928	21,9	8 866	49,0	4 811	26,4	591	3,2
2002	21 548	4 512	20,9	10 666	49,6	5 676	26,3	694	3,2
2003	23 841	5 049	21,2	11 999	50,3	6 085	25,5	708	3,0
2004	24 531	4 928	20,1	12 601	51,4	6 229	25,4	773	3,2
2005	22 814	4 549	19,9	11 676	51,2	5 841	25,6	748	3,3
2006	20 060	4 221	21,0	10 074	50,2	5 112	25,5	653	3,3
2007	16 202	3 469	21,4	7 982	49,3	4 118	25,4	633	3,9
2008	17 874	3 596	20,1	8 947	50,1	4 630	25,9	701	3,9
2009	28 566	4 946	17,3	15 062	52,7	7 403	25,9	1 155	4,0
2010	29 410	5 111	17,4	15 547	52,9	7 464	25,4	1 288	4,4
2011	25 605	4 651	18,2	13 032	50,9	6 366	24,9	1 556	6,1
2012	26 963	4 872	18,1	13 752	51,0	6 585	24,4	1 754	6,5
2013	28 304	5 180	18,3	14 135	49,9	6 960	24,6	2 029	7,2
2014	25 532	4 576	17,9	12 808	50,2	6 341	24,8	1 807	7,1
2015	21 268	3 840	18,1	10 527	49,5	5 248	24,7	1 653	7,8
2016	17 672	3 231	18,3	8 638	48,9	4 422	25,0	1 381	7,8

Zdroj dat: Struktura uchazečů o zaměstnání. Správa služeb zaměstnanosti MPSV ČR Praha, 2002 - 2017, vlastní výpočty

Druhou nejsilnější skupinou jsou uchazeči se středním vzděláním s maturitou, jejichž podíl od roku 2000 představuje stabilně zhruba čtvrtinu všech uchazečů. Necelou pětinu všech nezaměstnaných tvoří trvale osoby s pouze základním vzděláním (po Praze a Zlínském kraji 3. nejnižší hodnota mezi kraji, v ČR tento podíl představuje zhruba 30 %). Vysokoškoláci tvoří mezi nezaměstnanými dlouhodobě nejmenší skupinu uchazečů o zaměstnání, avšak na konci posledních pěti let jejich počet významně stoupal a v roce 2016 již představují 7,8 % nezaměstnaných.

Nepříznivý vývoj od konce roku 2008 se projevil rovněž na růstu počtu uchazečů ve všech vzdělanostních kategoriích v letech 2009 a 2010, a to nejpodstatněji u osob se středním vzděláním bez maturity (nárůst o 68,3 %). Výrazný nárůst byl rovněž zaznamenán u vysokoškoláků (o 64,8 %) a osob s maturitou (o 59,9 %). Nejmenší nárůst byl zaznamenán u uchazečů s nejvýše základním vzděláním (o 37,5 %), což vedlo k tomu, že podíl těchto osob na celkovém počtu uchazečů o zaměstnání se meziročně snížil (o 2,8 procentního bodu). Na rovní ČR došlo k největšímu nárůstu u osob se středním vzděláním bez maturity (o 62,4 %). Naopak nejnižší růst zaznamenaly osoby se základním vzděláním (o 35,1 %). Od roku 2013 se snížil počet zaměstnaných všech vzdělanostních skupin.

Také dle vzdělání uchazečů lze sledovat určité meziokresní rozdíly. Největší podíl nekvalifikovaných uchazečů vykázal na konci roku 2016 okres Jihlava (24,4 % z celkového počtu nezaměstnaných v okrese), nejnižší okres Žďár nad Sázavou (14,3 %, po okresech Praha-západ a Praha-východ nejméně v ČR). Středoškoláci bez maturity nachází nejlepší uplatnění na Jihlavsku (podíl na nezaměstnaných jen 43,6 %). Středoškoláci s maturitou měli větší než čtvrtinové zastoupení mezi uchazeči v okresech Havlíčkův Brod, Žďár n. S. a Pelhřimov. Odchyly od průměru vykázaly jednotlivé okresy také v podílu nezaměstnaných vysokoškoláků – relativně nejvíce jich bylo v okrese Žďár nad Sázavou (9,2 %), nejméně pak v okrese Havlíčkův Brod (6,8 %).

Tab. 7.12: Vzdělanostní struktura uchazečů o zaměstnání v okresech Kraje Vysočina k 31. 12. 2016

Území	Uchazeči o zaměstnání								
	celkem	základní		střední bez maturity		střední s maturitou		vysokoškolské	
		abs.	%	abs.	%	abs.	%	abs.	%
Havlíčkův Brod	2 946	510	17,3	1 463	49,7	774	26,3	199	6,8

Jihlava	3 603	878	24,4	1 572	43,6	877	24,3	276	7,7
Pelhřimov	1 562	269	17,2	761	48,7	413	26,4	119	7,6
Třebíč	5 122	939	18,3	2 588	50,5	1 216	23,7	379	7,4
Žďár nad Sázavou	4 439	635	14,3	2 254	50,8	1 142	25,7	408	9,2
Vysočina	17 672	3 231	18,3	8 638	48,9	4 422	25,0	1 381	7,8
ČR	381 373	114 586	30,0	152 516	40,0	84 696	22,2	29 575	7,8

Zdroj dat: Struktura uchazečů o zaměstnání. Správa služeb zaměstnanosti MPSV ČR Praha, 2017, vlastní výpočty

7.2.5. Struktura uchazečů o zaměstnání podle délky evidence

Spolu s poklesem celkového počtu uchazečů o zaměstnání klesaly také počty v jednotlivých délkách evidence. Největší pokles byl zaznamenán v kategorii dlouhodobě nezaměstnaných (nad 12 měsíců), kde meziročně ubylo 2 200 uchazečů (26,4 %). Naopak osob s délkou evidence 3-6 a 6-12 měsíců ubylo jen mírně. Nejvyšších podíl mají dlouhodobě nezaměstnaní (34,2, %), což může způsobovat vážné sociální problémy a vyloučení. V ČR jako celku je vyšší podíl osob s delší registrací, naopak kratší délka byla více častá na Vysočině.

Tab. 7.13: Struktura uchazečů o zaměstnání podle délky evidence v Kraji Vysočina v letech 2000 – 2016 (vždy k 31.12)

Rok	Uchazeči o zaměstnání								
	celkem	do 3 měsíců		3 - 6 měsíců		6 – 12 měsíců		nad 12 měsíců	
		abs.	%	abs.	%	abs.	%	abs.	%
2000	19 402	5 522	28,5	3 567	18,4	3 202	16,5	7 111	36,7
2001	18 196	5 710	31,4	3 782	20,8	3 022	16,6	5 682	31,2
2002	21 548	6 246	29,0	4 911	22,8	3 963	18,4	6 428	29,8
2003	23 841	6 244	26,2	5 013	21,0	4 515	18,9	8 069	33,8
2004	24 531	7 356	30,0	4 732	19,3	3 834	15,6	8 609	35,1
2005	22 914	6 542	28,7	4 047	17,7	3 619	15,9	8 606	37,7
2006	20 060	5 924	29,5	3 402	17,0	2 923	14,6	7 811	38,9
2007	16 202	5 360	33,1	2 787	17,2	2 409	14,9	5 646	34,8
2008	17 874	7 763	43,4	3 227	18,1	2 334	13,1	4 550	25,5
2009	28 566	9 440	33,0	6 364	22,3	6 548	22,9	6 214	21,8
2010	29 410	11 246	38,2	4 734	16,1	4 324	14,7	9 106	31,0
2011	25 605	8 545	33,4	4 454	17,4	3 388	13,2	9 218	36,0
2012	26 963	8 889	33,0	4 818	17,9	4 065	15,1	9 191	34,1
2013	28 304	8 559	30,2	4 427	15,6	4 506	15,9	10 812	38,2
2014	25 532	7 824	30,6	3 705	14,5	3 557	13,9	10 446	40,9
2015	21 268	7 220	33,9	3 150	14,8	2 684	12,6	8 214	38,6
2016	17 672	6 498	36,8	2 786	15,8	2 339	13,2	6 049	34,2

Zdroj dat: Struktura uchazečů o zaměstnání. Správa služeb zaměstnanosti MPSV ČR Praha, 2002 - 2017, vlastní výpočty

S klesajícím podílem dlouhodobě nezaměstnaných osob registrovaných na úřadech práce se snižuje i průměrná délka nezaměstnanosti. Ta činila v Kraji Vysočina na konci roku 2016 v Kraji Vysočina 670 dnů, což bylo mírně pod průměrem ČR. Z hlediska dlouhodobé nezaměstnanosti tedy zůstává situace na trhu práce v Kraji Vysočina stále o něco příznivější než v případě jiných oblastí České republiky.

Na úrovni jednotlivých okresů lze opět upozornit na určité rozdíly, a to např. na stále vysoký počet i podíl dlouhodobě nezaměstnaných a zároveň průměrnou délku evidence v okrese Žďár nad Sázavou (794 dnů) a Třebíč (743 dnů). Opačným extrémem je okres Pelhřimov, kde bylo na konci 2016 pouze 20,8 % dlouhodobě nezaměstnaných, přičemž délka evidence činila jen 362 dnů (8. nejnižší délka nezaměstnanosti mezi okresy ČR). Na Pelhřimovsku stejně jako ostatních okresech kraje byl naopak vyšší než republikový podíl osob nezaměstnaných kratší dobu než 3 měsíce (42,1 %).

Tab. 7.14: Struktura uchazečů o zaměstnání podle délky evidence v okresech Kraje Vysočina k 31.12.2015

Území	celkem	Délka nezaměstnanosti uchazečů							
		do 3 měsíců		3 - 6 měsíců		6 – 12 měsíců		více než 12 měsíců	
		abs.	%	abs.	%	abs.	%	abs.	%
Havlíčkův Brod	2 946	1 046	35,5	428	14,5	380	12,9	1 092	37,1
Jihlava	3 603	1 380	38,3	633	17,6	504	14,0	1 086	30,1
Pelhřimov	1 562	723	46,3	312	20,0	202	12,9	325	20,8
Třebíč	5 122	1 830	35,7	688	13,4	636	12,4	1 968	38,4

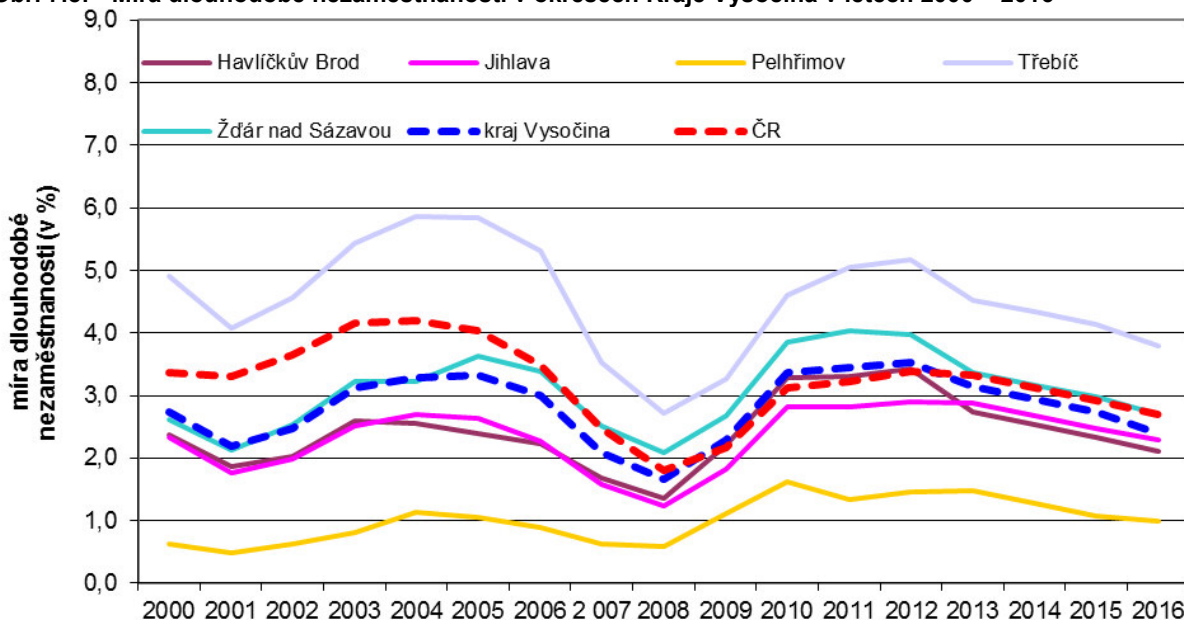
Žďár nad Sázavou	4 439	1 519	34,2	725	16,3	617	13,9	1 578	35,5
Vysočina	17 672	6 498	36,8	2 786	15,8	2 339	13,2	6 049	34,2
ČR	381 373	117 961	30,9	61 690	16,2	57 559	15,1	144 163	37,8

Zdroj dat: Struktura uchazečů o zaměstnání. Správa služeb zaměstnanosti MPSV ČR Praha, 2016, vlastní výpočty

Pro názornější představu o situaci dlouhodobě nezaměstnaných je možno použít ukazatel „míra dlouhodobé nezaměstnanosti“, tedy podíl uchazečů evidovaných déle než rok z pracovní síly daného území. Kraj Vysočina vykazoval míru dlouhodobé nezaměstnanosti od počátku jejího sledování (1997) vždy nižší než ČR, ale na konci roku 2003 již i zde překročila hranici 3 % (v ČR 4 %), nad kterou se udržela i v následujících třech letech. Na konci roku 2007 pak klesla na hodnotu 2,1 % (v ČR 2,3 %) a na konci roku 2008 se dokonce snížila pod hranici 2 %, a to v kraji (1,7 %) i v ČR (1,8 %). Od roku 2009 rostla míra dlouhodobé nezaměstnanosti v kraji rychleji a díky tomu je na konci roku 2012 hodnota na Vysočině vyšší (3,5 %) než v celé ČR (3,4).

Nejhorší je stále situace v okrese Třebíč, kde hodnota tohoto ukazatele v roce 2016 byla těsně hranicí 4,0 % (17. nejvyšší hodnota z okresů ČR). Naopak problémy s dlouhodobou nezaměstnaností nemá okres Pelhřimov, kde nezaměstnaní setrvávající v evidenci úřadů práce déle než rok tvořili na konci roku 2016 pouze 1,0 % z celkové pracovní síly okresu (6. nejnižší hodnota z okresů ČR).

Obr. 7.8: Míra dlouhodobé nezaměstnanosti v okresech Kraje Vysočina v letech 2000 – 2016

Zdroj dat: Struktura uchazečů o zaměstnání. Správa služeb zaměstnanosti MPSV ČR Praha, 2001 - 2017, vlastní výpočty

7.2.6. Aktuální situace na trhu práce v okresech Kraje Vysočina

Během července roku 2017 se situace na trhu práce v kraji mírně zhoršila. Počet uchazečů evidovaných na úřadech práce se meziměsíčně zvýšil, a to o 481 osob, tj. 6,0 %, což byla čtvrtá nejvyšší hodnota v mezikrajském porovnání. Nejvíce v okrese a Pelhřimov (14,1 %).

Tradičně bylo nejvíce uchazečů evidováno v okrese Třebíč (3,3 tis.) a odpovídala tomu i nejvyšší podíl nezaměstnaných (4,5 %). V okrese Žďár nad Sázavou bylo evidováno také 3,3 tis. nezaměstnaných a podíl nezaměstnaných činil 4,2 %. Nejnižší úroveň nezaměstnanosti vykazoval tradičně okres Pelhřimov (965 nezaměstnaných, 2,1 % podíl nezaměstnaných), který patří dlouhodobě mezi 10 okresů s nejnižší mírou nezaměstnanosti v ČR (5. místo).

Tab. 7.15: Základní charakteristiky trhu práce v okresech Kraje Vysočina k 31. 7. 2017

Území	Počet uchazečů			Volná místa	PU/VM	Podíl nezaměstnaných na obyvatelstvu (%)		
	celkem	ženy	OZP			celkem	ženy	muži
Havlíčkův Brod	1 998	1 237	608	1 280	1,6	3,3	4,1	2,5
Jihlava	2 463	1 485	504	1 750	1,4	3,4	3,8	2,9
Pelhřimov	965	583	248	1 396	0,7	2,1	2,5	1,7
Třebíč	3 325	1 956	483	1 332	2,5	4,5	5,4	3,7
Žďár n. Sázavou	3 280	1 811	832	1 031	3,2	4,2	4,8	3,7
Vysočina	12 031	7 072	2 675	6 789	1,8	3,6	4,3	3,0
ČR	281 236	164 930	49 321	188 066	1,5	4,1	4,5	3,6

Poznámka: OZP – osoby se zdravotním postižením, PU/VM – počet uchazečů připadajících na jedno volné pracovní místo.

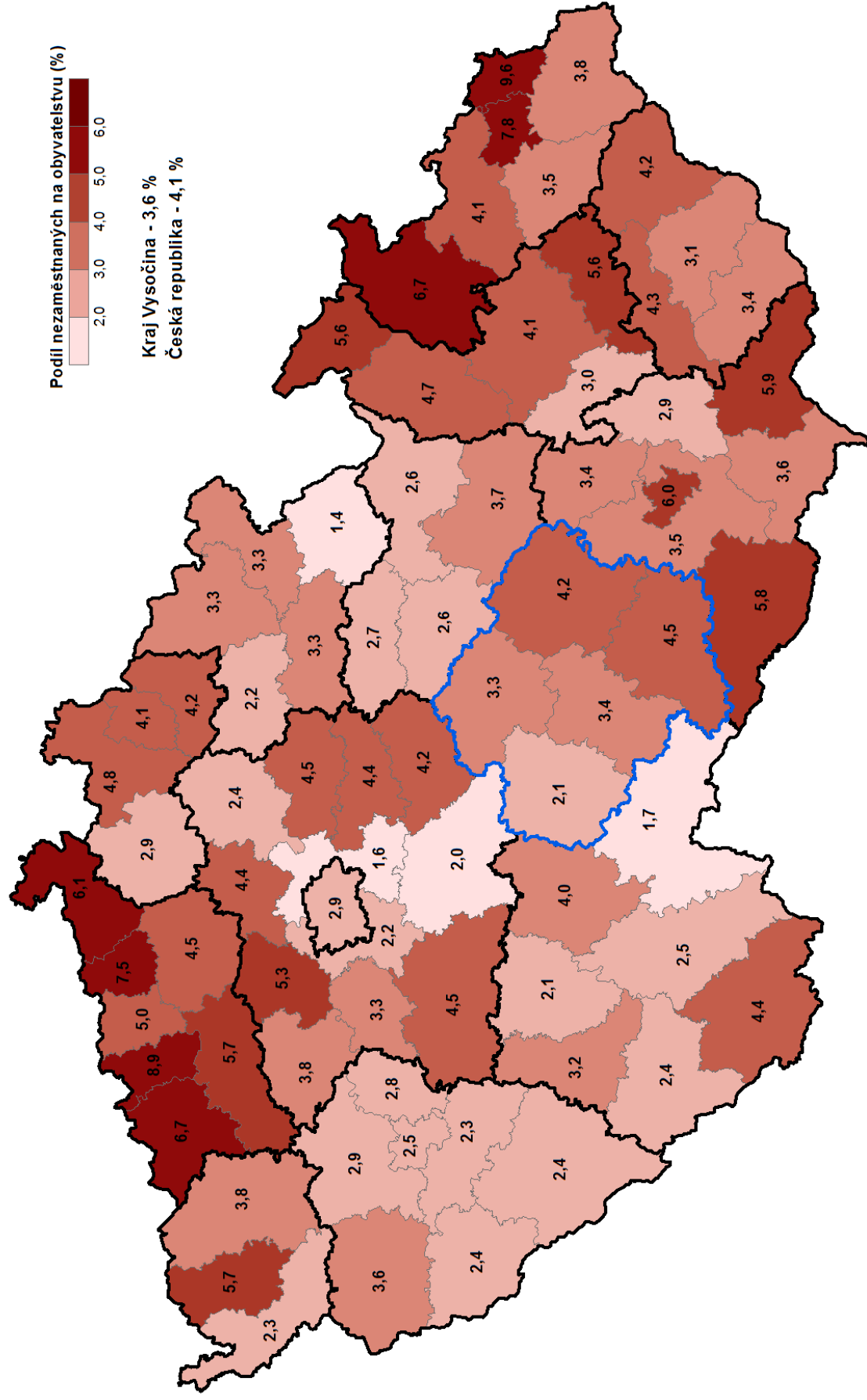
Zdroj dat: Uchazeči o zaměstnání a volná pracovní místa k 31. 7. 2017. Správa služeb zaměstnanosti MPSV ČR Praha, 2017

Pozitivní trend na trhu práce se projevil také v nárůstu počtu hlášených volných pracovních míst (v kraji celkem 6,8 tis.), podle relativní charakteristiky počet uchazečů na volné pracovní místo odpovídá hodnota 1,8, což je mírně nad republikovým průměrem 1,5. Nejvýraznější nepoměr mezi počtem nezaměstnaných a hlášenými volnými místy byl v září zaznamenán v okrese Žďár nad Sázavou, kdy na jedno volné místo připadalo 3,2 uchazečů, což byla třináctá nejvyšší hodnota ze všech okresů ČR. Naopak podstatně lepší byla situace v okrese Pelhřimov, kde bylo registrováno 1396 volných míst, takže na jedno místo připadalo „jen“ 0,7 uchazečů (11. nejlepší místo mezi okresy ČR).

Ženy tvořily většinu nezaměstnaných ve všech okresech kraje, největší podíl měly na Havlíčkovobrodsku (6,91 %). Výrazné meziokresní rozdíly byly zachyceny také v případě podílu osob se zdravotním postižením (OZP) registrovaných na úřadech práce v kraji – zatímco v okrese Havlíčkův Brod tvořily OZP 30,4 % ze všech nezaměstnaných, v okrese Třebíč to bylo kolem 15 %, což bylo zhruba stejně jako na úrovni celé ČR (17,5 %).

Nezaměstnanost za jednotlivé okresy ČR k 31. 7. 2017 je zachycena na následujícím obrázku.

Obr. 7.9: Nezaměstnanost v okresech ČR k 31. 7. 2017

Zdroj dat: Správa služeb zaměstnanosti MPSV ČR Praha, 2017

8. Vzdělávací, zdravotnická, sociální a kulturní infrastruktura

8.1 Vzdělávání

Jedním z významných faktorů, který ovlivňuje vývoj v oblasti vzdělávání, je demografický vývoj. V roce 1996 klesl počet narozených v Kraji Vysočina pod hranici 5 000 dětí. Minimum bylo zaznamenáno v roce 2001 (4 568), historické maximum pak v roce 1975 (9 513). V roce 2008 se narodilo 5 646 dětí (lokální maximum), v dalších letech však došlo k mírnému poklesu. V roce 2015 naopak počet narozených stoupl (5 366).

Demografický pokles poloviny 90. let doznívá v základních školách. Nejvíce jsou jím nyní zasaženy střední školy (rozdíl v počtu patnáctiletých mezi lety 2007 a 2017 činí 1 488). V roce 2016 tak deficit počtu žáků ve věku 15 let ve srovnání s rokem 2007 představuje více než 22 %. V mateřských školách došlo ke stabilizaci počtu dětí, v nejbližších letech lze očekávat mírný nárůst počtů, zejména z důvodu povinného roku před nástupem do ZŠ.

Tab. 8.1.1: Počet živě narozených dětí v okresech Kraje Vysočina dle roku narození k 31. 12. 2015

Rok narození	Rok vstupu do MŠ	Rok vstupu do ZŠ	Rok vstupu do SŠ	Kraj Vysočina	Okres HB	Okres JI	Okres PE	Okres TR	Okres ZR
2015	2018	2021	2030	5 366	949	1 364	714	1 148	1 191
2014	2017	2020	2029	5 334	1 024	1 260	708	1 086	1 256
2013	2016	2019	2028	4 932	922	1 156	652	1 034	1 168
2012	2015	2018	2027	5 110	946	1 202	715	1 071	1 176
2011	2014	2017	2026	5 086	948	1 171	690	1 092	1 185
2010	2013	2016	2025	5 357	1 035	1 261	689	1 110	1 262
2009	2012	2015	2024	5 466	980	1 335	699	1 156	1 296
2008	2011	2014	2023	5 646	1 046	1 340	730	1 193	1 337
2007	2010	2013	2022	5 373	1 031	1 198	677	1 179	1 288
2006	2009	2012	2021	5 113	922	1 184	691	1 106	1 210
2005	2008	2011	2020	5 070	927	1 109	673	1 160	1 201
2004	2007	2010	2019	4 819	832	1 043	651	1 038	1 255
2003	2006	2009	2018	4 775	839	1 012	638	1 122	1 164
2002	2005	2008	2017	4 755	866	1 013	644	1 018	1 214
2001	2004	2007	2016	4 568	781	940	630	1 077	1 140
2000	2003	2006	2015	4 761	856	978	663	1 082	1 182
1999	2002	2005	2014	4 642	824	970	638	1 032	1 178
1998	2001	2004	2013	4 883	869	992	691	1 113	1 218
1997	2000	2003	2012	4 951	841	995	673	1 092	1 350
1996	1999	2002	2011	4 844	881	961	633	1 144	1 225
1995	1998	2001	2010	5 305	952	1 056	687	1 220	1 390
1994	1997	2000	2009	5 836	1 037	1 229	756	1 304	1 510
1993	1996	1999	2008	6 711	1 147	1 370	902	1 596	1 696
1992	1995	1998	2007	6 574	1 150	1 318	862	1 586	1 658
1991	1994	1997	2006	6 913	1 205	1 383	879	1 642	1 804
1990	1993	1996	2005	7 127	1 208	1 501	909	1 678	1 831
1989	1992	1995	2004	6 731	1 215	1 332	865	1 558	1 731
1988	1991	1994	2003	6 967	1 244	1 394	893	1 678	1 758

Zdroj dat: Věkové složení obyvatelstva v roce 2014. ČSÚ Praha, 2016.

8.1.1 Předškolní vzdělávání

Ve školním roce 2016/17 je k 30. 9. 2016 v Kraji Vysočina v provozu 360 míst, ve kterých vykonává činnost mateřská škola (dále také „MŠ“). Příspěvkových organizací s právní subjektivitou bylo 124 (některé vykonávají činnost na více místech), 166 mateřských škol bylo součástí základních škol (dále také „ZŠ“). Zřizovatelem většiny MŠ jsou obce, jedna byla zřízena krajem (ZŠ a MŠ při zdravotnických zařízeních Kraje Vysočina), devět soukromým zřizovatelem a dvě církví. Předškolní zařízení navštěvuje cca 18 tis. dětí (viz tabulka 8.1.2).

Tab. 8.1.2.: Mateřské školy v okresech Kraje Vysočina ve školním roce 2016/2017

Okres	Počet škol (celkem)	Počet tříd	Počet dětí	Počet pedag. (přepočítaných) pracovníků*)	Počet dětí na 1 třídu	Počet dětí na 1 pedag. prac.
Havlíčkův Brod	66	140	3 140	272,3	22,4	11,5
Jihlava	72	176	4 020	345,8	22,8	11,6
Pelhřimov	45	116	2 566	217,4	22,1	11,8
Třebíč	85	174	3 863	332,3	22,2	11,6
Žďár nad Sázavou	95	185	4 232	358,0	22,9	11,8
Kraj Vysočina 16/17	360	791	17 821	1 525,8	22,1	11,7
Kraj Vysočina 15/16	363	789	17 982	1 489,7	22,8	12,1
Kraj Vysočina 14/15	362	787	17 996	1 498,7	22,9	12,0
Kraj Vysočina 13/14	363	783	18 032	1 441,0	23,0	12,5
Kraj Vysočina 12/13	360	765	17 677	1 393,8	23,1	12,7
Kraj Vysočina 11/12	349	738	17 001	1 355,2	23,0	12,6
Kraj Vysočina 10/11	341	722	16 520	1 295,0	22,9	12,8
Kraj Vysočina 09/10	341	696	15 786	1 245,8	22,7	12,7
Kraj Vysočina 08/09	341	691	15 427	1 206,4	22,3	12,8

*) počet k 30. 9. 2016

Zdroj dat: MŠMT, výkaz S1-01 z roku 2016-2008, výkaz P1-04 z roku 2016-2008

8.1.2 Základní vzdělávání

Ve školním roce 2016/17 působí k 30. 9. 2016 v Kraji Vysočina 273 základních škol (dále také „ZŠ“). Základních škol se statutem právnické osoby bylo pouze 265, neboť několik základních škol ve větších městech v kraji bylo sloučeno pod jednu právnickou osobu. Z celkového počtu základních škol (právnických osob) bylo 148 plně organizovaných (devítiletých) škol, tj. 56 %, 117 malotřídních škol s jedním až pěti ročníky. Ve srovnání se školním rokem 2008/2009 se počet škol snížil o 9, tj. o 3,2 %, počet tříd se snížil o 1,3 %. ZŠ navštěvovalo 42 717 žáků, oproti školnímu roku 2008/2009 došlo k poklesu o 1,4 % (viz tabulku 8.1.3). Jednu základní školu zřizuje církev, 11 kraj (z toho 3 při zdravotnických zařízeních a ústavech), 4 MŠMT, ostatní jsou zřízeny obcí.

Tab. 8.1.3: Základní školy v okresech Kraje Vysočina ve školním roce 2016/2017

Okres	Počet škol (celkem)	Počet tříd	Počet žáků	Počet pedag. (přepočítaných) pracovníků *)	Žáků na 1 třídu	Žáků na 1 pedag. prac.
Havlíčkův Brod	50	412	8 003	627,9	19,4	12,7
Jihlava	49	479	9 978	725,2	20,8	13,8
Pelhřimov	32	312	6 055	469,0	19,4	12,9
Třebíč	64	482	9 475	726,8	19,7	13,0
Žďár nad Sázavou	78	520	10 324	809,1	19,9	12,8
Kraj Vysočina 16/17	273	2 205	43 980	3 358,2	19,9	13,1
Kraj Vysočina 15/16	272	2 192	43 173	3 257,3	19,7	13,3
Kraj Vysočina 14/15	272	2 164	42 473	3 269,6	19,6	13,0
Kraj Vysočina 13/14	271	2 146	41 611	3 169,5	19,4	13,1
Kraj Vysočina 12/13	271	2 144	41 191	3 214,8	19,2	12,8
Kraj Vysočina 11/12	270	2 166	41 029	3 246,3	18,9	12,6
Kraj Vysočina 10/11	278	2 178	41 145	3 243,1	18,9	12,7
Kraj Vysočina 09/10	280	2 194	41 878	3 318,8	19,1	12,6
Kraj Vysočina 08/09	282	2 235	43 340	3 362,0	19,4	12,9

*) počet k 30. 9. 2016

Zdroj dat: MŠMT, výkaz M3 z roku 2016-2008, výkaz P1-04 z roku 2016-2008

8.1.3 Střední vzdělávání

V Kraji Vysočina je nabídka středoškolského vzdělání v důsledku přirozených spádových oblastí koncentrována do větších měst. Takovými středisky jsou okresní města, v nichž ve školním roce 2016/17 studovaly nebo se učily téměř dvě třetiny z celkového počtu studentů kraje. Mezi nimi vyniká Jihlava s podílem cca 24 %.

V důsledku demografického vývoje ubývá žáků na středních školách. Ve srovnání se škol. rokem 2008/2009 bylo na středních školách v Kraji Vysočina ve škol. roce 2016/17 o 6 928 žáků méně. Stávající situaci řeší změny v síti středních škol, které se dotýkají především nejvíce ohrožených menších organizací. Z osmnácti samostatných subjektů od 1. 7. 2014 vzniklo sloučením osm právních subjektů. Oborová nabídka na všech školách, jichž se změny týkaly, zůstala zachována.

V Kraji Vysočina je ve školním roce 2016/17 k 30. 9. 2016 zařazeno ve školském rejstříku celkem 64 právnických osob vykonávajících činnost středních škol. Z celkového počtu škol poskytujících střední vzdělávání byly na 18 školách vyučovány obory typu gymnázií, na 35 školách obory typu středních odborných škol, na 13 školách lycea, na 25 školách obory typu středních odborných učilišť a na 14 školách obory s upravenými učebními plány pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami.

8.1.3.1 Střední školy – obory se všeobecným zaměřením

Gymnázia nabízejí různou délku studia – nejběžnější formou je studium osmileté a čtyřleté, pouze tři gymnázia jsou šestiletá. Počet studentů na 18 gymnáziích činil ve školním roce 2016/17 celkem 6 130. V roce 2016/2017 pokračuje snižování zájmu o lycea. Jedná se o čtyřleté vzdělávání s určitým obecně odborným zaměřením, např. lycea technická, ekonomická, přírodovědná, pedagogická. Stejně jako v případě gymnázií jsou v nich mladí lidé připravováni zejména ke studiu na vyšších odborných a vysokých školách.

Tab. 8.1.4: Přehled studentů na gymnáziích a lyceích v okresech Kraje Vysočina ve školním roce 2016/2017

Studijní obor	HB	Jl	PE	TR	ZR	Kraj 2016/17	Kraj 2015/16	Kraj 2014/15	Kraj 2013/14	Kraj 2012/13	Kraj 2011/12
Gymnázium 4-leté	452	470	325	561	719	2 527	2 481	2 419	2 384	2 393	2 496
Gymnázium 6-leté	-	178	126	38	-	342	355	399	417	416	407
Gymnázium 8-leté	692	615	432	438	1 084	3 261	3 281	3 283	3 262	3 311	3 412
Lycea	277	-	38	173	151	639	667	716	866	1 024	1 186
Celkem	1 421	1 263	921	1 210	1 954	6 130	6 784	6 817	6 929	7 144	7 501

Zdroj dat: MŠMT, výkaz M8 z roku 2011-2016

8.1.3.2 Střední školy – odborně zaměřené studijní a učební obory

Počet studentů, kteří ukončí střední vzdělání maturitní zkouškou, přesahuje 14 tisíc. Největšímu zájmu se těší obory, které jsou orientovány především na ekonomiku a administrativu, strojírenství a strojní výrobu a obory orientované na elektrotechniku (viz tabulka 8.1.5).

Tab. 8.1.5: Počty studentů v maturitních oborech (M, L) v okresech Kraje Vysočina ve školním roce 2016/2017 (denní studium)

Kód oboru	Studijní obor	HB	Jl	PE	TR	ZR	Kraj 2016 /17	Kraj 2015 /16	Kraj 2014 /15	Kraj 2013 /14	Kraj 2012 /13	Kraj 2011 /12
21,23,39	Strojírenství, stroj. výr.	75	404	166	299	335	1 279	1 212	1 182	1 076	1 094	1 239
29,65	Gastro., hotelnictví, turismus	93	38	44	211	215	601	671	791	842	902	961
16,41,43	Zemědělství a lesnictví, ekologie, veterinář	-	31	213	200	46	490	494	499	551	631	759
26,18	Elektrotech., telekom. a VT	91	472	165	443	272	1 443	1 419	1 446	1 533	1 396	1 382
36	Staveb., geodézie, kartograf.	102	188	-	152	45	487	531	653	694	729	778
53	Zdravotnictví	102	208	-	133	101	544	575	624	642	612	604
63,64,66	Ekonomika, obchod a podnikání	240	447	139	188	213	1 227	1 299	1 825	2 108	1 923	2 748
33	Zpracování dřeva	37	5	18	-	-	60	58	69	102	78	104
31,69	Osobní a provozní služby	-	57	11	-	28	96	120	577	151	173	177
75	Pedag., učit., soc.péče	74	299	-	59	-	432	430	432	426	411	408
68	Právo, veřejnosp.činnosti	-	362	-	123	-	485	489	507	514	570	692

82,34	Umění a užité umění	189	477	-	23	-	689	694	681	676	637	660
34,37	Ostatní	-	-	-	-	52	52	54	97	91	45	35
--	Nástavby	58	62	53	127	151	451	491	641	725	805	1 040
--	Celkem obory	1 061	3 050	809	1 958	1 458	8 336	8 537	10 024	10 131	10 006	11 596

Zdroj dat: MŠMT, výkaz M8 z roku 2011-2016

Počet studentů, kteří dosáhnou středního stupně vzdělání nebo středního vzdělání s výučním listem, přesahuje hranici 4,5 tisíc. Největší zájem je o obory strojírenství, gastronomie, hotelnictví a turismus a strojírenství a stroj. výroba. Počty studentů v těchto oborech tvořily ve sledovaném školním roce více než polovinu studentů všech učebních a studijních oborů typu středních odborných učilišť (viz tabulku 8.1.6).

Tab. 8.1.6: Počty studentů v nejfrekventovanějších učebních oborech (H, E) v okresech Kraje Vysočina ve školním roce 2016/2017 (denní studium)

Kód oboru	Učební obor	HB	JI	PE	TR	ZR	Kraj 2016/17	Kraj 2015/16	Kraj 2014/15	Kraj 2013/14	Kraj 2012/13	Kraj 2011/12
21,23, 41,55	Strojírenství, stroj. výroba	108	349	162	329	242	1 190	1 421	1 441	1 472	1 494	1 522
29,65	Gastronomie, hotelnictví, turismus	152	264	130	214	308	1 068	1 156	1 188	1 221	1 334	1 398
66	Obchod	20	21	24	53	32	150	162	191	210	211	243
33	Zpracování dřeva	47	69	48	61	20	245	244	253	327	351	393
41	Zemědělství a lesnictví	-	44	208	4	130	386	249	226	234	239	254
26	Elektrotechnika, telekomunikace a VT	30	114	20	152	68	384	445	438	461	434	477
31,34, 37,69	Osobní a provozní služby	-	92	83	121	136	432	409	418	385	417	494
36	Stavebnictví, geodézie, kartograf.	37	231	32	130	50	480	423	449	588	631	639
53	Zdravotnictví	31	12	7	49	21	120	98	58	11	19	
82	Umění a užité umění	52	8	-	-	-	60	56	56	63	69	27
28,75	Ostatní	30	30	10	-	-	70	72	83	79	31	66
--	Celkem obory	507	1 234	724	1 113	1 007	4 585	4 735	4 801	5 051	5 230	5 513

Zdroj dat: MŠMT, výkaz M8 z roku 2011-2016

8.1.4 Vyšší odborné školy

Přestože s nárůstem kapacit vysokých škol postupně zájem o vyšší odborné vzdělání klesá, zůstává v našem kraji stále významným prvkem terciárního vzdělávání; důvody jsou různé: nenalezení pracovního místa, zvyšování kvalifikace, neúspěšné vykonání přijímacích zkoušek na vysokou školu aj. Na území Kraje Vysočina působí k 30. 9. 2016 celkem 13 vyšších odborných škol (dále také „VOŠ“), z nichž pouze jedna je samostatná, ostatní jsou spojeny s různými typy středních škol. Rozložení VOŠ i oborů v kraji lze označit za poměrně rovnoměrné, rozložení počtu studentů jednotlivých oborů se koncentruje více na obory ekonomického, technického a sociálně zdravotního zaměření. Následující tabulka 8.1.7 uvádí informace o oborové skladbě a počtech studentů vyšších odborných škol Kraje Vysočina.

Tab. 8.1.7: Obory a počty studentů vyšších odborných škol v jednotlivých okresech Kraje Vysočina ve školním roce 2016/2017 (v denním studiu)

Okres	Název školy	Studijní obor	2016/2017	2015/16	2014/15	2013/14	2012/13	2011/12
Havlíčkův Brod	VOŠ a OA Chotěboř	Facility management	x	24	39	60	33	x
		Řízení bezpečnosti práce	34	21	58	18	48	46
		Řízení a zabezpečení jakosti	8	27	x	14	15	33
	SZŠ a VOŠ zdravotnická Havlíčkův Brod	Diplomovaná všeobecná sestra	55	67	80	77	96	98
	G, SOŠ a VOŠ Ledec nad Sázavou	Ekonomika a management podniku	35	62	59	61	73	75
	Akademie - VOŠ, G a SOŠ uměleckoprůmyslová Světlá nad Sázavou	Řízení sklářské a keramické výroby	11	20	25	37	31	35
		Řízení výroby zpracování kamene	6	10	23	22	21	22
Pelhřimov	VOŠ a SŠ hotelová SČMSD Pelhřimov, s.r.o.	Management hotelového provozu	5	11	15	14	22	27
Jihlava	FARMEKO - VOŠ zdravotnická a SOŠ, s.r.o.	Diplomovaný farmaceutický asistent	33	40	37	33	46	49
	Soukromá VOŠ grafická a Střední umělecká škola grafická, s.r.o.	Multimediální umělecká tvorba	25	31	47	50	46	43
	Soukromá VOŠ sociální, o.p.s.	Sociální práce	43	65	84	114	126	126
		Předškol. a mimoškol. pedagog.	61	38	22	x	x	x
	TRIVIS - Střední škola veřejnoprávní a Vyšší odborná škola bezpečnosti silniční dopravy Jihlava, s.r.o.	Bezpeč.v silniční dopravě	43	50	29	13	x	x
Třebíč	VOŠ a SŠ veterinární, zemědělská a zdravotnická Třebíč	Diplomovaná všeobecná sestra	45	57	45	45	40	47
		Účetnictví a finanční hospodaření	51	51	73	68	65	44
Žďár nad Sázavou	VOŠ a SOŠ zemědělsko-technická Bystřice nad Pernštejnem	Agroturistika	31	63	64	81	78	76
	VOŠ a SPŠ, Žďár nad Sázavou, Studentská 1	Automatizace a informatika	7	14	32	25	30	31
		Informační technologie ve strojírenství	28	34	41	49	49	35
		Ekonomika strojírenství	38	36	47	49	65	59

	SZŠ a VOŠ zdravotnická Žďár nad Sázavou	Diplomovaná všeobecná sestra	68	66	84	81	79	73
Vysočina			627	787	904	911	963	919

Zdroj dat: MŠMT, výkaz M10 z roku 2011-2016

8.1.5 Speciální školství

Speciální školství je tvořeno mateřskými a základními školami pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami, základními školami speciálními, speciálními školami při zdravotnických zařízeních a praktickými školami. Síť těchto zařízení je v Kraji Vysočina stabilizovaná. Pro doplnění informací uvádíme tabulku 8.1.8 s počtem individuálně integrovaných žáků v ZŠ. Řada škol se speciálním zaměřením zajišťuje ve větší míře vzdělávání žáků s těžšími formami zdravotního handicapu.

Vzdělávací systém doplňuje výchovné, pedagogicko-psychologické a speciálně pedagogické poradenství. Tyto služby poskytují v Kraji Vysočina výchovní poradci (pozice ustavena zpravidla na každé úplné základní škole a na středních školách), Pedagogicko-psychologická poradna a Speciálně pedagogické centrum Vysočina, která má své pracoviště v Bystřici nad Pernštejnem, Havlíčkově Brodě, Jihlavě, Moravských Budějovicích, Pelhřimově, Třebíči, Velkém Meziříčí a Žďáru nad Sázavou.

SVP poskytují všestrannou preventivně výchovnou péči dětem a mládeži se zvýšeným rizikem či prvními projevy poruch chování a negativních jevů v jejich sociálním vývoji a klientům propuštěným z ústavní výchovy při jejich integraci do společnosti. Na území Kraje Vysočina zřídilo MŠMT tři SVP, které poskytují preventivně výchovnou péči formou ambulantních služeb. Jedná se o SVP při Výchovném ústavu, Základní škole a Střední škole ve Velkém Meziříčí, SVP při Výchovném ústavu v Černovicích a SVP při DD se školou v Jihlavě (nově od 1. 11. 2014). SVP v Moravských Budějovicích, které poskytuje ambulantní péči v Moravských Budějovicích a Třebíči je soukromé (zřizovatel STŘED, o.s.).

Tab. 8.1.8: Individuálně integrovaní zdravotně handicapovaní žáci ZŠ v Kraji Vysočina

Druh postižení	2016/2017	2015/16	2014/15	2013/14	2012/13	2011/12
Mentálně postižení	121	117	107	95	91	91
Sluchově postižení	37	35	37	30	25	24
Zrakově postižení	25	28	27	26	26	32
S vadami řeči	115	93	89	74	55	59
Tělesně postižení	42	39	49	49	45	52
S více vadami	63	63	66	66	67	66
S vývoj. poruchami učení a chování	2 021	2 194	2 035	1 860	1 640	1 566
Autisté	163	127	94	79	54	56
Celkem	2 587	2 696	2 504	2 276	2 003	1 946

Zdroj dat: MŠMT, výkaz M3 z roku 2011-2016

8.1.6 Vysoké školy

V Kraji Vysočina mají sídlo 2 vysoké školy a dále působí na území kraje odloučená pracoviště jiných vysokých škol.

V akademickém roce 2016/17 studovalo v prezenčních vysokoškolských programech na území kraje 1 388 studentů ve 12 oborech, z toho 1 346 studentů v 9 oborech na dvou vysokých školách se sídlem na území kraje: Západomoravská vysoká škola Třebíč, o.p.s. (7 studentů) a Vysoká škola polytechnická v Jihlavě (1 333 studentů).

V akademickém roce 2016/17 měly v Kraji Vysočina odloučené pracoviště 2 vysoké školy: Česká zemědělská univerzita Praha, Vysoká škola chemicko-technologická v Praze.

Prezenční bakalářské studium nabízejí následující vysoké školy:

Vysoká škola polytechnická, Jihlava, Tolstého 16:

Elektrotechnika a informatika - obory: Počítačové systémy, Aplikovaná informatika, Aplikovaná technika pro průmyslovou praxi
 Ekonomika a management - obory: Finance a řízení, Cestovní ruch
 Ošetrovatelství - obory: Porodní asistentka, Všeobecná sestra
 Zdravotně sociální péče – obor Zdravotně sociální pracovník

Západomoravská vysoká škola Třebíč, o.p.s.:

obory: Kulturněhistorická studia

Prezenční formu bakalářského studia nabízejí také detašovaná pracoviště těchto VŠ:

Česká zemědělská univerzita Praha, Praha-Suchbát, Kamýcká 129, Fakulta agrobiologie, potravinových a přírodních zdrojů – centrum pro výuku chovu koní Humpolec, Chov koní - tříleté prezenční bakalářské studium.

Vysoká škola chemicko-technologická v Praze, Technická 5, Praha 6 - Dejvice Fakulta chemicko-technologická – pracoviště Akademie - VOŠ, G, SOŠ umělecko-průmyslová Světlá nad Sázavou, Konzervování - restaurování umělecko-řemeslných děl – čtyřleté prezenční bakalářské studium.

8.1.7 Celoživotní vzdělávání

Realizace konceptu celoživotního vzdělávání znamená užší propojení existujícího školského systému se sektorem dalšího vzdělávání, s politikou zaměstnanosti a se sociální politikou. Zdůrazňuje se význam učení mimo rámec vzdělávací soustavy (vzdělávání na pracovišti, uznávání předchozí pracovní zkušenosti), tedy co největší prostupování oblasti učení a práce. Zvyšuje se úloha sociálních partnerů, zdůrazňuje se osobní volba každého jedince a propojení individuální poptávky se společenskou.

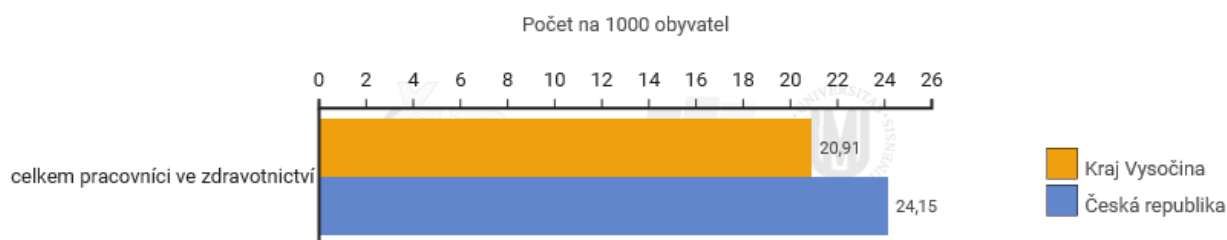
Dle údajů z Registru ekonomických subjektů z ledna roku 2008 vykazovalo v Kraji Vysočina činnost zaměřenou na vzdělávací služby pro dospělé přes dvě stě právnických osob a kolem tisíce fyzických osob. Podrobnější informace o účasti dospělých v dalším vzdělávání nejsou s výjimkou informací ze škol k dispozici.

Ve školním roce 2016/17 se střední a základní školy opět podílely na organizaci odborně zaměřených vzdělávacích kurzů. Střední školy mimo jiné spolupracují s úřady práce a na základě jejich požadavků zajišťují kvalifikační a rekvalifikační kurzy pro veřejnost a kurzy pro zaměstnance škol a školských zařízení zakončené odborným přezkoušením nebo státní zkouškou. Mezi kurzy, které pořádaly zmíněné školy, převažovaly především rekvalifikační kurzy pro uchazeče o zaměstnání, dále pak kurzy jazykové, kurzy pro rozšíření znalostí v řemeslných živnostech, kurzy autoškol, sportovní kurzy, svářečské školy, kurzy práce s výpočetní technikou, vzdělávání v oblasti všeobecně vzdělávacích předmětů, kurz kosmetické a kadeřnické práce, manikúra, pedikúra a nehtová modeláž a další odborné kurzy technického, obchodního, ekonomického, zdravotnického, zemědělského nebo uměleckého charakteru.

8.2 Zdravotnictví

Ve zdravotnictví v Kraji Vysočina pracovalo na konci roku 2015 v přepočteném počtu (úvazků) celkem 10 654 pracovníků.

Obr. 8.2.1: Celkový přepočtený počet pracovníků ve zdravotnictví ke konci roku 2015 v Kraji Vysočina na 1 000 obyvatel.

Zdroj dat: ÚZIS ČR, Regionální zpravodajství NZIS Kraj Vysočina

Tab. 8.2.1: Podrobné rozčlenění počtu pracovníků ve zdravotnictví v Kraji Vysočina ke konci roku 2015 dle kategorií:

Kategorie pracovníků	Přepočtený počet (úvazky)	Počet na 1000 obyvatel
lékaři	1 661	3,26
zubní lékaři	326	0,64
farmaceuti	255	0,5
všeobecné sestry, porodní asistentky	3 995	7,84
ostatní zdrav. pracovníci nelékaři s odb. způsobilostí	1 030	2,02
zdrav. pracovníci nelékaři s odb. a special. způsobilostí	365	0,72
zdrav. prac. nelék. pod odb. dohledem nebo přímým vede- ním	1 434	2,81
jiní odborní pracovníci nelékaři s odbornou způsobilostí a dentisté	125	0,25
pedagogičtí pracovníci	7	0,01
technicko-hospodářští pracovníci	599	1,18
dělníci a provozní pracovníci	856	1,68

Zdroj dat: ÚZIS ČR, Roční výkaz o činnosti poskytovatele zdravotnických služeb E401
 ÚZIS ČR, Regionální zpravodajství NZIS Kraj Vysočina

8.2.1. Zdravotnické příspěvkové organizace zřizované Krajem Vysočina

Kraj Vysočina zřizuje osm zdravotnických příspěvkových organizací (poskytovatelů zdravotních služeb), z toho 5 nemocnic, zdravotnickou záchrannou službu a dva poskytovatele zdravotních služeb, které poskytují komplexní péči dětem, jejichž rodiny se o ně nemohou, případně neumí postarat:

• *Nemocnice Havlíčkův Brod, příspěvková organizace, Havlíčkův Brod*

Nemocnice poskytuje zdravotní péči, v níž je zahrnuta ambulantní a lůžková základní a specializovaná diagnostická a léčebná péče, nezbytná preventivní péče, lékárenská činnost a prodej krve a krevních derivátů. Dále provádí praní prádla pro potřeby svého provozu a pro jiná zdravotnická zařízení i jiné subjekty. Nemocnice se dále věnuje vědecké, vzdělávací a informační činnosti ve zdravotnictví včetně klinického hodnocení účinků léků a nové zdravotnické techniky, vědecko-výzkumnou činnost, podílí se na pregraduálním i postgraduálním vzdělávání zdravotnických pracovníků a provozuje odbornou lékařskou knihovnu. Mezi doplňkové činnosti patří provozování hostinské činnosti pro osoby, které nejsou pacienti ani zaměstnanci organizace, sterilizaci zdravotnických prostředků a materiálu, nákup a prodej zboží.

Nemocnice Havlíčkův Brod je poskytovatelem lůžkové i ambulantní zdravotní péče pro občany Kraje Vysočina i pacienty ze sousedících oblastí Středočeského a Pardubického kraje. V následujícím období bude nemocnice usilovat minimálně o udržení dlouhodobě vysokého kreditu jak v oblasti odborné, tak i z hlediska přístupu personálu k pacientům. Nemocnice si klade za cíl poskytovat co nejkomplexnější služby pro pacienty a v odbornostech, ve kterých dlouhodobě vykazuje nadprůměrnou úroveň se dále profilovat jako oddělení, která v některých specializovaných činnostech budou mít i nadále nadregionální význam. Týká se to zejména dětského oddělení, ortopedicko-traumatologického oddělení, některých subspecializací chirurgie (onkochirurgie, cévní chirurgie), péče o traumata, radiodiagnostického oddělení (zejména angiografie), oddělení nukleární medicíny a dalších.

• *Nemocnice Jihlava, příspěvková organizace, Jihlava*

Nemocnice poskytuje zdravotní péči, v níž je zahrnuta ambulantní a lůžková základní a specializovaná diagnostická a léčebná péče, nezbytná preventivní péče a lékárenská činnost. Organizace provádí vědeckou, vzdělávací a informační činnost ve zdravotnictví, již se zejména rozumí provádění klinického hodnocení účinků léků a nové zdravotnické techniky, vědecko-výzkumná činnost, pregraduální výchova zdravotnických pracovníků, postgraduální a kontinuální vzdělávání pracovníků ve zdravotnictví a zajištění činnosti odborné knihovny. Mezi doplňkové činnosti patří zkoušky stability u zdrojů ionizujícího záření, provozování hostinské činnosti pro osoby, které nejsou pacienti ani zaměstnanci organizace, sterilizaci zdravotnických prostředků a materiálu, nákup a prodej zboží, technické činnosti v dopravě apod.

Nemocnice poskytuje služby především občanům Kraje Vysočina, ale také občanům ostatních krajů a států. Nemocnice Jihlava spolupracuje se všemi nemocnicemi v Kraji Vysočina a také s významnými zdravotnickými zařízení mimo kraj, např. pražskými a brněnskými fakultními nemocnicemi.

V Nemocnici Jihlava je Krajské onkologické centrum, které v rámci onkologické péče spolupracuje se všemi nemocnicemi zřizované Krajem Vysočina a poskytuje komplexní péči pro onkologicky nemocné pacienty.

Strategií organizace je zajištění dominantního postavení nemocnice v poskytování základní a specializované péče v rámci Kraje Vysočina při vyrovnaném hospodaření nemocnice, kvalitně poskytovaná zdravotní péče i ostatní služby, spokojení odborníci pro zajištění kvality péče a výchova a vzdělávání zdravotnických pracovníků.

• **Nemocnice Nové Město na Moravě, příspěvková organizace, Nové Město na Moravě**

Nemocnice poskytuje zdravotní péči, v níž je zahrnuta ambulantní a lůžková základní a specializovaná diagnostická a léčebná péče, nezbytná preventivní péče a lékárenská činnost a dopravní zdravotní služba. Organizace je oprávněna v rámci doplňkové činnosti vykonávat nákup a prodej zboží, hostinskou činnost, pronájem movitých věcí, zemní práce a práce mechanizačními prostředky, vedení účetnictví a činnost účetních poradců, poskytování ubytovacích služeb a pořádání kulturních akcí. Nemocnice má v síti poskytovatelů lůžkových zdravotních služeb kraje nezastupitelnou roli, neboť poskytuje péči pacientům celé východní části Kraje Vysočina, která je charakteristická drsnými klimatickými podmínkami a ztíženou dopravní dostupností v zimních měsících (okres Žďár nad Sázavou, Polička a její okolí, spádovost plicní léčebny pro většinu Moravy).

Nemocnice dobře spolupracuje s celým privátním sektorem v dané oblasti, vzniklé problémy jsou vždy konstruktivně řešeny. Historicky setrvává spolupráce se zdravotnickými zařízeními v Brně a je zcela bezproblémová a ke spokojenosti pacientů.

Vedení nemocnice pokračuje v nastavené koncepci rozvoje zdravotnického zařízení. Oblast poskytované péče charakterizuje další zvyšování kvality (certifikace, akreditace). Péče by měla být poskytována na vysoké odborné a etické úrovni a rovněž by takto měla být pacienti vnímána.

• **Nemocnice Pelhřimov, příspěvková organizace, Pelhřimov**

Předmětem hlavní činnosti nemocnice je ambulantní a lůžková základní a specializovaná diagnostická i léčebná péče, nezbytná preventivní péče, lékárenská činnost, dopravní zdravotní služba, praní prádla a jeho opravy, hostinská činnost, zajištění činnosti odborné knihovny, realizace vzdělávacích aktivit a shromažďování, třídění a skladování odpadu.

Rozsah spádovosti je dán rozlohou bývalého okresu Pelhřimov, přibližně 80 tis. obyvatel. V některých oborech (gynekologie a porodnictví, dětské lékařství, ortopedie a traumatologie pohybového ústrojí, urologie, hematologie) je spádovost minimálně 100 tis. obyvatel (Vlašim, Telč, Tábor, Benešov, Jindřichův Hradec).

V rámci Kraje Vysočina nemocnice spolupracuje v diagnostické a léčebné péči především s pracovištěm onkologie v Nemocnici Jihlava, Psychiatrickou léčebnou Jihlava, ale i s ostatními lůžkovými pracovišti v oborech, které nemocnice neprovozuje. V rámci specializační přípravy lékařů je spolupráce nejužší s Nemocnicí Jihlava a Psychiatrickou léčebnou Jihlava. Mimoregionálně nemocnice spolupracuje nejvíce se specializovanými pracovišti v Praze, Českých Budějovicích, Hradci Králové a Brně.

Hlavním cílem nemocnice je zajistit pro občany spádové oblasti kvalitní preventivní, diagnostickou, léčebnou a následnou péči odpovídající 21. století při respektování možností financování a spolupráce s ostatními zdravotnickými pracovišti.

• **Nemocnice Třebíč, příspěvková organizace, Třebíč**

Nemocnice poskytuje ambulantní a lůžkovou základní, specializovanou diagnostickou a léčebnou zdravotní péči. Zároveň provozuje lékárenskou činnost. V rámci doplňkové činnosti je nemocnice oprávněna pronajímat nemovitý majetek, provozovat hostinskou a ubytovací činnost pro osoby, které nejsou pacienti ani zaměstnanci, nakupovat a prodávat zboží. Se svojí více jak stoletou tradicí patří k významným poskytovatelům zdravotní péče v Kraji Vysočina.

Příímá spádová oblast výrazně překračuje 110 tisíc obyvatel. Kromě hlavního areálu disponuje detašovaným pracovištěm LDN – v Moravských Budějovicích.

Cílem nemocnice je neustálé zkvalitňování nabízených služeb, tak aby byla naplňována dlouhodobá vize: Nemocnice Třebíč - Partner Vašeho zdraví.

• **Dětské centrum Jihlava, příspěvková organizace, Jihlava,**

Jedná se o poskytovatele zdravotních služeb, který poskytuje komplexní zdravotní, výchovnou a sociální péči dětem od narození do 3 let věku, ve výjimečných případech i déle (např. pokud se jedná o sourozenecké skupiny). Klienty zařízení jsou děti, o které se jejich rodiče nemohou, neumějí či nechtějí starat. Jsou to i děti, které jsou zde na základě předběžného opatření, či na základě dobrovolného pobytu. Hlavní funkcí je umožnit a smysluplně překlenout dobu, kdy jsou děti vráceny buď do biologické rodiny, nebo je jim poskytnuta péče náhradní rodiny. Zařízení se tedy aktivně účastí jako jeden ze subjektů náhradní rodinné péče. Zařízení pracuje nepřetržitě, kromě zdravotní péče zde funguje rehabilitační složka zajišťující i ambulantní péči, riziková poradna, psychologická a sociálně právní poradna.

O děti se stará kvalifikovaný zdravotnický personál. Zařízení má 43 lůžek pro děti a 3 pokoje pro společný pobyt matek s dítětem.

Spádovým územím zařízení je Kraj Vysočina a Jihočeský kraj, který podobný typ zařízení nemá. Zařízení zajišťuje v mnoha případech roli supervize, kterou je možné naplňovat formou krátkodobých pobytů či ambulantně. Zároveň slouží jako místo pro praktické stáže studentů středních i vysokých škol různých oborů. Úzce spolupracuje s dětskými odbornými lékaři nejen v rámci kraje, ale i celorepublikově.

• **Trojlístek – centrum pro děti a rodinu Kamenice nad Lipou, příspěvková organizace, Kamenice nad Lipou**

Poskytuje komplexní péči dětem od narození do věku 3 let, jejichž duševní a tělesný vývoj je ohrožen nebo narušen z důvodů zdravotních či sociálních a jimž nelze zajistit řádnou péči v rodinném prostředí. Ze zdravotních nebo sociálních důvodů může organizace uvedenou péči poskytovat i dětem starším. Jako zařízení pro děti vyžadující okamžitou pomoc poskytuje akutní a neodkladnou péči ohroženým dětem.

Zařízení má celkem 45 lůžek z toho 30 lůžek pro ústavní péči a 10 „krizových lůžek“.

Trojlístek - centrum pro děti a rodinu Kamenice nad Lipou je zdravotnické zařízení, které poskytuje stálou zdravotní a výchovnou péči ohroženým dětem. Přijímá děti z regionu Vysočina a z Jihočeského regionu.

Strategickým cílem tohoto poskytovatele zdravotních služeb je přeměna na zařízení rodinného typu a s tím související zlepšení úrovně poskytované péče.

V roce 2016 bylo v nemocnicích zřizovaných Krajem Vysočina pro pacienty k dispozici celkem 2 564 lůžek. V roce 2016 pracovalo v nemocnicích zřizovaných krajem v přepočteném počtu 703,64 lékařů, 3394,5 nelékařů a 715,68 ostatních nezdravotníků, celkem tedy 4813,82 zaměstnanců.

Tab. 8.2.3: Nemocnice zřizované krajem Vysočina - stav k 31. 12. 2016

Okres	Název	Adresa	Zřizovatel	Počet lůžek	Detašovaná pracoviště
Havlíčkův Brod	Nemocnice Havlíčkův Brod, příspěvková organizace	Havlíčkův Brod, Husova 2624	Kraj Vysočina	534	-
Jihlava	Nemocnice Jihlava, příspěvková organizace	Jihlava, Vrchlického 59	Kraj Vysočina	706	-
Pelhřimov	Nemocnice Pelhřimov, příspěvková organizace	Pelhřimov, Slovanského bratrství 710	Kraj Vysočina	340	-
Třebíč	Nemocnice Třebíč, příspěvková organizace	Třebíč, Purkyňovo nám. 2	Kraj Vysočina	531	Mor. Budějovice, nám. Svobody 358
Žďár nad Sázavou	Nemocnice Nové Město na Moravě, příspěvková organizace	Nové Město na Moravě, Žďárská 600	Kraj Vysočina	453	

Zdroj dat: Výroční zpráva Kraje Vysočina za rok 2016
Krajský úřad Kraje Vysočina, OZ (průzkum)

8.2.2 Další poskytovatelé zdravotních služeb v Kraji Vysočina

Privátní nemocnice

- **Nemocnice sv. Zdislavy, a. s., Mostiště, Velké Meziříčí**

Součástí sítě nemocnic Kraje Vysočina je dále i Nemocnice Sv. Zdislavy, a.s. (Mostiště), která však není zřizována Krajem Vysočina. Síť tedy tvoří celkem 6 nemocnic.

Zařízení zajišťující služby na úseku ochrany zdraví před alkoholismem

- **Protialkoholní záchytná stanice, Jihlava – provozovatelem jsou Služby města Jihlavy, s. r. o.**
- **PATEB, s. r. o., Jemnice**

Zařízení následné péče

- **Nemocnice Počátky, s. r. o., Počátky**
- **Vysočinské nemocnice, s. r. o., Humpolec**
- **Vysočinské nemocnice, s. r. o., Ledčův Hrádek**

Psychiatrické nemocnice a odborné ústavy

- **Psychiatrická nemocnice Havlíčkův Brod**
- **Psychiatrická nemocnice Jihlava**
- **Dětská psychiatrická nemocnice Velká Bíteš**
- **Vysočinské nemocnice, s. r. o. (Plicní léčebna Humpolec)**
- **Rehabilitační ústav pro cévní choroby mozkové, spol. s r. o., Chotěboř**

Zdroj dat: Výroční zpráva Kraje Vysočina za rok 2016

Tab. 8.2.4: Počet lůžek podle typu péče v Kraji Vysočina - stav k 31. 12. 2015

Počet lůžek podle typu péče		
typ lůžkové péče	Počet lůžek	Počet na 1000 obyvatel
akutní lůžková péče intenzivní	197	3,9
akutní lůžková péče standardní	2 054	40,3
následná lůžková péče	1 975	38,8
dlouhodobá lůžková péče	219	4,3
celkem	4 445	87,2

Zdroj dat: ÚZIS ČR, Roční výkaz o činnosti poskytovatele zdravotnických služeb L102

V Kraji Vysočina bylo za rok 2015 provedeno 1 810 480 ambulantních ošetření či vyšetření a počet případů hospitalizace bylo celkem 100 348.

Ambulantní péči poskytovalo v Kraji Vysočina k 17. 8. 2017 celkem 1178 poskytovatelů zdravotních služeb, z toho primární ambulantní péči 677 poskytovatelů zdravotních služeb, tedy péči v oborech všeobecné praktické lékařství, praktické lékařství pro děti a dorost, gynekologie a porodnictví a zubní lékařství. Lékařskou péči zajišťovalo 88 poskytovatelů zdravotních služeb.

Tab. 8.2.5. Poskytovatelé zdravotních služeb primární ambulantní péče v Kraji Vysočina - stav k 17. 8. 2017

Okres	Počet poskytovatelů zdravotních služeb			
	všeobecné praktické lékařství	praktické lékařství pro děti a dorost	gynekologie a porodnictví	zubní lékařství
Havlíčkův Brod	52	14	12	54
Jihlava	65	27	17	60
Pelhřimov	39	14	12	37
Třebíč	58	27	18	55

Žďár nad Sázavou	56	23	16	61
Vysočina	262	101	73	262

Zdroj dat: Národní registr poskytovatelů zdravotních služeb

8.2.3 Zdravotní stav obyvatelstva

Zdravotní stav obyvatelstva je výsledkem působení komplexu faktorů, mezi něž patří životní styl, sociální struktura obyvatelstva, dostupnost a kvalita zdravotnické péče, stav životního prostředí, péče obyvatel o vlastní zdraví a další. Zdravotní stav obyvatel Kraje Vysočina je v rámci ČR mírně nadprůměrný. Nepřímo to můžeme usuzovat z úmrtnostních poměrů, které jsou v kraji relativně dobré a od počátku 90. let mají dlouhodobou výraznou tendenci se zlepšovat.

Střední délka života (naděje dožití při narození) je u mužů o 0,65 roku a u žen o 0,55 roku vyšší než činí průměr ČR. Kraj se tak řadí v tomto velice důležitém ukazateli zdravotního stavu mezi kraje s nejdelší střední délkou života. Ženy v Kraji Vysočina žijí v průměru o 6 let déle než muži. Střední délka života mužů na Vysočině je třetí nejvyšší po Praze a Královéhradeckém kraji. U žen je druhá nejvyšší po Praze.

Tab. 8.2.7: Vybrané charakteristiky úmrtnosti obyvatelstva v okresech Kraje Vysočina

Okres	Naděje dožití při narození (průměr let 2009-2013)		Úmrtnost (průměr let 2010-2014)	
	muži	ženy	kojenecká	Novorozenecká
Havlíčkův Brod	75,5	81,3	1,8	1,6
Jihlava	76,0	81,6	2,6	2,0
Pelhřimov	75,1	81,3	1,9	2,1
Třebíč	75,6	81,5	2,6	1,9
Žďár nad Sázavou	75,3	81,2	2,5	2,3
Vysočina	75,5	81,4	2,0	1,4
ČR	74,7	80,7	2,6	1,6

Pozn.: 1) novorozenecká úmrtnost = počet zemřelých ve věku 0 – 28 dní na 1000 živě narozených

2) kojenecká úmrtnost = počet zemřelých ve věku 0 – 365 dní na 1000 živě narozených

Zdroj dat: Úmrtnostní tabulky za okresy ČR v období 2009 až 2013. ČSÚ Praha, 2009 a 2013; Demografická ročenka okresů 2010 až 2014. ČSÚ Praha, 2015; Demografická ročenka krajů 2010 až 2014. ČSÚ Praha, 2015.

V roce 2013 bylo v Kraji Vysočina nově nahlášeno něco málo přes 56 tisíc případů pracovní neschopnosti, což představovalo 32,1 hlášených případů na 100 pojištěnců regionu. Průměrná doba jedné pracovní neschopnosti činila 44,4 dní.

Tab. 8.2.8: Pracovní neschopnost pro nemoc a úraz v okresech Kraje Vysočina v roce 2015

Okres	Průměrný počet osob nemocensky pojištěných	Nově hlášené případy pracovní neschopnosti na 100 nemocensky pojištěných	Průměrná doba trvání 1 případu pracovní neschopnosti (kalendářní dny)	Průměrné procento pracovní neschopnosti
Havlíčkův Brod	30 039	31,0	47,5	4,0
Jihlava	47 040	30,0	42,3	3,5
Pelhřimov	26 227	35,3	45,5	4,4
Třebíč	31 577	28,1	49,8	3,8
Žďár nad Sázavou	39 352	31,9	52,9	4,6
Vysočina	174 235	31,1	47,4	4,0
ČR	4 464 057	29,5	45,8	3,7

Poznámka: průměrné procento pracovní neschopnosti = kalendářní dny pracovní neschopnosti x 100 / (průměrný počet osob nemocensky pojištěných x počet kalendářních dnů ve sledovaném období)

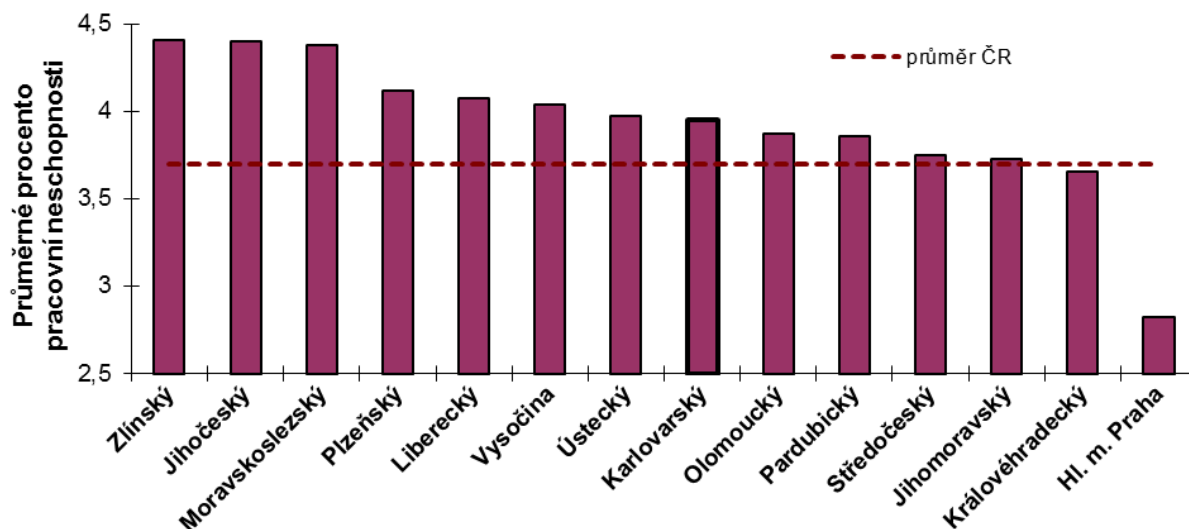
Zdroj dat: Statistická ročenka Kraje Vysočina 2016. ČSÚ Jihlava, 2016.

Průměrné procento pracovní neschopnosti je v meziokresním srovnání v rámci Kraje Vysočina nejnižší v okrese Jihlava, který jediný vykázal v roce 2015 z hlediska celorepublikového průměru nižší hodnoty. Na Jihlavsku byla rovněž evidována nejnižší průměrná doba trvání 1 případu pracovní neschopnosti a společně s okresem Pelhřimov byla hodnota tohoto ukazatele pod republikovým

průměrem. Počet nově hlášených případů pracovní neschopnosti na 100 nemocensky pojištěných byl nejvyšší v okresech Pelhřimov a Žďár nad Sázavou, s výjimkou Třebíčka všech okresy převyšovaly v roce 2015 průměrnou hodnotu za ČR.

V mezikrajském porovnání bylo v roce 2015 průměrné procento pracovní neschopnosti na Vysočině bylo deváté nejnižší. Jeho výše překročila celostátní průměr, na čemž měla hlavní podíl skokově nízká hodnota za Prahu.

Obr. 8.2.1: Průměrné procento pracovní neschopnosti pro nemoc a úraz v krajích ČR v roce 2015

Pozn.: průměrné procento pracovní neschopnosti = kalendářní dny pracovní neschopnosti x 100 / (průměrný počet osob nemocensky pojištěných x počet kalendářních dnů ve sledovaném období)

Zdroj dat: Statistická ročenka Kraje Vysočina 2016. ČSÚ Jihlava, 2016.

8.2.4 Zdravotnická záchranná služba (ZZS)

V Kraji Vysočina zajišťuje přednemocniční neodkladnou péči jediná příspěvková organizace zřizovaná krajem - Zdravotnická záchranná služba Kraje Vysočina, příspěvková organizace (dále i „ZZS KV“). ZZS KV se úspěšně daří zajišťovat vysokou úroveň přednemocniční neodkladné péče v našem kraji pro přibližně 1 300 obcí a místních částí, na území velkém cca 6 796 km² s více než půl milionem obyvatel, kdy se v turisticky atraktivních regionech v letních a zimních sezonách tento počet významně zvyšuje.

Tab. 8.2.9: Přehled výjezdových základen a posádek Zdravotnické záchranné služby Kraje Vysočina

Oblast	Výjezdová základna		Počet posádek			
			RLP	RZP	RV	LZZS
Jihlava	Jihlava	den		3	1	1
		noc		2	2	
	Telč	den	1			
		noc		1		
Pelhřimov	Pelhřimov			1	1	
	Pacov			1		
	Počátky			1		
	Kamenice nad Lipou			1		
	Humpolec		1			
Havlíčkův Brod	Havlíčkův Brod		1		1	
	Chotěboř			1		
	Ledeč nad Sázavou			1		
	Příbyslav			1		
	Habry			1		

Třebíč	Třebíč	den		2	1	
		noc		1	1	
	Jemnice			1		
	Moravské Budějovice		1			
	Náměšť nad Oslavou	den	1			
		noc		1		
	Velká Bíteš			1		
Nové Město na Moravě	Nové Město na Moravě			1		
	Bystřice nad Perštejnem		1			
	Velké Meziříčí		1			
	Žďár nad Sázavou		1			
celkem ZZS KV Vysočina			8	16	4	1

Pozn.: RLP – výjezdová skupina rychlé lékařské pomoci (lékař, záchranář, řidič – záchranář)

RZP – výjezdová skupina rychlé zdravotnické pomoci (záchranář, řidič – záchranář)

RV – výjezdová skupina „rendez vous“ (lékař, řidič – záchranář)

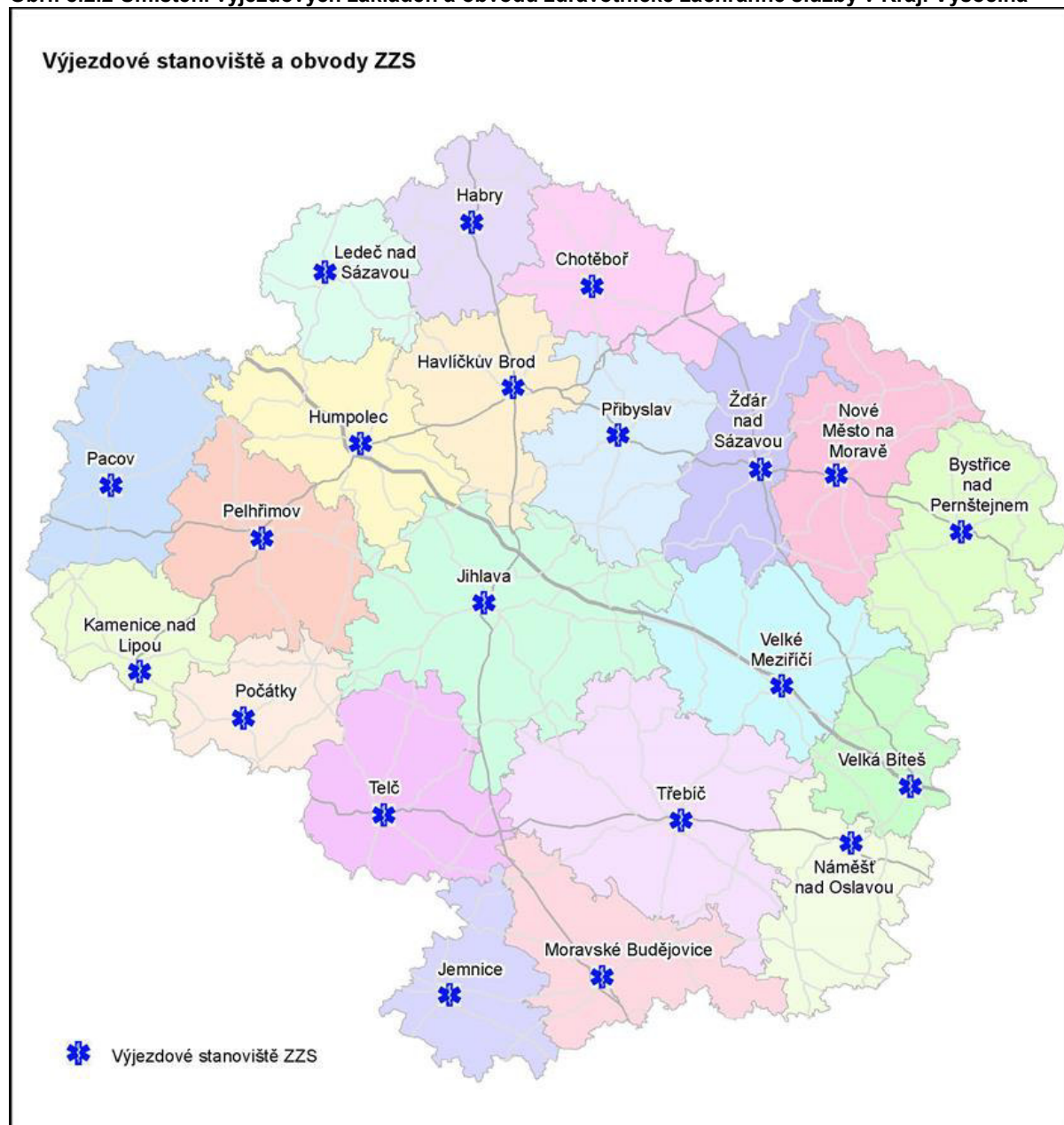
LZZS – vzletová skupina zdravotnické záchranné služby (lékař, záchranář)

Zdroj dat: Krajský úřad Kraje Vysočina, OZ

ZZS KV je organizačně dělena na pět oblastních středisek. Na 21 základnách je 29 výjezdových skupin ZZS KV, z toho jedna skupina letecké zdravotnické záchranné služby (LZZS). Od 1. ledna 2017 došlo na Vysočině ke změně provozovatele letecké záchranné služby, kterou po následující čtyři roky bude zajišťovat rakouská společnost Helikopter Air Transport.

Poskytování přednemocniční péče je řízeno z jediného zdravotnického operačního střediska (ZOS) v Jihlavě. ZOS řídí všechny výjezdové skupiny a skupinu letecké záchranné služby. Jednotlivé základny ZZS KV mají své obvody určené územím přiřazených obcí, většinou s dodržením dojezdového časového limitu 20 minut, ZOS však využívá jednotlivé týmy podle indikací a nejbližší dostupnosti po celém území kraje.

Obr.: 8.2.2 Umístění výjezdových základů a obvodů zdravotnické záchranné služby v Kraji Vysočina

Zdroj dat: Krajský úřad Kraje Vysočina, OZ

Personální obsazení a statistika

Přepočtený počet pracovníků ZZS KV zajišťujících poskytování přednemocniční péče v Kraji Vysočina byl k 31. 12. 2016 následující: 363 z toho je 49 lékařů, 22 operátorů, 178 záchranářů, 82 řidičů, 24 THP a 8 dělnických profesí. ZZS KV dále provoz zajišťuje externí spolupracovníky, převážně lékaři.

Statistika výjezdů a vzletů

V roce 2016 činil počet výjezdů a vzletů 45 075, z toho primárních 41 732 a plánovaných sekundárních 3 341. Pozemních výjezdů bylo 44 469, z tohoto počtu bylo 11 235 výjezdů RLP (s lékařem), 27 832 výjezdů RZP (se zdravotníkem) a 5 402 výjezdů rendez-vous.

8.3 Sociální zabezpečení a sociální služby

8.3.1. Sociální zabezpečení

Průměrná výše většiny typů důchodů v Kraji Vysočina je pod průměrem ČR, i když rozdíl mezi výší důchodů v kraji a ČR je poměrně malý, podobně jako rozdíly mezi okresy. Také územní rozložení příjemců důchodů odpovídá počtu obyvatel.

Tab. 8.3.1: Příjemci důchodů a průměrná výše důchodů v okresech Kraje Vysočina (stav v prosinci 2016)

	Vysočina	Havlíčkův Brod	Jihlava	Pelhřimov	Třebíč	Žďár nad Sázavou
Příjemci důchodů celkem	147 074	28 044	30 354	21 596	30 959	36 121
v tom pobírající důchody:						
starobní plné	89 819	16 729	19 134	12 971	19 698	21 287
starobní poměrné	9	1	1	3	2	2
invalidní 3. stupně	9 519	2 274	1 688	1 376	1 604	2 577
invalidní 2. stupně	3 704	859	547	678	570	1 050
invalidní 1. stupně	8 532	1 456	1 698	1 122	1 470	2 786
vdovské vč. kombinovaných	28 620	5 431	5 834	4 429	6 157	6 769
vdovecké vč. kombinovaných	5 045	958	1 054	776	1 072	1 185
sirotčí	1 826	336	398	241	386	465
Průměrná měsíční výše důchodu v Kč	10 982	11 043	10 968	11 054	10 808	11 048
v tom důchody:						
starobní plné	11 229	11 306	11 169	11 322	10 914	11 454
starobní poměrné	6 439	6 168	5 598	7 103	8 129	5 695
invalidní 3. stupně	10 487	10 600	10 477	10 419	10 124	10 659
invalidní 2. stupně	6 922	7 021	6 868	6 929	6 670	6 997
invalidní 1. stupně	6 027	5 963	6 021	5 953	5 834	6 187
vdovské vč. kombinovaných	11 876	11 904	11 848	11 986	11 734	11 934
vdovecké vč. kombinovaných	13 134	13 222	12 946	13 104	12 916	13 446
sirotčí	6 057	6 038	6 032	5 998	5 906	6 252

Zdroj dat: MPSV

8.3.2 Sociální služby

Významnou změnou v oblasti sociálních služeb bylo v souvislosti s reformou územní veřejné správy přenesení zodpovědnosti za zajištění těchto služeb ze státu (reprezentovaného okresními úřady) na územní samosprávné orgány. Zřizovateli zařízení sociálních služeb jsou buď samy samosprávné územní celky (města, obce, kraj) nebo nestátní neziskové organizace.

Současně se sociálními a ekonomickými změnami ve společnosti a mění se socioekonomickou a demografickou strukturou společnosti se mění struktura poptávky po jednotlivých druzích sociálních služeb. Obecným trendem je zvyšování rozmanitosti typů sociálních služeb (na straně poptávky i nabídky), a to jak v oblasti služeb sociální péče, tak především v oblasti služeb sociální prevence.

Vývoj a současný stav zabezpečení poptávky po sociálních službách v Kraji Vysočina celkově odpovídá těmto trendům. Zajištění některých typů služeb je však nedostatečné, jiné služby v některých územích chybí zcela, problémem je také regionální rozmístění a dostupnost zařízení služeb.

Dle zákona o sociálních službách mohou být poskytnuty následující sociální služby:

Odborné sociální poradenství, osobní asistence, pečovatelská služba, tísňová péče, průvodcovské a předčitatelské služby, podpora samostatného bydlení, odlehčovací služby, centra denních služeb, denní stacionáře, týdenní stacionáře, domovy pro osoby se zdravotním postižením, domovy pro seniory, domovy se zvláštním režimem, chráněné bydlení, služby poskytované ve zdravotnických zařízeních ústavní péče, raná péče, telefonická krizová pomoc, tlumočnické služby, azylové domy, domy na půl cesty, kontaktní centra, krizová pomoc, intervenční centra, nízkoprahová denní centra, nízkoprahová zařízení pro děti a mládež, noclehárny, služby následné péče, sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi, sociálně aktivizační služby pro seniory a osoby se zdravotním postižením, sociálně terapeutické komunity, terénní programy, sociální rehabilitace.

V Kraji Vysočina jsou poskytovány všechny výše uvedené sociální služby vyjma podpory samostatného bydlení, nízkoprahového denního centra a noclehárny, nicméně služby nízkoprahové denní centrum a noclehárna byly rozvojově zařazeny do Krajské sítě sociálních služeb Kraje Vysočina a služby se budou cca do tří let realizovat. Je zde zabezpečena péče o všechny cílové skupiny – od rodin s dětmi přes mládež až po osoby s různými druhy postižení, včetně osob s duševním onemocněním.

V Kraji Vysočina 123 poskytovatelů sociálních služeb poskytuje celkem 278 sociálních služeb, které jsou zařazeny do Krajské sítě sociálních služeb.

Kraj Vysočina zřizuje 10 domovů pro seniory (při některých z nich je také zřízena služba domova se zvláštním režimem pro seniory s Alzheimerovou chorobou nebo jiným typem demence), 1 domov se zvláštním režimem pro osoby s duševním onemocněním, 1 domov se zvláštním režimem pro chronické alkoholiky, 8 domovů pro osoby se zdravotním postižením (osoby s mentálním a kombinovaným postižením) a Psychocentrum – manželskou a rodinnou poradnu Kraje Vysočina, při které je také zřízeno intervenční centrum pro oběti domácího násilí. Dále Kraj Vysočina zřizuje příspěvkové organizace, které poskytují služby chráněné bydlení, denní stacionář, sociálně aktivizační služby, odlehčovací služby a další. V sociální oblasti Kraj Vysočina zřizuje 21 příspěvkových organizací.

Tab. 8.3.2 Vybrané typy sociálních služeb v Kraji Vysočina (k 1. 8. 2017)

Služba	Počet	Havlíčkov úv Brod	Jihlava	Pelhřimov	Třebíč	Žďár nad Sázavou	Vysočina
Odlehčovací služba	zařízení	1	3	3	4	2	13
	lůžek	5	9	22	12	6	54
Týdenní stacionáře	zařízení	-	1	1	-	-	2
	lůžek	-	28	12	-	-	40
Domovy pro osoby se zdravotním postižením	zařízení	2	-	4	2	1	9
	lůžek	140	-	302	37	92	571
Domovy pro seniory	zařízení	3	4	6	6	5	24
	lůžek	308	326	464	688	298	2084
Domovy se zvláštním režimem	zařízení	3	1	5	4	5	18
	lůžek	141	70	149	149	158	667
Chráněné bydlení	zařízení	4	1	4	2	1	12
	lůžek	26	2	58	53	44	183
Sociální služby ve zdravotnickém zařízení	zařízení	2	2	2	1	1	8
	lůžek	32	15	22	20	5	94
Azylové domy	zařízení	1	2	1	2	2	8
	lůžek	20	55	20	69	54	218
Pečovatelská služba	Registrovaných sociálních služeb	10	11	7	6	17	51

Zdroj dat: Krajský úřad Kraje Vysočina, OSV

Oblast poskytování sociálních služeb je velmi různorodá, což souvisí jak s rozmanitou strukturou poptávky po těchto službách, tak i s množstvím různých aktérů zabezpečujících tyto služby (nejčastěji obce a neziskové organizace). Současně je to i značně dynamická oblast, neboť struktura poptávky se v průběhu socioekonomických změn ve společnosti s časem mění. To vytváří značné nároky na monitorování stavu nabídky sociálních služeb, včetně odhadu současných potřeb (poptávky) a jejich očekávaného vývoje. Tento monitoring, včetně systémové podpory kritických či prioritních oblastí, je jednou z klíčových rolí krajské samosprávy v oblasti sociálních služeb. Z toho důvodu je uvedena problematika předmětem samostatného strategického dokumentu „Střednědobého plánu rozvoje sociálních služeb Kraje Vysočina“. Poptávku po sociálních službách nejvíce ovlivňuje proces stárnutí populace spojený i s rostoucím výskytem různých typů demence v seniorském věku (největší nárůst je zaznamenán u Alzheimerovy choroby). Kromě této skutečnosti musí kraj v nabídce služeb reagovat na nové potřeby lidí s duševním onemocněním, s poruchou autistického spektra a na rostoucí problémy se zadlužením obyvatel.

Procesem střednědobého plánování rozvoje sociálních služeb se v Kraji Vysočina zabývá celkem 10 expertních pracovních skupin, které jsou složeny ze zástupců krajského úřadu a poskytovatelů sociálních služeb, přičemž je dbáno na to, aby byli zastoupeni poskytovatelé služeb, kde zřizovatelem je kraj, obec i NNO. Zvláštní oblastí na pomezí sociální a zdravotní péče je pomoc osobám v nevyléčitelném stadiu nemoci, aby prožili důstojný závěr života – paliativní péče, které je věnován samostatný dokument Strategie paliativní péče v Kraji Vysočina na období do roku 2020.

8.4 Skupiny osob ohrožené sociálním vyloučením

Současné demografické a sociální změny ve společnosti jsou provázány kromě jiného i tím, že dochází k oddělování určitých skupin obyvatelstva od hlavního proudu společnosti, tzv. sociálnímu vyloučení některých skupin obyvatelstva. V České republice se tohoto pojmu začalo používat v souvislosti s přípravou na vstup do Evropské unie a přijetím dokumentu „Společné memorandum k sociálnímu začleňování“ v roce 2003. Převzetí tohoto pojmu (dříve se používalo převážně pojmu „chudoba“) je doprovázeno i rozšířením okruhu obyvatel, pro které je tento jev charakteristický. Česká republika i Kraj Vysočina se řadí mezi státy (kraje) s nízkým, ne však zanedbatelným výskytem sociálně vyloučených. Značná část těchto obyvatel žije pod hranicí chudoby, sociální dávky jsou často jejich jediným příjmem, řadí se mezi skupinu osob, které se často dopouští trestné činnosti apod. Mezi sociálně vyloučené a ohrožené sociálním vyloučením se řadí část romského obyvatelstva, dlouhodobě nezaměstnaní, marginální skupiny obyvatel (osoby bez přístřeší, osoby vracející se z výkonu trestu, alkoholici a další), osoby závislé na návykových látkách, apod. Odborníky jsou mezi obyvatele ohrožené sociálním vyloučením řazeny i některé další sociální kategorie, např. zdravotně postižení atd. Obecně přijímaná definice je obsažena v zákoně o sociálních službách, který sociálním vyloučením rozumí vyčlenění osoby mimo běžný život společnosti a nemožnost se do něj zapojit v důsledku nepříznivé sociální situace.

8.4.1 Romská problematika

Nezanedbatelnou skupinou osob ohrožených sociálním vyloučením je romská populace žijící na území Kraje Vysočina. Jedinou oficiální informací o počtu a rozmístění příslušníků romské národnosti je sčítání lidu, domů a bytů (dále jen „sčítání“). Dle údajů ČSÚ se v roce 2001 hlásilo v Kraji Vysočina k romské národnosti 258 obyvatel. Dle výsledků sčítání se k romské národnosti (bez dalších kombinací) přihlásilo v roce 2011 pouze 129 osob, tj. poloviční počet proti roku 2001. Jak je známo, takto zjištěný údaj nedokumentuje skutečný počet ani rozmístění příslušníků romské národnosti. Příslušnost k romské národnosti není statistickým znakem v žádném jiném veřejném informačním systému. Kvalifikovaný odhad počtu příslušníků romské menšiny v Kraji Vysočina byl k 31. 12. 2016 zhruba pět tisíc pět set.

Etnicky jsou Romové na Vysočině příslušníky velkorodin z oblasti Spišské Nové Vsi a Humenného. Do kraje přišli většinou v padesátých a šedesátých letech dvacátého století. Na základě kvalifikovaného odhadu lze orientačně stanovit, že počet Romů ve vyloučených lokalitách Kraje Vysočina se pohybuje mezi 50 - 70 % z celkového počtu Romů v kraji. Z více než 90 % žijí lidé v sociálně vyloučených lokalitách ze sociálních dávek. Obyvatelstvo těchto lokalit se vyznačuje nízkou vzdělaností, vysokou nezaměstnaností (80 - 100 %), vysokou porodností, nízkou úrovní bydlení, nízkými příjmy, zhoršeným zdravotním stavem apod.

Prostorové rozložení sociálně vyloučených lokalit v Kraji Vysočina se do určité míry mění. Zůstává ovšem i nadále pravidlem, že území všech pěti okresů jsou nějakou sociálně vyloučenou komunitou zastoupeny. Na změny v rozmístění těchto osob působí různé podněty, jejichž vlivem některé „tradiční“ lokality zanikají a naopak vznikají nové. Obyvatelé lokalit se rovněž stěhují do nově vznikajících ubytoven a nájemních bytů, mezi nimiž mnohdy nekontrolovaně migrují, např. z důvodu zadluženosti.

S osobami romské menšiny, které jsou ohroženy sociálním vyloučením, je realizována přímá sociální práce zaměřená na potřeby klienta. Za použití vhodných metod sociální práce je klientům poskytována pomoc především v oblasti rozvoje schopností a dovedností, v oblasti funkční a finanční gramotnosti osob ohrožených sociálním vyloučením. Jedná se zejména o hospodaření s příjmy, placení závazků, získání a udržení zaměstnání, udržení stávajícího bydlení, jednání s úřady, pomoc při administrativních úkonech, vyřizování nárokových sociálních dávek apod., a to tak, aby byla minimalizována rizika spojená s životem osob ohrožených sociálním vyloučením. Při práci s Romy se

sleduje situace v komunitě, v přirozeném prostředí dochází k udržování kontaktů s jejich mluvčími, poskytuje se poradenská činnost ve prospěch romské komunity v dané obci, spolupracuje se s nestátními neziskovými organizacemi.

Jednou z překážek k úspěšnému splnění vytyčených cílů může být nezáměr Romů řešit svoji situaci aktivně, vystupovat jednotně jako komunita, hlásit se ke své národnosti.

Zhodnocení pozice Romů na trhu práce

Přístup Romů k pracovním místům je komplikovaný. V evidenci uchazečů o zaměstnání vedené Úřadem práce v Kraji Vysočina bylo k 31. 12. 2013 vedeno kvalifikovaným odhadem cca 651 příslušníků romských komunit, z toho může být 303 žen.

Protože nejsou k dispozici informace ani o přibližných celkových počtech Romů v Kraji Vysočina v produktivním věku (15 - 64 let), není možno ani odhadnout, jak vysoká je míra jejich nezaměstnanosti. Nicméně je jisté, že bude násobně vyšší, než je průměrná míra nezaměstnanosti v kraji.

V kraji je celkově nedostatek pracovních míst vhodných pro Romy. Na území kraje působí několik romských firem, které se snaží zaměstnávat osoby obtížně uplatnitelné na trhu práce. Jedná se především o dělnické profese nevyžadující žádnou odbornou kvalifikaci (úklidové práce, stavební práce, údržba silnic a koryt řek atd.). Romské dívky většinou po skončení povinné školní docházky nepokračují v přípravě na zaměstnání, brzy vstupují do partnerských vztahů, stávají se manželkami a matkami. Z důvodu své nízké kvalifikace si velmi obtížně hledají zaměstnání. Jejich motivace získat zaměstnání je nízká, protože je pro ně nejdůležitější péče o rodinu. Nezanedbatelným faktorem je v tomto případě i tradiční chápání úloh v rodině, muž zaměstnání své ženy může vnímat jako degradaci vlastní osoby.

V současné době, kdy ekonomika státu má vzestupnou tendenci, však stále častěji narážíme na problém, že mnohé firmy marně hledají na manuální práci i nekvalifikované zaměstnance. Ani v tomto případě se však většina Romů o možnost pracovat nezajímá, protože si odvykla pracovním návykům, vyhovuje jí žít ze sociálních dávek a případně si přivydělávat prací „na černo“.

Identifikace možných bariér:

- romští uchazeči většinou nesplňují požadavky kladené zaměstnavateli na pracovní sílu (úroveň vzdělání a kvalifikace, nedostatek pracovních zkušeností);
- nízká mzda ve srovnání s příjmem ze sociálních dávek a s očekávanými náklady na hledání a udržení si zaměstnání;
- nechutí a nezáměr pracovat v důsledku chybějících pracovních návyků a dalších.

Mezi vnější překážky patří zejména předsudky zaměstnavatelů vůči zaměstnávání Romů. Další překážkou se jeví být systém sociálních dávek a výše minimální mzdy, která nemotivuje mladé osoby bez vzdělání k aktivnímu hledání legální práce. Pro mladistvé bez vzdělání je finančně výhodnější se zaregistrovat na úřad práce.

Mezi překážky vycházející z vnitřního prostředí patří vysoká zadluženost jednotlivých osob a rodin. Osobám, na které je uvalena exekuce, se nevyplatí legálně pracovat, protože je jim stejně většina mzdy zabavena na umoření dluhu. Další překážkou je nízká, mnohdy žádná kvalifikace, neuspokojivý zdravotní stav, špatné návyky. Romové jsou většinou finančně negramotní (nedokáží si obdržené finance rozpočítat tak, aby s nimi vydrželi do další výplaty).

Popis bytové situace Romů, zejména těch sociálně vyloučených

Dostupnost bydlení v kraji je pro cílovou skupinu různá, většina obcí se zbavila svého bytového fondu. Několik málo rodin má svoje vlastní bydlení (většinou na vesnici).

Pokud obce ještě disponují nějakým bytovým fondem, jsou byty ve vlastnictví města Romům pronajímány. Většina Romů bydlí v městských bytech nižší kategorie a městských ubytovnách. Jen malé procento z nich nemovitost vlastní, stále častěji se objevuje komerční pronájem bytů.

Díky jejich finanční situaci je bytová situace v sociálně vyloučených lokalitách velmi kritická. Neinvestují do bydlení a vybydlují prostory, které mají k dispozici. Prakticky malá dostupnost nového bydlení zapříčiňuje vícegenerační byty a mnoho sociálních problémů v nich vznikajících. Dobrá praxe rozmísťovat Romy do obecních bytů v rámci celé spádové oblasti a obecní byty rozdělovat na základě sociální potřeby podléhá stále více komerčnímu trendu. Romové jsou často sestěhováváni do bytů nižší kategorie a holobytů, protože je to pro obec levnější. V současné době žije velké množství Romů v ubytovnách s velmi nízkým zázemím pro výchovu dětí. V malých přeplněných pokojích se tísní od čtyř do osmi osob. Tato skutečnost má devastující vliv především na vzdělání dětí s povinnou školní docházkou. Tím je smysluplná terénní sociální práce pro začleňování této skupiny osob do majoritní společnosti prakticky nemožná. Podobný problém nastává i vlivem navracení majetků původním

majitelům v místech, kde se sociálně vyloučená lokalita vyskytuje, popř. musí ustoupit nějakému podnikatelskému záměru různých subjektů.

Situace Romů v sociální oblasti

Střednědobý plán rozvoje sociálních služeb v Kraji Vysočina obsahuje opatření pracovní skupiny poskytovatelů služeb pro národnostní a etnické menšiny, osoby bez přístřeší a osoby ohrožené domácím násilím: „Připravit a zavést systém pomoci osobám v sociálně vyloučených lokalitách“. Nejčastějším druhem realizované služby s cílovou skupinou etnické menšiny a osoby žijící v sociálně vyloučených lokalitách je odborné sociální poradenství, které je v kraji zastoupeno v pěti případech. Pomoc předmětné cílové skupině dle registru zajišťují dále uvedené sociální služby. Druh služby nízkoprahová zařízení pro děti a mládež je poskytován ve čtyřech zařízeních zaměřených na uvedenou cílovou skupinu. Terénní programy pro tuto cílovou skupinu jsou registrovány u tří poskytovatelů sociálních služeb, stejně jako sociální rehabilitace. Jeden z devíti azylových domů, které působí v Kraji Vysočina, se zaměřuje v rámci svého působení i na etnické menšiny. Dva poskytovatelé realizují sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi v romských komunitách. V kraji byla zřízena také dvě kontaktní centra, která deklarují zaměření na sociálně vyloučené lokality. Romové v sociálně vyloučených lokalitách mají k dispozici také telefonickou krizovou pomoc a mohou využít služeb terapeutické komunity. Celkově tedy v Kraji Vysočina existuje 19 neziskových organizací, které působí ve prospěch etnických menšin. Kraj Vysočina systematicky a kontinuálně podporuje síť registrovaných sociálních služeb v kraji, a tak může koncepčně zajistit jejich vývoj a efektivní dopad pro všechny cílové skupiny, včetně etnických menšin.

V souladu se střednědobým plánem rozvoje sociálních služeb je registrováno v Kraji Vysočina 12 poskytovatelů sociálních služeb, kteří poskytují 28 služeb, jejichž cílovou skupinou jsou Romové a osoby žijící v sociálně vyloučených lokalitách.

Zhodnocení situace romské menšiny v oblasti vzdělávání

Hlavní překážkou pro dobré zvládnutí nároků běžné školy je malá motivace žáků a jejich rodin k samotnému procesu vzdělávání, z nedostatečné motivace vyplývající špatná školní docházka (mnohdy nepostihovaná) a nízká podpora vzdělávání v rodině. Dále se často jedná o nepodnětné domácí prostředí dětí a skutečnost, že v romské komunitě má vzdělání jen malou hodnotu. Velkou snahou bývá co nejjednodušší absolvování povinné školní docházky, bariérou jsou především sociální návyky. Další obtíže také způsobuje absence předškolního vzdělávání romských dětí a nižší vzdělanostní úroveň rodičů, tím dochází k mezigeneračnímu přenosu nízké vzdělanostní úrovně v romských komunitách. Nepřehlédnutelnou komplikací je i nepřipravenost školských zařízení - nedostatek odborných pracovníků (školní psychologové, speciální pedagogové, asistenti pedagoga) a nesystémová podpora integračních snah škol ze strany státu.

Velký problém nastává při dalším vzdělávání (přípravě na povolání). Většina romských žáků nastupuje na střední školy převážně do učebních oborů, ovšem minimum romských studentů střední školu úspěšně dokončí. Většina v průběhu sekundárního vzdělávání školy opouští pro nezáměr o studium, pro minimální nebo žádnou podporu rodičů, z výchovných důvodů (kázeňské problémy), z ekonomických důvodů (vidina eventuálních dřívějších výdělků).

Dle dostupných zdrojů z odboru školství a z informací poskytnutých školami a školskými zařízeními vyplývá, že v Kraji Vysočina nedochází k řízené segregaci romské populace v rámci vzdělávací soustavy.

8.4.2 Cizinci

Sociálním vyloučením mohou být ohroženi příslušníci etnických menšin, případně imigranti. Tyto skupiny obyvatel jsou vystaveny riziku vyloučení zejména z důvodu neznalosti českého jazyka a dále např. z důvodu neznalosti možností čerpání sociálních dávek, využívání zdravotních služeb, dosažitelnosti vzdělání ad. Zatímco do roku 2012 počet cizinců s povoleným pobytem v Kraji Vysočina postupně klesal, od roku 2013 počet cizinců s povoleným pobytem opět narůstá. Následující tabulka ukazuje vývoj počtu cizinců ukrajinské, vietnamské a mongolské národnosti, kteří jsou v Kraji Vysočina nejpočetněji zastoupeni:

Tab. 8.4.1: Počty cizinců s povoleným pobytem na území kraje a ČR od roku 2011 (vždy k 31. 12.)

Území	2011				2012			
	Celkem	Ukrajina	Vietnam	Mongolsko	Celkem	Ukrajina	Vietnam	Mongolsko
Vysočina	7 905	2 495	1 195	554	7 782	2 263	965	586
ČR	436 389	119 025	58 265	5 386	438 213	112 647	57 360	5 307
Území	2013				2014			
	Celkem	Ukrajina	Vietnam	Mongolsko	Celkem	Ukrajina	Vietnam	Mongolsko
Vysočina	7 814	2 126	1 205	548	7 847	2 161	1 186	509
ČR	441 536	105 239	57 400	5 289	451 923	104 388	56 666	5 464
Území	2015				2016			
	Celkem	Ukrajina	Vietnam	Mongolsko	Celkem	Ukrajina	Vietnam	Mongolsko
Vysočina	8094	1791	1053	400	8 476	2 258	1 170	506
ČR	467 562	106 019	56 958	5 990	496 413	110 245	58 080	6 804

Zdroj dat: Policie ČR, ČSÚ

V Kraji Vysočina je v současné době evidováno asi 30 cizinců s přiznaným statutem azylanta, kterým bylo zajištěno ubytování v rámci Integračního programu Ministerstva vnitra ČR v obecních bytech ve městech Jihlava, Havlíčkův Brod, Nové Město na Moravě, Přibyslav, Velká Bíteš. Nejvíce azylantů pochází z Myanmaru (asi 20).

V rámci migrace v 2016 bylo v Kraji Vysočina provedeno několik zadržení osob převážně z Asie, které neměly povolení k pobytu v ČR. ČR pro ně byla tranzitní zemí na cestě do Německa, Anglie, Francie a severských států. V Kraji Vysočina však tyto osoby nezůstaly, byly předány Cizinecké policii k dalšímu řízení nebo umístěny do tzv. pobytových středisek, které v Kraji Vysočina nejsou.

Hlavním úkolem integrace jak azylantů, tak i osob s povoleným pobytem je zajistit znalost českého jazyka, znalost práv a povinností vyplývajících ze zákonů ČR a pomáhat jim s hledáním zaměstnání. Kraj Vysočina v tomto směru spolupracuje zejména s Policií ČR a neziskovými organizacemi, které se integrací cizinců zabývají.

K osobám ohroženým sociálním vyloučením se řadí i některé další skupiny obyvatel, které označujeme jako marginalizované. Patří mezi ně zejména osoby ohrožené sociálním vyloučením a osoby vracející se z výkonu. Základní údaje o této skupině obyvatel jsou uvedeny v následující tabulce:

Tab. 8.4.2: Základní údaje o marginalizovaných skupinách obyvatelstva v kraji v letech 2011 – 2016

Ukazatel	Rok					
	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Počet evidovaných občanů	1 335	1 296	1 381	317**	243**	250**
Počet jednorázových peněžních příspěvků příslušníkům marginalizovaných skupin	451	438	429	385	329	824
Počet osob ohrožených sociálním vyloučením	*	*	973	565	273	396
Počet občanů propuštěných z vězení	482	396	491	286	222	275

Zdroj: MPSV (* údaj není k dispozici, ** změna vykazování údajů)

Podle průzkumu, který provedlo Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR bylo v roce 2015 v Kraji Vysočina 2 584 osob bez bydlení a 4 102 osob ohrožených ztrátou bydlení. Údaje za rok 2016 nejsou k dispozici.

Mezi marginalizovanou skupinu obyvatel se řadí i recidivisté. Od roku 2011 (celkem evidováno 1 819 recidivistů) do roku 2014 (celkem 1 971 recidivistů) postupně narůstal jejich počet a jejich podíl na celkovém počtu pachatelů činil více než 50%. V roce 2015 počet recidivistů klesl na 1 705 a jejich podíl na celkovém počtu pachatelů činil 49,9 %. Údaje za rok 2016 nejsou k dispozici. Od roku 2012, v rámci vzájemné spolupráce, pracují oblastní charity v kraji s osobami, které se vracejí z výkonu trestu odnětí svobody.

Specifickou skupinou osob ohrožených sociálním vyloučením jsou bývalí svěřenci zařízení pro výkon ústavní výchovy. Jedná se o osoby, které byly odňaty z péče rodičů, většinou z důvodu zanedbané péče, a prožily několik let v dětském domově. Tyto děti se po propuštění z ústavního zařízení po dosažení zletilosti obtížně integrují do společnosti. Nepoznaly model normální fungující rodiny a často se po zletilosti vracejí do závadového rodinného prostředí, z něhož byly před lety odebrány. Obtížně navazují zpretrhané vazby s příbuznými, vrstevníky i s celou komunitou. Ročně opouští ústavní zařízení po dosažení zletilosti přibližně 30 dětí z Kraje Vysočina. Riziko jejich selhání je velké právě z důvodu absence kvalitního rodinného zázemí.

8.4.3 Protidrogová prevence a péče o uživatele drog

Mezi specifické skupiny v současné době stále více ohrožené sociálním vyloučením patří osoby závislé na návykových látkách, které se sdružují v uzavřených komunitách. Nejsou zpravidla motivováni k životu bez drogy, jsou nositeli zdravotních rizik pro společnost, zvýšeně se dopouští trestné činnosti.

Na území Kraje Vysočina, stejně jako na celém území ČR, jednoznačně převažuje zneužívání legálních látek (alkohol, nikotin) nad nelegálními, avšak ani zneužívání této skupiny látek a jeho důsledky nejsou zanedbatelné. Průzkumy ukazují, že v populaci uživatelů nelegálních návykových látek převládá pervitin. Podrobnosti jsou k dispozici v tabulkách Tab. 8.4.3.1 a Tab. 8.4.3.2.

Tab. 8.4.3.1: Prevalence denního kouření, nárazové a denní konzumace alkoholu v obecné populaci ve věku 15 a více let podle pohlaví a věkových kategorií – studie EHIS 2014, v %

Zdroj: Výroční zpráva o stavu ve věcech drog v České republice v roce 2015

Tab. 8.4.3.2: Základní drogy užívané respondenty průzkumu Multiplikátor 2016 podle krajů, v %

Kraj	Celkem respondentů		Pervitin		Heroin		Buprenorfin		Metadon		Jiná droga	
	2013	2016	2013	2016	2013	2016	2013	2016	2013	2016	2013	2016
Hl. m. Praha	234	120	66,2	66,7	11,5	15,8	41,5	38,3	3,0	9,2	6,8	19,2
Středočeský	116	83	75,9	72,3	4,3	2,4	41,4	33,7	0,0	0,0	5,2	20,5
Jihočeský	142	70	80,3	82,9	2,1	2,9	27,5	12,9	1,4	0,0	14,8	50,0
Plzeňský	140	31	97,1	87,1	4,3	0,0	6,4	0,0	2,1	0,0	33,6	51,6
Karlovarský	105	63	96,2	95,2	2,9	6,3	5,7	1,6	0,0	0,0	4,8	22,2
Ústecký	310	120	81,6	81,7	8,4	10,8	17,7	10,8	0,0	0,0	5,2	13,3
Liberecký	137	60	98,5	100,0	1,5	1,7	1,5	1,7	0,7	0,0	43,1	15,0
Královéhradecký	85	67	64,7	73,1	0,0	1,5	36,5	31,3	1,2	0,0	10,6	11,9
Pardubický	63	32	95,2	90,6	0,0	0,0	4,8	9,4	0,0	0,0	25,4	3,1
Vysočina	112	80	92,9	93,8	1,8	2,5	6,3	8,8	0,0	0,0	8,9	10,0
Jihomoravský	87	90	89,7	97,8	18,4	1,1	2,3	0,0	2,3	1,1	0,0	26,7
Olomoucký	87	72	97,7	98,6	0,0	4,2	5,7	2,8	0,0	0,0	4,6	34,7
Zlínský	0	75	–	98,7	–	1,3	–	0,0	–	0,0	–	8,0
Moravskoslezský	179	116	95,0	97,4	6,7	2,6	1,1	0,0	0,6	0,0	6,7	12,9
Celkem	1 797	1 079	85,4	87,3	5,7	4,8	17,0	12,1	0,9	1,1	12,3	20,1

Zdroj: Výroční zpráva o stavu ve věcech drog v České republice v roce 2015

Odhadovaný počet problémových uživatelů pervitinu a opioidů za posledních deset let se v Kraji Vysočina téměř ztrojnásobil, nicméně se ve srovnání s jinými kraji jedná o hned po Pardubickém kraji společně s Královéhradeckým krajem o nejmenší počet odhadovaných problémových uživatelů těchto látek. Podrobnosti jsou k nalezení v tabulkách Tab. 8.4.3.3 a Tab. 8.4.3.4.

Tab. 8.4.3.3: Odhadovaný počet problémových uživatelů pervitinu a opioidů v ČR 2006–2015 podle krajů

Kraj	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Hl. m. Praha	8 400	10 000	11 500	10 400	11 350	10 900	14 600	14 300	15 700	14 900
Středočeský	2 450	1 700	1 750	2 400	2 150	2 100	2 500	3 100	2 300	2 400
Jihočeský	1 750	1 500	1 550	1 500	1 400	1 300	2 000	2 800	2 800	2 900
Plzeňský	1 350	1 300	1 650	2 400	2 000	1 900	1 250	1 400	1 400	2 000
Karlovarský	1 250	900	1 000	1 200	900	1 200	1 950	1 700	1 900	1 500
Ústecký	4 450	4 100	4 150	5 300	4 900	6 200	4 600	5 900	6 800	6 000
Liberecký	500	500	1 500	1 300	2 650	2 800	1 750	2 500	2 900	2 500
Královéhradecký	1 050	1 750	1 100	1 000	950	1 100	1 050	1 100	1 100	1 000
Pardubický	350	450	450	500	400	400	1 000	600	600	400
Vysočina	350	700	500	600	600	600	750	1 300	1 300	1 000
Jihomoravský	3 150	3 400	3 250	3 400	3 900	4 000	2 650	3 100	3 100	3 300
Olomoucký	2 350	1 650	1 600	3 000	3 300	3 200	2 350	3 000	2 900	2 600
Zlínský	1 300	1 850	1 350	2 400	2 350	2 500	1 850	1 900	2 100	1 900
Moravskoslezský	1 450	1 100	1 150	2 000	2 350	2 000	3 000	2 500	2 800	4 700
Celkem ČR	30 200	30 900	32 500	37 400	39 200	40 200	41 300	45 200	47 700	46 900

Zdroj: Výroční zpráva o stavu ve věcech drog v České republice v roce 2015

Tab. 8.4.3.4: Odhadovaný počet problémových uživatelů drog v ČR v r. 2015 podle krajů

Kraj	Celkem PUD		Uživatelé opioidů				Uživatelé pervitinu	IUD
	Počet	Na 1 000 osob 15–64 let	Heroin	Buprenorfin	Jiné opioidy	Celkem		
Hl. m. Praha	14 900	17,58	3 000	5 300	400	8 600	6 300	13 500
Středočeský	2 400	2,72	100	500	<50	600	1 800	2 100
Jihočeský	2 900	6,80	100	300	200	500	2 400	2 800
Plzeňský	2 000	5,21	100	100	200	300	1 700	2 300
Karlovarský	1 500	7,42	<50	<50	<50	100	1 400	1 400
Ústecký	6 000	10,90	400	400	<50	900	5 100	5 800
Liberecký	2 500	8,58	<50	<50	<50	<50	2 500	2 300
Královéhradecký	1 000	2,64	<50	100	<50	100	800	1 400
Pardubický	400	1,25	<50	<50	<50	<50	400	400
Vysočina	1 000	2,82	<50	<50	<50	100	900	800
Jihomoravský	3 300	4,26	600	<50	100	700	2 600	2 800
Olomoucký	2 600	6,05	100	<50	<50	100	2 500	2 200
Zlínský	1 900	4,88	<50	<50	100	100	1 800	1 700
Moravskoslezský	4 700	5,75	200	300	100	700	4 100	4 400
Celkem ČR	46 900	6,68	4 500	7 100	1 100	12 700	34 200	43 900

Vysvětlivky: IUD – injekční uživatelé drog, PUD – počet uživatelů drog

Zdroj: Výroční zpráva o stavu ve věcech drog v České republice v roce 2015

Obecně drogová scéna odpovídá charakteru kraje – podprůměrné mzdy, nízká hustota zalidnění, nejvíce malých obcí v ČR (tzn. vysoká spotřeba alkoholu), žádné velké město (tzn. málo opiátů - nízká možnost si na ně opatřit prostředky a obstarat si je).

Drogová scéna je rozptýlena do spádových center, ve kterých se uživatelé drog izolují v menších vzájemně propojených komunitách (zachování anonymity), a je tedy převážně uzavřená.

V rámci regionu je oblast protidrogové prevence a péče o uživatele drog zajišťována státními institucemi, samosprávou a nestátními neziskovými institucemi, viz. tabulka 8.4.3.6. V oblasti minimalizace škod (harm reduction) poskytují v rámci Kraje Vysočina protidrogové služby 3 kontaktní a poradenská centra se sídlem v Jihlavě, Třebíči a Žďáru nad Sázavou. Kontaktní centra poskytují služby na území svých okresů a v rámci terénního programu zajišťují základní protidrogové služby také ve zbylých okresech Havlíčkův Brod a Pelhřimov, kde kontaktní centra chybí. O využívání služeb v kraji vypovídá následující tabulka.

Tab. 8.4.3.5: využití služeb v Kraji Vysočina v roce 2016

druh služby	poskytovatel služby	počet osob, které službu využili
primární prevence	poskytovatelé programů primární prevence	20925
Harm reduction	K-centrum U Větrníku Jihlava	456
	K-centrum Spektrum Žďár nad Sázavou	258
	K-centrum Noe Třebíč	207
léčba a resocializace	Následná péče Jihlava	30
	Následná péče – OCH Třebíč	14
	Terapeutická komunita Sejřek	33

Zdroj: Krajský úřad Kraje Vysočina, odbor sociálních věcí, 2017

Tab. 8.4.3.6: Největší poskytovatelé služeb v okresech Kraje Vysočina (struktura podle typu poskytovaných služeb 2017)

Typ poskytovaných služeb	Zařízení	Působnost dle okresů
Primární prevence	Všechny typy škol (MŠ, ZŠ, ZvŠ, SOŠ a gymnázia, OU a SOU, VOŠ)	Ve všech okresech
	Školská zařízení (pedagogicko-psychologické poradny, výchovné ústavy, dětské domovy)	Ve všech okresech
	Centrum prevence OCH Žďár nad Sázavou	Žďár nad Sázavou
	Spektrum – Centrum primární prevence Žďár nad Sázavou	Žďár nad Sázavou, Havlíčkův Brod
	Portimo, o.p.s., Nové Město na Moravě	Žďár nad Sázavou
	Primární prevence – OCH Třebíč	Třebíč
	Střed z.s. – programy primární prevence Třebíč	Třebíč
	Centrum primární prevence Vrakbar Jihlava	Jihlava, Pelhřimov
Harm reduction	K-centrum U Větrníku Jihlava	Jihlava, Pelhřimov
	K-centrum Spektrum Žďár nad Sázavou	Žďár nad Sázavou, Havlíčkův Brod
	K-centrum Noe Třebíč	Třebíč
Léčba a resocializace	Psychiatrické nemocnice	Jihlava, Havlíčkův Brod, Třebíč
	AT ambulance a psychiatrické ambulance	Ve všech okresech
	Následná péče Jihlava	Jihlava, nadregionální působnost
	Následná péče – OCH Třebíč	Třebíč, nadregionální působnost
	Terapeutická komunita Sejřek	Žďár nad Sázavou, nadregionální působnost
Represe	Policie ČR a další orgány činné v trestním řízení	Ve všech okresech
	Městské policie	Jihlava, Žďár nad Sázavou, Havlíčkův Brod, Třebíč

Zdroj: Krajský úřad Kraje Vysočina, odbor sociálních věcí, 2017

8.5 Volnočasové aktivity a sport

Mimoškolní výchovu a organizované využití volného času poskytuje z velké části síť základních uměleckých škol a domů dětí a mládeže, jejichž zřizovatelem je především obec. V Kraji Vysočina existuje 24 základních uměleckých škol (23 zřizuje obec, jedna ZUŠ je soukromá). K 31. 10. 2016 ZUŠ v pravidelné výuce navštěvovalo 11 189 žáků. ZUŠ jsou většinou umístěny ve větších městech, ale zřizují i detašovaná pracoviště v dalších obcích. Další organizovaná zájmová činnost dětí probíhá v domech dětí a mládeže. K 31. 10. 2016 existovalo v kraji 20 středisek volného času, tzv. domů dětí a mládeže (18 obecních, jedno středisko volného času zřizuje Biskupství českobudějovické a jedno pracuje při středisku pro vzdělávání a výchovu v přírodě Chaloupky, o.p.s.). Pravidelnou zájmovou činností těchto školských zařízení navštěvovalo 18,4 tis. účastníků. Dalším velmi významným organizátorem volnočasových aktivit v Kraji Vysočina jsou nestátní neziskové organizace (NNO) působící v oblasti volného času dětí a mládeže.

Sportovní aktivity v Kraji Vysočina probíhají v rámci činnosti sportovních svazů, tělovýchovných jednot a sportovních klubů. Prostřednictvím Všesportovního kolegia, které představují zástupci 10 střešních organizací, lze v regionu sledovat členskou základnu a tím porovnávat zájem obyvatel o sport např. v jednotlivých okresech kraje. Nejpočetnější střešní organizací stále zůstává Česká unie sportu, která k 31. 12. 201 měla celkem 47 822 členů. Nejvíce členů i klubů této organizace je evidováno v okrese Žďár nad Sázavou (tab. 8.5.1)

Tab. 8.5.1: Číselná statistika členů ČUS v Kraji Vysočina k 31. 12. 2016

Okres	Havlíčkův Brod	Jihlava	Pelhřimov	Třebíč	Žďár nad Sázavou	Celkem
Počet TJ/SK	64	64	70	66	82	346
Muži	6 549	6 997	6 577	7 663	7 909	35 695
Ženy	2 161	2 329	2 934	2 057	2 646	12 127
Členové ČUS - celkem	8 710	9 326	9 511	9 720	10 555	47 822
Chlapci - do 15 let	2 428	2 478	1 625	1 867	2 110	10 508
Dívky - do 15 let	1 119	1 142	1 218	704	999	5 182
Do 15 let - celkem	3 547	3 620	2 843	2 571	3 109	15 690
Dorost - chlapci do 18 let	473	703	403	659	641	2 879
Dorost - dívky do 18 let	124	273	194	239	192	1 022
Dorost celkem	597	976	597	898	833	3 901
Dospělí - muži	3 648	3 815	4 549	5 136	5 158	22 306
Dospělí - ženy	918	914	1 522	1 114	1 455	5 923
Dospělí - celkem	4 566	4 729	6 071	6 250	6 613	28 229

Zdroj: Krajská organizace ČUS Kraje Vysočina

V oblasti mládeže Kraj Vysočina podporuje v republice ojedinělý projekt Krajských center talentované mládeže. Smyslem těchto center je podpora talentů zajištěním kvalitních podmínek pro trénink v různých sportovních odvětvích. V roce 2016 součástí tohoto projektu bylo 12 KCTM s celkovým počtem 1029 členů a 136 trenérů.

Tab. 8.5.2: Přehled členů KCTM Kraje Vysočina k 31. 12. 2016

KCTM	Počet členů	Počet trenérů	Celkem zapojeno
Atletika	56	5	61
Šachy	30	3	33
Fotbal	89	29	118
Házená	140	17	157
Lyžování	60	12	72
Moderní gymnastika	35	5	40
Lední hokej	300	21	321
Volejbal	80	8	88
Judo	60	6	66
Orientační běh	70	8	78
Plavání	49	8	57
Basketbal	60	14	74
CELKEM	1029	136	1165

Zdroj: Krajský úřad Kraje Vysočina, OŠMS

8.6 Nestátní neziskový sektor v Kraji Vysočina (NNO)

NNO je název pro nestátní (někdy však také nevládní, z anglického 'non governmental') neziskové organizace. Tyto mají vlastní právní subjektivitu a od ostatních organizačních forem se liší tím, že nerozdělují zisk mezi subjekty, které je založily, řídí nebo kontrolují, i když ho mohou vytvářet. Existuje několik klasifikací NNO. Mezinárodně uznávané třídění neziskového sektoru od Lestera Salamona a Helmuta Anheiera, předních světových odborníků, kteří se zabývají výzkumem NNO, definuje neziskový sektor jako celek, který se skládá z jednotlivých organizací (organizovaných, soukromých, samosprávných a dobrovolných) vykonávajících různé druhy aktivit, které se rozdělují podle příslušnosti k určitému oboru. Jedná se o tyto obory: kultura, památky, sport, volný čas, vzdělávání a výzkum, zdraví, sociální služby, ochrana životního prostředí, komunitní rozvoj a bydlení, ochrana práv, obhajoba zájmů, politika, filantropie a dobrovolnictví, mezinárodní aktivity, náboženství a církve, hospodářská a profesní sdružení, odbory, činnosti jinde neuvedené. V užším vymezení ústředních orgánů státní správy, které se ustálilo v devadesátých letech v ČR, patří mezi NNO vyjmenované právní formy: občanská sdružení vyvíjející činnost podle zákona č. 83/1990 Sb., o sdružování občanů

a jejich organizační jednotky, obecně prospěšné společnosti zřízené podle zákona č. 248/1995 Sb., o obecně prospěšných společnostech, církevní právnické osoby zřízené podle zákona č. 3/2002 Sb., o církvích a náboženských společnostech (také se používá název účelová zařízení církví), nadace a nadační fondy zřízené podle zákona č. 227/1997. Změnu v tomto vymezení by měl přinést nový Občanský zákoník.

Nestátní neziskový sektor Kraje Vysočina je skupina všech nestátních neziskových organizací Kraje Vysočina, které buď v kraji mají sídlo, nebo na jeho území vykonávají svoji činnost. V Kraji Vysočina mělo k 31. 12. 2014 sídlo podle údajů Českého statistického úřadu 5 707 aktivních NNO (dle výpisu z Registru ekonomických subjektů).

Tab.: Právní formy občanských sdružení v Kraji Vysočina k 31. 12. 2016

o.p.s.	o.s.	nadace	org. jedn. o.s.	nad. fond	círk. org.	mezinár. org.
69	3078	5	2228	33	290	4

Zdroj dat: NNO v kraji Vysočina podle stavu RES k 31. 12. 2016, Krajská správa ČSÚ Jihlava

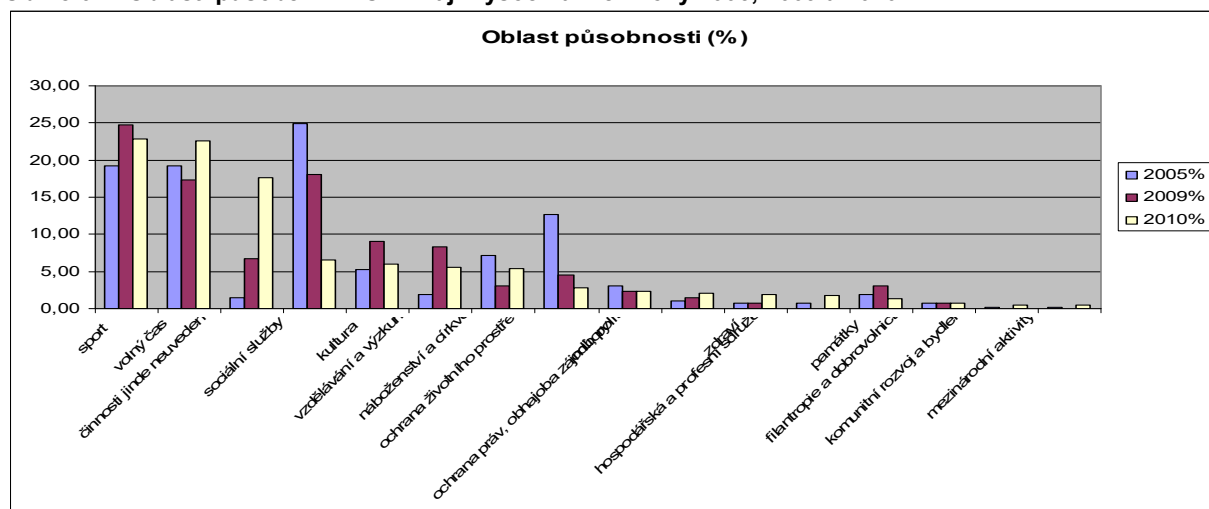
Pro získání dostatečné představy o struktuře a zastoupení jednotlivých NNO je nutné provést speciální šetření. Na Vysočině jich bylo provedeno několik a jejich výsledky jsou součástí publikace Analýza a Strategie udržitelného rozvoje nestátního neziskového sektoru Kraje Vysočina 2010 – 2015. Jedním z výstupů je také Databáze NNO v Kraji Vysočina, která je přístupná na stránkách www.partenrstvi-vysocina.cz a www.kr-vysocina.cz/nno.

Pro neziskový sektor je důležité vhodné využití pracovních sil. Ze všech organizací jich 22,3 % má nějakého zaměstnance, zbytek nemá žádného. Nyní se zaměříme na organizace se zaměstnanci, v každé je průměrně zaměstnáno 13,2 osob. Zhruba polovina organizací měla více 4 zaměstnance.

Velmi důležitá je rovněž pomoc ze strany dobrovolníků. Podle výsledků analýz a pomocí kvalifikovaných odhadů bylo zjištěno, že se na Vysočině do činnosti NNO zapojuje více než 60 tis. dobrovolníků, tedy necelých 13 % obyvatel kraje. Tito lidé zde pracují často desítky hodin týdně. Asi třetina organizací má alespoň jednoho dobrovolníka, průměrný počet dobrovolníků v těchto organizacích je asi 21,3.

Dalším a v podstatě rozhodujícím momentem pro fungování neziskového sektoru je získání finančních prostředků. Jak ukázaly zmiňované analýzy, nejdůležitějšími finančními zdroji pro NNO jsou příjmy z vlastní činnosti a peníze od ministerstev a státních fondů. Tyto dva finanční zdroje pokrývají více na 2/3 příjmů NNO (vlastní činnost 34,9 %, ministerstva a státní fondy 33,8 %). Dále jsou rovněž významné příjmy od kraje, z fondů EU a od měst a obcí.

Obr. 8.6.1: Oblasti působení NNO v Kraji Vysočina mezi roky 2005, 2009 a 2010

Zdroj dat: Dotazníkové průzkumy nestátního neziskového sektoru v Kraji Vysočina, 2006, 2009, 2010. Řazeno dle počtu v roce 2010

Přehled oblastí, v nichž působí jednotlivé NNO, ukazuje následující tabulka. Z ní vyplývá, že nejvíce NNO působí v oblasti sportu. Dále je významné zastoupení v oblasti organizování volnočasových aktivit a činnosti v oblasti sociálních služeb.

Oblast působnosti je vyhodnocena na základě převažující činnosti organizace. Jedna organizace má tedy vždy jednu převažující činnost. V kategorii „činnosti jinde neuvedené“ se v roce 2010 objevily především myslivecké spolky a nově sbory dobrovolných hasičů, které se v dřívějších výzkumech řadily do sociálních služeb (ochrana osob a majetku).

8.7 Kultura a památková péče

8.7.1 Kultura

Kultura je nedílnou součástí života společnosti. Je odrazem životní úrovně obyvatelstva, plní důležitou sociální a výchovně vzdělávací funkci. Zároveň je důležitým impulzem pro rozvoj cestovního ruchu i významným hospodářským odvětvím.

Kraj Vysočina vytváří finanční, koncepční a legislativní předpoklady pro rozvoj kultury v kraji a reaguje na aktuální potřeby v souladu s koncepcemi vlády ČR a doporučeními Ministerstva kultury ČR (koncepce rozvoje muzejnictví, koncepce účinnější péče o tradiční lidovou kulturu, koncepce rozvoje knihoven, strategie rozvoje cestovního ruchu aj.).

Velká pozornost je věnována rozvoji aktivit volného času s důrazem na rozvoj mezinárodní kulturní spolupráce. Nezastupitelnou roli zde představuje spolková a zájmová činnost obyvatel. Ta je v rámci kraje podporována vybranými dotačními tituly nebo přímou podporou významných kulturních akcí (tabulka 8.7.1).

Tab. 8.7.1: Nejvýznamnější hudební a multižánrové festivaly v Kraji Vysočina

Hudební festivaly	Místo konání
Mezinárodní hudební festival Petra Dvorského	Jaroměřice nad Rokytnou, Kraj Vysočina
Hudba tisíců - Mahler Jihlava	Kraj Vysočina
Concentus Moraviae	Kraj Vysočina
Festival sborového umění	Jihlava
Hasičský festival dechových hudeb a dny záchranářů	Pelhřimov
Mezinárodní pěvecká soutěž Jakuba Pustiny	Žďár nad Sázavou
Václav Hudeček a jeho hosté	Moravské Budějovice
Multižánrové festivaly	Místo konání
Arts & film	Telč
Hračkobraní	Kamenice nad Lipou
Mezinárodní festival dokumentárních filmů Ji.hlava	Jihlava
Folkové prázdniny	Náměšť nad Oslavou
Prázdniny v Telči	Telč
Slavnosti jeřabin	Žďár nad Sázavou
Mezinárodní festival rekordů a kuriozit „Pelhřimov město rekordů“	Pelhřimov
Tančírna Třešť	Třešť
Evropský festival filozofie	Velké Meziříčí
Vysočina fest	Jihlava
SÁZAVAFEST	Světlá nad Sázavou

Zdroj: Krajský úřad Kraje Vysočina, odbor kultury, památkové péče a cestovního ruchu

Zvlášť je udělována podpora pořadatelům krajských postupových a národních přehlídek v oblasti neprofesionálního umění (tabulka 8.7.2) a účinkujícím z Kraje Vysočina při jejich účasti na národní přehlídce v jiném kraji.

Tab. 8.7.2: Krajské postupové a národní přehlídky v oblasti neprofesionálního umění v Kraji Vysočina

Krajské postupové přehlídky	Pořadatel
Třešťské divadelní jaro 2016	Město Třešť
50. ročník regionální přehlídky amatérských loutkářských souborů - Třebíčské loutkářské jaro	Městské kulturní středisko Třebíč
Tanec, tanec... Žďár 2016	ZUŠ Františka Drdly, Žďár nad Sázavou, Doležalovo náměstí 4, příspěvková organizace
Dospělí dětem	Sdružení Adivadlo
Oblastní kolo festivalu Porta Vysočina	Česká táborská unie – T.K. Porta Vysočina Pelhřimov
Zpěváček 2016	Horácké folklorní sdružení Jihlava
JID 20-16	Sdružení na podporu mezinárodního přátelství "Slunce", o.s.,
Pohádkový mlejnek 2016	Kultura Žďár, příspěvková organizace
Národní přehlídky	Pořadatel
Pionýrský Sedmikvítek	Pionýr, z.s. – Krajská organizace Kraje Vysočina
Tvůrčí taneční dílna 2016 – 8. Celostátní přehlídka choreografií folklorních souborů	Národní informační a poradenské středisko pro kulturu, příspěvková organizace
Národní přehlídky	Účinkující
Kutná Hora 2016 XXXIII. celostátní přehlídka dětských skupin scénického tance	ZUŠ Františka Drdly, Žďár nad Sázavou, Doležalovo náměstí 4, příspěvková organizace
30. celostátní přehlídka scénického tance mládeže a dospělých Jablonec nad Nisou „Tanec, tanec... 2016“	ZUŠ Františka Drdly, Žďár nad Sázavou, Doležalovo náměstí 4, příspěvková organizace

Zdroj: Krajský úřad Kraje Vysočina, odbor kultury, památkové péče a cestovního ruchu

V zájmu kraje je také podpora tradiční lidové kultury, která je významná jak pro identifikaci obyvatel s územím, tak pro zvýšení atraktivity z hlediska cestovního ruchu. V Kraji Vysočina působí na 30 folklorních souborů a skupin, které prezentují lidové tradice, zvyky a obyčeje regionu (tabulka 8.7.3). V souladu s Konceptcí účinnější péče o tradiční lidovou kulturu v České republice (na léta 2003 až 2010) bylo zřízeno při Muzeu Vysočiny Třebíč, příspěvkové organizaci, Regionální pracoviště tradiční lidové kultury v Kraji Vysočina, které je pověřeno vedením a koordinací celokrajské dokumentace tradiční lidové kultury.

Tab. 8.7.3: Nejvýznamnější folklorní akce v Kraji Vysočina

Název	Místo konání
Bramborobraní - přehlídka folklorních souborů; lidové tance, kroje, zvyky a bramborové speciality	Třebíč
Folklor v máji a řemeslný trh - setkání folklorních souborů a řemeslný trh	Telč
Horácko zpívá a tančí, největší bienálový festival horáckých souborů na Vysočině	Světlá nad Sázavou
Setkání na Podhorácku, přehlídka folklorních souborů a krojovaných skupin z Podhorácka, sousedních regionů a hostů	Velká Bíteš
Nejvýznamnější přehlídky folklorních souborů	Pořadatel
Zpěváček – krajská postupová přehlídka v rámci celostátní soutěže dětských zpěváků lidových písní	Horácké folklorní sdružení
Přehlídka dětských folklorních souborů - krajské postupové kolo	Horácké folklorní sdružení

Zdroj: Krajský úřad Kraje Vysočina, odbor kultury, památkové péče a cestovního ruchu

Kraj Vysočina disponuje stálou profesionální divadelní scénou, jedinou v regionu, Horáckým divadlem Jihlava, které je od roku 2003 příspěvkovou organizací Kraje Vysočina. Divadlo využívá Velkou scénu s kapacitou 315 míst a alternativní prostor Malou scénu s maximální kapacitou 100 míst. V loňském roce odehrálo cca 270 představení s návštěvností přes 63 tisíc diváků. V roce 2016 divadlo navázalo na sobotní Čtení na schodech, na tradici Jazzových večerů v Divadelním klubu HDJ, nově zařadilo Pohádkové neděle pro rodiny s dětmi. Svozový systém 3 autobusy nadále využívá na 192 obcí Kraje Vysočina a částečně i Jihočeského kraje.

Na kulturním životě Vysočiny se svojí aktivní činností podílí divadelní spolky se zaměřením na činohru, muzikál, kabaret, divadlo poezie. Počty těchto skupin se stále mění, zejména dětské a studentské kolektivy rychle vznikají a zanikají, často se zakládají za účelem uskutečnění jednoho představení.

Nadregionální působnost má Divadlo T. E. J. P. – divadlo mimořádné nonverbální produkce, které koresponduje s prvky tzv. nového cirkusu, tedy akrobacií a rytmikou.

Významným způsobem se na kulturních a vzdělávacích aktivitách podílejí také knihovny (tabulka 8.7.4). V Kraji Vysočina odevzdalo za rok 2016 statistický výkaz Kult (MK) 12-01 celkem 614 knihoven, z nichž 40 je profesionálních, 502 neprofesionálních a 72 poboček (z toho 63 poboček funguje jako neprofesionální knihovny v obcích, kde není obecní úřad). V porovnání s rokem 2015 vznikly dvě nové neprofesionální knihovny – v okrese Jihlava (MK Suchá) a v okrese Žďár nad Sázavou (MK Krásné).

Pět profesionálních knihoven – Krajská knihovna Vysočiny v Havlíčkově Brodě, příspěvková organizace Kraje Vysočina a pověřené knihovny v Jihlavě, Pelhřimově, Třebíči a ve Žďáře nad Sázavou - vykonávají tzv. regionální funkce (RF), tj. poskytují základním knihovnám v kraji poradenské a vzdělávací služby, budují výměnné fondy, zapůjčují výměnné soubory knihovních dokumentů a zajišťují další nezbytné činnosti napomáhající rozvoji knihoven a jejich veřejných knihovnických a informačních služeb. V rámci výkonu RF bylo v roce 2016 obsluhováno 578 knihoven. V porovnání s rokem 2015 to bylo o 3 knihovny více – vedle dvou nově vzniklých knihoven obnovila svoji činnost MK Věchnov v okrese Žďár nad Sázavou.

V roce 2016 byly regionální funkce v rámci Kraje Vysočina i v rámci jednotlivých regionů plněné dle vyhlášených standardů RF (Metodický pokyn Ministerstva kultury ČR) a dle nové Koncepce výkonu regionálních funkcí knihoven v Kraji Vysočina na léta 2016 – 2020, která byla schválena Radou Kraje Vysočina v březnu 2016.

Podarilo se plnit hlavní priority – zvýšil se počet automatizovaných neprofesionálních knihoven. V současné době je 50 knihoven plně automatizovaných a 368 knihoven využívá AKS Clavius REKS (případně KpWin SQL), z toho 180 knihoven má i výpůjční protokol. Zvýšil se počet zpřístupněných on-line katalogů a řada knihoven má nové webové stránky. Důraz byl kladen také na celoživotní vzdělávání knihovníků. V porovnání s rokem 2015 se zvýšil počet realizovaných vzdělávacích akcí pro pracovníky profesionálních i neprofesionálních knihoven o 4 (celkem 70 vzdělávacích akcí, kterých se zúčastnilo 1589 knihovníků).

Tab. 8.7.4: Počet veřejných knihoven v Kraji Vysočina

Okres	Profesionální	Neprofesionální	Pobočky	Knihovny celkem
Havlíčkův Brod	11	98	22	131
Jihlava	6	79	20	105
Pelhřimov	8	84	1	93
Třebíč	10	135	16	161
Žďár nad Sázavou	5	106	13	124
Vysočina	40	502	72	614

Zdroj: Krajský úřad Kraje Vysočina, odbor kultury, památkové péče a cestovního ruchu

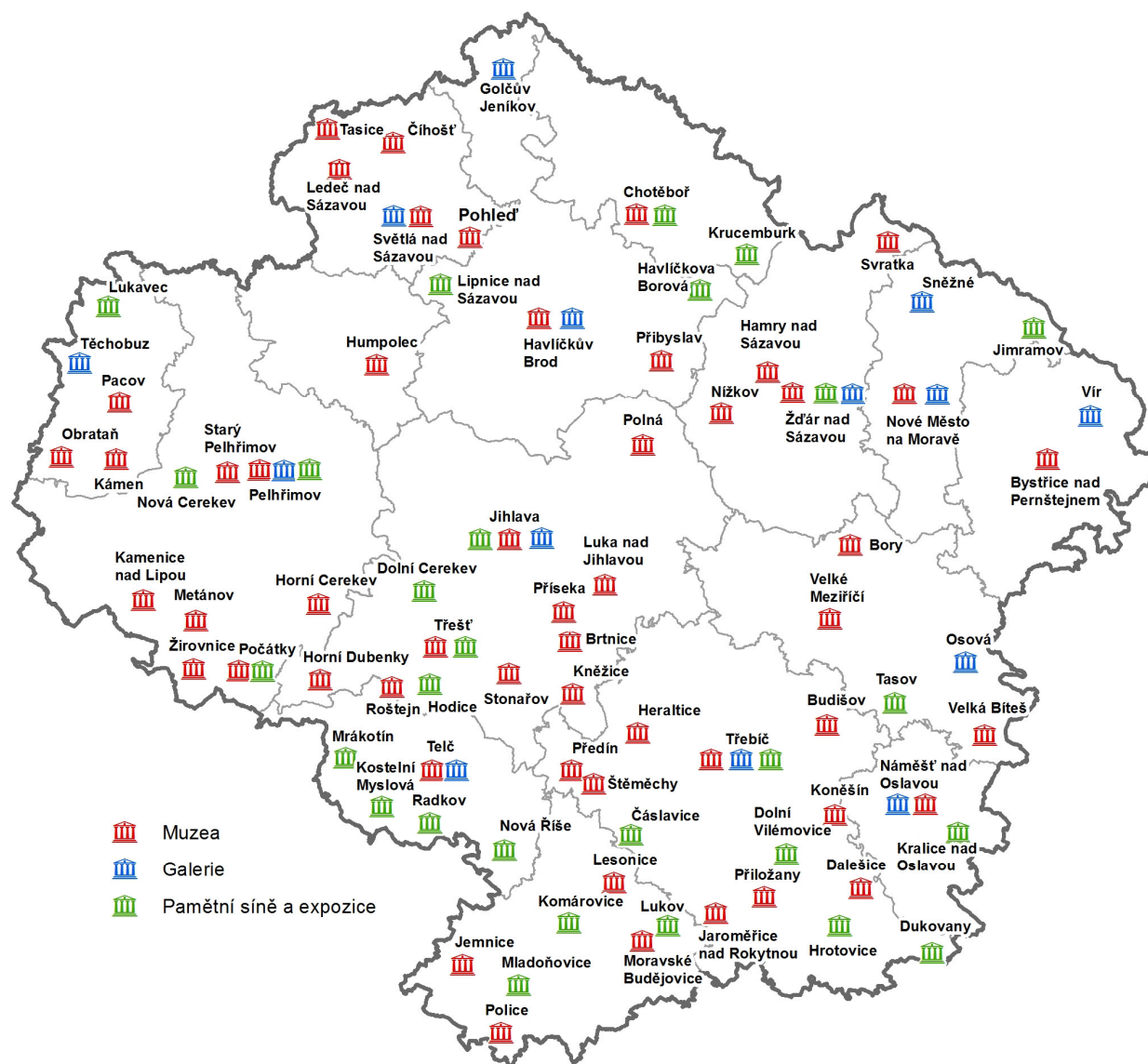
Spolu s muzei a galeriemi zřizovanými Krajem Vysočina (tab. 8.7.5) je na území kraje více než 90 muzeí, galerií, pamětních síní a expozic (obr. 8.7.1), které uchovávají a prezentují kulturní dědictví, historické a lidové tradice i současné umělecké směry. Jejich zřizovatelem jsou obce, města, stát, svazky, NNO, soukromé fyzické i právnické osoby.

Tab. 8.7.5: Příspěvkové organizace zřizované Krajem Vysočina na úseku kultury

Muzeum Vysočiny Havlíčkův Brod, příspěvková organizace
Muzeum Vysočiny Jihlava, příspěvková organizace
Muzeum Vysočiny Pelhřimov, příspěvková organizace
Muzeum Vysočiny Třebíč, příspěvková organizace
Galerie výtvarného umění v Havlíčkově Brodě
Horácká galerie v Novém Městě na Moravě
Oblastní galerie Vysočiny v Jihlavě
Horácké divadlo Jihlava, příspěvková organizace
Krajská knihovna Vysočiny

Zdroj: Krajský úřad Kraje Vysočina, odbor kultury, památkové péče a cestovního ruchu

Obr. 8.7.1: Přehled muzeí, galerií, pamětních síní a expozic v Kraji Vysočina

Zdroj: Krajský úřad Kraje Vysočina, odbor kultury, památkové péče a cestovního ruchu

Mezi současné priority podporované Krajem Vysočina na úseku kultury patří propagace kulturního dění na Vysočině ve formě ucelené nabídky kulturních akcí se zaměřením nejen na občany kraje, ale i na návštěvníky z celé České republiky a zahraničí. Dále pak zkvalitnění podmínek pro zajištění systematické tvorby, správy a ochrany muzejních sbírek ve vlastnictví kraje, účinnější prezentace kulturního dědictví, které představuje významné svědectví o vývoji společnosti a o identitě a paměti občanského společenství, v širokém regionálním i nadregionálním kontextu a prezentace místních umělců, zejména malířů, sklářů, kovářů či fotografů atd. na celostátních a mezinárodních výstavách a kulturních misích či formou on-line katalogů a databází kulturních subjektů.

Důležitým partnerem zejména v oblasti propagace kulturních akcí a aktivit i jsou kulturní (tabulka 8.7.6) a informační střediska (tabulka 10.1).

Jedná se o stabilní síť kulturních zařízení, která je srovnatelná s průměrem ČR a odpovídá postavení regionu v rámci České republiky.

Tab. 8.7.6: Kulturní střediska v Kraji Vysočina

Název	Město
Kulturní dům Bystřice nad Pernštejnem	Bystřice nad Pernštejnem
POO OS TOK Kulturní dům "OSTROV"	Havlíčkův Brod
Městské kulturní a informační středisko v Humpolci	Humpolec
Městské kulturní středisko	Jaroměřice nad Rokytnou
DKO s.r.o.	Jihlava
Správa kulturních zařízení Města Kamenice nad Lipou	Kamenice nad Lipou
MKS BESEDA, příspěvková organizace	Moravské Budějovice
Městské kulturní středisko Náměšť nad Oslavou	Náměšť nad Oslavou
Městské kulturní středisko Pacov	Pacov
Kulturní zařízení města Pelhřimova - KD Máj	Pelhřimov
Kulturní zařízení města Počátky	Počátky
Kulturní zařízení města Přibyslav, příspěvková organizace	Přibyslav
KyTICe - Kulturní zařízení Světlá nad Sázavou	Světlá nad Sázavou
Městské kulturní středisko Třebíč	Třebíč
Kulturní dům	Třešť
Novoměstská kulturní zařízení	Nové Město na Moravě
Informační centrum a Klub kultury Města Velké Bíteše	Velká Bíteš
Jupiter club, s.r.o.	Velké Meziříčí
Kultura Žďár, příspěvková organizace	Žďár nad Sázavou
Kulturní zařízení města Ždírec nad Doubravou	Ždírec nad Doubravou
CEKUS Chotěboř	Chotěboř

Zdroj: Krajský úřad Kraje Vysočina, odbor kultury, památkové péče a cestovního ruchu

8.7.2 Památková péče

Území Kraje Vysočina je bohaté na množství kulturních památek, z nichž mnohé přesahují svým významem hranice regionu. Na prestižní Seznam světového kulturního a přírodního dědictví UNESCO jsou zapsány 3 památky. Skupinu nejvýznamnějších památek doplňuje 15 nemovitých národních kulturních památek a 3 movité národní kulturní památky.

Výjimečným kulturním bohatstvím kraje jsou také městské a vesnické památkové rezervace, městské a vesnické památkové zóny, krajinné památkové zóny a ochranná pásma.

Památkové rezervace jsou území, jejichž charakter a prostředí určuje soubor nemovitých kulturních památek, popřípadě archeologických nálezů. Vláda České republiky nařízením prohlašuje tato území jako celek za památkovou rezervaci a stanovuje podmínky pro zabezpečení její ochrany. Tyto podmínky se mohou v potřebném rozsahu vztahovat i na nemovitosti na území památkové rezervace, které nejsou kulturními památkami.

Památkové zóny jsou území sídelního útvaru nebo jeho části s menším podílem kulturních památek, historické prostředí nebo část krajinného celku, které vykazují významné kulturní hodnoty, jenž může Ministerstvo kultury České republiky po projednání s orgánem kraje v přenesené působnosti prohlásit za památkovou zónu a určit podmínky její ochrany.

Ochranná pásma jsou vymezena k ochraně nemovité kulturní památky či jejího prostředí.

Tab. 8.7.7: Přehled památek UNESCO a národních kulturních památek v Kraji Vysočina

Kulturní památky na Seznamu světového kulturního a přírodního dědictví UNESCO
Telč, historické jádro města
Žďár nad Sázavou, poutní kostel sv. Jana Nepomuckého na Zelené hoře
Třebíč, židovská čtvrť a basilika sv. Prokopa
Národní kulturní památky - nemovité
Rodný dům Karla Havlíčka Borovského
Zámek Telč
Kostel sv. Jana Nepomuckého na Zelené hoře
Zřícenina hradu Lipnice nad Sázavou
Zámek Jaroměřice nad Rokytnou

Zámek Náměšť nad Oslavou
Klášter s kostelem sv. Prokopa v Třebíči
Židovský hřbitov v Třebíči
Kostel sv. Jakuba Většího v Jihlavě
Kostel Nanebevzetí Panny Marie v Polné
Štáflova chalupa v Havlíčkově Brodě
Klášter premonstrátů v Želivě
Sklárna v Tasicích
Michalův statek v Pohledí
Zámek Červená Řečice

Národní kulturní památky - movité	
Soubor gotických soch z období krásného slohu v českých zemích	Svatá Kateřina z Jihlavy (kamenná socha)
	Jihlavská Pieta (kamenné sousoší Panny Marie s mrtvým tělem Ježíše Krista)
Přemyslovský krucifix	

Zdroj: Krajský úřad Kraje Vysočina, odbor kultury, památkové péče a cestovního ruchu

Tab. 8.7.8: Přehled městských a vesnických památkových rezervací, městských a vesnických památkových zón, krajinných památkových zón a ochranných pásem

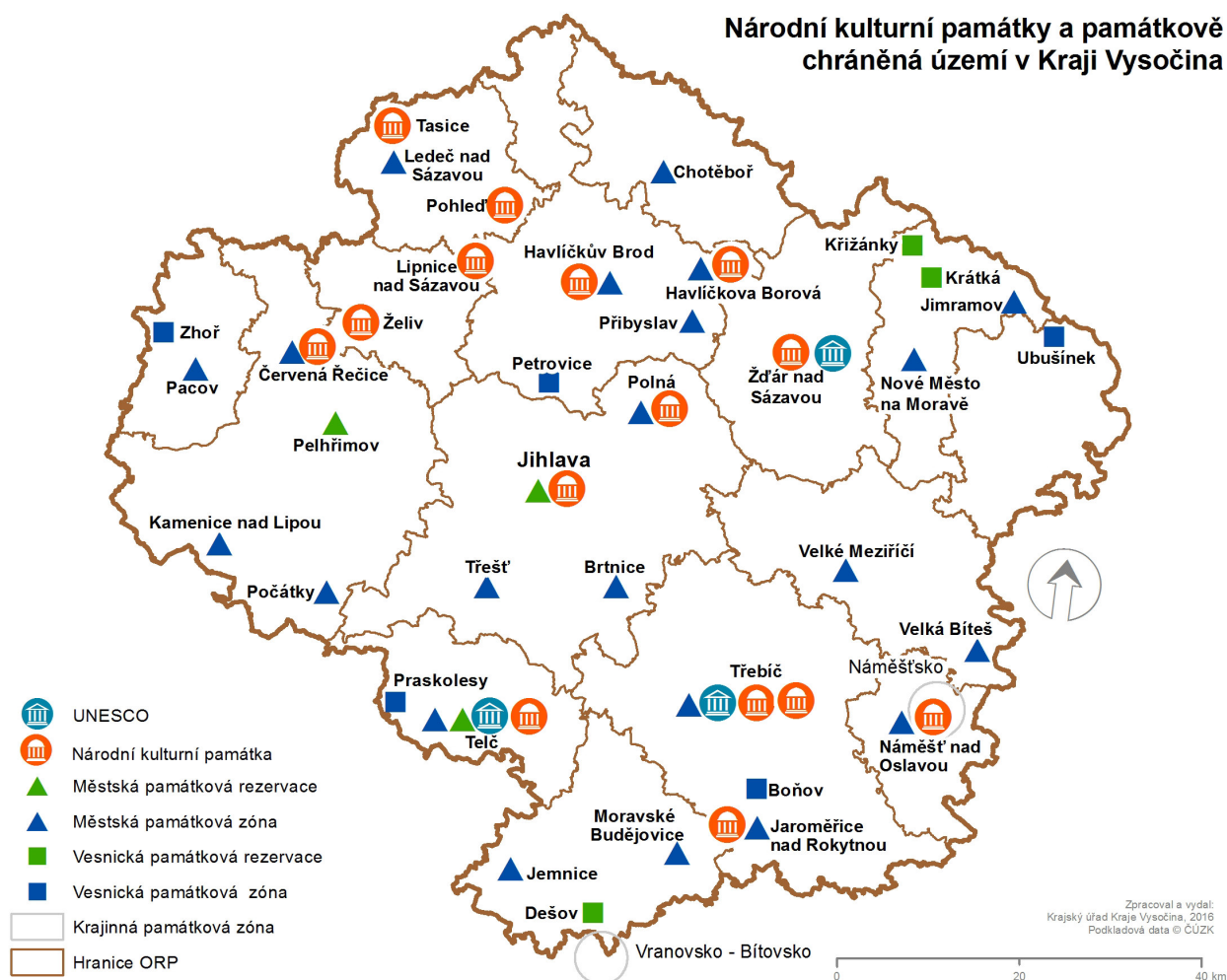
Městské památkové rezervace
Městská památková rezervace Jihlava
Městská památková rezervace Pelhřimov
Městská památková rezervace Telč
Vesnické památkové rezervace
Vesnická památková rezervace Dešov
Vesnická památková rezervace Krátká
Vesnická památková rezervace Křižánky
Krajinné památkové zóny
Krajinná památková zóna Náměšťsko
Krajinná památková zóna Vranovsko – Bítovsko
Městské památkové zóny
Městská památková zóna Brtnice
Městská památková zóna Červená Řečice
Městská památková zóna Havlíčkova Borová
Městská památková zóna Havlíčkův Brod
Městská památková zóna Chotěboř
Městská památková zóna Jaroměřice nad Rokytinou
Městská památková zóna Jemnice
Městská památková zóna Jimramov
Městská památková zóna Kamenice nad Lipou
Městská památková zóna Ledeč nad Sázavou
Městská památková zóna Moravské Budějovice
Městská památková zóna Náměšť nad Oslavou
Městská památková zóna Nové Město na Moravě
Městská památková zóna Pacov
Městská památková zóna Počátky
Městská památková zóna Polná
Městská památková zóna Přibyslav
Městská památková zóna Telč – Staré město
Městská památková zóna Třebíč
Městská památková zóna Třešť
Městská památková zóna Velká Bíteš
Městská památková zóna Velké Meziříčí
Vesnické památkové zóny
Vesnická památková zóna Boňov
Vesnická památková zóna Petrovice

Vesnická památková zóna Ubušíněk
Památková zóna s dochovanými soubory lidové architektury Praskolesy (Mrákotín)
Památková zóna s dochovanými soubory lidové architektury Zhoř (Pacov)
Ochranná pásma
Ochranné pásmo areálu bývalého cisterciáckého kláštera a poutního kostela sv. Jana Nepomuckého na Zelené hoře ve Žďáře nad Sázavou
Ochranné pásmo hradu Kámen
Ochranné pásmo hradu Žirovnice
Ochranné pásmo kostela sv. Anny a barokního kostela Narození Panny Marie v Přibyslavicích
Ochranné pásmo kostela svaté Kateřiny v Lázních svaté Kateřiny v Počátkách
Ochranné pásmo kostela sv. Michala ve Vítochově
Ochranné pásmo MPR Jihlava
Ochranné pásmo MPR Pelhřimov
Ochranné pásmo MPR Telč
Ochranné pásmo MPZ Jaroměřice nad Rokytnou
Ochranné pásmo MPZ Jemnice
Ochranné pásmo MPZ Jimramov
Ochranné pásmo MPZ Moravské Budějovice
Ochranné pásmo MPZ Polná
Ochranné pásmo MPZ Třebíč
Ochranné pásmo památníku „Bratrství“ v Mnichu
Ochranné pásmo nemovitých kulturních památek v Boňově
Ochranné pásmo pro historické jádro města Brtnice
Ochranné pásmo zříceniny hradu Chřenovice a archeologické stopy
Ochranné pásmo pro státní hrad Lipnice nad Sázavou
Ochranné pásmo zámku Krhov
Ochranné pásmo zámku ve Stránecké Zhoři
Ochranné pásmo zaniklé středověké osady Mstěnice v k. ú. Hrotovice
Ochranné pásmo kolem kostela sv. Víta a sochy Panny Marie v k. ú. Horní Paseka

Zdroj: Krajský úřad Kraje Vysočina, odbor kultury, památkové péče a cestovního ruchu

Stát chrání kulturní památky jako nedílnou součást kulturního dědictví lidu, svědectví jeho dějin, významného činitele životního prostředí a nenahraditelné bohatství státu. Kraj Vysočina proto může být právem hrdý na množství a význam kulturních památek na svém území. K tomu se však váže i povinnost chránit toto kulturní bohatství před nepříznivými vlivy. Jedním z aktuálních ohrožení, zejména ve smyslu společenského a estetického uplatnění kulturních památek, může být nadměrná a neregulovaná výstavba větrných nebo solárních elektráren, která zásadně změní charakter krajiny, v případě instalace solárních panelů na objekty také vzhled samotných kulturních památek, či jiné individuální s životním prostředím (přírodním i urbanizovaným) nekonzistentní zájmy.

Obr. 8.7.2: Přehled památek zapsaných do seznamu UNESCO, národních kulturních památek, městských a vesnických památkových rezervací, městských, vesnických a krajinných památkových zón

Zdroj: Krajský úřad Kraje Vysočina, odbor kultury, památkové péče a cestovního ruchu

Celkový počet kulturních památek v Kraji Vysočina zapsaných v Ústředním seznamu kulturních památek ČR dosahuje počtu téměř 5 400 objektů. Těmito památkami mohou být nemovité i movité věci popř. jejich soubory, které jsou významnými doklady historického vývoje, životního způsobu a prostředí společnosti od nejstarších dob do současnosti.

Tab. 8.7.9: Počet kulturních památek v správních obvodech obcí s rozšířenou působností Kraje Vysočina

Obec s rozšířenou působností	Počet nemovitých KP	Počet movitých KP
Havlíčkův Brod	263	206
Světlá nad Sázavou	42	26
Chotěboř	71	75
Jihlava	677	400
Telč	263	196
Pelhřimov	323	234
Humpolec	79	86
Padov	90	89
Třebíč	296	321
Moravské Budějovice	189	128
Náměšť nad Oslavou	50	88
Velké Meziříčí	180	140
Nové Město na Moravě	209	125
Žďár nad Sázavou	154	150
Bystřice nad Pernštejnem	87	124

Celkem	2 973	2 388
--------	-------	-------

Zdroj: Krajský úřad Kraje Vysočina, odbor kultury, památkové péče a cestovního ruchu

Kraj Vysočina je sám vlastníkem několika desítek významných památkově chráněných objektů, v nichž dnes sídlí příspěvkové organizace kraje na úseku školství, sociálních služeb a kultury. Údržba a citlivá obnova památkově chráněných budov vyžaduje ze strany vlastníka nemalé finanční prostředky, které pocházejí zejména z rozpočtu kraje. Snahou kraje je v co největší míře získávat na obnovu finanční dotace z evropských fondů.

9. Životní prostředí

9.1 Ovzduší

9.1.1. Emisní situace

Emise znečišťujících látek v Kraji Vysočina za rok 2015 zůstaly přibližně na stejné úrovni jako v roce 2014. Dominantními zdroji znečišťování v Kraji Vysočina byly v roce 2015 nadále nevyjmenované stacionární zdroje znečišťování, jež jsou hlavním zdrojem emisí CO, TZL a SO₂, pocházejícími převážně z lokálního vytápění domácností a emise CO, NO_x a prašných jemných částic (PM¹⁰ a PM^{2,5}) z dopravy jako mobilních zdrojů.

Kraj Vysočina se také potýká s problémem prašnosti, tedy znečištěním jemnými prašnými částicemi. Nejvýznamnější zdroje znečišťování ovzduší v kraji představují právě provozy vypouštějící do vnějšího ovzduší, mimo jiných znečišťujících látek, (např. VOC, NO_x, CO) zejména prašné částice (tuhé znečišťující látky – TZL a jejich nejjemnější frakce PM₁₀, PM_{2,5}). Jedná se o provozy kamenolomů a tím souvisejících provoz mobilních drticích a třídících linek stavebních sutí a kameniva, firmy podnikající v dřevozpracujícím průmyslu, strojírenství, kotelný spalující tuhá paliva, mobilní zdroje z dopravy (resuspenze) a v případě déletrvajícího sucha a nepříznivých povětrnostních podmínek jsou významným zdrojem prašnosti i zemědělské plochy (hlavně neobdělávaná orná půda).

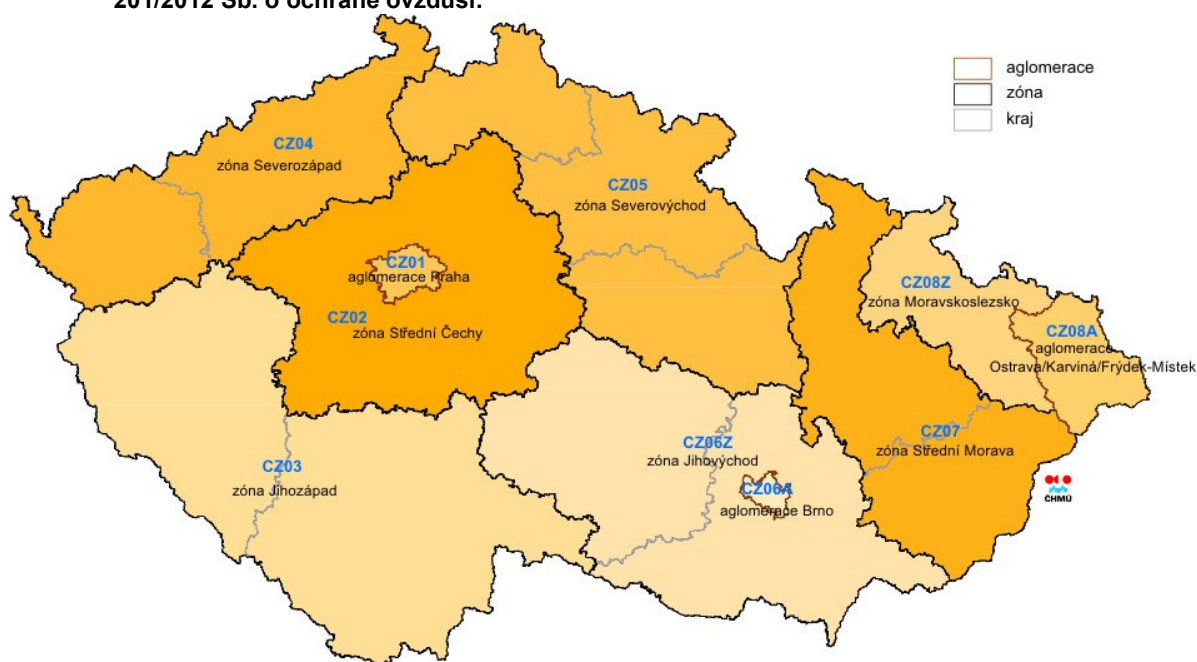
Zákon o ochraně ovzduší platný od roku 2012, mimo jiné, zavádí přísnější emisní limity pro spalovací zdroje, jejichž platnost je časově odstupňovaná, tak aby se provozovatelé těchto zdrojů mohli na jejich plnění připravit (zejména spalovací zdroje na tuhá paliva) a rovněž omezuje emise ze sektoru lokálního vytápění domácností (REZZO 3) a zavádí minimální hodnoty emisních parametrů pro spalovací zdroje s celkovým jmenovitým tepelným příkonem do 300 kW při jejich uvádění na trh od roku 2014 a 2018. Od roku 2022 bude v této skupině zdrojů možné provozovat pouze kotle splňující 3. emisní třídu, čímž by mělo dojít k odstavení starých typů kotlů a k jejich náhradě modernějšími zařízeními s podstatně nižšími emisemi.

9.1.2. Imisní situace

Kraj Vysočina se v rámci ČR dlouhodobě řadí mezi kraje s vysoce nadprůměrnou dobrou kvalitou ovzduší, což je dáno zejména zemědělským charakterem kraje, absencí těžkého průmyslu a geografickými podmínkami. Ucelenou nejnovější informaci o kvalitě ovzduší v kraji (rok 2015) udává mapa oblastí s překročením imisních limitů bez zahrnutí přízemního ozonu, a dle tohoto vymezení došlo na území kraje (součást zóny Jihovýchod), k překročení imisního limitu pro znečišťující látku benzo(a)pyren, v roce 2015 však nebyly překročeny zákonem stanovené imisní limity pro prachové částice (PM₁₀, a PM_{2,5}).

Základní právní normou upravující hodnocení kvality ovzduší v České republice je zákon č. 201/2012 Sb., o ochraně ovzduší, který také vymezil zóny a aglomerace pro hodnocení kvality ovzduší.

Obr. 9.1: Zóny a aglomerace pro posuzování a vyhodnocení úrovně znečištění ovzduší podle zákona č. 201/2012 Sb. o ochraně ovzduší:

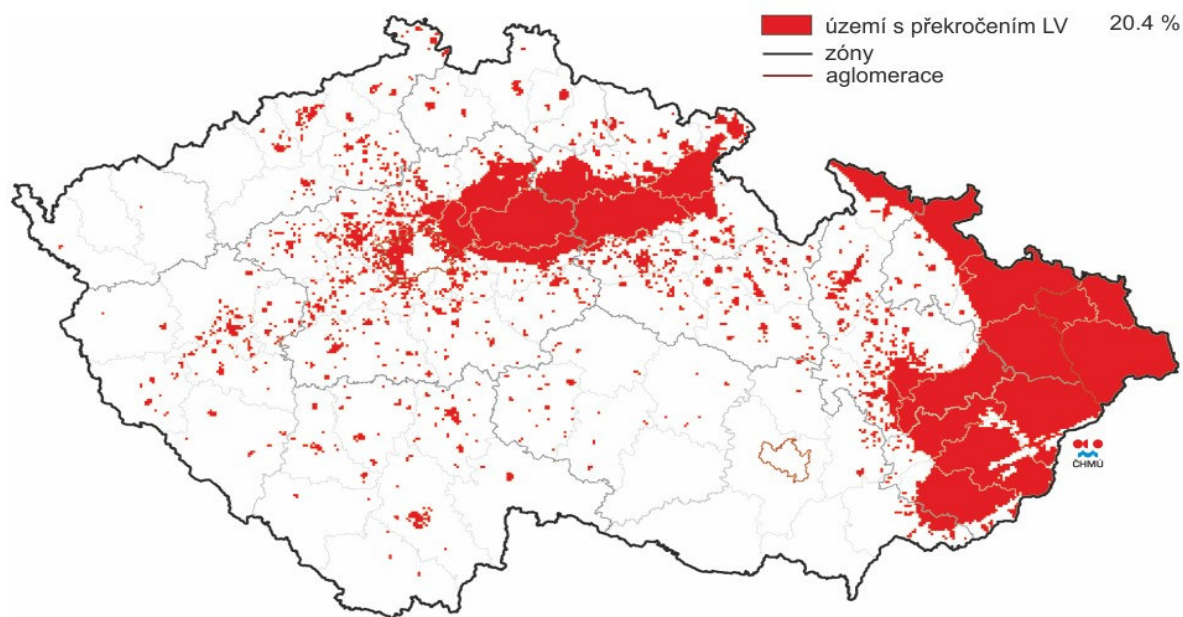

Oblasti s překročením imisních limitů z hlediska ochrany lidského zdraví

V Kraji Vysočina došlo v roce 2015 k překročení imisního limitu pro benzo[a]pyren, vyjádřeného jako celkový obsah znečišťující látky v částicích PM^{10} a to na území těchto obcí s rozšířenou působností (ORP) – Bystřice nad Perštejnem, Havlíčkův Brod, Humpolec, Jihlava, Nové Město na Moravě, Pacov, Pelhřimov, Světlá nad Sázavou, Telč, Velké Meziříčí.

Znečištění ovzduší benzo[a]pyrenem patří k hlavním problémům zajištění kvality ovzduší jak v celé ČR, tak i v Kraji Vysočina. V roce 2015 překročily roční průměrné koncentrace benzo[a]pyrenu imisní limit ($1 \text{ ng} \cdot \text{m}^{-3}$) na téměř 62 % stanic a překročení imisního limitu pro benzo(a)pyren na téměř všech měřicích stanicích je dáno rozmístěním hlavního zdroje této škodliviny, kterým je téměř výhradně vytápěním domácností.

Obr. 9.2: Oblasti dle překročení imisního limitu (LV) v rámci zón/aglomerací, krajů, % plochy územního celku, 2015 pro znečišťující látky uvedené v příloze č. 1 zákona č. 201/2012 Sb., v platném znění:

Pramen: ČHMÚ

V Kraji Vysočina došlo v roce 2015 k překročení imisního limitu pro benzo[a]pyren, vyjádřeného jako celkový obsah znečišťující látky v částicích PM^{10} a to na území těchto obcí s rozšířenou působností (ORP) – Bystřice nad Perštejnem, Havlíčkův Brod, Humpolec, Jihlava, Nové Město na Moravě, Pacov, Pelhřimov, Světlá nad Sázavou, Telč, Velké Meziříčí.

Znečištění ovzduší benzo[a]pyrenem patří k hlavním problémům zajištění kvality ovzduší jak v celé ČR, tak i v Kraji Vysočina. V roce 2015 překročily roční průměrné koncentrace benzo[a]pyrenu imisní limit ($1 \text{ ng} \cdot \text{m}^{-3}$) na téměř 62 % stanic a překročení imisního limitu pro benzo(a)pyren na téměř všech měřicích stanicích je dáno rozmístěním hlavního zdroje této škodliviny, kterým je téměř výhradně vytápěním domácností.

9.1.3. Program zlepšování kvality ovzduší - zóna Jihovýchod (PZKO)

Ministerstvo životního prostředí (MŽP) vydalo v květnu 2016 Program zlepšování kvality ovzduší zóna Jihovýchod – CZ06Z a to formou opatření obecné povahy a program byl vyhlášen ve Věstníku MŽP. Kraj Vysočina je spolu s Jihomoravským krajem zařazen podle přílohy č. 3, zákona o ochraně ovzduší do Zóny Jihovýchod. PZKO je součástí Střednědobé strategie zlepšení kvality ovzduší v ČR do roku 2020 (dále jen Střednědobá strategie), která představuje základní koncepční dokument, jejichž vypracování ukládá Ministerstvu životního prostředí zákon č. 201/2012 Sb. o ochraně ovzduší (dále jen zákon o ochraně ovzduší).

PZKO řeší kvalitu ovzduší na regionální úrovni. Cílem PZKO je co nejdříve dosáhnout požadované kvality ovzduší pro znečišťující látky uvedené v příloze č. 1, zákona o ochraně ovzduší a účelem PZKO bylo zpracovat komplexní dokument k identifikaci příčin znečištění ovzduší a stanovit taková opatření, jejichž realizace povede ke zlepšení kvality ovzduší a dosažení přípustné úrovně znečištění. Opatření ke snížení vlivů na úroveň znečištění ovzduší jsou rozděleny do čtyř základních sektorů – ke snížení vlivů ze silniční dopravy, ze stacionárních zdrojů, ze zemědělské výroby a ze stacionárních zdrojů provozovaných v živnostenské činnosti a v domácnostech. V PZKO jsou stanoveny také emisní stropy pro silniční dopravu pro vymezená území a tyto se uplatní od roku 2020 včetně. Emisní stropy pro silniční dopravu byly stanoveny pro zastavěná území obcí s počtem obyvatel nad 5000 pro částice PM_{10} (prašné částice). Tam, kde jsou tyto úrovně splněny, je třeba realizovat opatření navržená v PZKO zlepšování kvality ovzduší v přiměřeném rozsahu tak, aby hodnoty přípustné úrovně znečištění nebyly překročeny.

PZKO nabyl účinnosti k 20. 6. 2016 a k naplňování jeho cílů a plnění stanovených opatření byly zřízeny pro každou zónu Implementační výbory, jejichž členové byly nominovány z řad MŽP, krajů a z obecních úřadů s rozšířenou působností, kterých se tento dokument dotýká. Celý obsah PZKO je

elektronicky zveřejněn na webových stránkách krajské úřadu <http://www.kr-vysocina.cz/ochrana-ovzduši/>.

9.1.4. Kotlíkové dotace

Modernizaci nevyhovujících topných systémů v domácnostech lze dosáhnout i prostřednictvím tzv. „Kotlíkových dotací“, které rozdělují kraje v rámci Operačního programu Životní prostředí 2014 – 2020. Cílem nabídnuté dotace je snížit znečištění ovzduší nejen z tzv. lokálních topenišť využívajících tuhá paliva. Od roku 2022 nebude, podle platného zákona o ochraně ovzduší, v ČR možné provozovat v domácnostech staré neekologické kotle 1. a 2. emisní třídy. Už od roku 2014 smí být na český trh uváděny jen kotle 3. emisní třídy a vyšší, od roku 2018 to budou jen kotle 4. emisní třídy a vyšší. V současné době, po proběhnutí první vlny kotlíkových dotací, během níž bylo v Kraji Vysočina vyměněno kolem 2000 kotlů na tuhá paliva, počátkem roku 2017 spustilo Ministerstvo životního prostředí další vlnu kotlíkových dotací, která počítá, v rámci celé ČR, s podporou výměny dalších 35 tisíc kotlů, přičemž v Kraji Vysočina by mělo dojít k výměně bezmála 2,5 tis kotlů. Více informací na <https://www.kr-vysocina.cz/kotliky.asp>.

9.1.5. Monitorovací síť k měření kvality ovzduší na území Kraje Vysočina

Kraj Vysočina provádí již pátým rokem kontinuální sledování kvality ovzduší na území celého Kraje Vysočina v rámci Informačního systému kvality ovzduší v Kraji Vysočina (dále jen ISKOV). Kraj Vysočina získává přes tento systém aktuální data o znečištění ovzduší se zohledněním vlivu průmyslového znečištění, vlivu dopravy a lokálních topenišť. Základem systému jsou tři mobilní měřicí stanice, které vždy v intervalu 8 týdnů měří ve 24 pečlivě vybraných lokalitách hodnoty koncentrací nejvýznamnějších znečišťujících látek, jako jsou např. prašné částice PM₁₀ a PM_{2,5}, NO_x, ozón SO₂, VOC (těkavé organické sloučeniny), polyaromatické uhlovodíky a výběrově také aldehydy a dioxiny. Současně se měří meteorologické prvky (směr a rychlost větru, teplota, tlak, vlhkost vzduchu). Data získaná z této sítě se on-line zveřejňují na níže uvedených stránkách, kde může široká veřejnost získat aktuální informace o kvalitě ovzduší na jednotlivých místech kraje. Především však slouží výsledky měření k dlouhodobému sledování stavu ovzduší na Vysočině a k modelování výhledů. Získané výstupy jsou podkladem pro výkon státní správy na úseku ochrany ovzduší a především pro rozhodování samospráv o opatřeních na ochranu ovzduší nebo o nových investicích v oblasti průmyslu, zemědělství nebo dopravy. On-line informace o kvalitě ovzduší na území Kraje Vysočina jsou uveřejněny na <http://www.ovzdušivysocina.cz/>.

9.2 Voda

Území Kraje Vysočina je pramennou oblastí významných českých a moravských řek. Nachází se zde pouze pramenní oblasti a na ně navazující horní toky řek, žádný významný vodní tok na území kraje nepřitéká. Vysočinou rovněž prochází hlavní evropské rozvodí, které prochází po hřebenech Českomoravské vrchoviny v blízkosti linie Svratka - Herálec – Tři Studně - Žďár nad Sázavou – Stáj - Jihlava – Větrný Jeníkov - Křemešník - Javoříce. Do Severního moře odvádí povrchovou vodu řeky Doubrava, Sázava a Želivka, na opačnou stranu do Černého moře odvádí povrchovou vodu řeky Svratka, Oslava, Jihlava, Rokytná a Moravská Dyje. Území Kraje Vysočina zasahuje do tří hlavních povodí, podle nichž mají rozděleno území i správci povodí – Povodí Moravy, s.p., Povodí Vltavy, státní podnik a Povodí Labe, státní podnik.

Z hlediska průměrného ročního průtoku při odtoku z kraje jsou nejvýznamnějšími vodními toky řeka Jihlava (11,4 m³/s), Sázava (9,9 m³/s), Želivka (7,2 m³/s) a Svratka (7,2 m³/s). Průměrný dlouhodobý roční úhrn srážek je 644 mm, nižší je na Třebíčsku, vyšší ve Žďárských vrších a v okolí Javoříce. S tím souvisí vodnost území, přičemž nejméně vodné území se nachází na jihovýchodním okraji kraje, nejvíce vodné území zahrnuje oblast Železných hor, Žďárských vrchů a Javoříce.

Na území Kraje Vysočina se nachází několik významných vodních nádrží (přehrad), z nichž některé jsou významnými zdroji pitné vody i z celorepublikového hlediska - vodárenské nádrže Švihov na řece Želivce a Vír na řece Svratce. Na území našeho kraje se taktéž nalézá vodní dílo Dalešice (nádrže Kramolín a Mohelno) na řece Jihlavě, které je zdrojem technologické vody pro Jadernou elektrárnu Dukovany. Území Kraje Vysočina oplývá rovněž velkým počtem větších či menších rybníků, celkem jich je přibližně 8 900. Největší z nich Velké Dářko s rozlohou 206 ha slouží především k rekreačním a rybochovným účelům, dalšími jsou Veselský rybník (87 ha) a Matějovský rybník (69 ha). Kolem Velkého Dářka jsou také proslulá rašeliniště. Velkou část území okresu Žďár nad Sázavou a část

území okresu Havlíčkův Brod zaujímá Chráněná krajinná oblast Žďárské vrchy, která je zároveň také chráněnou oblastí přirozené akumulace vod.

Změna klimatu představuje jedno z klíčových témat současné světové environmentální politiky a může mít řadu negativních dopadů na fungování ekosystému, které se projevuje zejména změnou vodního režimu. Extrémní projevy počasí, jakými jsou například povodně či sucho, představují jeden z možných důsledků takových změn. Povodně nebo sucho, jako extrémní projevy srážko-odtokového procesu, jsou přirozenou součástí přírodního prostředí a krajiny. Povodně patří mezi největší přímé nebezpečí pro obyvatele kraje v oblasti přírodních katastrof. Způsobují rozsáhlé materiální škody, devastace kulturní krajiny včetně ekologických škod, ale i možné ztráty na životech. Ochrana sídel před povodněmi je zajištěna pouze částečně, proto téměř každoročně dochází k povodním a následným škodám.

Proto je nutné podporovat investiční opatření jak technická, tak přírodě blízká. Mezi technická opatření patří výstavba poldrů, hrází, zvýšení kapacit vodních toků v intravilánech obcí nebo zvýšení bezpečnosti vodních děl. Mezi přírodě blízká opatření patří např. revitalizace říčních systémů a krajiny za účelem zvýšení retenční schopnosti krajiny. Podpora se týká také zlepšení systému povodňové služby a preventivní protipovodňové ochrany - budování hlásných a předpovědních povodňových systémů, varovných a výstražných systémů ochrany před povodněmi, zpracování digitálních povodňových plánů.

Problematika sucha a s ním spojeného nedostatku vody představuje pro Kraj Vysočina stále větší hrozbu. Do budoucna lze s velkou pravděpodobností očekávat další růst teplot, související vyšší výpar, nerovnoměrnost rozložení srážek, snižování hladiny podzemních vod a prodloužení délky suchého období. Na území našeho kraje mají v posledních letech některé obce větší či menší problém s množstvím nebo kvalitou dodávané pitné vody. Jedná se o obce, které nejsou napojeny na skupinové vodovody tj. na vodárenské nádrže, ale spoléhají se pouze na lokální zdroje podzemní vody. Dlouhodobé sucho postihuje zejména území okresu Třebíč.

Popis zásobování pitnou vodou a odvádění a čištění odpadních vod je v kapitole 5.2 - Zásobování vodou, odvádění a čištění odpadních vod.

9.3 Staré ekologické zátěže

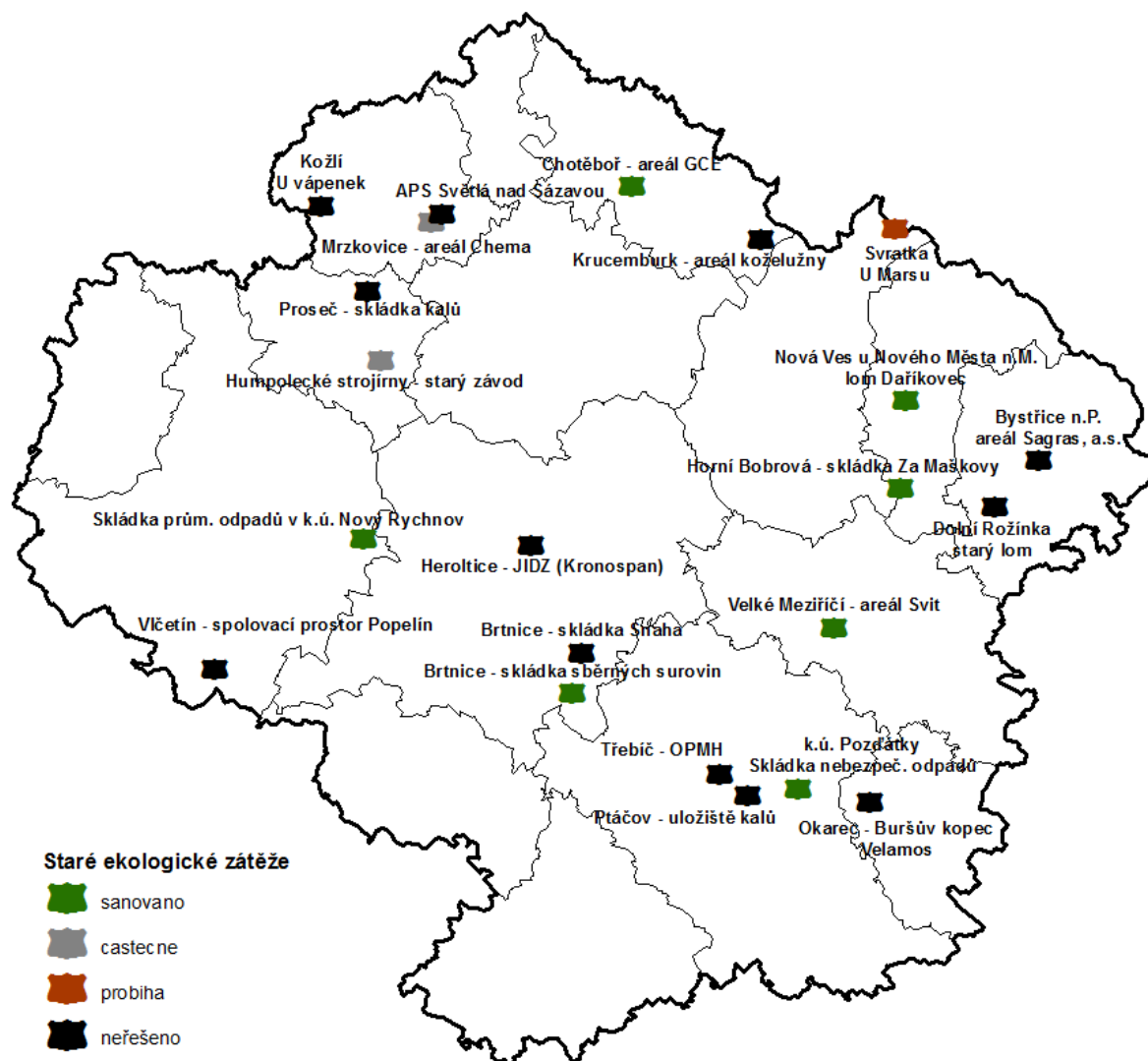
Jedním z problémů na území Kraje Vysočina z hlediska ohrožení životního prostředí jsou staré ekologické zátěže resp. kontaminovaná místa. Na území kraje se nacházejí desítky starých ekologických zátěží a kontaminovaných míst zejména charakteru starých skládek a průmyslových objektů. Řada ekologických zátěží zůstává neřešena především tam, kde náklady na sanaci přesahují cenu vlastních nemovitostí, nejsou vyjasněna vlastnická práva, nebo kde převod nemovitosti na nového vlastníka nebyl vázán na povinnost provedení sanace. Přesto se podařilo na území Kraje Vysočina odstranit některé staré ekologické zátěže. Kromě níže uvedených dvou významnějších sanací ekologických zátěží dochází v kraji i k řešení menších starých ekologických zátěží.

Na skládce nebezpečných odpadů v katastrálním území Pozdávky v okrese Třebíč do roku 2009 dlouhodobě volně unikaly skládkové vody s obsahem kyseliny sírové do horninového prostředí a do vod podzemních a následně i povrchových. Dosavadní vlastník skládky, který nebyl původcem ekologické zátěže, prováděl dílčí opatření ke snížení, nikoliv však k odstranění negativního vlivu skládky na okolní životní prostředí (zejména monitoring kvality podzemních a povrchových vod, čerpání a zneškodnění skládkových vod a části znečištěných podzemních vod). Vláda České republiky usnesením č. 129 ze dne 2. 2. 2009 schválila odkoupení skládky včetně souvisejících pozemků státním podnikem DIAMO, následně byla uzavřena smlouva o koupi skládky mezi jejím dosavadním vlastníkem a kupujícím DIAMO, státní podnik. V květnu roku 2010 byly zahájeny sanační práce spočívající v odtěžení všech odpadů a jejich následném bezpečném uložení na náležitě zajištěné skládce, sanaci podloží skládky a kontaminované podzemní vody, provedení technické a biologické rekultivace území, přičemž v dubnu 2012 byly uvedené sanační práce ukončeny. Následně proběhl 2-letý postsanační monitoring. Celkové náklady sanace dosáhly výše 595,4 mil. Kč, přičemž z Operačního programu Životní prostředí byla poskytnuta dotace ve výši 476,4 mil. Kč.

Na skládce průmyslových odpadů v katastrálním území Nový Rychnov v okrese Pelhřimov byly v roce 2008 ukončeny sanační práce spočívající v odtěžení uložených odpadů z tělesa skládky, jejich zneškodnění a čištění znečištěných podzemních vod. Investorem sanace byl městys Dolní Cerekev, jelikož skládka ohrožovala blízké vodní zdroje podzemní vody využívané k zásobování městyse Dolní Cerekev pitnou vodou, i když městys nebyl původcem této ekologické zátěže. Celkové náklady sanace dosáhly výše 36,9 mil. Kč, přičemž dotace z Operačního programu Infrastruktura byla

poskytnuta ve výši 29,0 mil. Kč. Zbylých 7,9 mil. Kč dofinancoval Kraj Vysočina. Od roku 2009 po dobu 6 let probíhal monitoring zbytkového znečištění na lokalitě bývalé skládky z prostředků Operačního programu Životní prostředí a Kraje Vysočina.

Obr. 9.3: Nejzávažnější staré ekologické zátěže v Kraji Vysočina

Zdroj dat: Krajský úřad Kraje Vysočina, OŽPZ
Pozn.: Nemusí se jednat o kompletní výčet SEZ

9.4 Produkce odpadů a způsoby nakládání s nimi

9.4.1 Produkce odpadů

Celková produkce odpadů na území Kraje Vysočina je závislá na objemu jednotlivých druhů odpadů vyprodukovaných původci odpadů (právníckými osobami nebo fyzickými osobami oprávněnými k podnikání, při jejichž činnosti vznikají odpady, nebo právníckými osobami nebo fyzickými osobami oprávněnými k podnikání, které provádějí úpravu odpadů nebo jiné činnosti, jejichž výsledkem je změna povahy nebo složení odpadů, a dále obcemi od okamžiku, kdy nepodnikající fyzická osoba odpad odloží na místě k tomu určeném).

Různá zastoupení jednotlivých druhů odpadů v celkové produkci jsou pak výsledkem zaměření podnikatelských činností a odrazem životní úrovně obyvatel kraje. Řádné nakládání s odpady lze zcela jistě považovat za velmi zodpovědnou činnost, která má přímý dopad na stav životního prostředí, estetickou úroveň krajinného rázu, kvalitu zdraví i úroveň života lidí. Z těchto důvodů je proto velice žádoucí v první řadě předcházet vzniku odpadů využitím věcí pro vlastní užitečné potřeby

a po vzniku odpadů následně respektovat legislativně danou hierarchii způsobů nakládání s odpady, která primárně spočívá v různých způsobech využití (materiálové, energetické) odpadů až po odstraňování odpadů, a to nejčastěji jejich uložením na skládkách.

Celková produkce odpadů v Kraji Vysočina je v roce 2015 1 322 704,639 t odpadů, což představuje ve srovnání s rokem 2014 nárůst o 10,02 %.

Tab. 9.1: Celková produkce odpadů v roce 2015 ve správních obvodech ORP

SO ORP	Množství [t]	Podíl [%]
Bystřice nad Pernštejnem	25 490,8	1,93
Havlíčkův Brod	182 640,8	13,81
Humpolec	35 949,8	2,72
Chotěboř	34 957,3	2,64
Jihlava	377 526,2	28,54
Moravské Budějovice	56 719,2	4,29
Náměšť nad Oslavou	28 697,4	2,17
Nové Město na Moravě	23 364,0	1,77
Pacov	12 726,2	0,96
Pelhřimov	76 115,2	5,76
Světlá nad Sázavou	30 045,6	2,27
Telč	16 177,2	1,22
Třebíč	193 693,3	14,64
Velké Meziříčí	100 001,1	7,56
Žďár nad Sázavou	128 600,5	9,72

Zdroj dat: Vyhodnocení Plánu odpadového hospodářství Kraje Vysočina za rok 2015

Celková produkce ostatních odpadů v Kraji Vysočina v roce 2015 vzrostla, a to na hodnotu 1 262 833,611 t. Ve srovnání s rokem 2014 se jedná o nárůst produkce této kategorie odpadu o 11,74 %. Oproti tomu došlo v roce 2015 ke značnému snížení produkce nebezpečných odpadů (odpad vykazující jednu nebo více nebezpečných vlastností uvedených v příloze přímo použitelného předpisu Evropské unie o nebezpečných vlastnostech odpadů), jehož produkce klesla na hodnotu 59 871,028 t, což je snížení o 16,88 % (ve srovnání s rokem 2014).

Celková produkce komunálního odpadu v Kraji Vysočina v roce 2015 vzrostla o 4,6 % (ve srovnání s předcházejícím rokem) a vyšplhala tak na hodnotu 258 110,607 t. Pro kraj je typické (stejně jako pro ostatní kraje s nízkou produkcí odpadů), že oproti krajům s vyšší produkcí má větší podíl komunálního odpadu, ale méně průmyslových odpadů. Vzhledem k tomu, že se jedná o zemědělský region, je kraj typický svou vysokou produkcí odpadu ze zemědělství, rybářství a zahradnictví.

9.2.2 Zařízení pro nakládání s odpady na území Kraje Vysočina

Zařízeními pro nakládání s odpady jsou zařízení provozovaná podle § 14 odst. 1 (stacionární a mobilní zařízení) a § 33b odst. 1 zákona o odpadech. Specifickou skupinou jsou zařízení provozovaná podle § 14 odst. 2 téhož právního předpisu, která nejsou určena k nakládání s odpady, ale přijímají odpad, jenž splňuje požadavky stanovené pro vstupní suroviny. Informace o těchto zařízeních je možné najít v krajském registru zařízení. K 31. 3. 2017 bylo na území Kraje Vysočina v činnosti 463 stacionárních a 227 mobilních zařízení (mobilní zařízení jsou provozována podle § 14 odst. 1 zákona o odpadech). Stacionární zařízení je možné dále rozdělit na skupiny zařízení definované výše uvedenými ustanoveními zákona o odpadech, tedy na 340 zařízení provozovaných podle § 14 odst. 1 (zařízení ke sběru, výkupu, využívání a odstraňování odpadů, např. sběrný a výkupný odpadů, skládky odpadů, sklady odpadů, kompostárny, bioplynové stanice, spalovny odpadů, zařízení k nakládání s autovraky a elektroodpady apod.), 109 zařízení provozovaných podle § 33b odst. 1 (tzv. malá zařízení, která zpracovávají využitelné biologicky rozložitelné odpady pro jednu zakládku v množství nepřekračujícím 10 tun těchto odpadů za rok, roční množství biologicky rozložitelného odpadu zpracované malým zařízením nesmí přesáhnout 150 tun) a 14 zařízení provozovaných podle § 14 odst. 2 zákona o odpadech (papírny, železářny, dřevozpracující závody, zpracování plastů, zpracování asfaltu). Registr je dostupný v sekci odpadového hospodářství a na následujících internetových stránkách: <https://krz.kr-vysocina.cz/Main/Mapa> a nahradil dříve používané tzv. websouhlasy, jejichž funkčnost zanikla. Údaje do registru zařízení na území Kraje Vysočina vkládá a aktualizuje krajský úřad na základě povinností uložených zákonem o odpadech.

9.4 Ochrana půdního fondu

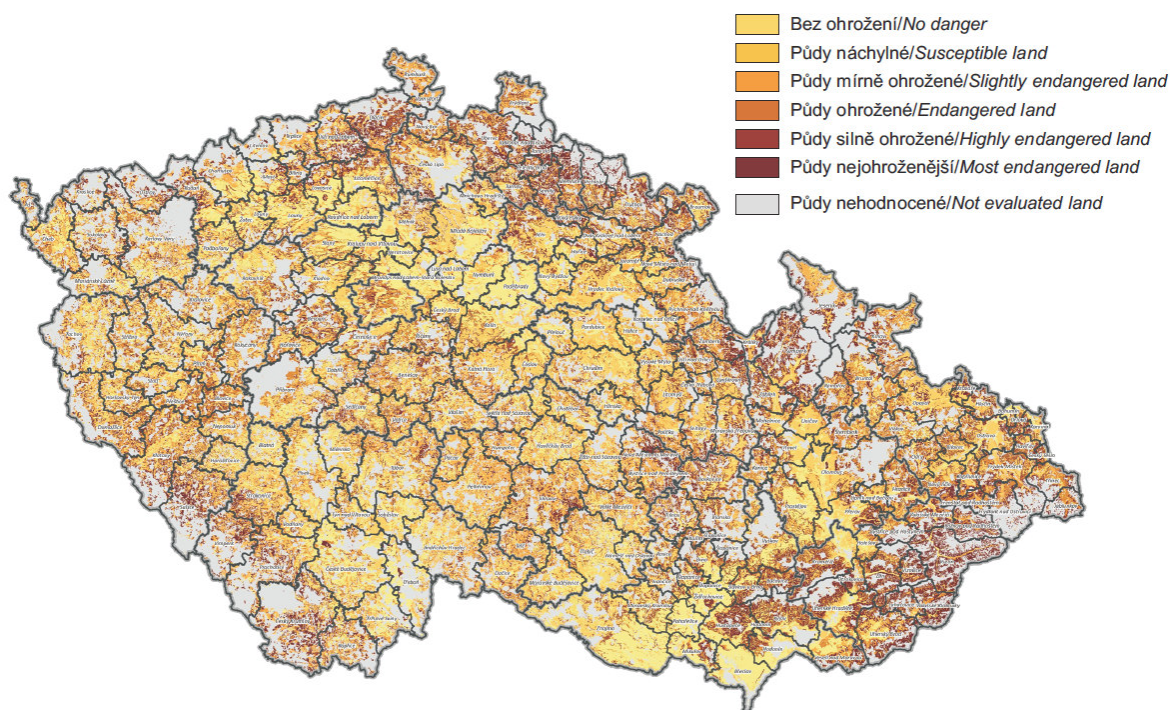
Z hlediska delšího období došlo k výrazným změnám co do využívání půd na Vysočině. Dřívější rovnováha v přírodě tvořená mozaikou polí, luk, lesů a různých remízků byla narušena. Nevýhodou je vysoký podíl zornění zemědělské půdy (dle údajů Českého úřadu zeměměřického a katastrálního byl k datu 31. 12. 2016 v Kraji Vysočina podíl orné půdy (315 472 ha) z plochy zemědělské půdy (408 543 ha), což činí 77,2 %). V Kraji Vysočina byl nejvyšší podíl trvale odnímaných ploch zemědělské půdy v roce 2016 v rozsahu kompetence Krajského úřadu Kraje Vysočina (od 1 do 10 hektarů) požadován k výstavbě vodních nádrží (22,2084 ha), o něco nižší podíl byl požadován k odnětí půdy pro průmyslovou výrobu, energetiku a podnikání (19,6015 ha), pro stavby pro dopravu (13,5585 ha) a dále též k zalesnění (10,3452 ha). V posledních letech se stále větším problémem stává využití zemědělské půdy k produkci plodin pro výrobu elektrické energie z obnovitelných zdrojů, čímž se ničí neobnovitelný zdroj – půda. Na rozsáhlých plochách, kde dříve zlátko obilí, dnes stojí solární elektrárny, nebo zde rostou plodiny pro energetické využití v elektrárnách na biomasu nebo bioplyn. Dle údajů Státního pozemkového úřadu došlo meziročně v Kraji Vysočina k významnému nárůstu zjištěných případů vodní eroze půdy. V rámci monitoringu, ve srovnání s rokem 2015, kdy bylo zaznamenáno 10* případů eroze půdy, bylo v roce 2016 zaznamenáno takových případů (erozních událostí) již 70**. Územní plány obcí a jejich časté změny požadují další plochy pro nezemědělské využití, především pro bydlení a pro průmyslovou výrobu.

Zdroj:

*http://me.vumop.cz/mapserv/monitor/prehled_udalosti.php?uzemi=CZ063&rok=2015&sort=&my=0&kriz=

**http://me.vumop.cz/mapserv/monitor/prehled_udalosti.php?uzemi=CZ063&rok=2016&sort=&my=0&kriz=

Obr. 9.3: Potenciální ohrožení zemědělských půd vodní erozí na území ČR

Zdroj: VÚMOP Praha

9.5 Ochrana přírody a krajiny

9.5.1 Obecná ochrany přírody a krajiny

Území Kraje Vysočina je charakteristické maloplošným střídáním celků lesní a zemědělské krajiny; rozsáhlejší lesní komplexy se nacházejí spíše v pramenné oblasti hlavního evropského rozvodí ve Žďárských vrších. Lesy mají nepříznivou druhovou skladbu, kdy převažují smrkové porosty s nízkou stabilitou. Následkem nízké stability je v lesním hospodářství velmi vysoký podíl nahodilých těžeb, vysoká ztrátovost při zalesňování, časté a rozsáhlé škody způsobené kůrovcem a nemalé škody zvěří.

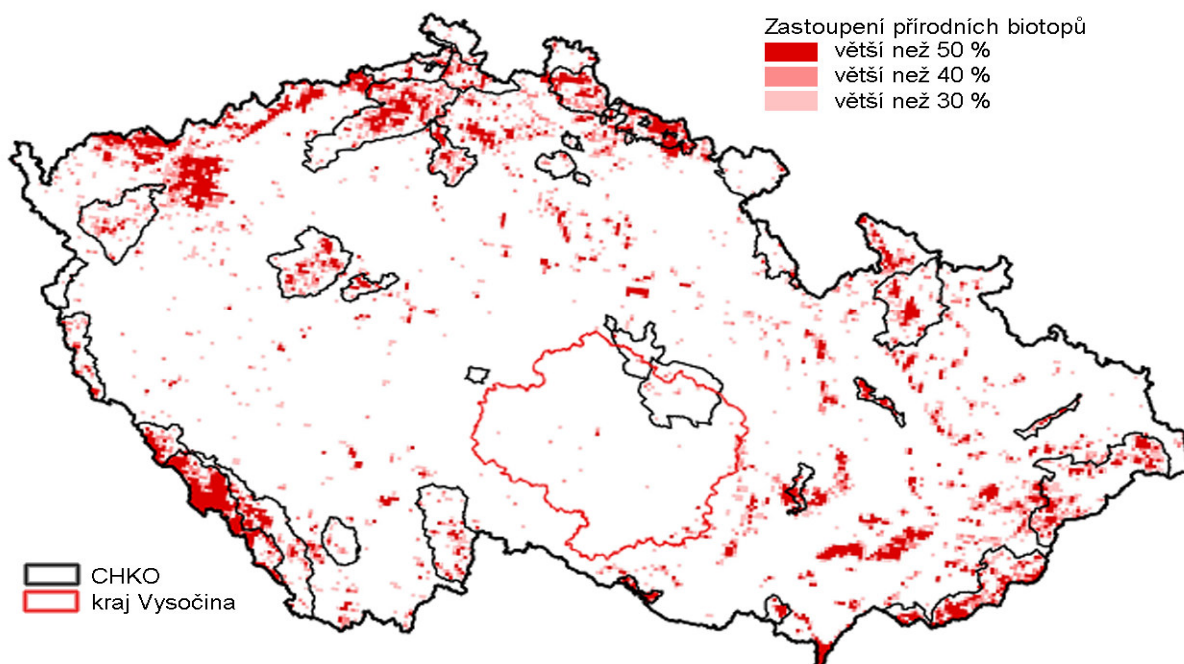
Negativně se projevuje snaha o umělé zalesňování nelesních půd kulturami stanovištně nepůvodních jehličnatých dřevin. Kromě hospodářských ztrát při neujmutí sazenic vlivem příušků je negativní i environmentální dopad, protože se mnohdy jedná o extenzivně využívané luční porosty s vysokým podílem dvouděložných rostlin, které se tak stávají vzácnými.

Krajina je dále charakteristická velkým množstvím menších rybníků, je zde řada pramenišť a drobných vodních toků. K tomu lze připočíst, že mnoho rybníků bylo v minulosti zrušeno pro získání většího množství zemědělské půdy. Množství rybníků je ve špatném technickém stavu, zaneseno splachy z orné půdy (zabahněno). Řada vodních toků je nevhodně technicky upravených, nivní louky a prameniště jsou odvodněna. Revitalizace komplexně odvodněných pozemků či doplnění krajiny o dřevinné vegetační prvky za účelem lepšího zadržení vody v půdě a v krajině (např. v rámci prevence dopadů extrémně suchých období či naopak přívalových dešťů) nelze realizovat, protože naráží na neprůchodnost z hlediska vlastnických zájmů, vlastníci a uživatelé půdy mají mizivý zájem o realizaci nápravných opatření v takto postižených pramenných oblastech. Potřeba revitalizačních opatření se týká podstatné části povodí i vlastních drobných vodotečí v oblastech přítoků Želivky, Jihlavy, Moravské Dyje. Snahou o navrzení a výstavbu některých nepřiměřeně projektovaných vodohospodářských děl jsou vodní toky vystaveny nebezpečí fragmentace.

Důsledkem vysokého zornění zemědělských půd (viz kap. 9.3), nepříznivého způsobu hospodaření v lesích, na rybnících a vodních tocích je příroda na Vysočině natolik poznamenána, že zde nejsou rozsáhlejší území s vyšší koncentrací přírodních biotopů (je zde nízký podíl přirozených nebo lidskou činností málo pozměněných ekosystémů, tj. lesů s vyšším zastoupením dřevin přirozené skladby, je zde nižší podíl luk a pastvin a vyšší podíl orné půdy).

Obr. 9.4: Míra zastoupení přírodních biotopů

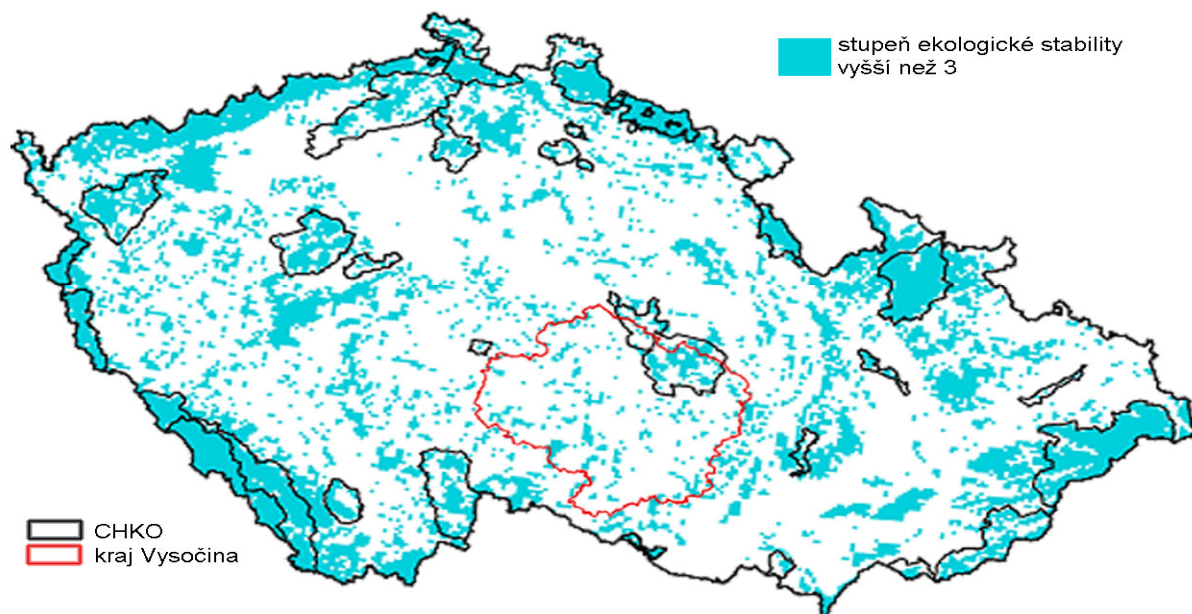
Zastoupení přírodních biotopů

Zdroj dat: Agentura ochrany přírody a krajiny ČR

V Kraji Vysočina nejsou rozsáhlejší území se zvýšenou ekologickou stabilitou.

Území se stupněm ekologické stability vyšším než 3

Zdroj dat: Agentura ochrany přírody a krajiny ČR

K ochraně krajinného rázu, kterým je zejména přírodní, kulturní a historická charakteristika určitého místa či oblasti, je v Kraji Vysočina v lokalitách s významnými soustředěnými estetickými a přírodními hodnotami vyhlášeno devět přírodních parků (tab. 9.5). Pro stávající přírodní parky není k dispozici zhodnocení, zda dostatečně reprezentují všechny v kraji zastoupené krajinné typy (zejména s ohledem na jejich vzácnost, jedinečnost).

Tab. 9.2: Přírodní parky v Kraji Vysočina

Název	Výměra v Kraji Vysočina (ha)	Rok vyhlášení	Poslání přírodního parku dle zřizovací listiny
Doubrava	65,00	1998	zachování krajinného rázu při umožnění únosného turistického využití a rekreace
Melechov	3 226,41	1995	zachování krajinného rázu s charakteristickou strukturou zemědělských kultur, lesních porostů, rozptýlenou zelení apod., při umožnění turistického využití
Rokytná	1 640,00	1996	zachovat krajinný ráz při umožnění turistického využívání a rekreace i únosné urbanizace
Svratecká hornatina	24 817,00	1988	účelem je ochrana krajinného rázu bez podstatného omezení stávající hospodářské činnosti, posláním je zachovat hodnoty krajiny s podmínkami pro individuální rekreaci
Třebíčsko	8 861,55	1982	zachování území a využít je k zotavení občanů a k poučení
Čeřínek	2 313,05	1985	zachování krajinných hodnot za účelem poučení, zotavení a aktivního odpočinku občanů
Bohdalovsko	6 041,38	2001	účelem je ochrana krajinného rázu bez podstatného omezení stávající hospodářské činnosti, posláním je zachovat hodnoty krajiny s podmínkami pro individuální rekreaci
Střední Pojhlaví	800,00	1988	zachování málo narušeného přírodního prostředí pro rekreaci občanů a k poučení, osvěžení či zotavení
Balinské údolí	428,00	1984	zachování území pro jeho krajinné hodnoty a využít je k zotavení občanů i jejich poučení
Celkem	48 192,39		

Zdroj dat: Krajský úřad Kraje Vysočina, OŽP

Koeficient ekologické stability, vyjadřující poměr výměry ekologicky stabilních ploch (např. louky, lesy, rybníky apod.) a ekologicky nestabilních ploch (orná půda, zastavěné plochy apod.), je za celý Kraj Vysočina 1,08 (střední). Z hlediska dnes běžných a převažujících forem hospodaření v krajině je v současnosti pozornost ochrany přírody věnována zejména jednotlivým vybraným lokalitám nelesního charakteru. Z tohoto pohledu je třeba konstatovat., že negativně se projevuje přetrvávající tlak na výstavbu ve volné krajině, narušující jak krajinný ráz, tak cenné biotopy.

Stále je třeba řešit problematiku dotčení krajinného rázu stavbou vysokých větrných elektráren. První čtyři vysoké větrné elektrárny byly v roce 2006 postaveny a uvedeny do provozu v Pavlově (okres Jihlava) – 2 stožáry vysoké 105 m (rotor průměr 90 m) s instalovaným výkonem 2 MW a 2 stožáry vysoké 65 m (rotor průměr 52 m) s instalovaným výkonem 0,85 MW. Počátkem roku 2008 byla v lokalitě u obce Kámen v okrese Havlíčkův Brod postavena další větrná elektrárna s celkovým instalovaným výkonem 2 MW (výška stožáru 105 m, rotor 90 m). Koncem roku 2009 byly vztyčeny další dvě větrné elektrárny v katastru obce Věžnice v okrese Havlíčkův Brod.

Tab. 9.3: Přehled větrných elektráren v Kraji Vysočina

Větrná elektrárna	Obec	Okres	Celkový instalovaný výkon (MWe)
VTE Kámen u Habrů	Kámen	Havlíčkův Brod	2
2x VTE 2000 kw Věžnice	Věžnice	Havlíčkův Brod	4
2x VTE 850 kW Pavlov	Pavlov	Jihlava	1,7
2 x VTE 2000 kW Pavlov	Pavlov	Jihlava	4
Větrná elektrárna Šeborov	Uhřínov	Žďár nad Sázavou	0,01
Malá větrná elektrárna	Cíkháj	Žďár nad Sázavou	0,005

Zdroj dat: Krajský úřad Kraje Vysočina

Negativně se v krajině projevuje přetrvávající snaha o intenzivní produkční využití půdy na zorných katastrech, se všemi nepříznivými důsledky - erozní splachy, zvýšené užívání umělých hnojiv a ochranných chemických přípravků na plochách stejnorodých polních kultur (zejména při rozšířeném pěstování kukuřice). V krajině přibývá neobhospodařovaných postagrárních lad - dochází k samovolnému zarůstání opouštěných, hůře přístupných a dlouhodoběji neobhospodařovaných pozemků, což vnáší do krajiny dynamické sukcesivní prvky. Dosud se v Kraji Vysočina neuplatňují agroenvironmentální programy, které by mohly tuto ne právě příznivou situaci napomoci částečně napravit. V kraji se rozšiřují agresivní druhy rostlin – bolševník velkolepý, křídlatka sibiřská a sachalinská (a jejich kříženci), netýkavka žlaznatá – *Impatiens glandulifera*. Přesná evidence šíření agresivních druhů rostlin neexistuje.

9.4.2 Zvláště chráněná území a území soustavy Natura 2000

Na území kraje leží podstatné části dvou chráněných krajinných oblastí - CHKO Žďárské vrchy a CHKO Železné hory, jejichž správy sídlí ve Žďáře nad Sázavou resp. v Nasavrkách. CHKO tvoří jen 8,95 % celkové rozlohy Kraje Vysočina (průměr v ČR je 14,42 %). V Kraji Vysočina neleží (ani do kraje částečně nezasahuje) žádný národní park.

Tab. 9.4: Chráněné krajinné oblasti (CHKO) v Kraji Vysočina

CHKO	Celková rozloha (ha)	Rozloha v Kraji Vysočina (ha)	Rozloha v Kraji Vysočina v %
Žďárské vrchy	70 889	51 497	72,6 %
Železné hory	28 472	9 328	32,8 %

Zdroj dat: Agentura ochrany přírody a krajiny ČR

V Kraji Vysočina bylo k 31. 7. 2017 celkem 201 maloplošných zvláště chráněných území. Z toho 45 jich je v rámci obou uvedených CHKO. V Kraji Vysočina jsou dvě smluvně chráněná území. V Kraji Vysočina nebyla vymezena žádná ptačí oblast pro ochranu populací ptáků v rámci Evropského společenství.

Součástí soustavy Natura 2000 jsou evropsky významné lokality (EVL), vyhlášené pro typy přírodních stanovišť přílohy I a druhy přílohy II evropské směrnice o stanovištích. Evropsky významné lokality jsou navrhovány v podobě národních seznamů a následně jsou národní seznamy po schválení evropskou komisí překlápěny do tzv. evropského seznamu. Platný národní seznam je shrnut

v nařízení vlády č. 318/2013 Sb., o stanovení národního seznamu evropsky významných lokalit, který byl v roce 2016 dvakrát novelizován, a to nařízením vlády č. 73/2016 Sb. a nařízením vlády č. 207/2016 Sb. Celkový počet EVL v Kraji Vysočina tak v roce 2016 stoupl na 85 o rozloze 6413 ha, což představuje 0,94 % rozlohy Kraje Vysočina (v rámci celé ČR však EVL představují 10 % území ČR).

V posledních letech Kraj Vysočina, Správa CHKO i Ministerstvo životního prostředí v Praze postupně upravují vyhlášení stávajících zvláště chráněných území (nové vyhlášení stávajících území s technickými opravami, upřesněním předmětu a vymezení ochrany, úpravami bližších ochranných podmínek apod.) a vyhláší nová zvláště chráněná území, zejména v souvislosti s implementací Natury 2000 a podle poznatků nových průzkumů území.

Aktuální stav počtu a výměr zvláště chráněných území a evropsky významných lokalit Natury 2000 je v tabulce 9.5.

Maloplošná zvláště chráněná území jsou zásluhou trvalé péče Kraje Vysočina od roku 2003 ve velmi dobrém stavu, podařilo se zastavit degradační procesy na řadě území, stabilizovat významné biotopy. U několika zvláště chráněných území byla v období let 2009 až 2015 za podpory Operačního programu Životní prostředí realizována opatření na podporu biodiverzity, např. asanační zásahy k odstranění náletových dřevin, obnově traviny bylinných porostů, doplnění či revitalizace vodních prvků apod. V roce 2016 kraj začal připravovat další obdobné projekty, zpracovávaly se studie proveditelnosti a projektové dokumentace na potřebná opatření k zachování a ke zlepšení stavu zvláště chráněných území a evropsky významných lokalit. Předmět ochrany a ve většině území (zejména lučních a rašeliništních biotopů) je přímo podmíněn zajištěním náhradní extenzivní podoby jejich pravidelného obhospodařování. Některá území jsou však zejména vlivem zásahů v okolí (například odvodnění ve druhé polovině 20. století) ve stálém nebezpečí ohrožení existence význačných biotopů.

Tab. 9.5: Maloplošná zvláště chráněná území a evropsky významné lokality v okresech kraje

OKRES	Havl. Brod		Jihlava		Pelhřimov		Třebíč		Žďár nad Sáz.		Kraj Vysočina ¹⁾	
Kategorie	počet	rozloha (ha)	počet	rozloha (ha)	počet	rozloha (ha)	počet	rozloha (ha)	počet	rozloha (ha)	počet	rozloha (ha)
NPP	0	0	2	67,6	1	71,6	0	0,0	1	13,9	4	153,1
NPR	1	693,6	1	49,7	0	0	1	108,9	3	138,7	6	990,9
PP	8	13,4	27	279,6	13	43,7	19	387,2	52	396,7	118	1120,6
PR	15	647,5	24	368,0	13	126,9	15	1954,2	12	173,5	73	3270,1
celkem	24	1354,5	54	765,0	27	242,3	35	2450,3	68	722,8	201	5534,8
Smluvně chráněná území	1	0,1	0	0	0	0	0	0	1	1,1	2	1,1
Evropsky významné lokality	14	880,8	22	920,8	6	535,3	17	2962,3	31	1113,5	85	6412,7

Pozn.: NPR - národní přírodní rezervace, NPP - národní přírodní památka, PR - přírodní rezervace, PP - přírodní památka

¹⁾ Poznámka: některá maloplošná zvláště chráněná území se rozkládají na území dvou okresů, proto se počet za okresy liší od celkového počtu v Kraji Vysočina, obdobně některé evropsky významné lokality se rozkládají na území více okresů, proto se počet za okresy liší od celkového počtu v Kraji Vysočina

Zdroj dat: Agentura ochrany přírody a krajiny ČR (ke dni 31. 7. 2017)

9.4.3 Zvláště chráněné druhy rostlin a živočichů

V kraji se vyskytuje řada zvláště chráněných druhů (rostlin i živočichů) a to i mimo zvláště chráněná území. Příznivý je postupný návrat některých druhů zpět do krajiny (vydra říční – *Lutra lutra*, sýc rousný – *Aegolius funereus*), na druhou stranu zdecimované populace jiných druhů (sýček obecný – *Athene noctua*, sova pálená – *Tyto albus*) jsou i přes značné úsilí o jejich podporu v celém regionu nadále kriticky ohroženy. Bez odpovídající úpravy způsobu zemědělského hospodaření v krajině spolu s vytvořením vhodných biotopových podmínek nemůže být úspěšná ani snaha některých mysliveckých sdružení o zvýšení stavů drobné zvěře. Dochází tak však i nadále k případům záměrné likvidace některých druhů chráněných zákonem.

K úspěchům patří koordinace záchranného programu pro kriticky ohrožený rostlinný druh – hořeček český (*Gentianella praecox subsp. bohémica*). Jeho populace jsou ohrožené v celé ČR především vlivem změn ve způsobu hospodaření v krajině v předchozích desetiletích a vlivem změných

přírodních podmínek. V našem kraji se podařilo stabilizovat nadějně populace minimálně na dvou lokalitách, a to v katastru obce Číchov a na nedávno objevené lokalitě v katastru obce Lavičky.

9.4.4 Aktivní úloha místních obyvatel v ochraně přírody a krajiny

Snaha o udržení rozmanitosti kulturní krajiny Kraje Vysočina není bez podpory místní komunity obyvatel myslitelná. Mnohdy žel chybí nebo vazba na obce a jejich obyvatele, jichž se praktická péče o území bezprostředně týká. Malý je okruh aktivně činných nevládních organizací působících v oblasti ochrany přírody, životního prostředí a výchovy k enviromentálně příznivému životu. Nevládní organizace mají problém vyrovnat se s administrativní stránkou péče o přírodu a málo se zapojují do správních řízení. V některých regionech již tato spolupráce úspěšně probíhá (např. Sdružení Krajina Počítky, ČSOP Chotěboř, ČSOP Bory, ČSOP Jihlava, ČSOP Chaloupky Kněžice, pobočka ČSO na Vysočině ad.). Velmi obtížné je pro aktivní nevládní organizace se úspěšně vypořádat s nadměrně složitým postupem při získávání příspěvků a dotací nezbytných pro jejich činnost.

10. Rekreační a cestovní ruch

Téměř celé území Kraje Vysočina se nachází v geomorfologické podsoustavě Českomoravská vrchovina a jeho území je tak ve srovnání s ostatními kraji ČR jedním z nejvíce homogenních krajinných typů. Přesto je však území vnitřně diferencováno z hlediska své atraktivity a potenciálního celoročního turistického využití.

Podrobněji je potenciál cestovního ruchu v Kraji Vysočina analyzován v materiálu zpracovaném VŠPJ v roce 2014 (Analýza potenciálu cestovního ruchu v Kraji Vysočina a míra jeho využití, 2014), kde je podrobněji popsán potenciál přírodních složek krajiny, turistických atraktivit i potenciál infrastruktury cestovního ruchu. Závěrem jsou pak jednotlivé složky sumarizovány v určení celkové míry turistického potenciálu dle obcí s rozšířenou působností kraje.

Přírodní potenciál

Velkou environmentální i estetickou hodnotu má jedinečná kulturní krajina Vysočiny, která sama o sobě vytváří atraktivní prostředí pro trávení volného času a skrze svoji reprezentaci v dílech výtvarných umělců a spisovatelů se stala známou i mimo území kraje. Pro svoji přírodní i kulturní hodnotu má krajina značné části Vysočiny statut chráněných území – největší z nich jsou CHKO Žďárské vrchy a CHKO Železné Hory, dále devět přírodních parků, šest národních přírodních rezervací, velké množství přírodních rezervací, památek a evropsky významných lokalit. Nejvyšší turistický potenciál podle obvodů ORP vykazuje Žďársko, Novoměstsko, Bystřicko a Světlá, kde se nacházejí zmíněná CHKO a dále vodní plochy vhodné ke koupání, následované Telčskem, Jihlavskem a Humpoleckem.

Značný rekreační potenciál mají m.j. lokality v údolí řek Sázavy (Hamry nad Sázavou, Stvořidla), Doubravy (Bílek), Jihlavy (např. v lokalitách Rantířov, Luka nad Jihlavou, Číchov, Třebíč, Mohelno), Svratky (v celé délce od Svratky přes Jimramov a Vířskou nádrž k Nedvědicím), Oslavy, dále např. Balinské údolí, údolí Loučky/Bohrůvky, Bystřice, Chvojnice, Rokytne, atd. Jejich turistická atraktivita je zvýšena četnými hradními zříceninami na ostrozích nad údolími. Samotné prameny větších řek, např. Dyje a Svratky, jsou cílem turistických výletů. Charakter krajiny dotvářejí četné rybníky - nejvýznamnější z nich jsou v oblasti rozvodí Sázavy a Doubravy (Velké a Malé Dářko, rybník Řeka), v okolí Nového Veselí a Bohdalova (Matějovský, Veselský, Rendlíček), Medlov, Sykovec a Milovy ve Žďárských vrších, Velkopařezitý, Žibřid a další v Jihlavských vrších, dále rybníky na Křižanovsku, Náměšťsku, Kamenicku a Žirovnicku, vodní plochy v okolí Lipnice nad Sázavou, Domanínský rybník a mnoho dalších. Další vodní plochy vytvářejí údolní nádrže na Trnavě (Želiv), Hejlovce (Sedlice), Jihlavě (Dalešice), Svratce (Vír), Oslavě (Mostišť), Sázavě (Pílská nádrž) aj.

Potenciál atraktivit cestovního ruchu

Co se týče potenciálu turistických atraktivit, nabízí Vysočina návštěvníkům mnohé historické památky - gotické hrady, renesanční zámky, barokní církevní stavby a mnoho památek lidového stavitelství. Přehled památek je obsahem obrázku č. 10.1.

Z turistických atraktivit mezinárodního významu, nacházejících se na území kraje, lze uvést zejména městskou památkovou rezervaci Telč, areál národní kulturní památky poutního kostela sv. Jana Nepomuckého na Zelené Hoře u Žďáru nad Sázavou a Třebíč s bazilikou sv. Prokopa, židovskou čtvrtí a židovským hřbitovem, které jsou zapsány na Seznamu světového kulturního a přírodního dědictví UNESCO. Dalšími významnými turistickými atraktivitami jsou městské památkové rezervace, městské a vesnické památkové zóny. Významné jsou například zámky v Jaroměřicích nad Rokytnou, hrady Lipnice, Roštejn nebo Kámen, premonstrátské kláštery v Želivi nebo Nové Říši, jihlavské a telčské podzemí, ojedinělá sbírka betlémů v Třešti, židovské památky. V kraji je však velké množství dalších jedinečných kulturních a přírodních atraktivit rozestřených po jeho celém území.

Z hlediska rozmístění atraktivit cestovního ruchu je patrná tendence územní koncentrace turistických zařízení i infrastruktury (ubytovacích a stravovacích zařízení, služeb) do několika nejvýznamnějších středisek, zejména do okresních a turisticky významných měst a rekreačních obcí. Nejvyšší hodnoty turistického potenciálu má oblast Telčska, Třebíčska a Žďárska následovaná Jihlavskem, Novoměstskem a Náměšťskem.

Potenciál infrastruktury cestovního ruchu

V kraji existuje poměrně hustá síť turistických (téměř 3 000 km) a cykloturistických tras (téměř 2 500 km) udržovaná Klubem českých turistů a některými místními organizacemi. Severovýchodním cípem

kraje prochází trasa mezinárodního významu Euro Velo č. 4, krajem dále prochází nadregionální dálkové trasy č. 1, 16, 19 a 26 a další trasy regionální, místní a tematické.

Dále je Vysočina velmi dobře hodnocena v souvislosti s kvalitní infrastrukturou pro jezdeckou turistiku. Značená síť hippoturistických tras spojujících množství jezdeckých stanic v kraji čítá přibližně 840 km a je pravidelně udržována a obnovována.

Lyžařské běžecké trasy jsou při dobrých sněhových podmínkách pravidelně upravovány na Žďársku, Novoměstsku, Bystřicku, Telčsku, Jihlavsku nebo Havlíčkovobrodsku a síť čítá přes 900 km upravovaných tras.

Krajina Vysočiny je protkána sítí značených naučných stezek, k rozhledům vybízí třináct rozhleden a množství dalších vyhlídkových míst.

Téměř třicet zimních lyžařských středisek se kromě Novoměstska nachází např. na Křemešníku, Šacberku u Jihlavy, Karasíně, Melechově, Čeřínku, a dalších místech.

Počet pohostinských zařízení na Vysočině se pohybuje okolo 2800 zařízení (zdroj: Krajská hygienická stanice, 2016), z čehož největší počet je na Žďársku a Třebíčsku. Přesný počet není statisticky evidován, údaje jsou proto pouze orientační.

V regionu působí přes 47 turistických informačních a návštěvnických center zřizovaných městy nebo soukromými subjekty. Mezi turisticky nejnavštěvovanější patří dvě informační centra westernového městečka Šikland, následované informačními centry v Telči, Třebíči, Velkém Meziříčí, Pelhřimově, Humpolci a Žďáru nad Sázavou.

Počet hromadných ubytovacích zařízení:

Možnosti regionální statistiky cestovního ruchu jsou zatím dosti omezené. Stávající statistické informace nepostihují plošně všechna zařízení (údaje za chybějící zařízení se získávají dopočtem), chybí i sociologické průzkumy návštěvnosti v jednotlivých místech a oblastech.

Hrubý přehled o kapacitě zařízení cestovního ruchu v Kraji Vysočina ve srovnání s ostatními kraji ČR je uveden v tab. 10.1 a 10.2, údaje o kapacitě zařízení v okresech Kraje Vysočina v tab. 10.3 a informace o návštěvnosti tab. 10.4 a 10.5.

Tab. 10.1: Hromadná ubytovací zařízení v krajích ČR k 31. 12. 2016

Kraj	Počet HUZ		Počet pokojů v HUZ		Počet lůžek v HUZ		Počet míst pro stany a karavany	
	abs.	% z ČR	abs.	% z ČR	abs.	% z ČR	abs.	% z ČR
Praha	795	8,7	42 081	20,3	91 887	17,2	1 010	2,1
Středočeský	682	7,4	13 331	6,4	35 303	6,6	5 189	10,7
Jihočeský	1 195	13,0	20 528	9,9	59 593	11,2	13 017	26,7
Plzeňský	519	5,7	10 299	5,0	28 375	5,3	4 484	9,2
Karlovarský	473	5,2	15 979	7,7	32 828	6,2	1 043	2,1
Ústecký	473	5,2	9 265	4,5	24 051	4,5	1 725	3,5
Liberecký	904	9,9	14 499	7,0	43 560	8,2	2 657	5,5
Královéhradecký	1 036	11,3	17 518	8,5	49 386	9,3	5 133	10,5
Pardubický	350	3,8	6 849	3,3	19 637	3,7	1 817	3,7
Vysočina	443	4,8	8 371	4,0	24 208	4,5	2 626	5,4
Jihomoravský	800	8,7	18 113	8,7	45 095	8,5	5 334	10,9
Olomoucký	473	5,2	9 057	4,4	23 482	4,4	1 174	2,4
Zlínský kraj	453	4,9	9 863	4,8	26 103	4,9	1 354	2,8
Moravskoslezský	572	6,2	11 556	5,6	29 999	5,6	2 156	4,4
Česká republika	9 168	100,0	207 309	100,0	533 507	100,0	48 719	100,0

Zdroj dat: Kapacita hromadných ubytovacích zařízení v krajích ČR – časové řady. ČSÚ Praha 2017

Z dostupných statistických pramenů je přes jejich omezenou vypovídací schopnost (ČSÚ sleduje pouze ta zařízení, která disponují minimálním počtem 5 pokojů a více než 10 lůžky, není statistika kompletní a chybí převážně malá ubytovací zařízení v soukromí) možné přehledně charakterizovat ubytovací infrastrukturu kraje následovně:

Podíl kraje na počtu hromadných ubytovacích zařízení (4,8 %), počtu pokojů (4,0 %) i lůžek (4,5 %) v České republice byl k 31. 12. 2016 podobný jako jeho podíl na počtu obyvatel ČR (4,7 %). V rámci ČR Vysočina v současné době představuje turistický region spíše podprůměrného významu.

Průměrná velikost ubytovacího zařízení cestovního ruchu na Vysočině (18,9 pokojů na zařízení) byla menší než v ČR (22,6 pokojů na zařízení). Rovněž z hlediska počtu lůžek na jedno zařízení byly koncem roku 2016 hodnoty za Vysočinu (54,6 lůžek na zařízení) nižší než za ČR (58,2 lůžek). Průměrný počet lůžek v jednom pokoji (2,9) byl naopak vyšší ve srovnání s ČR (2,6 lůžka na pokoj). To odráží rozdíly ve kvalitativní struktuře ubytovacích zařízení.

Tab. 10. 2: Srovnání ČR a Kraje Vysočina z hlediska podílu (%) jednotlivých druhů hromadných ubytovacích zařízení (HUZ) k 31. 12. 2016

Typ zařízení (jen HUZ)	Kraj Vysočina			Česká republika		
	HUZ	Pokoje	Lůžka	HUZ	Pokoje	Lůžka
Hotely a podobná ubytovací zařízení	52,6	47,5	40,8	65,7	66,1	59,6
Kempy	6,5	4,2	5,2	5,6	4,3	6,2
Chatové osady a turistické ubyt.	17,2	13,7	17,3	11,0	8,7	12,0
Ostatní HUZ jinde nespecifikovaná	23,5	31,7	34,0	17,7	20,8	22,3
Ubytovací zařízení celkem	100	100	100	100	100	100

Poznámka: Pod pojem „ostatní hromadná ubytovací zařízení jinde nespecifikovaná“ se řadí např. léčebné lázně, rekreační zařízení podniků, školící střediska podniků, ubytování apartmánového typu a jiná ubytovací zařízení, která vylučují kapacitu pro cestovní ruch jako jsou domovy mládeže, vysokoškolské koleje, podnikové ubytovny. Od ubytování hotelového typu se liší službami jako je každodenní úklid či stlaní.

Zdroj dat: Kapacity hromadných ubytovacích zařízení - časová řada. VDB ČSÚ Praha, 2017.

Struktura ubytovacích zařízení v kraji se na konci roku 2016 výrazně odlišovala od průměru ČR, a to především nižším podílem hotelů a jim podobných ubytovacích zařízení (především penzionů). V hotelovém pokoji v kraji bylo průměrně 2,5 lůžka, tedy mírně více než v ČR (2,3 lůžka). V kraji byl evidován výrazně vyšší podíl lůžek v tzv. „ostatních ubytovacích zařízeních“. Velmi málo jsou v kraji zastoupeny také ubytovací kapacity vyššího standardu. Region však disponuje velkým počtem míst pro stany a karavany, celkem 5,4 % z celkového počtu v ČR (sedmá nejvyšší hodnota mezi kraji).

Tab. 10.3: Hromadná ubytovací zařízení v okresech Kraje Vysočina k 31. 12. 2016

Okres	Počet HUZ		Počet pokojů		Počet lůžek		Počet míst pro stany a karavany	
	abs.	%	abs.	%	abs.	%	abs.	%
Havlíčkův Brod	70	15,8	1 164	13,9	3 290	13,6	423	16,1
Jihlava	71	16,0	1 594	19,0	4 094	16,9	i.d.	i.d.
Pelhřimov	85	19,2	1 425	17,0	4 618	19,1	i.d.	i.d.
Třebíč	67	15,1	1 449	17,3	3 991	16,5	680	25,9
Žďár nad S.	150	33,9	2 739	32,7	8 215	33,9	840	32,0
Kraj celkem	443	100,0	8 371	100,0	24 208	100,0	2 626	100,0

Zdroj dat: Kapacity hromadných ubytovacích zařízení - časová řada. VDB ČSÚ Praha, 2017.

Pozn. i.d. – individuální data, není možné uvést

Ubytovací kapacita zařízení cestovního ruchu je v Kraji Vysočina rozmístěna nerovnoměrně. Největší kapacita byla na konci roku 2016 koncentrována v okrese Žďár nad Sázavou, kde bylo soustředěno 33,9 % zařízení, 32,7 % pokojů a 33,9 % lůžek z celkového počtu.

Přibližně polovičním počtem lůžek jako Žďár nad Sázavou disponuje okres Pelhřimov. Nejméně atraktivní je z hlediska cestovního ruchu podle koncentrace ubytovacích kapacit okres Havlíčkův Brod. Nejvyšším počtem míst pro stany a karavany disponuje také okres Žďár n. S.

Relativně nejvyšší ubytování bylo podle dostupných pramenů v okrese Jihlava, kde na jeden pokoj připadalo 2,6 lůžek. Nejvíce lůžek na jeden pokoj v průměru vykazala hromadná ubytovací zařízení v okrese Pelhřimov (3,2).

Údaje o počtu lůžek v hromadných ubytovacích zařízeních v Kraji Vysočina je možné vykázt také za menší územní celky jako okresy. Na základě údajů ČSÚ je možné kvantifikovat lůžkovou kapacitu v jednotlivých obcích s rozšířenou působností (ORP). Nejvyšším počtem hromadných ubytovacích zařízení disponují dlouhodobě ORP Nové Město na Moravě, Pelhřimov, Třebíč, Žďár nad Sázavou a Jihlava. Dá se říci, že jde o ORP s převahou horských nebo kulturních středisek.

Návštěvnost hromadných ubytovacích zařízení

Tab. 10.4.: Hosté v hromadných ubytovacích zařízeních podle krajů v roce 2016

Kraj	Počet příjezdů		Počet přenocování		Průměrný počet přenocování	
	celkem	cizinci	celkem	cizinci	celkem	cizinci
Hlavní město Praha	7 127 558	6 110 762	16 796 384	15 017 703	2,4	2,5
Středočeský	939 041	212 547	2 297 925	489 875	2,4	2,3
Jihočeský	1 446 905	469 395	3 962 667	897 854	2,7	1,9
Plzeňský	660 011	232 537	1 732 317	489 607	2,6	2,1
Karlovarský	948 871	586 469	4 846 451	3 189 061	5,1	5,4
Ústecký	527 461	181 072	1 440 494	492 911	2,7	2,7
Liberecký	863 520	172 493	2 681 486	561 793	3,1	3,3
Královéhradecký	1 158 127	267 986	3 760 441	918 315	3,2	3,4
Pardubický	443 717	62 116	1 259 099	165 216	2,8	2,7
Vysočina	522 415	65 681	1 287 124	152 776	2,5	2,3
Jihomoravský	1 647 533	548 535	3 296 091	960 658	2,0	1,8
Olomoucký	600 106	122 193	1 929 369	244 696	3,2	2,0
Zlínský	686 935	110 613	2 056 592	248 333	3,0	2,2
Moravskoslezský	816 653	179 041	2 350 517	439 351	2,9	2,5
Česká republika	18 388 853	9 321 440	49 696 957	24 268 149	2,7	2,6

Zdroj dat: Cestovní ruch – časové řady. ČSÚ Praha, 2017.

V roce 2016 navštívilo hromadná ubytovací zařízení v Kraji Vysočina přes 522 tis. turistů, to bylo pouze 2,8 % z celkového počtu turistů, kteří navštívili hromadná ubytovací zařízení v ČR, což je dlouhodobě druhý nejnižší podíl z krajů ČR (po Pardubickém kraji).

V roce 2016 navštívilo hromadná ubytovací zařízení v Kraji Vysočina 65,7 tis. turistů s cizí státní příslušností, to bylo jen 0,7 % z celkového počtu turistů-nerezidentů, kteří navštívili hromadná ubytovací zařízení v ČR, méně cizinců přenocovalo opět pouze v Pardubickém kraji.

Cizinci tvořili v roce 2016 zhruba osminu (12,6 %) všech návštěvníků hromadných ubytovacích zařízení Kraje Vysočina, což bylo významně méně než v celé ČR, kde byl jejich podíl poloviční (50,7 %). Vysočina je tak turistickým regionem s výraznou převahou domácích návštěvníků a nejmenším podílem turistů-nerezidentů.

Průměrný počet přenocování hostů (2,5) byl v roce 2016 na Vysočině nižší než činil průměr ČR (2,7) a čtvrtý nejnižší ze všech krajů ČR (po Jihomoravském, Středočeském kraji a Praze).

Průměrný počet přenocování hostů-cizinců (2,4) byl v roce 2016 nižší než v ČR (2,6) .

Využití lůžkové kapacity je poměrně nízké: z podílu počtu přenocování a počtu lůžek vyplývá, že kapacita hromadných ubytovacích zařízení v Kraji Vysočina byla v roce 2016 využita jen ze 14,6 % (v ČR 25,5 %).

Návštěvnost Kraje Vysočina je poměrně významně ovlivněna skutečností, že zde nebyly vybudovány lázně, pro které zde neexistují ani vhodné přírodní podmínky. Kraj Vysočina je jediným krajem v ČR, kde není lokalizováno ani jedno lázeňské zařízení.

Tab. 10.5: Hosté ze zahraničí v hromadných ubytovacích zařízeních na Vysočině v roce 2016

Země původu	Kraj Vysočina			ČR	
	abs.	v %	průměrný počet přenocování	v %	průměrný počet přenocování
Cizinci	65 681	100,0	2,3	100,0	2,6
z toho					
Německo	16 180	24,6	2,0	20,2	3,0
Slovensko	14 832	22,6	2,0	6,9	2,0
Polsko	6 249	9,5	2,2	5,8	2,1
Nizozemsko	3 237	4,9	6,4	2,4	3,1
Rakousko	2 745	4,2	2,0	3,0	2,0
Francie	2 130	3,2	2,3	3,0	2,5
Itálie	1 863	2,8	2,1	4,0	2,7
Maďarsko	1 550	2,4	1,9	1,7	2,1
USA	1 437	2,2	2,4	5,5	2,4
Rusko	1 257	1,9	3,1	4,4	4,6
Čína	1 211	1,8	1,6	3,8	1,6
Spojené království	1 195	1,8	2,1	5,1	2,6
Švédsko	1 058	1,6	1,9	1,3	2,6
Ukrajina	825	1,3	2,9	1,3	2,8
ostatní státy	9 912	15,1	2,2	31,6	2,5

Zdroj dat: Cestovní ruch – časové řady. ČSU Praha, 2017.

Mezi návštěvníky ze zahraničí tvořili v roce 2016 největší skupinu hosté z Německa a mírným odstupem následovali hosté ze Slovenska. Průměrný počet přenocování těchto hostů byl v Kraji Vysočina srovnatelný s průměrem ČR. Vyšší průměrný počet přenocování vykázali hosté z Nizozemska. V případě těchto hostů nešlo patrně o pobyt zaměřený na poznávání turistických atrakcí Kraje Vysočina, nýbrž o pracovní pobyt. To ale tato statistika nerozlišuje.

Výrazně větší zastoupení oproti průměru ČR měli turisté ze Slovenska, Polska, Nizozemí, naopak nižší podíl byl např. hostů z Itálie či USA.

Návštěvnost turistických cílů

V roce 2016 byla nejnavštěvovanějším turistickým cílem resp. cílem se sledovanou návštěvností ZOO Jihlava (334 543), následovaný koupalištěm Vodní ráj v Jihlavě, třebíčským plaveckým bazénem Laguna a státním zámek Telč. Dále je velmi navštěvované Westernové městečko Šiklův mlýn a pobočka Muzea Vysočiny Jihlava – hrad Roštejn.

Druhy CR

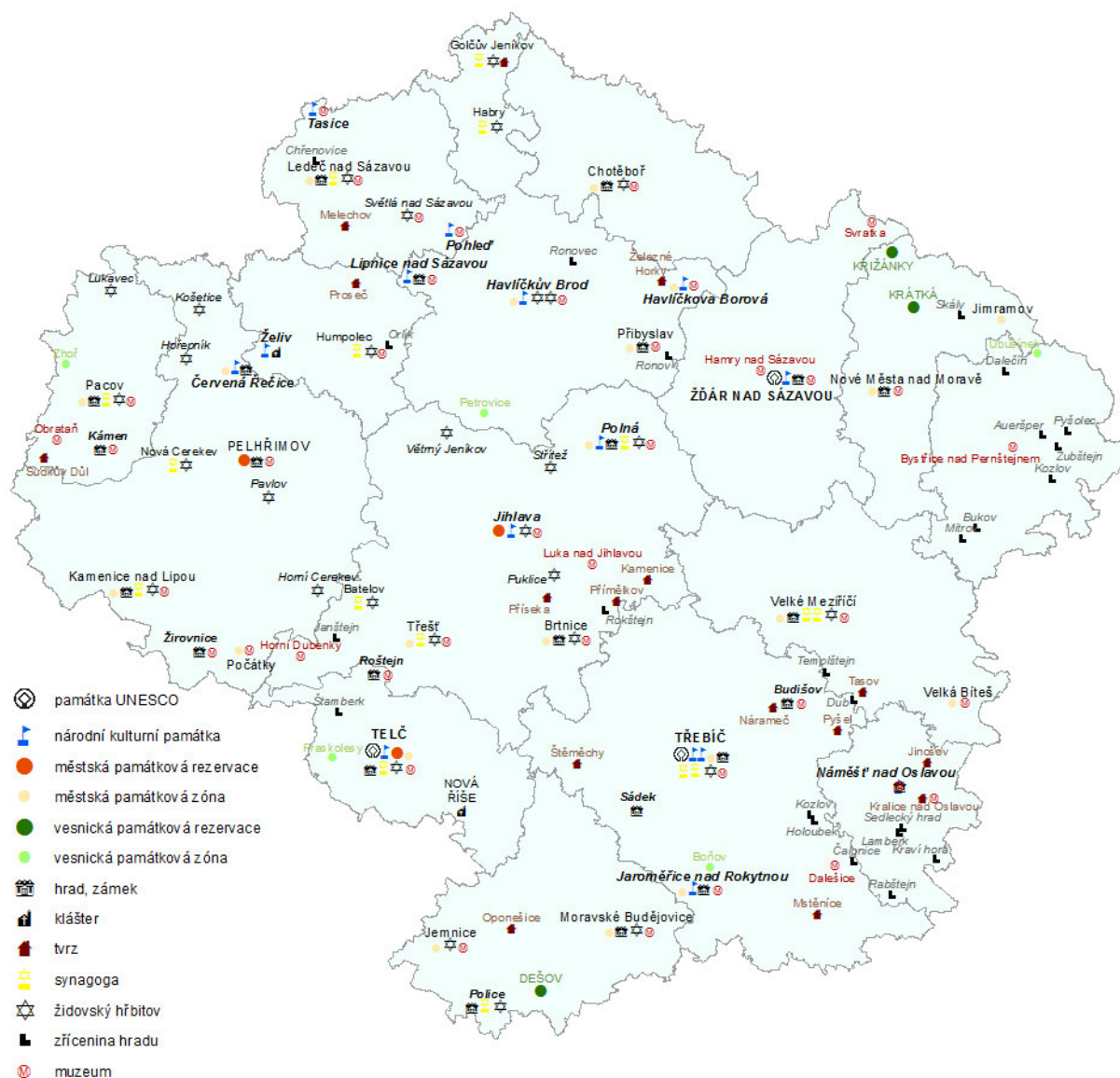
Dominantní rekreační funkcí území je středně náročná pobytová i pohybová turistika s významnou letní sezónou. Z turistické nabídky (historická města, hrady, zámky, církevní památky, lázně, přírodní atrakce, letní rekreace u vody, horská turistika, atraktivní kulturní krajina, aj.) nabízí kraj zejména příležitosti pro pobytovou letní a zimní turistiku a pro návštěvu hodnotných kulturně - historických památek (městská turistika).

Pro zimní turistiku a sporty je vhodná většina území Českomoravské vrchoviny. Výjimečné je postavení chráněné krajinné oblasti Žďárské vrchy (hlavní střediska Nové Město na Moravě, Fryšava, Tři Studně, Rokytno, Sněžné), která je lyžařskou oblastí celostátního významu a má tradici pořádání mezinárodních závodů.

Co se týče konferenčního cestovního ruchu, v roce 2016 se na Vysočině uskutečnilo 8,7 % konferenčních akcí, které jsou realizovány v ubytovacích zařízeních. Jejich počet od roku 2006 stoupá i včetně počtu účastníků.

Koordinace dlouhodobě udržitelného rozvoje cestovního ruchu je hlavním účelem krajské příspěvkové organizace **Vysočina Tourism**, která působí v oblasti cestovního ruchu od roku 2008. Cílem organizace je vytvoření dostatečně silné konkurenční pozice Kraje Vysočina na trhu cestovního ruchu.

Obr. 10.1: Kulturně historické předpoklady cestovního ruchu v Kraji Vysočina

Pramen: Krajský úřad Kraje Vysočina, OKPPCR

PŘÍLOHY

2. Obyvatelstvo**Tab. 2.1: Města Kraje Vysočina podle počtu obyvatel v letech 1850 - 2016**

Město	Počet obyvatel v roce 1850 ^{*)}	Počet obyvatel 3.3.1991	Počet obyvatel 1.3.2001	Počet obyvatel 31.12.2016	Index 2016/1850 (1850=100)	Index 2016/1991 (1991=100)
1 Jihlava	20 622	51 831	50 702	50559	245,2	97,5
2 Třebíč	7 886	38 355	39 021	36330	460,7	94,7
3 Havlíčkův Brod	4 987	24 472	24 375	23145	464,1	94,6
4 Žďár n. Sázavou	3 072	23 191	24 289	21160	688,8	91,2
5 Pelhřimov	3 909	16 480	16 590	16044	410,4	97,4
6 Velké Meziříčí	5 308	11 518	11 811	11593	218,4	100,7
7 Humpolec	5 050	11 122	10 929	10850	214,9	97,6
8 Nové Město na Mor.	2 362	10 426	10 471	10110	428,0	97,0
9 Chotěboř	3 814	9 352	9 870	9343	245,0	99,9
10 Bystřice n. Pernšt.	3 081	9 304	9 068	8202	266,2	88,2
11 Mor. Budějovice	2 550	7 884	8 004	7441	291,8	94,4
12 Světlá n. Sázavou	1 876	7 853	7 188	6637	353,8	84,5
13 Třešť	3 856	5 948	5 933	5793	150,2	97,4
15 Telč	2 104	6 540	6 127	5410	257,1	82,7
14 Ledec n. Sázavou	4 556	6 049	6 053	5151	113,1	85,2
19 Velká Bíteš	2 920	5 201	5 232	5137	175,9	98,8
16 Polná	5 195	4 691	4 869	5134	98,8	109,4
17 Náměšť n. Oslavou	2 059	4 652	4 889	4871	236,6	104,7
18 Pacov	1 776	5 115	5 246	4871	274,3	95,2
21 Jaroměřice n. Rokyt.	2 386	4 282	4 307	4181	175,2	97,6
20 Jemnice	2 277	3 982	4 106	4075	179,0	102,3
23 Příbyslav	3 000	4 202	4 220	4022	134,1	95,7
22 Kamenice n. Lipou	2 433	4 028	3 982	3791	155,8	94,1
24 Brtnice	4 004	3 592	3 656	3752	93,7	104,5
25 Ždírec n. Doubravou	1 008	2 792	2 783	3143	311,8	112,6
26 Žirovnice	2 034	3 127	3 056	2915	143,3	93,2
28 Golčův Jeníkov	2 843	2 856	2 755	2639	92,8	92,4
27 Počátky	2 708	2 746	2 604	2563	94,6	93,3
29 Horní Cerekev	1 880	1 877	1 845	1840	97,9	98,0
31 Hrotovice	962	1 581	1 796	1770	184,0	112,0
30 Černovice	2 236	1 901	1 846	1728	77,3	90,9
32 Svatka	1 681	1 675	1 592	1400	83,3	83,6
33 Habry	2 039	1 317	1 298	1324	64,9	100,5
34 Červená Řečice	1 877	1 073	987	1017	54,2	94,8
Celkem	118 474	299 942	300 513	287 941	243,0	96,0
Podíl na počtu obyvatel kraje (v %)	23,0	57,6	57,9	56,6	x	x

Pozn.: ^{*)}rok 1850 - města v hranicích roku 1850, ostatní roky - města v hranicích roku 2008; v roce 1991 a 2001 - výsledky sčítání lidu, v roce 2011 - průběžná evidence obyvatel k 31. 12. 2011.

Zdroj dat: Města České republiky v retrospektivě. ČSÚ, Praha 1996; Sčítání lidu, domů a bytů 1991 a 2001. ČSÚ, Praha 1992 a 2003; Bilance počtu obyvatel ve městech Kraje Vysočina v roce 2016. ČSÚ Jihlava, 2017.

Tab. 2.2: Počet živě narozených ve správních obvodech ORP Kraje Vysočina

Správní obvod ORP	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Bystřice n. Pernštejnem	201	175	161	178	194	195	202	232
Havlíčkův Brod	579	614	534	563	521	608	548	553
Humpolec	175	154	192	201	173	193	180	185
Chotěboř	220	213	234	218	191	228	210	220
Jihlava	1 191	1 151	1 045	1 069	1 030	1 130	1 231	1 087
Moravské Budějovice	228	236	209	187	207	190	239	244
Náměšť nad Oslavou	142	137	126	125	118	137	141	143
Nové Město na Moravě	225	221	200	195	212	213	177	193
Pacov	80	76	59	81	82	79	86	61
Pelhřimov	442	459	439	437	394	436	444	424
Světlá nad Sázavou	173	202	176	173	202	185	182	197
Telč	142	116	126	144	128	133	134	134
Třebíč	783	737	753	768	707	759	766	740
Velké Meziříčí	410	418	374	364	353	385	383	437
Žďár nad Sázavou	456	448	447	445	408	463	426	457
Vysočina	5 466	5 357	5 075	5 148	4 920	5 334	5 349	5 307
Česká republika	118 348	117 153	108 673	108 576	106 751	109 860	110 764	112 663

Zdroj dat: Demografická ročenka krajů 1999-2016. ČSÚ Praha, 2017.; Demografická ročenka správních obvodů obcí s rozšířenou působností 2007-2015. ČSÚ Praha, 2016.; Pohyb obyvatelstva ve správních obvodech obcí s rozšířenou působností v roce 2016. ČSÚ Jihlava, 2017.

Tab. 2.3: Hrubá míra porodnosti (počet živě narozených na 1 000 obyvatel středního stavu) ve správních obvodech ORP Kraje Vysočina

Správní obvod ORP	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Bystřice nad Pernštejnem	9,8	8,6	7,9	8,8	9,6	9,7	10,1	11,6
Havlíčkův Brod	11,0	11,7	10,2	10,8	10,0	11,6	10,5	10,6
Humpolec	10,2	9,0	11,1	11,5	9,9	11,1	10,3	10,6
Chotěboř	9,6	9,4	10,4	9,8	8,6	10,3	9,5	10,0
Jihlava	12,0	11,6	10,5	10,8	10,4	11,3	12,3	10,9
Moravské Budějovice	9,4	9,7	8,7	7,9	8,8	8,1	10,2	10,5
Náměšť nad Oslavou	10,6	10,2	9,3	9,3	8,8	10,2	10,6	10,7
Nové Město na Moravě	11,4	11,3	10,3	10,0	10,9	11,0	9,1	10,0
Pacov	8,0	7,6	6,0	8,3	8,4	8,2	9,0	6,4
Pelhřimov	9,6	10,0	9,7	9,7	8,7	9,7	9,9	9,4
Světlá nad Sázavou	8,6	10,0	8,8	8,6	10,1	9,2	9,1	9,9
Telč	10,5	8,6	9,5	10,9	9,7	10,1	10,2	10,2
Třebíč	10,3	9,7	9,9	10,2	9,4	10,1	10,2	9,9
Velké Meziříčí	11,5	11,7	10,5	10,1	9,8	10,7	10,6	12,1
Žďár nad Sázavou	10,3	10,2	10,3	10,3	9,5	10,8	9,9	10,7
Vysočina	10,6	10,4	9,9	10,1	9,6	10,5	10,5	10,4
Česká republika	11,3	11,1	10,4	10,3	10,2	10,4	10,5	10,7

Zdroj dat: Demografická ročenka krajů 1999-2016. ČSÚ Praha, 2017.; Demografická ročenka správních obvodů obcí s rozšířenou působností 2007-2015. ČSÚ Praha, 2016.; Pohyb obyvatelstva ve správních obvodech obcí s rozšířenou působností v roce 2016. ČSÚ Jihlava, 2017.

Tab. 2.4: Počet zemřelých ve správních obvodech ORP Kraje Vysočina

Správní obvod ORP	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Bystřice nad Pernštejnem	215	233	214	250	202	227	237	215
Havlíčkův Brod	551	498	520	529	537	487	552	503
Humpolec	191	169	181	205	191	202	219	179
Chotěboř	226	225	217	244	223	172	237	227
Jihlava	864	1 019	903	967	1 016	919	967	908
Moravské Budějovice	269	243	260	272	242	241	237	247
Náměšť nad Oslavou	164	119	154	158	149	130	127	134
Nové Město na Moravě	183	163	184	174	164	155	179	193
Pacov	113	130	124	122	140	112	122	124
Pelhřimov	467	458	494	468	471	482	498	486
Světlá nad Sázavou	228	220	210	228	242	198	204	234
Telč	145	132	146	170	150	136	169	129
Třebíč	749	747	704	724	703	711	673	682
Velké Meziříčí	353	348	307	317	313	353	355	337
Žďár nad Sázavou	376	401	413	395	386	355	402	399
Vysočina	5 094	5 105	5 031	5 223	5 129	4 880	5 178	4 997
Česká republika	107 421	106 844	106 848	108 189	109 160	105 665	111 173	107 750

Zdroj dat: Demografická ročenka krajů 1999-2016. ČSÚ Praha, 2017.; Demografická ročenka správních obvodů obcí s rozšířenou působností 2007-2015. ČSÚ Praha, 2016.; Pohyb obyvatelstva ve správních obvodech obcí s rozšířenou působností v roce 2016. ČSÚ Jihlava, 2017.

Tab. 2.5: Hrubá míra úmrtnosti (počet zemřelých na 1 000 obyvatel středního stavu) ve správních obvodech ORP Kraje Vysočina

Správní obvod ORP	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Bystřice nad Pernštejnem	10,5	11,4	10,5	12,3	10,0	11,3	11,8	10,8
Havlíčkův Brod	10,5	9,5	10,0	10,2	10,3	9,3	10,6	9,6
Humpolec	11,1	9,8	10,5	11,8	11,0	11,6	12,5	10,2
Chotěboř	9,9	9,9	9,7	10,9	10,0	7,7	10,7	10,3
Jihlava	8,7	10,2	9,1	9,7	10,2	9,2	9,7	9,1
Moravské Budějovice	11,1	10,0	10,8	11,4	10,3	10,3	10,1	10,6
Náměšť nad Oslavou	12,2	8,9	11,4	11,7	11,1	9,7	9,5	10,0
Nové Město na Moravě	9,3	8,3	9,5	9,0	8,4	8,0	9,2	10,0
Pacov	11,3	13,1	12,6	12,5	14,4	11,6	12,7	13,0
Pelhřimov	10,2	10,0	10,9	10,3	10,4	10,7	11,1	10,8
Světlá nad Sázavou	11,3	10,9	10,4	11,3	12,0	9,9	10,2	11,8
Telč	10,8	9,8	11,0	12,8	11,3	10,4	12,9	9,9
Třebíč	9,8	9,8	9,3	9,5	9,3	9,4	8,9	9,1
Velké Meziříčí	9,9	9,7	8,6	8,9	8,7	9,8	9,9	9,4
Žďár nad Sázavou	8,5	9,1	9,5	9,1	8,9	8,3	9,4	9,3
Vysočina	9,9	9,9	9,8	10,2	10,0	9,6	10,2	9,8
Česká republika	10,2	10,2	10,2	10,3	10,4	10,0	10,5	10,2

Zdroj dat: Demografická ročenka krajů 1999-2016. ČSÚ Praha, 2017.; Demografická ročenka správních obvodů obcí s rozšířenou působností 2007-2015. ČSÚ Praha, 2016.; Pohyb obyvatelstva ve správních obvodech obcí s rozšířenou působností v roce 2016. ČSÚ Jihlava, 2017.

Tab. 2.6: Přirozený přírůstek ve správních obvodech ORP Kraje Vysočina

Správní obvod ORP	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Bystřice nad Pernštejnem	-14	-58	-53	-72	-8	-32	-35	17
Havlíčkův Brod	28	116	14	34	-16	121	-4	50
Humpolec	-16	-15	11	-4	-18	-9	-39	6
Chotěboř	-6	-12	17	-26	-32	56	-27	-7
Jihlava	327	132	142	102	14	211	264	179
Moravské Budějovice	-41	-7	-51	-85	-35	-51	2	-3
Náměšť nad Oslavou	-22	18	-28	-33	-31	7	14	9
Nové Město na Moravě	42	58	16	21	48	58	-2	0
Pacov	-33	-54	-65	-41	-58	-33	-36	-63
Pelhřimov	-25	1	-55	-31	-77	-46	-54	-62
Světlá nad Sázavou	-55	-18	-34	-55	-40	-13	-22	-37
Telč	-3	-16	-20	-26	-22	-3	-35	5
Třebíč	34	-10	49	44	4	48	93	58
Velké Meziříčí	57	70	67	47	40	32	28	100
Žďár nad Sázavou	80	47	34	50	22	108	24	58
Vysočina	353	252	44	-75	-209	454	171	310
Česká republika	10927	10309	1 825	387	-2 409	4195	-409	4913

Zdroj dat: Demografická ročenka krajů 1999-2016. ČSÚ Praha, 2017.; Demografická ročenka správních obvodů obcí s rozšířenou působností 2007-2015. ČSÚ Praha, 2016.; Pohyb obyvatelstva ve správních obvodech obcí s rozšířenou působností v roce 2016. ČSÚ Jihlava, 2017.

Tab. 2.7: Přirozený přírůstek na 1 000 obyvatel středního stavu ve správních obvodech ORP Kraje Vysočina

Správní obvod ORP	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Bystřice nad Pernštejnem	-0,7	-0,8	-2,6	-3,6	-0,4	-2,2	-1,7	0,9
Havlíčkův Brod	0,5	1,2	0,3	0,7	-0,3	0,6	-0,1	1,0
Humpolec	-0,9	-1,0	0,6	-0,2	-1,0	-0,3	-2,2	0,3
Chotěboř	-0,3	0,5	0,8	-1,2	-1,4	0,0	-1,2	-0,3
Jihlava	3,3	2,4	1,4	1,0	0,1	0,9	2,6	1,8
Moravské Budějovice	-1,7	-1,2	-2,1	-3,6	-1,5	-1,3	0,1	-0,1
Náměšť nad Oslavou	-1,6	-1,0	-2,1	-2,5	-2,3	-0,3	1,0	0,7
Nové Město na Moravě	2,1	2,0	0,8	1,1	2,5	1,2	-0,1	0,0
Pacov	-3,3	-2,6	-6,6	-4,2	-6,0	-3,2	-3,8	-6,6
Pelhřimov	-0,5	-0,2	-1,2	-0,7	-1,7	-0,8	-1,2	-1,4
Světlá nad Sázavou	-2,7	-1,7	-1,7	-2,7	-2,0	-1,6	-1,1	-1,9
Telč	-0,2	0,0	-1,5	-2,0	-1,7	-0,9	-2,7	0,4
Třebíč	0,4	0,8	0,6	0,6	0,1	0,3	1,2	0,8
Velké Meziříčí	1,6	1,9	1,9	1,3	1,1	0,8	0,8	2,8
Žďár nad Sázavou	1,8	2,3	0,8	1,2	0,5	1,2	0,6	1,4
Vysočina	0,7	0,9	0,1	-0,1	-0,4	0,1	0,3	0,6
Česká republika	1,0	0,9	0,2	0,0	-0,2	0,2	0,0	0,5

Zdroj dat: Demografická ročenka krajů 1999-2016. ČSÚ Praha, 2017.; Demografická ročenka správních obvodů obcí s rozšířenou působností 2007-2015. ČSÚ Praha, 2016.; Pohyb obyvatelstva ve správních obvodech obcí s rozšířenou působností v roce 2016. ČSÚ Jihlava, 2017.

Tab. 2.8: Počet přistěhovalých do správních obvodů ORP Kraje Vysočina

Správní obvod ORP	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Bystřice nad Pernštejnem	179	197	347	150	238	181	230	187
Havlíčkův Brod	628	667	1 056	631	650	654	686	676
Humpolec	216	249	393	287	204	237	286	240
Chotěboř	322	280	384	281	262	285	327	297
Jihlava	1 127	1 050	2 134	892	1 029	1 047	1 006	1 104
Moravské Budějovice	282	274	381	246	261	266	267	301
Náměšť nad Oslavou	198	211	257	191	205	161	238	209
Nové Město na Moravě	215	224	282	181	181	193	175	238
Pacov	134	145	204	133	139	131	144	171
Pelhřimov	548	514	886	526	506	522	574	610
Světlá nad Sázavou	244	237	463	327	279	246	257	267
Telč	190	180	233	197	154	185	171	189
Třebíč	639	653	1 195	635	616	712	596	629
Velké Meziříčí	365	362	639	350	326	385	392	369
Žďár nad Sázavou	422	401	706	377	324	332	364	370
Vysočina	3 503	3 406	3 197	3 207	3 125	3 197	3 285	3 456

Zdroj dat: Demografická ročenka krajů 1999-2016. ČSÚ Praha, 2017.; Demografická ročenka správních obvodů obcí s rozšířenou působností 2007-2015. ČSÚ Praha, 2016.; Pohyb obyvatelstva ve správních obvodech obcí s rozšířenou působností v roce 2016. ČSÚ Jihlava, 2017.

Tab. 2.9: Hrubá míra imigrace (počet přistěhovalých na 1 000 obyvatel středního stavu) ve správních obvodech ORP Kraje Vysočina

Správní obvod ORP	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Bystřice nad Pernštejnem	8,7	9,6	10,1	7,4	11,8	9,0	11,5	9,4
Havlíčkův Brod	11,9	12,7	11,4	12,1	12,5	12,5	13,1	12,9
Humpolec	12,5	14,5	16,6	16,5	11,7	13,6	16,4	13,7
Chotěboř	14,1	12,3	11,5	12,6	11,8	12,8	14,7	13,5
Jihlava	11,4	10,5	10,1	9,0	10,3	10,5	10,1	11,0
Moravské Budějovice	11,6	11,3	10,4	10,3	11,1	11,3	11,4	12,9
Náměšť nad Oslavou	14,8	15,8	14,5	14,2	15,3	12,0	17,8	15,7
Nové Město na Moravě	10,9	11,4	11,0	9,3	9,3	10,0	9,0	12,3
Pacov	13,4	14,6	13,6	13,6	14,3	13,6	15,0	17,9
Pelhřimov	11,9	11,2	11,0	11,6	11,2	11,6	12,8	13,6
Světlá nad Sázavou	12,1	11,7	15,9	16,2	13,9	12,3	12,9	13,4
Telč	14,1	13,4	11,0	14,9	11,6	14,1	13,0	14,5
Třebíč	8,4	8,6	8,0	8,4	8,2	9,5	7,9	8,4
Velké Meziříčí	10,2	10,1	9,4	9,8	9,1	10,7	10,9	10,3
Žďár nad Sázavou	9,6	9,1	8,4	8,7	7,5	7,7	8,5	8,6
Vysočina	6,8	6,6	6,2	6,3	6,1	6,3	6,4	6,8

Zdroj dat: Demografická ročenka krajů 1999-2016. ČSÚ Praha, 2017.; Demografická ročenka správních obvodů obcí s rozšířenou působností 2007-2015. ČSÚ Praha, 2016.; Pohyb obyvatelstva ve správních obvodech obcí s rozšířenou působností v roce 2016. ČSÚ Jihlava, 2017.

Tab. 2.10: Počet vystěhovalých ze správních obvodů ORP Kraje Vysočina

Správní obvod ORP	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Bystřice nad Pernštejnem	298	237	382	265	212	270	256	286
Havlíčkův Brod	811	766	1 155	605	648	682	708	666
Humpolec	229	206	285	193	177	218	192	253
Chotěboř	354	388	392	344	347	356	389	357
Jihlava	979	969	2 007	920	983	1 046	1 010	1 216
Moravské Budějovice	346	347	505	374	394	382	336	330
Náměšť nad Oslavou	199	195	248	205	237	209	271	207
Nové Město na Moravě	437	335	310	245	229	269	243	249
Pacov	157	132	204	144	149	193	123	175
Pelhřimov	648	644	897	582	557	554	560	558
Světlá nad Sázavou	250	279	385	274	319	281	349	282
Telč	184	162	284	169	235	185	201	242
Třebíč	761	819	1 433	916	850	848	806	888
Velké Meziříčí	311	356	622	329	361	343	386	430
Žďár nad Sázavou	517	484	803	494	465	469	474	551
Vysočina	4275	4 081	3 549	3 862	3 914	3 965	3 876	4 289

Zdroj dat: Demografická ročenka krajů 1999-2016. ČSÚ Praha, 2017.; Demografická ročenka správních obvodů obcí s rozšířenou působností 2007-2015. ČSÚ Praha, 2016.; Pohyb obyvatelstva ve správních obvodech obcí s rozšířenou působností v roce 2016. ČSÚ Jihlava, 2017.

Tab. 2.11: Hrubá míra emigrace (počet vystěhovalých na 1 000 obyvatel středního stavu) ve správních obvodech ORP Kraje Vysočina

Správní obvod ORP	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Bystřice nad Pernštejnem	14,5	11,6	11,8	13,1	10,5	13,4	12,8	14,3
Havlíčkův Brod	15,4	14,6	13,3	11,6	12,4	13,1	13,6	12,8
Humpolec	13,3	12,0	10,3	11,1	10,1	12,5	11,0	14,4
Chotěboř	15,5	17,1	11,9	15,4	15,6	16,0	17,5	16,2
Jihlava	9,9	9,7	8,8	9,3	9,9	10,5	10,1	12,2
Moravské Budějovice	14,2	14,3	15,6	15,7	16,7	16,3	14,4	14,1
Náměšť nad Oslavou	14,8	14,6	13,8	15,2	17,7	15,6	20,3	15,5
Nové Město na Moravě	22,2	17,1	12,5	12,6	11,8	13,9	12,6	12,9
Pacov	15,8	13,3	13,6	14,7	15,3	20,0	12,8	18,3
Pelhřimov	14,1	14,1	11,3	12,9	12,3	12,3	12,5	12,4
Světlá nad Sázavou	12,4	13,8	12,0	13,6	15,9	14,0	17,5	14,2
Telč	13,7	12,0	14,8	12,7	17,8	14,1	15,3	18,5
Třebíč	10,0	10,8	11,1	12,1	11,3	11,3	10,7	11,8
Velké Meziříčí	8,7	10,0	8,9	9,2	10,1	9,6	10,7	12,0
Žďár nad Sázavou	11,7	11,0	10,7	11,4	10,8	10,9	11,0	12,9
Vysočina	8,3	7,9	6,9	7,5	7,7	7,8	7,6	8,4

Zdroj dat: Demografická ročenka krajů 1999-2016. ČSÚ Praha, 2017.; Demografická ročenka správních obvodů obcí s rozšířenou působností 2007-2015. ČSÚ Praha, 2016.; Pohyb obyvatelstva ve správních obvodech obcí s rozšířenou působností v roce 2016. ČSÚ Jihlava, 2017.

Tab. 2.12: Migrační saldo ve správních obvodech ORP Kraje Vysočina

Správní obvod ORP	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Bystřice nad Pernštejnem	-119	-40	-35	-115	26	-89	-26	-99
Havlíčkův Brod	-183	-99	-99	26	2	-28	-22	10
Humpolec	-13	43	108	94	27	19	94	-13
Chotěboř	-32	-108	-8	-63	-85	-71	-62	-60
Jihlava	148	81	127	-28	46	1	-4	-112
Moravské Budějovice	-64	-73	-124	-128	-133	-116	-69	-29
Náměšť nad Oslavou	-1	16	9	-14	-32	-48	-33	2
Nové Město na Moravě	-222	-111	-28	-64	-48	-76	-68	-11
Pacov	-23	13	0	-11	-10	-62	21	-4
Pelhřimov	-100	-130	-11	-56	-51	-32	14	52
Světlá nad Sázavou	-6	-42	78	53	-40	-35	-92	-15
Telč	6	18	-51	28	-81	0	-30	-53
Třebíč	-122	-166	-238	-281	-234	-136	-210	-259
Velké Meziříčí	54	6	17	21	-35	42	6	-61
Žďár nad Sázavou	-95	-83	-97	-117	-141	-137	-110	-181
Vysočina	-772	-675	-352	-655	-789	-768	-591	-833

Zdroj dat: Demografická ročenka krajů 1999-2016. ČSÚ Praha, 2017.; Demografická ročenka správních obvodů obcí s rozšířenou působností 2007-2015. ČSÚ Praha, 2016.; Pohyb obyvatelstva ve správních obvodech obcí s rozšířenou působností v roce 2016. ČSÚ Jihlava, 2017.

Tab. 2.13: Hrubá míra migračního salda (migrační saldo na 1 000 obyvatel středního stavu) ve správních obvodech ORP Kraje Vysočina

Správní obvod ORP	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Bystřice nad Pernštejnem	-119	-40	-35	-115	26	-4,4	-1,3	-5,0
Havlíčkův Brod	-183	-99	-99	26	2	-0,5	-0,4	0,2
Humpolec	-13	43	108	94	27	1,1	5,4	-0,7
Chotěboř	-32	-108	-8	-63	-85	-3,2	-2,8	-2,7
Jihlava	148	81	127	-28	46	0,0	0,0	-1,1
Moravské Budějovice	-64	-73	-124	-128	-133	-4,9	-3,0	-1,2
Náměšť nad Oslavou	-1	16	9	-14	-32	-3,6	-2,5	0,1
Nové Město na Moravě	-222	-111	-28	-64	-48	-3,9	-3,5	-0,6
Pacov	-23	13	0	-11	-10	-6,4	2,2	-0,4
Pelhřimov	-100	-130	-11	-56	-51	-0,7	0,3	1,2
Světlá nad Sázavou	-6	-42	78	53	-40	-1,7	-4,6	-0,8
Telč	6	18	-51	28	-81	0,0	-2,3	-4,1
Třebíč	-122	-166	-238	-281	-234	-1,8	-2,8	-3,5
Velké Meziříčí	54	6	17	21	-35	1,2	0,2	-1,7
Žďár nad Sázavou	-95	-83	-97	-117	-141	-3,2	-2,6	-4,2
Vysočina	-772	-675	-352	-655	-789	-1,5	-1,2	-1,6

Zdroj dat: Demografická ročenka krajů 1999-2016. ČSÚ Praha, 2017.; Demografická ročenka správních obvodů obcí s rozšířenou působností 2007-2015. ČSÚ Praha, 2016.; Pohyb obyvatelstva ve správních obvodech obcí s rozšířenou působností v roce 2016. ČSÚ Jihlava, 2017.

Tab. 2.14: Celkový přírůstek obyvatel ve správních obvodech ORP Kraje Vysočina

Správní obvod ORP	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Bystřice nad Pernštejnem	-133	-98	-88	-187	18	-121	-61	-82
Havlíčkův Brod	-155	17	-85	60	-14	93	-26	60
Humpolec	-29	28	119	90	9	10	55	-7
Chotěboř	-38	-120	9	-89	-117	-15	-89	-67
Jihlava	475	213	269	74	60	212	260	67
Moravské Budějovice	-105	-80	-175	-213	-168	-167	-67	-32
Náměšť nad Oslavou	-23	34	-19	-47	-63	-41	-19	11
Nové Město na Moravě	-180	-53	-12	-43	0	-18	-70	-11
Pacov	-56	-41	-65	-52	-68	-95	-15	-67
Pelhřimov	-125	-129	-66	-87	-128	-78	-40	-10
Světlá nad Sázavou	-61	-60	44	-2	-80	-48	-114	-52
Telč	3	2	-71	2	-103	-3	-65	-48
Třebíč	-88	-176	-189	-237	-230	-88	-117	-201
Velké Meziříčí	111	76	84	68	5	74	34	39
Žďár nad Sázavou	-15	-36	-63	-67	-119	-29	-86	-123
Vysočina	-419	-423	-308	-730	-998	-314	-420	-523
Česká republika	39271	25 957	18 714	10 680	-3706	25856	15 568	24977

Zdroj dat: Demografická ročenka krajů 1999-2016. ČSÚ Praha, 2017.; Demografická ročenka správních obvodů obcí s rozšířenou působností 2007-2015. ČSÚ Praha, 2016.; Pohyb obyvatelstva ve správních obvodech obcí s rozšířenou působností v roce 2016. ČSÚ Jihlava, 2017.

Tab. 2.15: Hrubá míra celkového přírůstku obyvatel (celkový přírůstek na 1 000 obyvatel středního stavu) ve správních obvodech ORP Kraje Vysočina

Správní obvod ORP	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Bystřice nad Pernštejnem	-6,5	-4,8	-4,3	-9,2	0,9	-6,0	-3,0	-4,1
Havlíčkův Brod	-2,9	0,3	-1,6	1,2	-0,3	1,8	-0,5	1,1
Humpolec	-1,7	1,6	6,9	5,2	0,5	0,6	3,2	-0,4
Chotěboř	-1,7	-5,3	0,4	-4,0	-5,3	-0,7	-4,0	-3,0
Jihlava	4,8	2,1	2,7	0,7	0,6	2,1	2,6	0,7
Moravské Budějovice	-4,3	-3,3	-7,3	-8,9	-7,1	-7,1	-2,9	-1,4
Náměšť nad Oslavou	-1,7	2,5	-1,4	-3,5	-4,7	-3,1	-1,4	0,8
Nové Město na Moravě	-9,2	-2,7	-0,6	-2,2	0,0	-0,9	-3,6	-0,6
Pacov	-5,6	-4,1	-6,6	-5,3	-7,0	-9,8	-1,6	-7,0
Pelhřimov	-2,7	-2,8	-1,5	-1,9	-2,8	-1,7	-0,9	-0,2
Světlá nad Sázavou	-3,0	-3,0	2,2	-0,1	-4,0	-2,4	-5,7	-2,6
Telč	0,2	0,1	-5,3	0,2	-7,8	-0,2	-5,0	-3,7
Třebíč	-1,2	-2,3	-2,5	-3,1	-3,0	-1,2	-1,6	-2,7
Velké Meziříčí	3,1	2,1	2,3	1,9	0,1	2,1	0,9	1,1
Žďár nad Sázavou	-0,3	-0,8	-1,5	-1,5	-2,8	-0,7	-2,0	-2,9
Vysočina	-0,8	-0,8	-0,6	-1,4	-2,0	-0,6	-0,8	-1,0
Česká republika	3,7	2,5	1,8	1,0	-0,4	2,5	1,5	2,4

Zdroj dat: Demografická ročenka krajů 1999-2016. ČSÚ Praha, 2017.; Demografická ročenka správních obvodů obcí s rozšířenou působností 2007-2015. ČSÚ Praha, 2016.; Pohyb obyvatelstva ve správních obvodech obcí s rozšířenou působností v roce 2016. ČSÚ Jihlava, 2017.

Tab. 2.16: Počet sňatků ve správních obvodech ORP Kraje Vysočina

Správní obvod ORP	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Bystřice nad Pernštejnem	95	85	94	81	81	87	92	107
Havlíčkův Brod	225	236	235	222	222	204	241	259
Humpolec	63	79	73	80	60	79	73	80
Chotěboř	82	98	67	91	84	79	111	97
Jihlava	483	454	433	462	410	448	496	495
Moravské Budějovice	104	100	80	88	77	97	99	130
Náměšť nad Oslavou	64	62	54	61	57	58	61	51
Nové Město na Moravě	85	79	73	76	79	89	91	79
Pacov	25	19	42	31	30	27	34	33
Pelhřimov	157	182	179	201	190	193	204	206
Světlá nad Sázavou	94	79	69	92	85	90	95	92
Telč	55	69	65	62	53	49	53	55
Třebíč	298	348	352	352	281	336	334	364
Velké Meziříčí	161	144	166	127	146	147	163	191
Žďár nad Sázavou	196	182	185	182	188	205	186	206
Vysočina	2187	2 216	2 167	2 208	2 043	2 188	2 333	2 445
Česká republika	47 862	46 746	45 137	45 206	43 499	45 575	48 191	50 768

Zdroj dat: Demografická ročenka krajů 1999-2016. ČSÚ Praha, 2017.; Demografická ročenka správních obvodů obcí s rozšířenou působností 2007-2015. ČSÚ Praha, 2016.; Pohyb obyvatelstva ve správních obvodech obcí s rozšířenou působností v roce 2016. ČSÚ Jihlava, 2017.

Tab. 2.17: Hrubá míra sňatečnosti (počet sňatků na 1 000 obyvatel středního stavu) ve správních obvodech ORP Kraje Vysočina

Správní obvod ORP	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Bystřice nad Pernštejnem	4,6	4,2	4,6	4,0	4,0	4,3	4,6	5,4
Havlíčkův Brod	4,3	4,5	4,5	4,3	4,3	3,9	4,6	5,0
Humpolec	3,7	4,6	4,2	4,6	3,4	4,5	4,2	4,6
Chotěboř	3,6	4,3	3,0	4,1	3,8	3,6	5,0	4,4
Jihlava	4,9	4,6	4,4	4,6	4,1	4,5	5,0	4,9
Moravské Budějovice	4,3	4,1	3,3	3,7	3,3	4,1	4,2	5,6
Náměšť nad Oslavou	4,8	4,6	4,0	4,5	4,2	4,3	4,6	3,8
Nové Město na Moravě	4,3	4,0	3,8	3,9	4,1	4,6	4,7	4,1
Pacov	2,5	1,9	4,3	3,2	3,1	2,8	3,5	3,5
Pelhřimov	3,4	4,0	3,9	4,4	4,2	4,3	4,5	4,6
Světlá nad Sázavou	4,6	3,9	3,4	4,6	4,2	4,5	4,8	4,6
Telč	4,1	5,1	4,9	4,7	4,0	3,7	4,0	4,2
Třebíč	3,9	4,6	4,6	4,6	3,7	4,5	4,4	4,8
Velké Meziříčí	4,5	4,0	4,6	3,5	4,1	4,1	4,5	5,3
Žďár nad Sázavou	4,4	4,1	4,3	4,2	4,4	4,8	4,3	4,8
Vysočina	4,2	4,3	4,2	4,3	4,0	4,3	4,6	4,8
Česká republika	4,6	4,4	4,3	4,3	4,1	4,3	4,6	4,8

Zdroj dat: Demografická ročenka krajů 1999-2016. ČSÚ Praha, 2017.; Demografická ročenka správních obvodů obcí s rozšířenou působností 2007-2015. ČSÚ Praha, 2016.; Pohyb obyvatelstva ve správních obvodech obcí s rozšířenou působností v roce 2016. ČSÚ Jihlava, 2017.

Tab. 2.18: Počet rozvodů ve správních obvodech ORP Kraje Vysočina

Správní obvod ORP	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Bystřice nad Pernštejnem	49	44	40	29	47	29	36	30
Havlíčkův Brod	106	130	137	82	120	118	120	117
Humpolec	45	47	32	47	31	32	29	33
Chotěboř	37	56	46	36	49	45	38	52
Jihlava	221	271	193	222	252	227	233	211
Moravské Budějovice	45	50	55	40	56	36	38	28
Náměšť nad Oslavou	31	34	28	26	19	24	25	15
Nové Město na Moravě	37	42	31	36	30	38	27	46
Pacov	26	17	21	15	20	25	22	22
Pelhřimov	120	126	100	88	79	98	79	87
Světlá nad Sázavou	49	46	41	41	52	41	58	38
Telč	27	31	19	33	28	29	28	25
Třebíč	179	191	200	182	197	169	144	93
Velké Meziříčí	81	106	83	48	67	90	85	62
Žďár nad Sázavou	104	137	79	70	78	106	87	86
Vysočina	1157	1 328	1 105	995	1 125	1 107	1 049	945
Česká republika	29 133	30 783	28 113	26402	27895	26764	26 083	24996

Zdroj dat: Demografická ročenka krajů 1999-2016. ČSÚ Praha, 2017.; Demografická ročenka správních obvodů obcí s rozšířenou působností 2007-2015. ČSÚ Praha, 2016.; Pohyb obyvatelstva ve správních obvodech obcí s rozšířenou působností v roce 2016. ČSÚ Jihlava, 2017.

Tab. 2.19: Hrubá míra rozvodovosti (počet rozvodů na 1 000 obyvatel středního stavu) ve správních obvodech ORP Kraje Vysočina

Správní obvod ORP	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Bystřice nad Pernštejnem	2,4	2,2	2,0	1,4	2,3	1,4	1,8	1,5
Havlíčkův Brod	2,0	2,5	2,6	1,6	2,3	2,3	2,3	2,2
Humpolec	2,6	2,7	1,9	2,7	1,8	1,8	1,7	1,9
Chotěboř	1,6	2,5	2,1	1,6	2,2	2,0	1,7	2,4
Jihlava	2,2	2,7	1,9	2,2	2,5	2,3	2,3	2,1
Moravské Budějovice	1,9	2,1	2,3	1,7	2,4	1,5	1,6	1,2
Náměšť nad Oslavou	2,3	2,5	2,1	1,9	1,4	1,8	1,9	1,1
Nové Město na Moravě	1,9	2,1	1,6	1,9	1,5	2,0	1,4	2,4
Pacov	2,6	1,7	2,1	1,5	2,1	2,6	2,3	2,3
Pelhřimov	2,6	2,7	2,2	1,9	1,7	2,2	1,8	1,9
Světlá nad Sázavou	2,4	2,3	2,0	2,0	2,6	2,0	2,9	1,9
Telč	2,0	2,3	1,4	2,5	2,1	2,2	2,1	1,9
Třebíč	2,4	2,5	2,6	2,4	2,6	2,2	1,9	1,2
Velké Meziříčí	2,3	3,0	2,3	1,3	1,9	2,5	2,4	1,7
Žďár nad Sázavou	2,4	3,1	1,8	1,6	1,8	2,5	2,0	2,0
Vysočina	2,2	2,6	2,2	1,9	2,2	2,2	2,1	1,9
Česká republika	2,8	2,9	2,7	2,5	2,7	2,5	2,5	2,4

Zdroj dat: Demografická ročenka krajů 1999-2016. ČSÚ Praha, 2017.; Demografická ročenka správních obvodů obcí s rozšířenou působností 2007-2015. ČSÚ Praha, 2016.; Pohyb obyvatelstva ve správních obvodech obcí s rozšířenou působností v roce 2016. ČSÚ Jihlava, 2017.

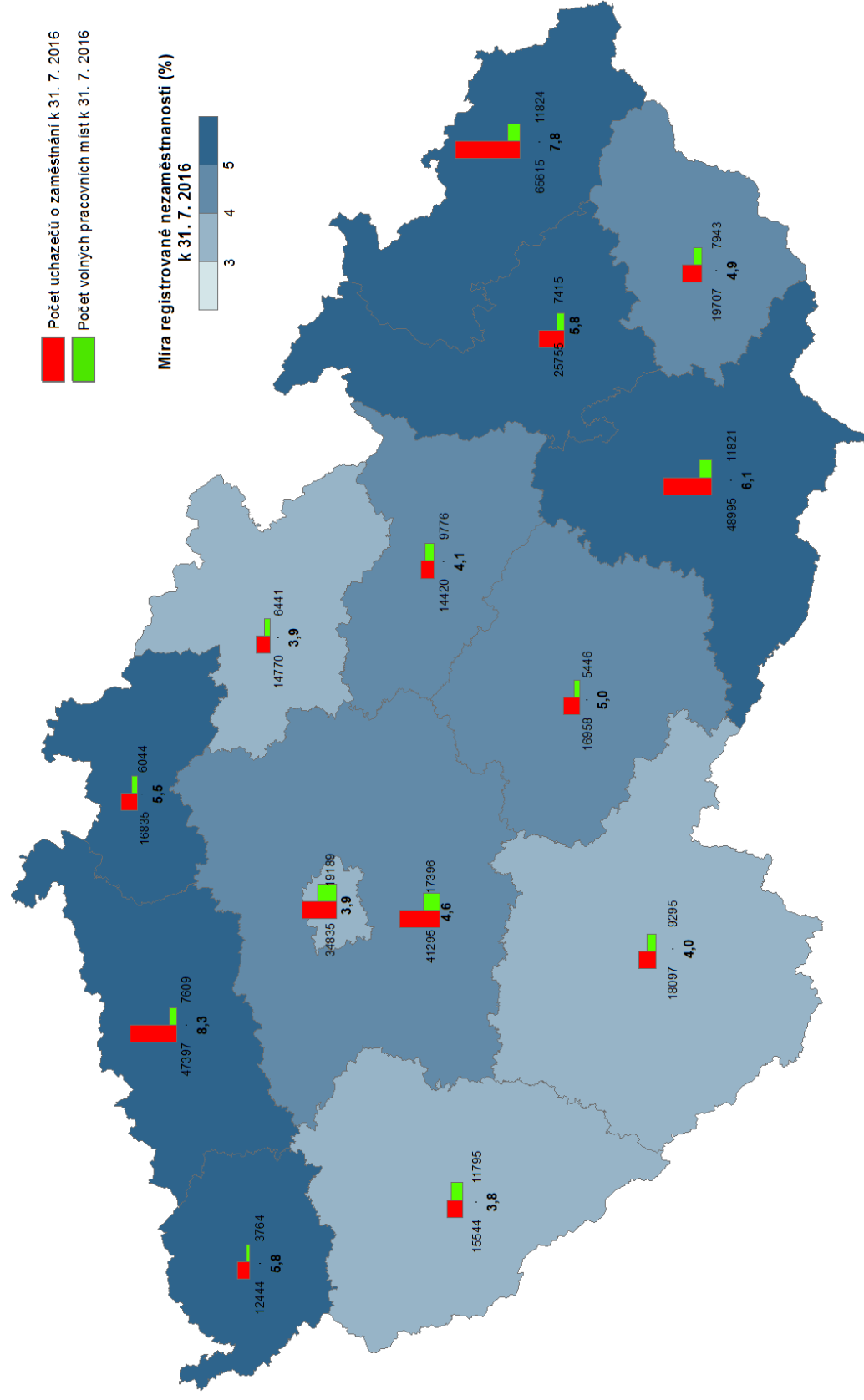
Tab. 2.20: Věkové složení obyvatelstva ve správních obvodech ORP Kraje Vysočina k 31. 12. 2016

Správní obvod ORP	0 – 14 let		15 – 64 let		65 a více let	
	absolutně	relativně	absolutně	relativně	absolutně	relativně
Bystřice nad Pernštejnem	2 877	14,4	13 046	65,5	4 003	20,1
Havlíčkův Brod	8 282	15,8	33 842	64,7	10 156	19,4
Humpolec	2 601	14,9	11 275	64,5	3 612	20,7
Chotěboř	3 284	14,9	14 270	64,7	4 496	20,4
Jihlava	16 150	16,1	65 441	65,4	18 427	18,4
Moravské Budějovice	3 236	13,9	15 490	66,5	4 572	19,6
Náměšť nad Oslavou	1 917	14,4	8 731	65,5	2 690	20,2
Nové město na Moravě	3 025	15,6	12 564	65,0	3 741	19,4
Pacov	1 226	12,9	6 134	64,5	2 154	22,6
Pelhřimov	6 465	14,4	29 385	65,3	9 125	20,3
Světlá nad Sázavou	2 721	13,7	13 131	66,2	3 988	20,1
Telč	1 886	14,5	8 556	65,6	2 598	19,9
Třebíč	11 256	15,0	49 796	66,4	13 963	18,6
Velké Meziříčí	5 826	16,2	23 947	66,5	6 247	17,3
Žďár nad Sázavou	6 577	15,4	28 057	65,5	8 186	19,1
Vysočina	77 329	15,2	333 665	65,6	97 958	19,2
Česká republika	1647275	15,6	6942623	65,6	1988922	18,8

Zdroj dat: Demografická ročenka krajů 1999-2016. ČSÚ Praha, 2017.; Demografická ročenka správních obvodů obcí s rozšířenou působností 2007-2015. ČSÚ Praha, 2016.; Pohyb obyvatelstva ve správních obvodech obcí s rozšířenou působností v roce 2016. ČSÚ Jihlava, 2017.

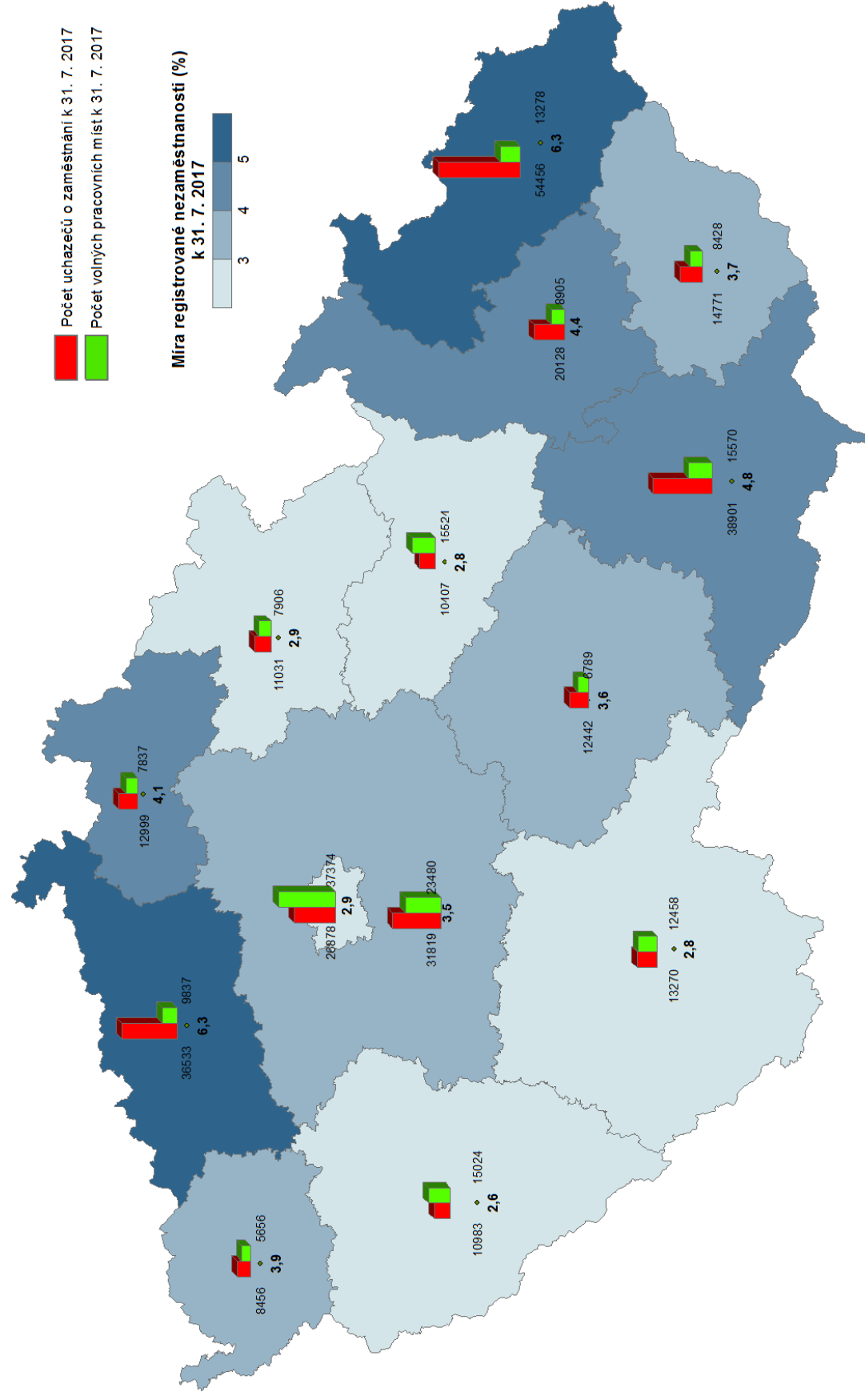
7. Trh práce

Obr. 7.4: Míra registrované nezaměstnanosti, počet uchazečů o práci a volná pracovní místa v krajích ČR k 31. 7. 2016

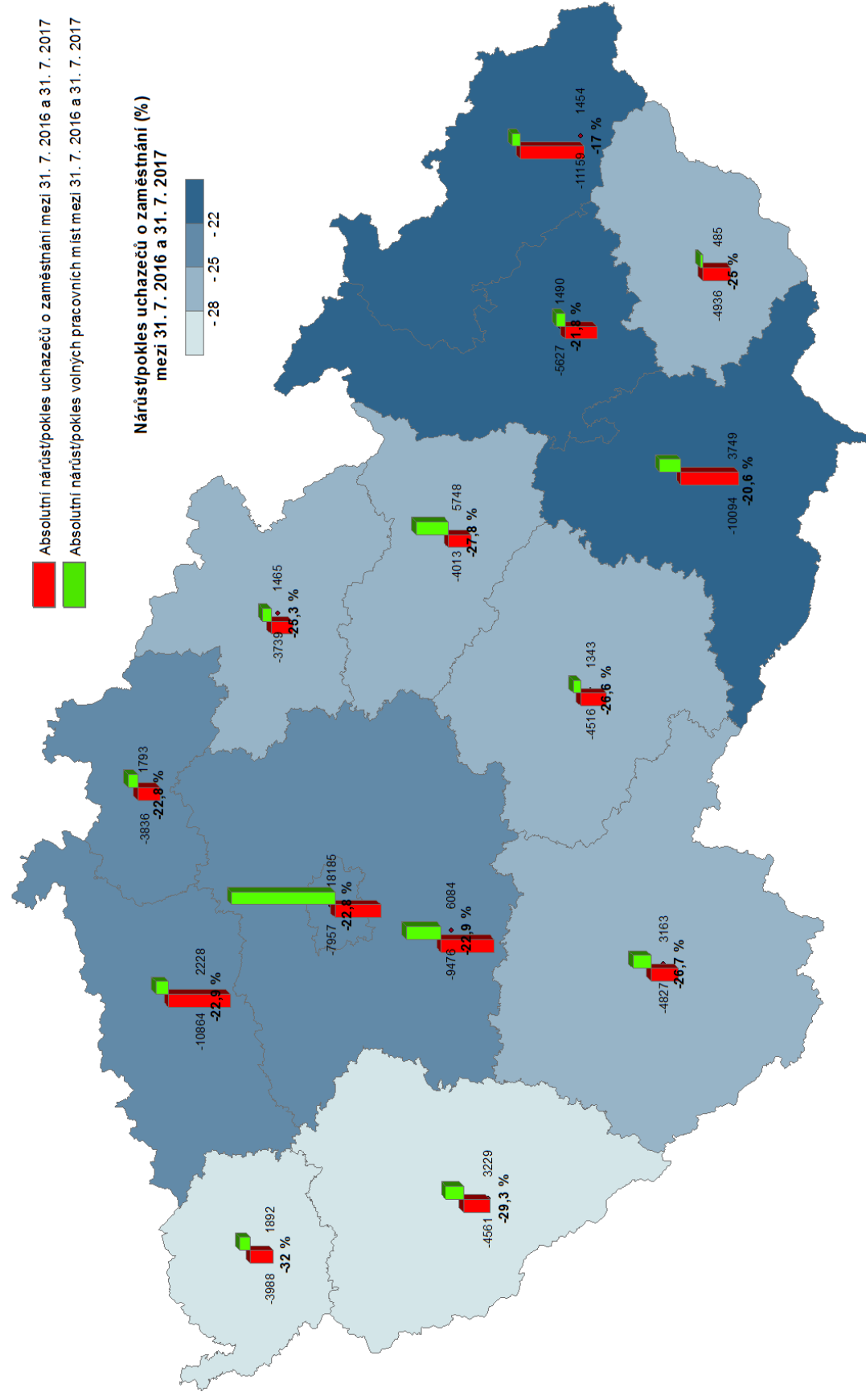
Zdroj dat: Správa služeb zaměstnanosti MPSV ČR Praha, 2016.

Obr. 7.5: Míra registrované nezaměstnanosti, počet uchazečů o práci a volná pracovní místa v krajích ČR k 31. 7. 2017

Zdroj dat: Správa služeb zaměstnanosti MPSV ČR Praha, 2017.

Obr. 7.6: Změny počtu uchazečů o práci a volných pracovních míst v krajích ČR mezi 31. 7. 2016 a 31. 7. 2017

Zdroj dat: Správa služeb zaměstnanosti MPSV ČR Praha, 2017.

Přehled použitých zkratk a cizích výrazů

Výraz	Vysvětlení
AIM	automatizovaný imisní monitoring
AOPK ČR	Agentura ochrany přírody a krajiny České republiky
AT ambulance	ambulance pro alkoholismus a toxikomanie
AV ČR	Akademie věd České republiky
CEDA	Central European Data Agency, a.s. (specializovaná firma, která se věnuje pořizování a správě mapových podkladů v digitální formě)
CNC	stroje řízené počítačem (<i>Computer Numerical Control</i>)
ČHMÚ	Český hydrometeorologický ústav
ČOV	čistička odpadních vod
ČSOP	Český svaz ochránců přírody
ČSÚ	Český statistický úřad
ČZÚK	Český úřad zeměměřický a katastrální
databáze KROK	databáze krajská a okresní (ČSÚ)
databáze MOS	databáze městské a obecní statistiky
DDM	domov dětí a mládeže
DDM	domov důchodců
DPS	dům s pečovatelskou službou
EA	ekonomicky aktivní
EIB	Evropská investiční banka (<i>European Investment Bank</i>)
e-PUSA	elektronický portál územních samospráv
ERP	užitečný vyzářený výkon (<i>Effective Radiate Power</i>)
ES	energetická soustava
ESPAD	Evropská školní studie o alkoholu a jiných drogách (<i>The European School Survey on Alcohol and Other Drugs</i>)
EU	Evropská unie
EUROSTAT	Evropský statistický úřad
EVVO	enviromentální výchova, vzdělávání a osvěta
FF UP	Filozofická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci
FSÚ	Federální statistický úřad
G	gymnázia
GIS	geografické informační systémy
Harm reduction	snížování zdravotních a sociálních rizik
HDP	hrubý domácí produkt
HIV	virus oslabující lidskou imunitu (<i>human immunodeficiency virus</i>)
HotSpot (inf.)	místo či oblast s možností bezdrátového připojení k internetu
HUZ	hromadné ubytovací zařízení
CHKO	chráněná krajinná oblast
ICT	informační a komunikační technologie (<i>Information and Communication Technologies</i>)
ILO	Mezinárodní organizace práce (<i>International Labour Organization</i>)
INDOŠ	internet do škol
IZS	integrovaný záchranný systém
JOP	jiní odborní pracovníci nelékaři s odbornou způsobilostí
LDN	léčebna dlouhodobě nemocných
LHO	lesní hospodářské osnovy
LV	limitní hodnota (<i>limit value</i>)
LV+MT	limitní hodnota navýšená o mez tolerance
Marigold	webový deník (weblog)
MD	mateřská dovolená
MF ČR	Ministerstvo financí České republiky
MN	míra nezaměstnanosti
MPSV ČR	Ministerstvo práce a sociálních věcí České republiky
MŠ	mateřské školy
NEAD 2000	nealkoholické drogy 2000 (výzkum)
NH	národní hospodářství
NNO	nestátní neziskové organizace
NPP	národní přírodní památka

Výraz	Vysvětlení
NPR	národní přírodní rezervace
NUTS	Normalizovaná klasifikace územních celků (<i>Nomenclature des Unites Territoriales</i>)
OA	obchodní akademie
ODO	ostatní dopravní obslužnost
OPM	obsazená pracovní místa
OPM/Z	obsazená pracovní místa/zaměstnaní bydlící
ORP	obec s rozšířenou působností
OU	odborné učiliště
OZE	obnovitelné zdroje energie
OZKO	oblasti se zhoršenou kvalitou ovzduší
OZP	osoby se zdravotním postižením
PP	přírodní památka
PR	přírodní rezervace
PŠ	pomocné školy
PU/VM	počet uchazečů připadajících na jedno volné pracovní místo
REZZO	registr emisí a zdrojů znečišťování ovzduší
ŘSD ČR	Ředitelství silnic a dálnic České republiky
SHR	samostatně hospodařící rolníci
S-IO	skládka interního odpadu
SIPVZ	státní informační politika ve vzdělávání
SLDB	Sčítání lidu, domů a bytů
S-NO	skládka nebezpečného odpadu
SO ORP	správní obvod obce s rozšířenou působností
S-OO	skládka komunálního odpadu
SOŠ	střední odborné školy
SOU	střední odborné učiliště
SŠ	střední školy
SÚS	Správa a údržba silnic
SV	skupinové vodovody
TIC	turistické informační centrum
TRN	tuberkulóza a respirační nemoci
TTP	trvalé travní porosty
TZL	tuhé znečišťující látky
UHDP	úhrnné hodnoty druhů pozemků
UIR-ADR	územně identifikační registr adres
ÚIV	Ústav pro informace ve vzdělávání
UNESCO	Organizace OSN pro výchovu, vědu a kulturu (<i>United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization</i>)
ÚP VÚC	územní plán velkého územního celku
ÚPD	územně plánovací dokumentace
UPT	umělé přerušení těhotenství
ÚZIS	Ústav zdravotnických informací a statistiky
VOC	těkavá organická sloučenina (<i>volatile organic compound</i>)
VOŠ	vyšší odborné školy
VRT	vysokorychlostní trať
VŠ	vysoké školy
VŠPS	Výběrové šetření pracovních sil (ČSÚ)
VT	výpočetní technika
VÚPSV	Výzkumný ústav práce a sociálních věcí
ZDO	základní dopravní obslužnost
ZPDB	zdravotničtí pracovníci nelékaři bez odborného dohledu po získání odborné způsobilosti
ZPOD	zdravotničtí pracovníci nelékaři pod odborným dohledem nebo přímým vedením
ZPSZ	zdravotničtí pracovníci nelékaři s odbornou a specializovanou způsobilostí
ZŠ	základní školy
ZUŠ	základní umělecké školy
ZvŠ	zvláštní školy